

Till Ålands lagting

Ny landskapslag om barnomsorg och grundskola

Huvudsakligt innehåll

Landskapsregeringen föreslår att lagtinget antar en ny landskapslag om barnomsorg och grundskola. Samtidigt upphävs den nuvarande barnomsorgslagen och grundskolelagen.

Landskapsregeringen föreslår att utbildningsverksamhetsformerna barnomsorg, grundskola samt grundskoleutbildning för andra än läropliktiga förvaltas gemensamt i kommunen. Avsikten med en administrativt sammanhållen utbildningsverksamhet är att stödja samsynen bland pedagogerna och att samverka mellan skolan och barnomsorgen underlättas administrativt och praktiskt.

Avsikten med lagförslaget är inte att ändra innehållet i verksamheten eller förutsättningarna i barnomsorgen eller grundskolan på ett omfattande sätt i sak. Vissa bestämmelser som tidigare funnits på landskapsförordningsnivå och i styrdokument föreslås föras upp på lagnivå, och en del nya bestämmelser föreslås.

Förundervisningen i barnomsorgen föreslås bli avgiftsfri, och regelverket runt kommunernas fastställande av avgiften föreslås förenklas.

Tjänstebenanämningarna föreslås uppdateras inom barnomsorgen. Kommunens utbildningsverksamhet föreslås ledas av en barnomsorgschef och av en grundskolechef, eller av en utbildningschef som både leder barnomsorgen och grundskolan.

För barn i behov av särskilt stöd i barnomsorgen och grundskolan föreslås befästade i lag av de stödformer som tillhandahålls som allmänpedagogiskt, specialpedagogiskt och mångprofessionellt stöd. Bestämmelser om undervisning i särskilda situationer t.ex. under sjukhusvistelser och undervisning i olika flexibla undervisningsformer föreslås. Krav på att beakta tillgängligheten i barnomsorgens och skolans inom- och utomhusutrymmen för barn med funktionsnedsättning föreslås tydliggöras.

Rätt till tillfällig barnomsorg och skolgång för barn och elever som tillfälligt vistas på Åland föreslås lagregleras.

Bestämmelser om en gemensam barn- och elevhälsa föreslås, där barn i barnomsorgen ges rätt till elevhälsans kurators- och psykologtjänster.

Bestämmelser om nya läroämnen; religions- och livsåskådningskunskap, svenska som andraspråk och hemspråk föreslås. Språkprogrammet föreslås utvidgas till fem språk jämfört med nuvarande tre.

Nya bestämmelser om grundskoleutbildning för andra än läropliktiga, om elevhandledning för elever som gått ut grundskolan och bestämmelser om distansundervisning föreslås. Bestämmelserna om hemundervisning föreslås förtydligas, och bestämmelser om elevbedömning föras upp på lagnivå.

Bestämmelserna om elevernas delaktighet och om en trygg lärmiljö föreslås förstärkas. Nya bestämmelser om disciplinära åtgärder, fostrande samtal och granskning och omhändertagande av saker föreslås.

Nya bestämmelser om landskapsregeringens tillsyn över utbildningsverksamheten och kommunernas tillsyn över ersättande skolor föreslås. Beträffande privat barnomsorg föreslås förtydligande bestämmelser.

Avsikten är att den nya lagen ska träda i kraft den 1 januari 2021.

INNEHÅLL

Huvudsakligt innehåll	1
Allmän motivering.....	4
1. Bakgrund.....	4
1.1 Allmänt	4
1.2 Omvärldsbeskrivning.....	4
1.3 Bakgrund barnomsorg.....	5
1.4 Lagförslagets beredning.....	5
2. Överväganden och förslag.....	6
2.1 Överväganden.....	6
2.2 Barnomsorg	6
2.3 Grundskola och grundskoleutbildning	8
2.4 Framtida utvecklings- och revideringsbehov.....	15
3. Lagstiftningsbehörigheten	15
4. Förslagets verkningar	15
4.1 Ekonomiska konsekvenser för kommunerna och landskapet.....	15
4.2 Effekter på myndigheternas verksamheter	17
4.3 Konsekvenser för barn och elever	18
4.4 Konsekvenser för jämställdheten och jämlikheten.....	19
4.5 Konsekvenser för miljön	20
5. Beredningsarbetet	20
Detaljmotivering.....	20
Landskapslag om barnomsorg och grundskola.....	20
Del I Allmänt.....	20
1 kap. Allmänna bestämmelser	20
Del II Barnomsorgen.....	24
1 kap. Allmänna bestämmelser	24
2 kap. Verksamhetsformer	25
3 kap. Verksamhetsgrunder.....	26
4 kap. Rätten till och ansökan om barnomsorg.....	28
5 kap. Avgifter för barnomsorgen.....	29
6 kap. Privat barnomsorg	31
7 kap. Stöd för barns utveckling och lärande	32
8 kap. Ledningsansvar	33
9 kap. Tillsyn	33
10 kap. Särskilda bestämmelser.....	34
Del III Grundskolan	35
1 kap. Läroplikt och rätt till skolgång	35
2 kap. Målsättning, undervisning och läroämnen	36
3 kap. Styrdokument	40
4 kap. Läsår och skolarbete.....	41
5 kap. Stöd för lärande och skolgång	42
6 kap. Hemundervisning	46
7 kap. Ersättande grundskolor	48
8 kap. Grundskoleutbildning för andra än läropliktiga.....	50
9 kap. Elevbedömning	53
10 kap. Elevernas delaktighet	55
11 kap. Trygg lärmiljö.....	56
12 kap. Studiesociala förmåner.....	58
13 kap. Fostrande samtal och disciplinära åtgärder	60
14 kap. Granskning och omhändertagande av saker.....	65
15 kap. Skoldistrikt och ort för skolgång	70
16 kap. Tillsyn och utvärdering	70
Del IV Barn- och elevhälsa.....	71
1 kap. Allmänna bestämmelser	71
2 kap. Särskilda bestämmelser	72
Del V Personal inom barnomsorg och grundskola.....	76
1 kap. Inledande bestämmelser	76
2 kap. Särskilda bestämmelser	77
Del VI Förvaltning.....	80
1 kap. Allmänna bestämmelser	80
2 kap. Utbildningsstadga och kollegium.....	80
Del VII Särskilda bestämmelser.....	81
1 kap. Finansiering	81
2 kap. Ändringssökande	81
Del VIII Ikraftträdande.....	82
1 kap. Ikraftträdande och övergångsbestämmelser.....	82
Lagtext.....	84
L A N D S K A P S L A G om barnomsorg och grundskola	84

Allmän motivering

1. Bakgrund

1.1 Allmänt

Bestämmelser om barnomsorg finns i barnomsorgslagen (2011:86) för landskapet Åland. Bestämmelser om grundskola och grundskoleutbildning finns i grundskolelagen (1995:18) för landskapet Åland.

Från landskapsregeringens sakkunniggrupp och från den parlamentariska arbetsgruppens rapport (Revidering av grundskolelagen, maj 2018), kommer ett tydligt uppdrag att reformera den framtida barnomsorgen så att barnomsorgen framledes ska tillhöra utbildningssektorn. Rapporterna förespråkar att verksamhetsformerna grundskola och barnomsorg regleras i en gemensam lag. Den gemensamma lagen avser stärka sambandet mellan verksamheterna och gynna en framtida samsyn i arbetet med barns och elevers omsorg, fostran och utbildning.

Den kommunala socialvården förutom barnomsorg och äldreomsorg kommer att samorganiseras i ett kommunalförbund fr.o.m. år 2021, nedan benämnt KST-myndigheten. Av detta följer att uppgifterna för kommunernas socialnämnder och socialförvaltningar får mera begränsade ledningsuppgifter. Detta stärker ställningstagandet att omorganisera barnomsorgen så att ansvarig nämnd kommer att hantera ledning och utveckling av kommunens åtaganden vad gäller omsorg, fostran och utbildning som en helhet för barn mellan nio månader upp till 15 - 16 år.

Bestämmelserna i nu gällande grundskolelag har tillämpats nästan oförändrade i över 20 år. Barnomsorgslagen är knappt tio år gammal och behovet av förändring är inte lika stort. I takt med samhällsförändringarna upplevs vissa bestämmelser idag som otillräckliga och föråldrade samtidigt som helt nya behov av regleringar har uppstått. Revideringen av grundskolelagen ingår i regeringens handlingsprogram som en lagstiftningsåtgärd med hög prioritet.

1.2 Omvärldsbeskrivning

Diskussion om barnomsorgens organisatoriska tillhörighet har pågått i övriga Norden sedan 30 år. Resultatet av denna diskussion är att de övriga regionerna sedan många år valt att se barnomsorgen som ett naturligt första steg i det livslånga lärandet och anslutit den till utbildningssektorn. Detta utesluter dock inte det självklara i att den pedagogiska verksamheten sker parallellt med omsorg och omvårdnad om barnen. I den europeiska diskussionen (OECD) benämns sammanflätningen av utbildning och omsorg, "Early childhood, education and care", ECEC.

Sedan år 2012 har Finland stegvis överfört barnomsorgen till undervisnings- och kulturministeriets förvaltningsområde. Reformen slutfördes genom lagen om småbarnspedagogik som trädde i kraft i augusti 2018. De socialpolitiska och pedagogiska motiven till reformen var i huvudsak att stärka barnens ställning inom de grundläggande fri- och rättigheterna dvs jämlikhet, sociala och kulturella rättigheter, delaktighet i enlighet med mognad och förmåga. Småbarnspedagogiken ska utgöra en målinriktad helhet som består av fostran, undervisning och vård. Pedagogiken betonas särskilt.

Danmark utgör dock ett undantag i Norden i detta sammanhang. De har en förvaltningskultur som byter ansvarigt ministerium beroende på den aktuella politiska majoritetens vilja. För närvarande har barn- och socialministeriet ansvaret för barnomsorgen där.

Den allmänbildande grundutbildningen benämns på Åland fortsättningsvis grundskola. I Danmark, Norge och Sverige kallas den också grundskola medan den i Finland benämns grundläggande utbildning. Sverige har

skolplikt medan Finland, Norge och Danmark har läroplikt eller undervisningsplikt. På Åland är grundskolan nioårig liksom i Danmark, Sverige och Finland medan den är tioårig i Norge. I de ovannämnda länderna är förskoleklassen sammankopplad med grundskolan. Enligt lag ska barn i Finland delta i förskoleundervisning eller motsvarande verksamhet under ett års tid innan läroplikten börjar. Förskoleundervisningen förbereder barnen inför grundskolan. Barnen börjar i förskoleundervisningen vanligen vid sex års ålder och grundskolan vid sju års ålder. På Åland börjar läroplikten höstterminen det år då barnet fyller sju år. Barnet har rätt till förundervisning året före läroplikten börjar.

1.3 Bakgrund barnomsorg

Barnomsorgen på Åland tillhör nu socialväsendet i enlighet med landskapslagen (1995:101) om tillämpning i landskapet Åland av riksförfattningar om socialvård.¹ Begreppet socialvård omfattar sådan barnomsorg som avses i barnomsorgslagen (2011:86) för landskapet Åland. Detta hindrar dock inte kommunerna att själva avgöra hur de vill organisera barnomsorgen. Barnomsorgslagen² ger dem rätten att själva avgöra vilken nämnd som ska handha uppgiften. Majoriteten av kommunerna har fram till nu kommunens socialväsende som huvudman för sin barnomsorg. Saltvik, Geta, Sund och Vårdö har skolväsendet som huvudman. På landskapets förvaltningsnivå har ansvaret överförs från socialvårdsbyrån till utbildningsbyrån.

Barnomsorg är till sin natur lika delar omsorg och pedagogik och har därför naturliga kontaktytor till såväl sociala sektorn som till kommunens utbildningsväsende. Å ena sidan betonas barnomsorgens del i det livslånga lärandet där den pedagogiska samhörigheten med grundskolan är stark. Å andra sidan har kopplingen till socialväsendets familjepolitiska stödsystem, särskilt barnskyddet i kommunen, setts som en tillgång för att trygga barns uppväxtförhållanden. Detta har varit ett argument för organisatorisk tillhörighet till sociala sektorn. I Finland har det dessutom historiskt sett funnits en stark koppling till hemvårdsstödet som delvis lanserades som en kompensation för de vårdnadshavare som inte fick daghemsplats. Hantering av hemvårdsstödet kommer på Åland inte att överföras till KST-myndigheten, utan fortsättningsvis hanteras av kommunerna.

1.4 Lagförslagets beredning

Under våren 2016 kartlade utbildnings- och kulturavdelningens utbildningsbyrå tillsammans med skoldirektörerna och bildningscheferna på Åland det detaljerade behovet av lagstiftningsåtgärder utifrån gällande lagstiftning. Arbetet ledde till en promemoria i juni 2016.

Under sommaren 2016 bereddes tillsättningen av en parlamentariskt sammansatt arbetsgrupp. Arbetsgruppens uppdrag var att fungera som stöd och referens i det fortsatta arbetet. Samtliga lagtingsgrupper var representerade i arbetsgruppen.

På uppdrag av den parlamentariska arbetsgruppen tillsatte avdelningen fem sakkunniggrupper med varsitt avgränsat uppdrag i syfte att närmare utreda specifika frågor i anslutning till revideringen av grundskolelagen. Sakkunniggrupperna skulle anlägga ett hållbarhetsperspektiv på sitt arbete, vara visionära och utgå från intentionerna i det utbildningspolitiska programmet och regeringsprogrammet. I juni 2017 kunde ett slutseminarium kring sakkunniggruppernas utredningsuppdrag hållas. Seminariet samlade ett stort antal medlemmar i de olika arbetsgrupperna, politiker och tjänstemän.

---

¹ 2b § 1 punkten.

² 27 §.

Den parlamentariska arbetsgruppen valde att närmare granska ett antal centrala områden och att höra ett stort antal personer i syfte att inhämta synpunkter från ett brett fält. De ekonomiska frågorna gavs på ett naturligt sätt större utrymme. Den parlamentariska arbetsgruppen avlämnade sin slutrapport till landskapsregeringen i maj 2018.

FN:s barnkonvention har genomsytrat hela lagstiftningsprocessen. Rädda barnen r.f. har genomfört en barnkonsekvensanalys på uppdrag av landskapsregeringen. Utgångspunkten var att insamla elevernas synpunkter på hur skolan fungerar idag. Två elevworkshoppar har hållits för skolornas elevråd.

2. Överväganden och förslag

2.1 Överväganden

Landskapsregeringen föreslår en gemensam kommunal utbildningsförvaltning för verksamhetsformerna barnomsorg och grundskola och grundskoleutbildning för elever som passerat läropliktsåldern.

Begreppen barnomsorg och förundervisning behålls i nya lagen. Sammanflätningen av barnomsorgens och skolans verksamheter i samma lag förändrar inte innehållet i verksamheterna eller förutsättningarna i barnomsorgen. Målsättningen är att skapa goda förutsättningar att se barnets mognad och utveckling som en helhet och överbrygga onödiga avbrott i den kontinuerliga linje som social utveckling och lärande bör vara. En administrativt sammanhållen verksamhet ska stödja samsyn bland pedagogerna.

Samverkan mellan skolan och barnomsorgen underlättas såväl pedagogiskt, administrativt som praktiskt. För det enskilda barnet möjliggör en sådan organisation att det är enklare att ge barnet utmaning på rätt mognadsnivå.

2.2 Barnomsorg

Nedan följer de huvudsakliga föreslagna ändringarna beträffande barnomsorgen.

2.2.1 Avgiftsfri förundervisning

Som ett led i strävan att erbjuda lika tillgång till barnomsorgsverksamhet för alla barn på Åland vill landskapsregeringen försäkra att förundervisningen (20h/vecka året före läroplikten inträder) blir avgiftsfri i alla kommuner. I nuläget har vissa kommuner redan infört detta men i lagförslaget blir detta obligatoriskt för alla kommuner. Att delta i förundervisningen för sex-åringar föreslås däremot inte bli obligatorisk, så som i Sverige och Finland, eftersom drygt 90 % av alla åländska barn redan deltar i denna verksamhet. Denna andel har legat på en stabil nivå sedan många år tillbaka.

2.2.2 Kommunens fastställelse av avgiften

Reglerna för när kommunen ska fastställa barnomsorgsavgifterna ändras så att onödig byråkrati kan undvikas. För att vårdnadshavarna ska veta på förhand om avgiftens storlek för att kunna planera sin privatekonomi föreslås att kommunen ska meddela om avgiftsförändringar minst tre månader innan de verkställs.

2.2.3 Ledningen av kommunens barnomsorg

I nuläget ser ledningsmodellen för barnomsorgen olika ut i kommunerna. Några kommuner har en särskild barnomsorgsledare som sköter den övergripande ledningen och administrationen samt det lagstadgade utvecklingsarbetet av verksamheten. I andra kommuner ligger denna uppgift på kommunens socialsekreterare eller på någon annan kommunalt anställd. Olikskheterna

i ledningsmodellerna är i sig inte ett problem, men med införandet av krav på en funktion som barnomsorgschef i varje kommun vill landskapsregeringen säkra det pedagogiska ledarskapet som verksamheten är i behov av. Kommunerna har redan i gällande lag ett ansvar för att stöda sin personal i den vardagliga verksamheten och genom utvecklingsarbete och fortbildning följa med i framåtskridandet av sin barnomsorg och för detta är det nödvändigt att ledningsarbetet sköts av en för uppdraget rätt utbildad person.

Från barnomsorgspersonalen upplevs det pedagogiska ledarskapet fungera mycket olika i kommunerna och man ser det som en brist då inte ledningen har det pedagogiska kunnandet som behövs. Landskapsregeringen föreslår därför en funktion som barnomsorgschef som innehar pedagogisk kompetens för varje kommun. Funktionen kan skötas av en särskild barnomsorgschef eller av en chef samordnad med skolchefsfunktionen i form av en utbildningschef. Samverkan mellan kommunerna för att uppnå målet för detta är också möjligt.

2.2.4 Tillgänglighet för barn med funktionsnedsättning

Åland har en skyldighet att följa FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning samt FN:s barnkonvention och därmed har man förbundit sig att tillse att barn som har någon form av funktionsnedsättning säkerställs delaktighet i utbildningsverksamheten. Av detta följer att barnomsorgsverksamheten som helhet ska vara tillgänglig för alla barn och såväl inomhus- och utomhusområden samt lekverktyg ska vara tillgängliga för alla barn. Landskapsregeringen föreslår därför att bestämmelserna om inomhus och utomhusområden förtydligas så att kommunerna vid planeringen av verksamheten beaktar detta.

2.2.5. Rätt till tillfällig barnomsorg

På grund av den ökade arbetskraftsrörligheten i Europa samt situationer med familjer som vistas i Finland utan laglig grund, anser landskapsregeringen att det finns behov av att reglera rätten till tillfällig barnomsorg. Tillfällig barnomsorg beviljas redan i nuläget med stöd av gällande barnskyddslag som förebyggande barnskydd för barn vars föräldrar tillfälligt vistas utan laglig rätt och situationen kräver det. Också barn till personer som är tillfällig arbetskraft i form av säsongsarbetare, vikarier eller studeranden och som därför vistas på Åland trots att de inte har sin juridiska hemort här har behov av barnomsorg för att kunna utträtta sitt värv. Ur barnens perspektiv finns i denna situation ett behov av goda utvecklingsmöjligheter, omsorg och lek-möjligheter.

2.2.6 Krav på privat finansierad barnomsorg

I tidigare lag har krav på innehållet i privat finansierad barnomsorg inte funnits i barnomsorgslagen. Landskapsregeringen bedömer att detta behöver regleras för att förekomma att sammanslutningar vars verksamhet och syfte strider mot grundläggande demokratiska fri- och rättigheter vill starta privata daghem. Utöver bestämmelser om övergripande syfte, verksamhetskultur och barnets ställning enligt barnkonventionen ställs inga nya krav från samhällets sida på sådana verksamheter förutom de krav som ÅMHH redan nu ställer.

2.2.7. Rätt till elevhälsans kurators- och psykologtjänster för barn i barnomsorgen

Landskapsregeringen föreslår att barn i barnomsorgen och deras vårdnadshavare vid behov ges rätt att ta del av socialkurators och psykologers tjänster. Sedan tidigare arbetar skolornas psykologer med barn i barnomsorgen,

företrädesvis med skolberedskapsfrågor och med dem som har en funktionsnedsättning och behöver ett mångprofessionellt stöd. Socialt stöd ges vid behov till barnet och familjen av kommunens socialkansli. Landskapsregeringen bedömer att stödet kan effektiviseras om det ges i ett tidigt skede då problemen upptäcks av vårdnadshavare eller daghemspersonal och att kurators och psykologens olika tjänster kommer att komplettera varandra.

2.2.8 Nya tjänstebestämmelser inom barnomsorgen

Landskapsregeringen konstaterar att tjänstebestämmelsen barnträdgårdslärare är föråldrad. I nuläget rekryteras tjänsteinnehavarna till dessa uppgifter från utbildningar i Sverige eller Finland där de benämns förskollärare respektive lärare i småbarnspedagogik. Landskapsregeringen föreslår att tjänstebestämmelserna ändras till ”lärare i barnomsorg” och ”lärare i specialbarnomsorg”. Den tjänsteinnehavare som har funktionen att ansvara för hela barnomsorgen i kommunen föreslås benämnas ”barnomsorgschef”.

2.2.9 Skriftligt förvaltningsbeslut vid särskilt stöd

Landskapsregeringen föreslår att formerna för stöd till barn som behöver det och som nu beskrivs i grunderna för förundervisningen lyfts till lag i likhet med grundskolans motsvarande bestämmelser. För att skärpa kraven på ett tillräckligt och kvalitetsmässigt stöd och även ge vårdnadshavarna inflytande över omfattning och kvalitet av stödet införs ett krav på ett skriftligt förvaltningsbeslut enligt en plan som görs av barnomsorgschefen i kommunen.

2.3 Grundskola och grundskoleutbildning

Nedan följer de huvudsakliga föreslagna ändringarna beträffande grundskoleutbildningen.

2.3.1 Religions- och livsåskådningskunskap

Dagens undervisning i religionskunskap är konfessionell och följer den religion i det religionssamfund till vilket majoriteten av eleverna i landskapet hör. Om eleven inte tillhör majoritetens religionssamfund kan vårdnadshavaren och eleven välja undervisning i livsåskådningskunskap eller i den religionskunskap som skolan ordnar. Eleverna i en klass blir då uppdelade i grupper och alla inkluderas inte i undervisningen i religionskunskap.

Landskapsregeringen föreslår att det nya läroämnet religions- och livsåskådningskunskap införs. Religions- och livsåskådningskunskap blir konfessionslöst och utformas så att alla elever kan vara med och både få bekräftelse för sina egna identitetsuttryck och öka kunskap och förståelse om andras. Målsättningen med ett gemensamt läroämne är att ge alla barn likvärdig utbildning oavsett kulturell eller religiös tillhörighet eller bakgrund och skapa utrymme för eleverna att tillsammans diskutera existentiella frågor oberoende av bakgrund. En konfessionslös religionsundervisning ökar allmänbildningen och möjligheten till inkludering i samhället.

Landskapsregeringen anser inte att undervisning i den egna religionen hör till skolans eller det offentliga uppgift. Skolans uppgift är snarare att visa på mångfald och de alternativ som finns och ge verktyg. Religionsfrihet innebär inte rätten att slippa möta andras religioner eller avsaknad därav så länge som undervisningen inte skadar eller tvingar barnet i någon riktning.

Landskapsregeringens avsikt är att det nya gemensamma obligatoriska läroämnet religions- och livsåskådningskunskap på ett sakligt, objektivt och allsidigt sätt ska ge eleverna:

- Kunskap om olika religioner, livsåskådningar, värdesystem, normer, rättigheter – skyldigheter, etik, moral, riter, seder, religiositet och andlighet som finns och har uttryck både lokalt och globalt, i samtid och historia.

- Verktyg att förstå och bilda sig en uppfattning kring de stora livsfrågor som förenar mänskligheten både på individ-, familje-, grupp- och samhällsnivå och vilka svar och lösningar som finns och har funnits lokalt och globalt i samtid och med historiskt perspektiv. Se likheter och skillnader och resonera vad det kan bero på, relatera till den egna personen och identiteten, grupp och samhälle.

- Utrymme att inom skolans ramar och handledda av lärare få pröva och ompröva egna tankar och resonemang kring stora livs- och framtidsfrågor.

Inget av de övriga samhällsvetenskapliga läroämnena är valbara, och landskapsregeringen anser att det är befogat att ge religions- och livsåskådningsskapskap samma status. Grundskolan är en unik arena som samlar i princip alla barn oavsett socioekonomisk, kulturell, religiös eller språklig bakgrund. Inget annat forum i vårt samhälle har en sådan potentiell möjlighet att skapa ramar för en gemenskap genom att belysa och betona det gemensamma samt lägga grunder för förståelse och samarbete även vid olikheter.

2.3.2 *Språkprogram*

Landskapsregeringen föreslår att språkprogrammet utvidgas till att omfatta fem språk mot tidigare tre. Av dessa fem språk (finska, franska, ryska, spanska och tyska) ska kommunen erbjuda minst två språk som eleverna under grundskoletiden ska ha möjlighet att välja som valfritt huvudämne. Varje kommun bestämmer som tidigare i utbildningsstadgan vilka språk som erbjuds och från vilken årskurs.

2.3.3 *Svenska som andraspråk*

Landskapsregeringen föreslår att ämnet svenska som andraspråk införs. Svenska som andraspråk riktar sig till elever som inte har svenska som förstaspråk (modersmål) och således bedriver grundskolestudierna på sitt andraspråk. Alla barn ska ges de bästa förutsättningarna för att kunna tillgodogöra sig sin grundskoleutbildning. Genom ämnet svenska som andraspråk skapas möjligheter för eleverna att erhålla språkliga verktyg och ett funktionellt skolspråk som krävs för att fullfölja lärokurserna i skolans alla ämnen. Målsättningen bör vara att nå en språkbehärskning som ligger så nära målspråksnivå som möjligt.

Andraspråksinläring är ett eget kunskapsområde. Genom att införa ett eget läroämne, svenska som andraspråk, ges eleverna möjlighet att ta del av språkinläring som är utformad efter deras behov och som ger dem förutsättningar att lyckas i skolan.

2.3.4 *Hemspråk*

Landskapsregeringen föreslår att ämnet hemspråk införs som valfritt läroämne som kommunerna kan erbjuda undervisning inom. Hemspråk är det eller de språk som talas i hemmiljö när detta skiljer sig från det språk som i huvudsak talas ute i samhället. Syftet med undervisningen är att ge eleven möjlighet att utveckla kunskaper i och om sitt språk. Hemspråket har stor betydelse för barns språk-, identitets-, personlighets- och tankeutveckling. Ett välutvecklat hemspråk ger bra förutsättningar att lära sig svenska, andra språk och andra ämnen.

2.3.5 *Elevhandledning*

Landskapsregeringen föreslår att elever som har gått ut grundskolan och inte erhållit en studieplats inom utbildning på gymnasienivå har rätt till individuell elevhandledning från sin tidigare grundskola under ett år efter att läroplikten har upphört. Grundskolans elevhandledning får genom förslaget ett

utökat uppdrag i förhållande till nuvarande som avslutas i och med att eleven fullgjort läroplikten.

Den individuella elevhandledningen ska stöda ungdomar som är utanför utbildningssystemet i deras framtida karriärplanering genom personliga handledningssamtal om studiealternativ och ansökan. Elevhandledningen kompletterar den föreslagna socialvårdslagens bestämmelser om sektorsövergripande arbete gällande social rehabilitering som t.ex. kan komma i fråga för elever med problematisk skolfrånvaro.

Rätten till individuell handledning i tidigare grundskola ger den unga personen ytterligare ett alternativ till vägledningstjänster vid sidan av den vägledningstjänst som byggs upp inom ramen för det landskapsregeringsstödda projektet Visavägen.

Elevhandledningen fungerar som en länk mellan skolan, samhället och arbetslivet. Avsikten med den föreslagna bestämmelsen är att stöda ungdomar och deras vårdnadshavare med information och i val förknippade med studier. Förslaget är tänkt att fungera förebyggande och utgöra en länk i ett nätverk kring den unga personen.

2.3.6 Distansundervisning

Landskapsregeringen anser att dagens grundskolelag behöver kompletteras med skrivningar om distansundervisning. I de åländska styrdokumenterna finns inte distansundervisning inskrivet men olika bestämmelser och skrivningar kan tolkas på så sätt att det inte är lagvidrigt att undervisa på distans.

Ett av målen med distansundervisning är att säkerställa en likvärdig undervisning för alla elever inom grundskolan. Syftet är inte att nå en personell och ekonomisk inbesparing för grundskolan. Den direkta kontakten mellan lärare och elev är fortsättningsvis det väsentligaste.

Med distansundervisning kan man möta elevernas individuella behov, erbjuda undervisning som stödjer utvecklandet av specialbegåvning, fördjupa det stöd för lärande och skolgång som skolan erbjuder eller sköta undervisningen i undantagssituationer, till exempel då en elev är sjuk under en längre period. Distansundervisning och användning av digitala verktyg bidrar till mångsidigare lärmiljöer. Genom distansundervisning kan man utnyttja olika lärares kompetens, sakkunskapen hos skolans samarbetspartner och eventuella internationella nätverk utgående från elevernas behov och målen för undervisningen.

2.3.7 Barn i behov av särskilt stöd

I gällande grundskolelag finns inte bestämmelser i grundskolelagen om *stöd för lärande och skolgång* för barn i behov av särskilt stöd, men stödet finns beskrivet i läroplanen. De föreslagna bestämmelserna grundar sig på motsvarande bestämmelser i den finländska lagen (FFS 628/1998) om grundläggande utbildning där motsvarande bestämmelser infördes år 2010. Stödet behöver definieras i den åländska grundskolelagen för att garantera alla elevers rättighet till ett adekvat stöd under hela grundskoletiden.

Stödet för lärande och skolgång delas in i allmänpedagogiskt, specialpedagogiskt och mångprofessionellt stöd. Över en femtedel av eleverna på Åland fick år 2017 någon av dessa stödformer. Allmänpedagogiskt och specialpedagogiskt stöd var den vanligaste stödformen med vardera 270-280 elever, drygt 80 elever fick mångprofessionellt stöd och 27 elever var inskrivna i träningsundervisningen. Av eleverna med specialpedagogiskt eller mångprofessionellt stöd hade en fjärdedel all undervisning inom allmänundervisningen medan drygt hälften deltog i mer än 51 % i allmänundervisning. Endast ett fåtal av eleverna med specialpedagogiskt eller mångprofessionellt stöd fick all sin undervisning i specialklass.

Varje elev i grundskolan har rätt till adekvat handledning och stöd. Eleven ska få tillräckligt stöd genast när behovet uppstår och svårigheter och faktorer, både tillfälliga och långvariga, som kan hindra eller försvåra skolgången ska identifieras i ett tidigt skede. Skolans ledning har ett särskilt ansvar för att stödåtgärderna organiseras, utvecklas och struktureras på ett sådant sätt att ansvarsfördelningen är tydlig för lärarkollegiet och andra berörda.

Landskapsregeringen föreslår även att det tas in bestämmelser om *undervisning i särskilda situationer*, vilket omfattar begreppet sjukhusundervisning för barn och ungdomar som på grund av sjukdom eller liknande skäl vårdas på sjukhus eller i hemmet och inte kan delta i det vanliga skolarbetet i skolan. Motsvarande bestämmelser finns i den finländska lagen om grundläggande utbildning och i den svenska skollagen (SFS 2018:800). Undervisningen i särskilda situationer har som mål att upprätthålla lärandet och stödja målen för den vård som eleven får genom en allomfattande rehabilitering.

Undervisning i olika flexibla undervisningsformer föreslås bli förtydligat i förhållande till nuvarande lagstiftning. Syftet med flexibel undervisningsform är att minska avbrotten i grundskoleutbildningen, förebygga utslagning och förbättra elevens möjligheter att få ett avgångsbetyg. Målsättningen är att minska risken för utanförskap och möjliggöra en grundskoleundervisning utifrån individens behov. Den flexibla undervisningsformen är avsedd för elever som underpresterar, som har svag studiemotivation, med neuropsykiatrisk funktionsnedsättning eller som man bedömer riskeras av att bli utslagna från fortsatt utbildning och arbetslivet. Undervisningen ska präglas av yrkes- och sektorsövergripande samarbete och samarbete mellan olika organisationer. Genom den flexibla undervisningsformen skapas förutsättningar för individanpassad skolgång i grundskolan så att dessa elever kan få sin undervisning helt eller delvis ordnad, läroplikten uppfylld, hjälp med socialiseringsprocessen till samhället och ges förutsättningar till fortsatta studier efter grundskolan.

2.3.8 Hemundervisning

Landskapsregeringen föreslår att det införs tydligare bestämmelser om hemundervisning. Hemundervisning är ett annat sätt att lära sig på. Antalet barn som får läroplikten uppfylld genom hemundervisning har ökat de senaste åren. Såväl skolorna som de hemundervisande familjerna har önskat tydligare föreskrifter. Behov av större tillsyn över verksamheten finns.

Enligt barnkonventionen har alla barn rätt till gratis grundskoleutbildning. Barn har alltså rätt till en miniminivå på utbildning. I barnkonventionen stadgas att undervisningen bör förbereda barnet för livet, utveckla respekt för mänskliga rättigheter och fostra i en anda av förståelse, fred, tolerans och vänskap mellan folken. Det som föreskrivits om tillsynen är ämnat att trygga att barnen de facto uppfyller läroplikten. Om det upptäcks brister vid tillsynen som äventyrar barnets rätt till utbildning kan hemundervisningen avbrytas av skolmyndigheten.

2.3.9 Grundskoleutbildning för andra än läropliktiga

På Åland saknas för närvarande bestämmelser om grundskoleundervisning för personer efter läropliktsåldern. Personer som har brister i sin grundskoleutbildning bör ges möjligheter att inhämta kunskaper på en grundläggande nivå. Landskapsregeringen föreslår att grundskoleutbildning för andra än läropliktiga ska tillhandhållas av kommunerna. Målgruppen för grundskoleutbildningen för andra än läropliktiga är i första hand unga vuxna som kommer till den åländska grundskolan i ett sent skede eller i slutskedet av sin läropliktsålder och har bristfällig utbildningsbakgrund. Det är idag sannolikt att dessa personer inte kommer att slutföra sin grundskoleutbildning med ett

fullständigt avgångsbetyg eftersom möjligheten att avlägga grundskoleutbildning efter passerad läropliktsålder saknas.

Förutom inflyttade, sent anlända till grundskolan finns även grundskoleelever som av annan anledning inte fullgör sin läroplikt med ett godkänt avgångsbetyg utan lämnar grundskolan med endast ett skiljebetyg. ÅSUB:s statistiska publikation, Grundskolan 2017, anger att det under de senaste åren årligen avgår elever från grundskolan med ett skiljebetyg. Dessa elever borde erbjudas möjlighet att förkovra sina kunskaper inom åtminstone delar av grundskolans lärokurs. Dessa ungdomar och vuxna har svagare förutsättningar att delta i det demokratiska samhället som fullvärdiga medlemmar, svårare att erhålla studieplats på gymnasienivå och att nå framgång i en eventuell utbildning och har svårare att lyckas på arbetsmarknaden. Detta innebär att de lättare hamnar i ett utanförskap.

Landskapsregeringen har i dagsläget övertagit en del av kommunernas ansvar gällande grundskoleundervisningen eftersom grundskoleundervisning för personer som passerat läropliktsåldern är oreglerad i nuvarande grundskolelag. För närvarande ordnar landskapsregeringen kurser i läs- och skrivkunskap, grundläggande litteracitet och förberedande alfabetisering, totalt 40 sv som sysselsättningsfrämjande utbildning. Landskapslagen om främjande av integration möjliggör även att undervisningen kunde ordnas som frivilliga studier och på kommunens ansvar. Nuvarande situation leder till en oklarhet i rollfördelningen mellan landskapsregeringen och kommunerna där landskapsregeringen har påtagit sig en roll som operativ aktör inom grundskoleundervisningen parallellt med kommunerna. Den undervisning som idag ordnas i landskapets regi motsvarar inte individens behov av grundläggande kunskap i ett demokratiskt samhälle och inte heller grundlagens krav på allas rätt till grundläggande utbildning och om möjligt rätt till fortsatt utbildning på gymnasienivå.

Kommunen kan i och med förslaget ordna grundskoleutbildningen för andra än läropliktiga själv eller i samarbete med andra kommuner eller genom att köpa tjänster från en offentligt finansierad skola på Åland som beviljats tillstånd att bedriva grundskoleutbildning för andra än läropliktiga.

2.3.10 Elevbedömning

I dagsläget saknas skrivningar om elevbedömning i grundskolelagen utöver bedömning och betyg för elever som fullgör sin läroplikt hemma. Skrivningar om elevbedömning finns i läroplanen. För en rättssäker elevbedömning ser landskapsregeringen det som angeläget att bestämmelser om elevbedömning tas in i lagen.

Syftet med elevbedömningen är att leda och sporra eleverna i deras studier och utveckla deras förutsättningar att bedöma sig själva. Elevernas lärande, arbete samt ansvar och samarbete ska bedömas mångsidigt. Bedömningen behöver nämnas i lag eftersom det är en väsentlig del av skolgången. Elevbedömningen fastställer och tillkännager kunskapsnivån. Uppgiften har betydelse när eleven slutar skolan och får ett avgångsbetyg, med vilket eleven kan söka till fortsatta studier. I slutbedömningen är det viktigt att responser och slutvitsorden är tillförlitliga och jämförbara. Avgångsbetyget tjänar som urvalsverktyg för fortsatta studier.

Bedömningen av lärande, arbete och uppförande ska alltid utgå från de mål och kunskapskriterier som fastställs i läroplanen. Eleverna och deras personliga egenskaper ska inte påverka bedömningen.

2.3.11 Elevernas delaktighet

Landskapsregeringen föreslår att det tas in en uttrycklig bestämmelse om elevens rätt till delaktighet i utbildningen. Skolan ska främja alla elevers delaktighet och se till att alla elever har möjlighet att delta i skolans verksamhet

och utveckling samt att de har möjlighet att uttrycka sin åsikt i frågor som gäller elevernas ställning.

Eleverna ska fortsättningsvis utse elevråd. Elevrådet leder och samordnar elevernas gemensamma aktiviteter, behandlar ärenden som tas upp av elever, personal och andra och främjar skolarbetet. Arbetet i elevrådet ska även vara en övning i demokratiskt beslutsfattande och ansvarstagande. Elevrådet består dock enbart av en liten del av samtliga elever och är inte ett tillräckligt verktyg för att främja elevernas delaktighet. Därför införs bestämmelser som ger elever rätt till information i frågor som rör dem och som främjar delaktighet och inflytande. Därmed inte sagt att elevrådet inte har en viktig roll att spela. I högstadiets allmänna delaktighetsarbete kommer elevrådet även i framtiden utgöra en viktig komponent och en central påverkanskanal för eleverna.

2.3.12 Trygg lärmiljö

Landskapsregeringen anser att förtydliganden behöver göras på lagnivå gällande elevers rätt till en trygg lärmiljö. Ett utförligare och tydligare regelverk behöver skapas för att förverkliga barns och elevers rätt till en lärmiljö som präglas av säkerhet, trygghet och studiero. En sådan lärmiljö är en grundläggande förutsättning för elevers välmående och lärande. Skolans värdegrundsarbete utgör det kanske viktigaste verktyget för att åstadkomma en sådan miljö. För värdegrundsarbetets del krävs att det finns välfungerande rutiner för samarbetet mellan elever, skolans personal och hemmen. En trygg lärmiljö förutsätter vidare att skolan ser till att elever som behöver det får tillräckligt med stöd för lärande och skolgång.

En trygg lärmiljö förutsätter även att grundskolorna bedriver ett kontinuerligt och målinriktat arbete för att motverka kränkande behandling av elever vilket i dagsläget inte framgår av grundskolelagen. Till hjälp har skolorna idag bland annat sina antimobbingsplaner. Även bestämmelser som föreslås ingå i lagen beträffande trivselstadga, disciplinära åtgärder och förbud mot olagliga eller farliga föremål har mer konkret som syfte att skapa säkerhet, trygghet och studiero för eleverna.

2.3.13 Disciplinära åtgärder och fostrande samtal

Landskapsregeringen föreslår att bestämmelser om disciplinära åtgärder och fostrande samtal förs in i den föreslagna lagen för grundskolans del. De disciplinära åtgärdernas huvudsakliga syfte är att främja trygghet och lugn och inte att ha en bestraffande karaktär. De disciplinära åtgärderna ska stå i proportion till gärningen.

De disciplinära åtgärder som kan vidtas är avlägsnande av elev, skriftlig varning och avstängning på viss tid. Den skriftliga varningen förekommer även i arbetslivet och bereder därför eleverna på vad som kan komma. Kvarsittning stryks från nuvarande disciplinära åtgärder. Istället införs fostrande samtal som en ny pedagogisk metod genom vilken man kan ingripa i och förebygga störande och olämpligt uppförande hos en elev. För att en förändring ska ske hos eleven bör den komma från eleven själv. I detta syfte är det fostrande samtalet att föredra framom kvarsittning. En elev som stör undervisningen eller i övrigt bryter mot ordningen i skolan eller gör sig skyldig till fusk ska enligt förslaget åläggas att delta i ett fostrande samtal. Samtalet ska vara det primära förfarandet i ovannämnda situationer.

2.3.14 Granskning och omhändertagande av saker

Landskapsregeringen föreslår att regler kring granskning och omhändertagande av saker införs på lagnivå. Nytt är att lärare och rektor/skolföreståndare ska ha rätt att under skoldagen granska de saker som en elev har med

sig och att utföra en ytlig granskning av elevens kläder för att finna ett föremål eller ämne som inte får medhas i skolan.

Under skoldagen kan det uppstå situationer där man behöver ingripa i en elevs agerande. Det kan hända att en elev under lektionen olovligt använder något föremål och trots uppmaning vägrar att lägga undan föremålet eller tar fram det på nytt efter ett tag. Det föreslås därför en bestämmelse om lärarens och rektorns/skolföreståndare rätt att under skoldagen omhänderta ett föremål eller ämne. Det föreslås även bestämmelser om att rektor/skolföreståndaren eller läraren i det fall att en elev som innehar ett föremål eller ämne som ska omhändertas försöker förhindra omhändertagandet genom att göra motstånd, har rätt att använda sådana maktmedel som är nödvändiga för att omhänderta föremålet eller ämnet. Det kan exempelvis vara nödvändigt att hålla fast eleven.

2.3.15 Tillsynen

Landskapsregeringen handhar enligt nuvarande grundskolelag den allmänna tillsynen av grundskolan. I dagsläget finns det dock ingen lagstadgad möjlighet för landskapsregeringen att besluta om t.ex. sanktioner. Vad gäller de ersättande skolorna finns inte någon uttrycklig möjlighet att utöva tillsyn enligt nuvarande lag. Landskapsregeringen föreslår att det i lagen tas in mer detaljerade bestämmelser om landskapsregeringens tillsyn samt bestämmelser om kommunens tillsyn över ersättande skolor i kommunen.

Tillsynsmyndighet för barnomsorgen är i dagsläget inte landskapsregeringen utan Ålands miljö- och hälsoskyddsmyndighet (ÅMHM) enligt den nuvarande barnomsorgslagen. Detaljerade bestämmelser om tillsynen finns i lagen. Tillsynen för barnomsorgen och grundskolan föreslås fortsättningsvis vara fördelad på två myndigheter i den nya lagen. I framtiden kan det finnas skäl att förenhetliga tillsynen. Tillsynen ses som ett framtida utvecklingsobjekt.

2.3.16 Barn- och elevhälsa

I regeringsprogrammet anges att det är nödvändigt att grundskolelagen förtydligas beträffande elevvården. Lagen saknar idag i stort bestämmelser om elevhälsa. Det föreslås nu att de centrala bestämmelserna för barn- och elevhälsan sammanförs i ett nytt kapitel i grundskolelagen, som omfattar både barn inom barnomsorgen och elever i grundskolan.

Begreppet elevvård utmönstras och ersätts med elevhälsa. Begreppet betonar att elevhälsans uppdrag i första hand är att främja och upprätthålla barnens och elevernas studieframgång och hälsa. Det förebyggande arbetet är centralt för barn- och elevhälsan. Tillämpningsområdet utsträcks till att omfatta barn från 0 år och därför är det lämpligt att använda begreppet barn- och elevhälsa.

Utmärkande för barn- och elevhälsan är också att den genomförs sektorsövergripande tillsammans med barnrådgivningen och elevhälsovården. En av målsättningarna med revideringen är att göra regelverket mer heltäckande och överskådligt samt att ge barn och elever en likvärdig och jämlik barn- och elevhälsa oberoende var på Åland barnet eller eleven är bosatt. En annan målsättning är en tydligare ansvarsfördelning.

Tillgången på psykologtjänster och kuratorstjänster, som i dagsläget i enlighet med landskapslagen om tillämpning i landskapet Åland av barnskyddslagen ska ordnas av kommunerna för elever i förundervisningen och grundskolan, föreslås utvidgas till att gälla även alla barn inom barnomsorgen från noll år och uppåt.

Psykologtjänster inom barnomsorgen möjliggör s.k. tidig intervention, dvs att barns eventuella svårigheter upptäcks och åtgärdas tidigt. Personalen i barnomsorgen som iakttar och umgås med barnen dagligen under många

timmar ser oftast snabbt om ett barn har problem. En psykolog kan i dessa fall ge handledning till personalen hur barnet bäst hjälps samt vägledning till föräldrar. Denna tidiga intervention kan i många fall göra att barnet får det stöd det behöver så att problemen klingar av eller att barnet och familjen slussas vidare till mångprofessionellt stöd

Stöd för lärande och skolgång är en annan komponent i barn- och elevhälsan (se ovan 3.1.7). I nuvarande grundskole- och barnomsorgslag saknas det bestämmelser om dessa stödinsatser.

2.4 Framtida utvecklings- och revideringsbehov

Landskapsregeringen avser att under kommande arbetsår fortsätta utvecklingsarbetet med landskapslagen om barnomsorg och grundskola. Områden som behöver utvecklas är framförallt ett förenhetligande av tillsynen av barnomsorgen och grundskolan samt en samsyn på regelverken för privat barnomsorg och ersättande skolor. Även en revidering av lagen för att möjliggöra för kommunerna vid beräkningen av barnomsorgsavgifter att få tillgång till det nationella inkomstregistret behöver ses över.

Avsikten är att begrepps bilden i förevarande lagförslag ska ses över för att stå i samklang med FN-konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning.

Beträffande barn- och elevhälsan är avsikten att begrepps bilden ska för enhetligas i den åländska lagstiftningen och att bestämmelserna om journalhantering ska ses över.

Den individuella elevhandledningen för de elever som har gått ut grundskolan förutsätter fortsatt utvecklingsarbete inom ramen för det sektorsövergripande samarbetet.

Landskapsregeringens avsikt är att, i samarbete med kommunerna, stöda dem i att utveckla samordningen inom utbildningsverksamheten. I den må nya samordningsområden kräver det, finns beredskap att kontinuerligt förnya lagstiftningen.

3. Lagstiftningsbehörigheten

Enligt 18 § 14 punkten i självstyrelselagen (1991:71) för Åland har Åland lagstiftningsbehörighet i fråga om undervisning. Åland har även enligt 1 och 4 punkten behörighet att lagstifta om landskapsregeringen och om kommunernas förvaltning, kommunernas tjänsteinnehavare och tjänstekollektivavtal för kommunernas anställda. Även beläggandet av straff, vite samt andra tvångsmedel är åländsk behörighet inom områden som hör till Ålands lagstiftningsbehörighet.

4. Förslagets verkningar

4.1 Ekonomiska konsekvenser för kommunerna och landskapet

De ekonomiska konsekvenserna av den föreslagna lagen gäller i första hand kostnader för avgiftsfri förundervisning 20 h/vecka för barn året före de börjar i skolan. Detta utgör ca 500 000 € för bortfallet av möjliga intäkter i avgifter för kommunerna.

För hushållen är införandet av avgiftsfri förundervisning 20h/vecka en inbesparing av månatliga kostnader om ca 144 €. Noteras bör att några kommuner redan i dagsläget genomfört reformen om avgiftsfri förundervisning året före skolan börjar och att det för hushåll i dessa kommuner blir det ingen ytterligare inbesparing.

Landskapsregeringens bedömning är att kurators- och psykologtjänsterna inom barnomsorgen inte föranleder nya kostnader. Redan nu arbetar skolpsykologerna med barn i barnomsorgen och kuratorstjänsterna (social

handledning m.m.) ges vid behov av kommunens socialkansli. Förändringen kan ibland t.o.m. anses som en inbesparing då dessa tjänster kan komma in tidigare och på så vis förebygga att problemen växer sig större.

För kommunerna innebär sammanflätningen av verksamheterna barnomsorg och skola möjlighet till samordning av administration och ett ökat samutnyttjande av personalresursen. En sådan effektivisering kan på sikt utgöra en möjlighet till inbesparingar.

Kravet på en barnomsorgsledarfunktion kan i vissa fall i nuläget medföra en kostnad. Men, eftersom barnomsorgens ledningsuppgifter redan nu sköts av socialkansliet och uppgiften försvinner därifrån då barnomsorgen flyttas, torde det bli kostnadsneutralt för kommunen. I små kommuner kan barnomsorgsledarfunktionen samordnas med grundskolchefsuppdraget och en utbildningschef anställas.

De ekonomiska konsekvenserna inom grundskolans område uppfattas som begränsade eftersom mycket verkställs redan idag med hjälp av andra styrdokument. Landskapslagen om barnomsorg och grundskola syftar till att minska framtida marginalisering och utanförskap. Lagförslaget stöder landskapsregeringens arbete inom hållbarhetsagendan genom att ta tillvara allas förutsättningar.

En rättighet till individuell elevhandledning införs ett år efter avslutad grundskola. De flesta elever får en studieplats efter grundskolan och kan använda sig av den nya skolans elevhandledare. Ett fåtal elever blir utan studieplats och behöver möjlighet till fortsatt vägledning i sitt studieval. Det är närmast dessa elever som förväntas använda sig av rätten till individuell elevhandledning från grundskolan. Kostnadsökningen för kommunerna att tillhandahålla dessa tjänster uppskattas till 30 000 €.

Grundskoleutbildning för andra än läropliktiga är en ny verksamhetsform för kommunerna. De kan välja att ordna denna undervisning i sin egen skola, i samarbete med andra eller genom att köpa tjänster från annan offentligt finansierad skola i landskapet som beviljats tillstånd att bedriva grundskoleutbildning. Elevkostnaden uppskattas till 30 000 € för ett läsår. Totalkostnaden beror på antalet elever i utbildningsformen. Kostnaderna för läsinläring finns idag inom landskapsregeringens budgetmoment för sysselsättningsfrämjande utbildning. Landskapsregeringen avser att möjliggöra för vuxna elever att ansöka om studiestöd för grundskoleutbildning.

Möjlighet till olika flexibla undervisningsformer införs. Syftet med flexibla undervisningsformer är att minska avbrotten i grundskoleutbildningen, förebygga utslagning och förbättra elevens möjligheter att få ett avgångsbetyg. Grundskolorna har redan nu kostsamma speciallösningar för dessa elever. Kostnaderna uppskattas inte öka på grund av redan befintlig verksamhet.

Kommunen ska enligt behov ordna förberedande undervisning för en nyanländ elev som har annat modersmål än svenska. Den förberedande undervisningen ordnas i grupper bestående av nyanlända elever. Den förberedande undervisningen ersätter delvis den särskilda stödundervisning i svenska som idag ges elever med annat modersmål än svenska. Efter den förberedande undervisningen har eleven möjlighet till en ämnesspecifik stödundervisning på svenska. Landskapsregeringen avser fortsättningsvis att kompensera kommunerna för de merkostnader som den ämnesvisa stödundervisningen medför. Under år 2018 anlände 38 elever till grundskolans låg- och högstadiet. Av dessa har 16 elever kommit till högstadiet och 22 till lågstadiet.

Undervisning i det gemensamma ämnet religions- och livsåskådningskunskap kommer att bli en kostnadsinbesparing. Det behövs inte längre en uppdelning av undervisningsgruppen i religionskunskap och livsåskådningskunskap. Alla kan delta i den gemensamma undervisningen i religions- och livsåskådningskunskap.

De valbara språken utökas från tre till fem och omfattar nu finska, franska, ryska, spanska och tyska. Kommunerna bestämmer i

utbildningsstadgan vilka språk som erbjuds och från vilken årskurs. Lagen föreskriver att kommunerna måste erbjuda minst två språk. Nästan alla elever har redan idag möjlighet att läsa två frivilliga språk så den ekonomiska konsekvensen är ringa. Kostnaden för det andra frivilliga språket som omfattar 2 veckotimmar uppskattas till 5 000 € per undervisningsgrupp och läsår för den enskilda skolan.

De kostnadsförändringar som lagförslaget kan komma att medföra för kommunerna beaktas inom landskapsandelssystemet. Sammanflätningen av verksamheterna och det gemensamma läroämnet religions- och livsåskådningskunskap ses som möjliga kostnadsinbesparingar. Kostnadshöjande effekter är bland annat införandet av gratis förundervisning och grundskoleutbildning för andra än läropliktiga. Inför ikraftträdandet av den föreslagna lagen kommer det att göras en närmare analys av förslaget påverkan på landskapsandelssystemet, och vid behov kommer landskapsregeringen då att föreslå ändringar i systemet.

4.2 Effekter på myndigheternas verksamheter

I första hand avser reformen att förenkla och utveckla samverkan mellan verksamhetsområdena barnomsorg och skola. Trots att styrdokumentet för både skola och barnomsorg kräver ett samarbete mellan dessa, finns fortfarande såväl "administrativa diken" som mer vardagliga slentrianmässiga förbiseenden av möjligheter till samverkan. Med gemensam huvudman blir det naturligt att i såväl praktiska arrangemang som i mer övergripande utvecklingsarbete verka för en "obruten linje" mellan det som nu är barnomsorg respektive skola.

En gemensam huvudman möjliggör bättre kontinuitet för t.ex. barn - och elevhälsopersonal där nu de olika huvudmannaskapen, t.ex. vad gäller elevhälsovården, utgör olika typer av hinder för verksamheten. Samsynen stärks och likheterna i det omsorgsmässiga och pedagogiska uppdraget mellan stadierna tydliggörs.

Kommunen ordnar den utbildning som avses i denna lag själv eller i samarbete med andra kommuner. Kommunen kan köpa tjänster för ordnandet av grundskoleutbildning för andra än läropliktiga från annan offentligt finansierad skola i landskapet som beviljats tillstånd att bedriva grundskoleutbildning. Kommunen ansvarar för att utbildningen med köptjänster ordnas i enlighet med denna lag.

Vid organiseringen av barnomsorgen och grundskoleutbildningen ska kommunen samarbeta med de instanser som ansvarar för idrott och kultur, barnskydd och annan socialvård, rådgivningsverksamhet och övrig hälso- och sjukvård samt med andra kommuners utbildningsverksamhet och aktörer för att skapa en mångsidig dagvårds- och skolverksamhet och för barnets bästa.

Bestämmelser om elevens rätt till stöd för lärande och skolgång införs i lagen från att tidigare ha ingått i läroplanen. På så sätt garanteras alla elevers rättighet till ett adekvat stöd under hela grundskoletiden. Det kommer inte finnas utrymme för egna tolkningar av stödet utan alla behöver ge samma förutsättningar till alla elever. För att ordna undervisning och stöd för en elev som till exempel är allvarligt sjuk eller befinner sig i en svår livssituation förutsätts särskilda åtgärder. Vårdpersonal, elevens skola och hemkommun ska tillsammans komma överens om hur undervisningen ordnas. Genom samarbetet fås ett helhetsbegrepp om eleven. En flexibel undervisningsform införs för att skapa förutsättningar för individanpassad skolgång i grundskolan. Undervisningsformen präglas av yrkes- och sektorsövergripande samarbete och samarbete mellan olika organisationer. Barn och elever med flexibel undervisningsform får mera hjälp med att uppfylla läroplikten och med socialiseringsprocessen. Framtida marginalisering och utslagning minskar.

Flera elever kan lämna grundskolan med ett avgångsbetyg och kan skaffa sig en yrkesutbildning och belastningen för samhället minskar.

Det har framkommit att framförallt grundskolorna behöver en moderniserad och tydlig reglering vad gäller olika slags åtgärder som syftar till att skapa en trygg och säker lärmiljö för barn och elever. Alla barn har rätt att lära och utvecklas i en trygg lärmiljö och att bemötas med respekt. En trygg lärmiljö förutsätter att grundskolorna bedriver ett kontinuerligt och målinriktat arbete för att motverka kränkande behandling av elever. Det föreslagna regelverket för trygg lärmiljö svarar mot dessa behov och bedöms medföra positiva konsekvenser för både skolornas och barnomsorgens verksamhet.

4.3 Konsekvenser för barn och elever

Landskapsregeringens bedömning är att reformen ger fördelar för barn både direkt och indirekt. Direkt så att en gemensam organisation gynnar en smidig och välorganiserad övergång för det enskilda barnet mellan barnomsorgen och skolan. För många barn är förändringarna vid skolstarten en utmaning som de vuxna i organisationerna tillsammans med vårdnadshavarna särskilt behöver uppmärksamma. Det finns rutiner för övergången i varje skoldistrikt men genomförandet varierar, tillfälligtvis beroende på oundvikliga personalförändringar men ibland också på grund av förbiseende. Barnens situation skulle med denna reform bli mera likvärdig mellan distrikten i samband med skolstarten. Ansvar för goda övergångsrutiner skulle bli ett tydligare gemensamt ansvar mellan verksamhetsformerna.

Förslaget om gemensam huvudman gynnar möjligheten till en flexibel skolstart och ett utvecklat stadieövergripande arbetssätt, vilket i hög grad gynnar barnen. Mognadsgraden i olika hänseenden för barn i sjuårsåldern kan variera stort. Det är lättare att rätt möta detta mognadsspänn med en organisatoriskt och pedagogiskt gemensam organisation.

Förslaget betonar att barnets bästa ska prioriteras när barnomsorg och grundskoleutbildning planeras, ordnas, tillhandahålls och när det fattas beslut om den. Barnets bästa har varit inskrivet även i 2 § barnomsorgslagen. I lagförslaget ges barnets bästa dock en starkare formulering och tas även in som en separat, fristående bestämmelse. På så vis betonas barnets bästa synligare som en allmän princip som styr ordnandet av barnomsorg och grundskoleutbildning och tolkningen av lag. Bestämmelsen tryggar genomförandet av artikel 3 i Förenta Nationernas konvention om barnets rättigheter, enligt vilken barnets bästa ska komma i främsta rummet vid alla åtgärder som rör barn, vare sig de vidtas av offentliga eller privata sociala välfärdsinstitutioner, domstolar, administrativa myndigheter eller lagstiftande organ.

I samband med sammanflätningen av de två verksamhetskulturererna skola-barnomsorg, framförs ofta farhågor att barnomsorgskulturen, som är den yngre verksamheten, befaras slukas av skolkulturen som har långa traditioner. "Skolifiering" av barnomsorgen befaras kunna driva barnomsorgen i en riktning där man överger balansen mellan omsorg och utbildning så att barnomsorgen blir alltmer skollik. En sådan utveckling skulle inte gynna barnen.

Mot en sådan negativ utveckling talar det faktum att Ålands barnomsorg har en hög täckning av formellt kompetent utbildad personal, en framåtsträvande och målmedveten läroplan och att barnomsorgen har en självklar roll och en stark ställning bland de åländska barnfamiljerna.

Barns och elevers delaktighet i verksamheten främjas. De ges möjlighet att delta i verksamheten och utvecklingen av denna. De ska hållas informerade i frågor som rör dem och ges möjlighet att uttrycka sina åsikter i dessa frågor. Eleverna ska ges tillfälle att under skoltid behandla frågor av gemensamt intresse. Eleverna ska höras innan arbetsplanen och trivselstadgan fastställs och före andra beslut som påverkar dem väsentligt. Grundskolan har i

uppgift att stöda elevernas utveckling till kreativa och ansvarskännande människor i vårt demokratiska samhälle. Detta centrala samhällsuppdrag underlättas genom förslaget. Att skapa förutsättningar för barns och elevers påverkan och delaktighet ger inte bara en vinst för den enskilde individen utan för samhället i stort.

Alla ges nu möjligheter att få ett avgångsbetyg från grundskolan. De som av olika skäl har fått ett skiljebetyg från grundskolan har nu möjligheter att komplettera och få ett avgångsbetyg. På så sätt har alla möjligheter till fortsatt utbildning efter grundskolan.

Rätten till individuell elevhandledning ett år efter avslutad grundskola ska förebygga framtida marginalisering från utbildning och arbetsliv. Elevhandledningen fungerar som en länk mellan skolan, samhället och arbetslivet.

Stöd för lärande och skolgång för elever i behov av särskilt stöd delas in i tre nivåer och har tillämpats i grundskolor på Åland sedan år 2015 genom skrivningar i läroplanen. Stödet definieras nu i lagen för att garantera alla elevers rättighet till ett adekvat stöd under hela grundskoletiden.

Undervisningen som följer arbetsplanen ska vara avgiftsfri för eleverna och skolornas huvudmän ska anslå resurser för studiebesök, exkursioner och klassutflykter. Elever och vårdnadshavare kan bidra med gemensamt insamlade pengar för studiebesök, utflykter, lägerskolor och evenemang som anknyter till undervisningen. Penninginsamlingen ska vara frivillig för både elever och vårdnadshavare. Det är viktigt att skolan och hemmen gör upp klara och tydliga spelregler för insamlingen och användningen av pengarna. Alla elever ska ha möjlighet att delta i verksamheten som följer skolans arbetsplan oberoende av om de eller deras vårdnadshavare har deltagit i penninginsamlingen.

Förslaget syftar till att skapa förutsättningar för en trygg lärmiljö för barn och elever. Flera av förslagen är förhållandevis konkreta och bedöms få klar positiv verkan. Det gäller bland annat rektorers, skolföreståndarens och lärares utökade befogenheter att vid behov använda försvarbara maktmedel och att omhänderta farliga eller störande föremål.

4.4 Konsekvenser för jämställdheten och jämlikheten

Barnträdgårdslärarkåren består till nästan 98% av kvinnor. Löneläget för dem ligger, jämfört med grundskolans lärare, lägre. Barnomsorgens status som en relativt ung verksamhet, är i många stycken låg. En förklaring till detta kan vara att omsorgen av små barn tidigare gjordes oavlönat av kvinnor. Statusen ökar i takt med att professionaliteten ökat och utbildningen på högskolenivå inte endast betonar omsorg utan mer pedagogik och kunnande om barns utveckling. En sammanflätning av verksamhetskulturerna kunde vara en grogrund för en bättre löneutveckling för barnträdgårdslärarna. Det finns ingen automatik i en sådan utveckling eftersom lönesättning avgörs av arbetsmarknadens parter i förhandlingar.

Ett samgående i en gemensam organisation har visat sig öka karriärmöjligheterna för kvinnor på den pedagogiska arbetsmarknaden.

Det införs en konfessionslös undervisning i det gemensamma läroämnet religions- och livsåskådningskunskap. En större förståelse kommer att skapas när eleverna gemensamt kan reflektera över livsfrågor och sin egen och andras identitet samt resonera och argumentera kring moraliska frågeställningar och värderingar i det gemensamma ämnet. I ett mångkulturellt samhälle är det viktigt att eleverna får sitta tillsammans och diskutera livsfrågor och på ett så objektivt sätt som möjligt lära sig om religioner och livsåskådningskunskap. Alla behandlas lika och får samma undervisning i det gemensamma läroämnet religions- och livsåskådningskunskap.

Språkprogrammet öppnas upp så att andra valfria språk än finska, franska och tyska kan läsas. Elevernas möjlighet att välja språk regleras av

kommunfullmäktige i utbildningsstadgan. Eleverna ska under grundskoletiden ges möjlighet att välja mellan minst två av de främmande språken finska, franska, ryska, spanska och tyska. Skrivningarna i lagen garanterar att elever på Åland får en likvärdig utbildning oberoende av hemkommun.

Vuxnas möjlighet till grundskoleutbildning ökar. Alla har en grundlagsenlig rätt till kunskap motsvarande grundskoleutbildningen och som ger behörighet för fortsatta studier. Behovet av grundläggande färdigheter i läsning, skrivning, räkning och muntlig framställning för vuxna har ökat i takt med inflyttningen från länder med svaga utbildningssystem. Elever som har lämnat grundskolan med skiljebetyg har möjligheter att komplettera skiljebetyget och på så sätt få ett avgångsbetyg. På det viset har alla möjligheter till fortsatt utbildning efter grundskolan. Genom införande av grundskoleutbildningen för andra än läropliktiga garanteras att alla oberoende av kön avgiftsfritt får en allmänbildande grundutbildning.

Lagens syfte är att säkerställa att alla barn, oberoende av boningsort, ekonomiska och sociala förhållanden har tillgång till en inkluderande och jämlik barnomsorg och grundskoleutbildning och att främja livslångt lärande för alla. Barn ska bemötas som jämlika individer och de har rätt till medinflytande enligt sin utvecklingsnivå i frågor som gäller dem själva.

4.5 Konsekvenser för miljön

Samverkan och samutnyttjande av lokaler påverkar energiåtgång vid uppvärmning.

Transporter till verksamheterna kan samordnas bättre vilket minskar koldioxidutsläppen. Rätten till skolskjuts bibehålls oförändrad så avtrycken på miljön ökar inte med anledning av detta.

Verksamheten i grundskolan främjar de färdigheter och kunskaper som behövs för att leva miljömässigt, socialt och ekonomiskt hållbart.

5. Beredningsarbetet

Ärendet har skickats på remiss till de åländska kommunerna, Ålands kommunförbund, de åländska grundskolorna, förbundsstyrelserna för högstadiesdistrikten, direktionerna och styrelserna för landskapets skolor, Ålands prosteri, Medborgarinstitutet i Mariehamn, Föreningen Hem och skola r.f., Ålands lärarförening r.f., Ålands specialpedagogiska förening, Ålands barnträdgårdslärare r.f., barnombudsmannen på Åland, Akava-Åland r.f., FOA-Å r.f., TCÅ r.f., ÅTFC r.f., Tehy Åland, Rädda barnen på Åland, Ålands handikappförbund, Reseda, Pusselfamiljen r.f., Ålands mångkulturella förening r.f., Regnbågsfyren r.f., Ålands autismspektrumförening r.f., Ålands hemundervisarförening r.f., Waldorf Åland r.f., Föreningen Ung Resurs r.f., ÅMHM, AMS, avdelningarna på Ålands landskapsregering, ÅHS, ÅSUB och Borgå stift.

Detaljmotivering

Landskapslag om barnomsorg och grundskola

Del I Allmänt

1 kap. Allmänna bestämmelser

1 § *Tillämpningsområde.* Av lagförslagets 1 mom. framkommer att det i den föreslagna lagen föreskrivs om kommunens utbildningsverksamhet, läroplikt, rätt till barnomsorg, förundervisning och skolgång. Istället för att såsom i dagsläget ha separata lagar för barnomsorg och grundskola föreslås att dessa verksamheter regleras i en gemensam lag så att barnets omsorg, fostran och utbildning ses ur ett helhetsperspektiv.

I 2 *mom.* föreslås att utbildningsverksamheten ska omfatta barnomsorg, grundskola samt grundskoleutbildning för andra än läropliktiga. Barnomsorgen ingår för närvarande i begreppet socialvård i flertalet lagar och lyder för närvarande under socialvårdens förvaltningsområde. Genom samorganisationen av all socialvård förutom äldreomsorg och barnomsorg inom ramen för kommunalförbundet kommunernas socialtjänst (KST-myndigheten) den 1 januari 2021 får kommunernas socialförvaltning begränsade arbetsuppgifter.³

Den föreslagna lagen innehåller bestämmelser om grundskoleundervisning för andra än läropliktiga. Grundskoleundervisning för vuxna saknas i dagsläget på Åland. Landskapsregeringen ordnar grundläggande språkinläring för personer med obefintlig eller kort skolbakgrund. I och med de föreslagna bestämmelserna i förevarande lagförslag förtydligas kommunernas ansvar över grundskoleutbildningen oberoende av målgrupp.

Den föreslagna lagen innehåller motsvarande bestämmelser som i den nuvarande grundskolelagen om att läroplikten kan uppfyllas i grundskolan eller i en ersättande skola, eller genom hemundervisning. Den föreslagna lagen innehåller även bestämmelser om rätt till barnomsorg, förundervisning och skolgång, som i sak i stor utsträckning motsvarar nuvarande reglering.

Av det föreslagna 3 *mom.* framkommer att utbildningsverksamheten; barnomsorg, grundskola och grundskoleutbildning för andra än läropliktiga, kan bedrivs under kommunal eller privat ledning.

2 § *Syfte.* Av den föreslagna bestämmelsen framkommer syftet med förevarande lagförslag, vilket relaterar till 16 § i grundlagen enligt vilken alla har rätt till avgiftsfri grundläggande utbildning.

Syftet med lagförslaget är att alla barn oavsett boningsort eller ekonomiska och sociala förhållanden ska få en inkluderande och jämlik barnomsorg och grundskoleutbildning enligt sin förmåga och sina särskilda behov, samt ha möjlighet att utveckla sig själv. Syftet med lagförslaget är även att främja ett livslångt lärande för alla, med vilket avses lärande i alla åldrar och på alla livsområden.

3 § *Verksamhetskultur.* I det föreslagna 1 *mom.* föreskrivs om att verksamhetskulturen ska främja en trygg, säker, hälsosam och inspirerande miljö med arbetsro. Verksamhetskulturen ska stödja växande och lärande och är ett handlingsmönster som utvecklas i det sociala samspelet i barnomsorgen och grundskolan. Verksamhetskulturen ger varje barn möjlighet att agera, utvecklas och lära som en unik individ och som medlem i gemenskapen. En bra verksamhetskultur främjar lärandet och välbefinnandet.

Av det föreslagna 2 *mom.* framkommer vikten av att barnens, elevernas och vårdnadshavarnas erfarenheter och åsikter nyttjas när fostran och undervisning ges.

I 3 *mom.* föreslås en definition av barn- och elevhälsa, med vilket avses främjande och upprätthållande av barnens och elevernas utveckling och lärande, goda psykiska och fysiska hälsa samt sociala välbefinnande.

4 § *Barnets bästa.* I den föreslagna bestämmelsen föreskrivs om hur barnets bästa ska beaktas i planering, ordnande, tillhandahållande och beslutsfattande gällande barnomsorg och grundskola. Barn ska även enligt den föreslagna bestämmelsen ha möjlighet att fritt uttrycka sina åsikter i frågor som gäller dem, och barns åsikter ska beaktas i förhållande till barnets ålder och mognad.

³Att observera är att hemvårdsstöd enligt landskapslagen (2015:68) om hemvårdsstöd faller under begreppet barnomsorg, varför hemvårdsstödet fortsättningsvis tillhör kommunens ansvarsområde, se LF 25/2014 - 2015.

Principen om barnets bästa framkommer i dagsläget av barnomsorgslagens målsättningsbestämmelse (2 §). Med barn avses varje människa under 18 år. Prioriteringen av barnets bästa är en allmän princip som förutom att styra planeringen, ordnandet och tillhandahållandet av verksamheten och beslutsfattande, även ska genomsyra tolkningen av lagen.

Bestämmelsen grundar sig på artikel 3 i Förenta Nationernas konvention om barnets rättigheter (nedan barnkonventionen), enligt vilken barnets bästa ska komma i främsta rummet vid alla åtgärder som rör barn, vare sig de vidtas av offentliga eller privata sociala välfärdsinstitutioner, domstolar, administrativa myndigheter eller lagstiftande organ.

Grundläggande för att bedöma barnets bästa är att inhämta och beakta barnets åsikter. Enligt artikel 12 i barnkonventionen har barnet rätt att fritt uttrycka sina åsikter i alla frågor som rör honom eller henne, varvid barnets åsikter ska tillmätas betydelse i förhållande till barnets ålder och mognad. Enligt 6 § 3 mom. i grundlagen ska barn bemötas som jämlika individer och de ska ha rätt till medinflytande enligt sin utvecklingsnivå i frågor som gäller dem själva.

Barnets bästa som utgångspunkt i all utbildning, barnomsorg och övrig verksamhet innebär att verksamheten ska vara utformad för att ge barnet bästa möjliga förutsättningar för hans eller hennes personliga utveckling. Det innebär också att det i verksamheten ska beaktas de övriga rättigheter som är relevanta i sammanhanget, såsom varje barns rätt till inflytande och delaktighet, barnets rätt till respekt för sin personliga integritet och att barnet inte ska diskrimineras utan ges likvärdiga möjligheter till bästa möjliga utveckling utifrån barnets egna förutsättningar. Verksamheten ska således utformas i överensstämmelse med barnets rättigheter så som de finns uttryckta i barnkonventionen.

Bedömningen av barnets bästa ska genomföras unikt i varje enskilt fall, med utgångspunkt i de specifika omständigheterna för det enskilda barnet, gruppen barn eller barn i allmänhet.

I prövningen ska man beakta riktlinjerna om barnets rättigheter som utarbetats av FN:s kommitté för barnets rättigheter och som gäller bland annat prioriteringen av barnets bästa, barnets rätt till utbildning, lek, vila och fritid samt barnets rätt att bli hörd.

5 § *Icke-diskriminering*. Principen om icke-diskriminering handlar om att alla barn och elever ska vara inkluderade i barnomsorgen och grundskolan oavsett kön, ålder, etnicitet, religion, sexuell läggning och funktionsnedsättning. Barnomsorgen och grundskolan ska vara en plats som är likvärdig och jämlik både till verksamhet och form. Likvärdigheten innebär att barnomsorgens och grundskolans verksamhet och innehåll kvalitativt ska vara likvärdigt i hela landskapet. Likvärdighet innebär inte att verksamheten ska vara likadan eller ha samma innehåll. Likvärdighet handlar om lika kvalitet och att läroplanens alla delar följs. Lika villkor är en grundläggande förutsättning för att alla ska ha möjlighet att delta fullt ut i barnomsorgen och grundskolan. Alla barn, också barn i behov av särskilt stöd, ska under dagen erbjudas en jämlik verksamhet. Fundamentet till kravet på jämlik behandling finns i 6 § i grundlagen. I ett rättvist samhälle ska alla ha samma möjligheter att utbilda sig, arbeta och få tillgång till olika tjänster.

6 § *Språk*. Av den föreslagna bestämmelsens 1 mom. framkommer liksom i nuvarande grundskolelag (17 §) och barnomsorgslag (12 §) att språket inom barnomsorg och grundskola är svenska. Verksamheterna ska dock liksom enligt gällande lagstiftning stöda barn och elever med annat modersmål än svenska och ge dem en god grund för sin kulturella och språkliga identitet. Av lagförslagets del III 2 kap. 7 § 3 mom. framkommer att kommunerna som

valfritt läroämne kan erbjuda elever med annat hemspråk än svenska undervisning i elevens hemspråk.

Av 2 mom. framkommer att svenska är verksamhetsspråket även för barnomsorg som kommunen ordnar genom att köpa tjänster av en annan huvudman. Enligt 40 § i självstyrelselagen är undervisningsspråket svenska i skolor som bekostas av allmänna medel och får understöd av sådana, om inte annat stadgas genom landskapslag. Landskapsregeringen föreslår att svenska fortsättningsvis ska vara det huvudsakliga undervisningsspråket även i privata skolor samt gällande undervisningstjänster som kommunen köper för grundskoleundervisning för andra än läropliktiga.

Av 3 mom. framkommer liksom i gällande grundskolelag att det aktuella språket som språkundervisning ges på kan användas som undervisningsspråk. Vid tillfällig undervisning runt ett visst tema kan liksom i gällande grundskolelag undervisningsspråk som anknyter till temat användas. Vid viss inriktning av undervisningen kan liksom i gällande grundskolelag med landskapsregeringens tillstånd även annat språk än elevens modersmål användas som undervisningsspråk, om detta är förenligt med målen för grundskolan.

I 4 mom. föreslår landskapsregeringen att en ny bestämmelse införs som förtydligar att det aktuella språket för hemspråksundervisning för elever med annat hemspråk än svenska kan användas som undervisningsspråk. I enlighet med lagförslagets del III 2 kap. 7 § 3 mom. kan kommunerna som valfritt läroämne erbjuda elever med annat hemspråk än svenska undervisning i elevens hemspråk. Undervisning i hemspråk syftar till att stärka hemspråket och därigenom även svenskan.

I 5 mom. framkommer liksom i nuvarande grundskolelag att stödundervisning på elevens modersmål kan ges för elever med annat modersmål än svenska. Närmare bestämmelser om detta finns i lagförslagets del III 2 kap. 6 § 3 mom.

I 6 mom. föreskrivs liksom i den gällande grundskolelagen att teckenspråk kan användas i undervisningen för elever med funktionsnedsättning som är i behov av detta. Även andra metoder för att stöda och komplettera kommunikationen kan användas, såsom t.ex. tecken som stöd. Även inom barnsomsorgen kan teckenspråk och andra typer av metoder för att stöda kommunikationen användas i enlighet med barnets behov.

7 § *Bibliotek*. I enlighet med 2 § i landskapslagen (1997:82) om allmänna bibliotek ska varje kommun ensam eller i samarbete med en annan kommun upprätthålla ett allmänt bibliotek. Många av dessa bibliotek upprätthålls i samma byggnad som eller i nära anslutning till kommunens grundskola och de kommunala grundskolorna har i övriga fall ett eget bibliotek. Landskapsregeringen föreslår att det tas in en uttrycklig bestämmelse om att det ska finnas ett bibliotek i närheten av varje grundskola samt att varje daghem ska ha möjlighet att använda ett bibliotek. I biblioteken ska finnas litteratur som inspirerar och stöder barnens läsutveckling och som stöder innehållet i läroplanerna.

Biblioteket kan vara i skolbyggnaden men lagen garanterar att det åtminstone finns ett bibliotek i närheten av varje grundskola. Barnen ska uppmuntras till läsning genom att det i biblioteket finns litteratur som inspirerar till läsning. Som stöd för studierna ska biblioteket erbjuda tjänster i form av informationssökning via litteratur och andra medier. Alla lärare, oavsett vilken skola de jobbar på, kan få stöd i undervisningen och upplysning om den senaste litteraturen som kan gynna den egna utvecklingen som pedagog och läsfrämjare. Biblioteket spelar en viktig roll för utbildning och kultur, för att främja läs- och skrivfärdigheten och förmågan att söka information. De flesta åländska grundskolor har redan ett bibliotek i nära anslutning till eller i skolbyggnaden.

8 § *Kommunens uppgifter*. I 1 mom. föreslås att kommunen, liksom enligt gällande grundskolelag (3 §) och barnomsorgslag (1 §), ska fungera som huvudman för kommunens grundskola och barnomsorg, samt för grundskoleundervisning för andra än läropliktiga. Dessa verksamheter föreslås ingå i samlingsbegreppet kommunens utbildningsverksamhet i enlighet med lagförslagets del I 1 kap. 1 § 2 mom. Som en del av huvudmannaskapet ansvarar kommunen för att planera, utveckla, genomföra, samordna, uppfölja och utvärdera utbildningsverksamheten i kommunen. Kommunen ansvarar för att bestämmelserna i förevarande lagförslag följs och att den verksamhet som regleras i lagförslaget erbjuds i kommunen.

I 2 mom. föreslås en uttrycklig bestämmelse om att kommunen då den organiserar barnomsorgen och grundskoleutbildningen ska samarbeta med de instanser som ansvarar för idrott och kultur, barnskydd och annan socialvård, rådgivningsverksamhet och övrig hälso- och sjukvård samt med andra kommuners utbildningsverksamhet och aktörer för att skapa en mångsidig dagvårds- och skolverksamhet och för barnets bästa.

I 3 mom. föreslås att kommunen liksom enligt gällande grundskolelag kan ordna utbildningen själv eller i samarbete med andra kommuner eller genom att köpa tjänster från en offentligt finansierad skola på Åland som beviljats tillstånd att bedriva grundskoleutbildning. Till exempel Ålands Folkhögskola och Medborgarinstitutet i Mariehamn kan anhålla till landskapsregeringen om tillstånd att få bedriva grundskoleutbildning. Det är fortsättningsvis kommunens ansvar att utbildningen med köptjänster ordnas i enlighet med denna lag.

Del II Barnomsorgen

1 kap. Allmänna bestämmelser

1 § *Målsättning*. Den föreslagna bestämmelsens 1 och 2 mom. motsvarar i stor utsträckning 2 § i den nu gällande barnomsorgslagen (2011:86) för landskapet Åland.

I 3 mom. föreslås en ny bestämmelse gällande att barnets och vårdnadshavarnas livsåskådning ska beaktas och respekteras i planeringen av barnomsorgsverksamheten. Barnomsorgen ska fortsättningsvis vara icke-konfessionell. Barnomsorgen ska främja likabehandling och jämställdhet och ska lära barnen att förstå och respektera den allmänna kulturtraditionen och vars och ens kulturella, religiösa och livsskådningsmässiga bakgrund. Landskapsregeringen har för avsikt att anta en praktiskt utformad anvisning gällande tillämpningen av bestämmelsen.

I 4 mom. föreslås ett tydligare barnperspektiv beträffande barns påverkansmöjligheter gällande sin vardag inom barnomsorgen. I enlighet med artikel 12 i barnkonventionen, till vilken lagtinget gav sitt bifall den 25 mars 1991, ska de barn som är i stånd att bilda egna åsikter fritt få uttrycka dessa i alla frågor som rör barnet, och barnets åsikter ska tillmätas betydelse i förhållande till barnets ålder och mognad. Barnens egna tankar och ord av hur de upplever innehållet i barnomsorgen ska således komma fram och tas tillvara och användas för analys och reflektion av barnomsorgen. Utgående från barnens mognadsgrad ska barnen få påverka verksamhetsinnehållet i barnomsorgen.

2 § *Barnomsorgens styrdokument*. Det föreslås en samlad bestämmelse om vilka styrdokument som ska antas för att styra barnomsorgens verksamhet. Bestämmelsen motsvaras för grundskolans del av del III 3 kap. om styrdokument.

Enligt det föreslagna 1 mom. antar landskapsregeringen i enlighet med lagförslagets del II 8 kap. 42 § 2 mom. en läroplan för förundervisningen.

Enligt det föreslagna 2 *mom.* antar kommunfullmäktige enligt lagförslagets del VI 2 kap. 4 § en utbildningsstadga för barnomsorgen med de allmänna grunderna för barnomsorgens verksamhet.

Det föreslagna 3 *mom.* motsvarar i stort 15 § i gällande barnomsorgslag. Varje gruppfamiljedaghem, daghem och fritidshem gör upp en arbetsplan som beskriver hur verksamheten ska genomföra barnomsorgens målsättning enligt del II 1 kap. 2 §, förundervisningen i enlighet med läroplanen, av landkapsregeringen utfärdade anvisningar samt hur samverkan ska ske med vårdnadshavarna. Arbetsplanen ska godkännas av kommunen, och vårdnadshavarna ska informeras om innehållet i arbetsplanen. Enligt lagförslagets del VI 5 § 1 *mom.* kan vissa uppgifter delegeras till tjänsteman. Enligt 2 *mom.* 1 punkten får dock inte beslut om godkännande av arbetsplan delegeras till tjänstemannanivå.

2 kap. Verksamhetsformer

3 § *Verksamhetsformer.* Den föreslagna bestämmelsen motsvarar i stort den nu gällande 1 § 2 *mom.* i barnomsorgslagen. Barnomsorg bedrivs i formerna daghemsverksamhet, fritidshemsverksamhet och lekverksamhet. Daghemsverksamhet bedrivs som framkommer av lagförslagets del II 2 kap. 4 § 2 *mom.* i formerna daghem, familjedaghem och gruppfamiljedaghem. Fritidshemsverksamhet bedrivs i enlighet med lagförslagets 7 § innan och efter skoldagens slut för barn i årskurs ett och två. Lekverksamhet bedrivs i enlighet med lagförslagets del II 2 kap. 8 § ett mindre antal timmar per vecka för barn som inte är i behov av daghemsverksamhet.

4 § *Daghemsverksamhet.* Den föreslagna bestämmelsen motsvarar i stor utsträckning 3 § i gällande barnomsorgslag. Av bestämmelsen framkommer i vilka verksamhetsformer som daghemsverksamhet kan ordnas. På Åland kan daghemsverksamhet ordnas i familjedaghem med minst en familjedagvårdare och högst sex barn, som gruppfamiljedaghem med två familjedagvårdare och högst åtta barn eller som daghem med nio eller flera barn.

5 § *Specialbarnomsorg.* Bestämmelsen motsvarar i sak 4 § i den gällande barnomsorgslagen förutom att bestämmelsens 3 *mom.* flyttats till lagförslagets 7 kap. om stöd för barns utveckling och lärande. För bestämmelsens detaljmotivering hänvisas till framställning nr 13/2016 - 2017 s. 8.

6 § *Förundervisning.* Den föreslagna bestämmelsen motsvarar i stort 5 § i gällande barnomsorgslag.

I 3 *mom.* föreslås en ny yrkesbeteckning ”lärare i barnomsorgen”. Lärare i barnomsorgen är behöriga att planera och leda förundervisningen. Behörighetskraven för personal som är behörig i uppgiften som lärare i barnomsorgen föreslås närmare fastställas i landskapsförordning. Avsikten är att t.ex. lärare i småbarnspedagogik (tidigare barnträdgårdslärare) med utbildning från Finland och förskollärare med utbildning från Sverige ska vara behöriga att arbeta som lärare i barnomsorgen. Personer med utbildning från Sverige som grundlärare med inriktning mot arbete i förskoleklass och grundskolans årskurs 1 – 3 (grundlärare F-3) kommer att vara behöriga att arbeta med förundervisningsuppgifter i barnomsorgen, men inte för andra arbetsuppgifter inom barnomsorgen. Såsom enligt nu gällande barnomsorgslag kan förundervisningen antingen ordnas åldersintegrerat i den dagliga pedagogiska verksamheten i daghemmet eller som en åldersenhetlig verksamhet för barnet året före läroplikten inträder. Det är således t.ex. möjligt för kommunen att anställa grundlärare F-3 med undervisningsskyldighet i kommunens grundskola och daghem.

7 § *Fritidshemsverksamhet*. Den föreslagna bestämmelsen motsvarar i stort 6 § i gällande barnomsorgslag. Fritidsverksamhet föreslås fortsättningsvis vara en lagstadgad rättighet för barn i grundskolans årskurs ett och två under de förutsättningar som framkommer av lagförslagets 15 §.

8 § *Lekverksamhet*. Den föreslagna bestämmelsen motsvarar i sak 7 § i gällande barnomsorgslag. Avsikten är att lekverksamhet fortsättningsvis ska kunna erbjudas för barn som inte börjat skolan och som inte deltar i daghemsverksamhet. Lekverksamheten bedrivs under ledning och uppsikt av personal. Krav på personaldimensionering för lekverksamheten framkommer av lagförslagets del II 3 kap. 10 §.

I enlighet med LF 15/2009-2010 är målsättningen för lekverksamheten att bereda barnen lekmöjlighet under uppsikt några timmar om dagen. För barn är leken grund för all utveckling. Barns förmåga till lek och fantasi är en förutsättning för en god språklig och kognitiv utveckling. Lekverksamheten kan ordnas inom- och/eller utomhus. Lekverksamhet kan bedrivas som parkverksamhet, i s.k. öppen förskola eller i form av klubbverksamhet. Som huvudman för lekverksamheten kan en förening, kommun, kyrka eller privat huvudman fungera. Lekverksamheten omfattas inte av kravet på att göra upp en arbetsplan i lagförslagets del II 2 kap. 2 §.

3 kap. Verksamhetsgrunder

9 § *Verksamhetens personalsammansättning*. Av det föreslagna 1 mom. framkommer att närmare bestämmelser om den personal som ska finnas i barnomsorgsenheterna finns i del V 3 §.

2–4 mom. i den föreslagna bestämmelsen motsvarar 9a § i nuvarande barnomsorgslagen. För detaljmotiveringen till 1–4 mom. hänvisas till LF nr 13/2016–2017.

I 5 mom. föreslås att det i ett fritidshem som har fler än 12 barn ska finnas minst en fritidspedagog med högskoleexamen.

10 § *Verksamheternas personaldimensionering*. Den föreslagna bestämmelsen motsvarar i stor utsträckning 9 § i nuvarande barnomsorgslag beträffande krav på personaldimensionering. Krav på personalgruppernas utbildningsmässiga sammansättning föreslås till skillnad från i den gällande barnomsorgslagen avskiljas till en egen bestämmelse i lagförslagets del II 3 kap. 9 §.

Den föreslagna bestämmelsen ska tillämpas på de former av barnomsorg som fastslås som verksamhetsformer för barnomsorg i lagförslagets del II 2 kap. 3 §; daghemsverksamhet, fritidshemsverksamhet och lekverksamhet.

Enligt 1 mom. i den nuvarande lydelsen av 9 § i nuvarande barnomsorgslag ansvarar en verksamhets föreståndare för att personalresursen fördelas på ett ändamålsenligt sätt i förhållande till barnens närvaro. 1 mom. föreslås ändras så att kommunen tillsammans med verksamhetens daghemsföreståndare ska se till att bemanningen på daghemmen är tillräcklig.

I 2 mom. föreslås, liksom i 9 § 1 mom. i gällande barnomsorgslag att barn i behov av särskilt stöd ska beaktas vid personaldimensioneringen antingen så att en särskild personalresurs avsätts för barnet eller barnen i behov av särskilt stöd, eller så att barn i behov av särskilt stöd särskilt beaktas vid personaldimensioneringen för barngruppen i vilken barn i behov av särskilt stöd ingår.

3 mom. i lagförslaget innehåller nästintill samma krav på personaldimensionering som i 9 § 2 mom. i nuvarande barnomsorgslag. För barn som är under tre år ska det finnas minst en anställd per fyra barn. För barn som är tre år eller äldre ska det finnas minst en anställd per grupp om högst sju barn. I fritidshem ska det finnas minst en anställd per 13 barn.

Om barnomsorgsverksamheten bedrivs i form av familjedaghem ställs i enlighet med lagförslagets 4 § liksom i gällande barnomsorgslag lite högre krav på personaldimensionering. I familjedaghem får högst sex barn vårdas med en familjedagvårdare om barnen är över tre år, medan det i övriga barnomsorgsverksamheter får finnas högst sju barn över tre år per anställd. Om barnen i familjedaghemmet är under tre år räknas de som 1,5 barn, vilket innebär att högst fyra barn under tre år får finnas i ett familjedaghem. Samma personaldimensionering gäller för övrig barnomsorgsverksamhet för barn under tre år (minst en anställd per fyra barn under tre år). Vid beräkningen av personaldimensioneringen vid familjedaghem ska vid personaldimensioneringen för barn under tre år, vilka i enlighet med lagförslagets del II 2 kap. 4 § ska räknas som 1,5 barn, en jämkning ske uppåt till närmast hela tal om barnen i familjedaghemmet är både under och över tre år. Till exempel om 3 barn under tre år finns i familjedaghemmet ($3 * 1,5 = 4,5 \sim 5$) får högst ytterligare ett barn över tre år vårdas samtidigt i familjedaghemmet. Om familjedagvårdarens egna barn deltar i familjedaghemsvksamheten ska familjedagvårdarens egna barn räknas med i dimensioneringen.

I fritidshem föreslås personaldimensioneringen ändras från nuvarande 13 barn per anställd till högst 11 barn per anställd. Såsom framkommer av lagförslagets 2 mom. ska personalresursen utökas om det finns barn i behov av särskilt stöd vid fritidshemmet och det inte för detta eller dessa barn i behov av särskilt stöd avsatts en egen personalresurs.

I 4 mom. föreslås samma bestämmelse som i 3 § 2 mom. i nuvarande barnomsorgslag. Bestämmelsen reglerar överinskrivning i en daghemsvksamhet (familjedaghem, gruppfamiljedaghem eller daghem enligt lagförslagets del II 2 kap. 4 §) Med *överinskrivning* av barn i en daghemsvksamhet avses inskrivning av fler barn än kraven på personaldimensionering (lagförslagets del II 3 kap. 10 §) eller kraven på inomhusutrymmen (lagförslagets del II 3 kap. 11 §) uppställer. Liksom enligt gällande barnomsorgslag får överinskrivning ske så att det finns fler barn inskrivna i verksamheten än vad det samtidigt finns barn på plats i daghemsvksamheten till följd av att barn närvarar i daghemsvksamheten vid olika tidpunkter.

Med *övertalighet* avses liksom i nuvarande barnomsorgslag att det finns fler barn på plats i daghemsvksamheten än vad lagregleringen medger. Övertalighet är enbart motiverat i oväntade situationer och övertalighet får inte förekomma regelmässigt eller systematiskt. Exempel på oväntade situationer är övertalighetssituationer som kan uppstå i samband med inflyttning till kommunen eller andra fall då ett behov av barnomsorg oväntat aktualiseras. Övertalighet är liksom i dagsläget enbart möjligt i oväntade situationer som huvudmannen inte har kunnat planera för, och i dessa situationer under högst fem enstaka dagar varav högst tre dagar i följd under en kalendermånad. Övertalighet får således inte stadigvarande tillåtas för stora barngrupper. Huvudmannen för en daghemsvksamhet ska se till att ha ett fungerande vikariesystem så att personaldimensioneringen kan uppfyllas även i situationer som är svåra att förutse på förhand.

11 § *Inomhusutrymmen*. Bestämmelsen motsvarar i sak nuvarande bestämmelse i 10 § i barnomsorgslagen. Beträffande bestämmelsens detaljmotivering hänvisas till LF nr 15/2009–2010 s. 15. Beträffande kravet på att det finns tillgång till pedagogisk utrustning och lekutrustning och annan utrustning som behövs i verksamheten föreslås att det tas in ett krav på att tillgängligheten för denna utrustning ska säkerställas så att även barn med funktionsnedsättning kan ta del av pedagogisk-, lek- och annan utrustning.

12 § *Utomhusområden*. Bestämmelsen motsvarar i sak nuvarande bestämmelse i 11 § i barnomsorgslagen. För bestämmelsens detaljmotivering hänvisas till LF nr 15/2009–2010 s. 15–16. Det föreslås att det tas in ett krav på

att tillgängligheten ska säkerställas beträffande ett daghems utomhusområde. Liksom beträffande pedagogisk utrustning och lekutrustning och annan utrustning som behövs i verksamheten utomhus ska tillgängligheten för denna utrustning säkerställas så att även barn med funktionsnedsättning kan ta del av den.

4 kap. Rätten till och ansökan om barnomsorg

13 § *Rätt till barnomsorg.* Den föreslagna bestämmelsen motsvarar i stor utsträckning i sak 16 § i nuvarande barnomsorgslag. Bestämmelserna gällande kommunens skyldighet att som hemkommun ordna barnomsorg föreslås flyttas till del II 4 kap. 16 §.

Det föreslås liksom i gällande barnomsorgslag att kommunen ska ha rätt att styra de tider under dagen som ett barn får barnomsorg och ge prioritet för behov av barnomsorg en viss tid under dagen för de barn vars vårdnadshavares förvärvsarbete, studier eller sysselsättningsplan för arbetssökande medför behov av barnomsorg vid vissa tider. För bestämmelsens detaljmotivering hänvisas till LF nr 13/2016–2017 s. 9.

14 § *Rätt till daghemsverksamhet.* Den föreslagna bestämmelsen motsvarar i sak 17 § i gällande barnomsorgslag. För bestämmelsens detaljmotivering hänvisas till LF nr 13/2016–2017 s. 9.

15 § *Rätt till fritidshemsverksamhet.* Den föreslagna bestämmelsen motsvarar 18 § i nuvarande barnomsorgslag. För bestämmelsens detaljmotivering hänvisas till LF nr 15/2009–2010 s. 18.

16 § *Kommunens skyldighet att som boende- eller vistelsekommun ordna barnomsorg. I 1 mom.* föreslås det tas in ett stadgande om att kommunen ska ordna barnomsorg för de barn för vilka kommunen är hemkommun enligt lagen (FFS 201/1994) om hemkommun. Enligt 2 § i lagen om hemkommun är hemkommunen för en person i regel den kommun där personen bor. Bestämmelsen har sin motsvarighet i 13 § 1 mom. i nuvarande barnomsorgslagen enligt vilken vårdnadshavaren har rätt till kommunal barnomsorg i sin hemkommun. Om vårdnadshavarna är separerade behöver en boningsort bestämmas för barnet. Rätten till barnomsorg gäller liksom i dagsläget den kommun som är barnets hemkommun.

I 2 mom. föreslås att det tas in en bestämmelse som relaterar till 3 § i lagen om hemkommun. Enligt sistnämnda bestämmelse ändras inte vårdnadshavarnas och barnets hemkommun om vårdnadshavare på grund av arbete, studier, sjukdom eller annan motsvarande orsak under högst ett års tid bor i en annan kommun. Situationer som avses är till exempel flytt inom Åland eller från kommun i Finland till åländsk kommun för säsongsbetonade arbeten eller studier som varar högst ett år. Även i motsvarande situationer då barnet flyttar till Åland med vårdnadshavare från annat land och har registrerat uppehållsrätt som EU-medborgare eller medborgare i Island, Liechtenstein, Norge eller Schweiz eller annars har giltigt uppehållstillstånd enligt utlänningslagen, har barnet rätt till barnomsorg.

I 3 mom. avses t.ex. situationer där barnet tillsammans med sina vårdnadshavare vistas i kommunen fastän utlänningsrättslig rätt att vistas i Finland och i den åländska kommunen saknas. Dessa barn tillförsäkras redan i dagsläget barnomsorg i flertalet åländska kommuner, i vissa fall som en öppen stödåtgärd inom barnskyddet. I dessa fall måste särskilt tas i beaktande barnets utsatta ställning. I enlighet med barnkonventionens artikel 28 ska konventionsstaterna ge alla barn rätt till utbildning och enligt artikel 6.2. ska konventionsstaterna säkerställa barns utveckling. Enligt FN:s kommitté för barnets rättigheters allmänna kommentar nr 7 (2005) CRC/C/GC/7 gällande

genomförande av barnets rättigheter under tidig barndom, s. 14, anser kommittén att rätten till utbildning under tidig barndom börjar vid födseln och är nära knuten till små barns rätt till maximal utveckling. Barnkonventionen gäller enligt artikel 2 alla barn som befinner sig inom en stats jurisdiktion utan att någon åtskillnad görs. Inget barn får diskrimineras vid genomförandet av rättigheten oavsett barnets eller dess föräldrars eller vårdnadshavares ras, hudfärg, kön, språk, religion, politiska eller annan åskådning, nationella, etiska, eller sociala ursprung, egendom, funktionsnedsättning, börd eller ställning i övrigt. Konventionens rättigheter gäller därför till exempel även asylsökande, barn till migrerade arbetare och barn till dem som vistas illegalt i ett land.

17 § *Rätt till förundervisning.* Den föreslagna bestämmelsen motsvarar 19 § 1 mom. i nuvarande barnomsorgslag. Förundervisning ska erbjudas minst 20 timmar i veckan året innan barnets läroplikt inträder. Lärare i barnomsorgen är behöriga att planera och leda förundervisningen, se detaljmotiveringen till del II 2 kap. 6 § i förevarande lagförslag. Förundervisningen kan om det är lämpligt integreras i daghemmets dagliga verksamhet och då genomföras med ett åldersintegrerat pedagogiskt arbetssätt.

18 § *Rätt till specialbarnomsorg.* Den föreslagna bestämmelsen motsvarar 19 § 2 mom. i nuvarande barnomsorgslag. Vårdnadshavaren har liksom i dagsläget rätt till specialbarnomsorg för sitt barn i den omfattning det finns behov av detta. Behovet kan hänföra sig till en diagnosticerad funktionsnedsättning eller till andra orsaker.

19 § *Ansökan, erbjudande och meddelande om barnomsorgsplats.* Den föreslagna bestämmelsen motsvarar 20 § i nuvarande barnomsorgslag. En ansökan om barnomsorgs- eller fritidshemsplats ska göras av vårdnadshavaren. Kommunen ska erbjuda platsen inom fyra månader från ansökan. I normalfallet bör i enlighet med LF nr 15/2009-2010 inte en familj behöva vänta på en barnomsorgsplats så länge som fyra månader. Om platsen behövs brådsökande till följd av vårdnadshavarens arbete eller studier ska platsen erbjudas inom två veckor från ansökan.

Liksom för närvarande ska en vårdnadshavare meddela kommunen senast två veckor innan faderskapspenningens period om vilken tid perioden omfattar. Det föreslås att begreppet faderskapspenning fortsättningsvis används. Begreppet är inte avsett att utesluta regnbågsfamiljer. Begreppet faderskapspenning hänför sig till bestämmelser om föräldrapenning i sjukförsäkringslagen (FFS 2004/1224) som tillhör området socialförsäkring, vilket i enlighet med 29 § i självstyrelselagen utgör riksbehörighet. I regnbågsfamiljer beviljas faderskapspenning till mammans partner (barnets biologiska far beviljas endast faderskapspenning om han deltar i vården av barnet).

20 § *Definitioner.* De föreslagna definitionerna motsvarar definitionerna i 17 § 2 mom. i den gällande barnomsorgslagen.

5 kap. Avgifter för barnomsorgen

21 § *Kommunal taxa för barnomsorgen.* Den föreslagna bestämmelsen motsvarar i sak 22 § 1 mom. i nuvarande barnomsorgslag. Av detta följer att kommunen kan besluta om avgiftsfrihet. För bestämmelsens detaljmotivering hänvisas till LF nr 13/2016–2017.

22 § *Avgift för kommunal barnomsorg. 1 mom.* i den föreslagna bestämmelsen motsvarar 22 § 3 mom. i nuvarande barnomsorgslag. För momentets detaljmotivering hänvisas till LF nr 13/2016–2017.

I 2 mom. föreslår landskapsregeringen att det tas in en bestämmelse om att barnomsorgsavgiften ska omfatta alla aktiviteter som anknyter till barnomsorgen. Avgift får inte tas ut för t.ex. utflykter och sportaktiviteter. Utflykter, firande av olika högtider och sportaktiviteter ska inte heller innebära dolda avgifter för vårdnadshavarna såsom krav på att tillhandahålla till exempel matsäck, sportutrustning och dräkter för maskerad och jul- och påskfirande, utan detta ska i första hand tillhandahållas av barnomsorgsverksamheten.

I 3 mom. föreslås en ändring beträffande hur barnomsorgsavgiften fastställs. Enligt nuvarande barnomsorgslag 22 § 1 mom. ska månadsavgiften för barnomsorg fastställas per kalenderår. Fastställandet av avgiften föreslås bli mer flexibelt genom att avgiften inte längre behöver fastställas per kalenderår, utan att ändringar i avgiften kan göras under kalenderåret under förutsättning att kommunerna meddelar vårdnadshavarna om ändringen minst tre månader före ändringen införs.

23 § *Avgiftsfrihet*. Den föreslagna bestämmelsens 1 och 2 mom. motsvarar i sak 22 § 5 och 6 mom. i nuvarande barnomsorgslagen. För detaljmotivering till 1 och 2 mom. hänvisas till LF nr 12/2012-2013 och LF nr 13/2016-2017.

I 3 mom. föreslår landskapsregeringen att det tas in en bestämmelse om att förundervisningen, som uppgår till minst 20 timmar/vecka året innan barnet börjar i grundskolan, ska vara avgiftsfri. För resterande del av barnets vistelsetid på daghemmet som inte utgör förundervisning får avgift uppbäras.

24 § *Beräkning av avgiften*. Den föreslagna bestämmelsen motsvarar i sak 22 § 2 mom. och 23 § 1 och 4 mom. i nuvarande barnomsorgslagen. För bestämmelsens detaljmotivering hänvisas till LF nr 13/2016-2017 och LF nr 15/2009-2010.

25 § *Inkomster som beaktas då avgiften fastställs*. Den föreslagna bestämmelsen motsvarar i sak 22 § 4 mom. och 23 § 3 mom. i nuvarande barnomsorgslagen. För bestämmelsens detaljmotivering hänvisas till LF nr 15/2009-2010.

26 § *Inkomster som inte beaktas då avgiften fastställs*. Den föreslagna bestämmelsen motsvarar i sak 23 § 2 mom. i nuvarande barnomsorgslagen. För bestämmelsens detaljmotivering hänvisas till LF nr 15/2009-2010.

27 § *Mat i barnomsorgen*. I 1 mom. föreslår landskapsregeringen att det tas in en bestämmelse om att barn i daghems- och fritidsverksamhet ska erbjudas hälsosam och lämplig kost som fyller barnets näringsbehov. Hälsosamma och allsidiga huvudmål och mellanmål av hög kvalitet främjar barnens välbefinnande och hälsa. Maten ska erbjudas tillräckligt ofta under dagen. Maten som barnet behöver påverkas både av barnets individuella behov och längden på barnets närvaro under dagen i barnomsorgsverksamheten. Alla barn som är på plats samtidigt i barnomsorgsverksamheten ska erbjudas lika rätt att delta i måltiderna oberoende av om de närvarar heltid eller halvtid. De gemensamma måltiderna fungerar som en social och pedagogisk situation för barngruppen där barnen lär sig gott bordsskick och att ta hänsyn till varandra.

28 § *Definitioner*. 1 mom. i den föreslagna bestämmelsen motsvarar i sak 22 § 7 mom. i nuvarande barnomsorgslagen.

2 mom. i den föreslagna bestämmelsen motsvarar i sak 21 § i nuvarande barnomsorgslagen. För bestämmelsens detaljmotivering hänvisas till LF nr 15/2009-2010 och LF nr 13/2016-2017.

6 kap. Privat barnomsorg

29 § *Allmänt.* Den föreslagna bestämmelsen motsvarar i sak 28 § 1 mom. i nuvarande barnomsorgslagen. I den föreslagna bestämmelsen förtydligas att privat barnomsorg även kan bedrivas utan samhällsstöd. Det föreslås även att tillstånd för att bedriva privat barnomsorg ska ansökas om hos landskapsregeringen. Enligt nuvarande barnomsorgslag ska verksamheten godkännas av förläggningsskommunen. Avsikten är att förenhetliga tillståndsförfarandet med tillstånd för att bedriva ersättande grundskolor, för vilka landskapsregeringen i enlighet med del III 7 kap. 32 § i förevarande lagförslag beviljar tillstånd.

30 § *Krav på privat barnomsorg utan samhällsstöd.* I den föreslagna bestämmelsen fastställs vilka krav som verksamheter som bedriver privat barnomsorg utan samhällsstöd ska uppfylla. Dessa verksamheter ska uppfylla vissa av kraven gällande de allmänna bestämmelserna i lagförslagets del I; 1 kap. 2 § gällande det övergripande syftet med barnomsorgen att säkerställa att alla barn har tillgång till en inkluderande och jämlik barnomsorg, 1 kap 3 § gällande verksamhetskulturen, som ska främja en trygg, säker och hälsosam och inspirerande miljö med arbetsro samt 1 kap.4 § gällande barnets bästa. Gällande de allmänna bestämmelserna specifikt för barnomsorgen i lagförslagets del II ska de privata verksamheterna uppfylla kraven i 1 kap. 2 § om att göra upp en arbetsplan. Arbetsplanen för den privata verksamheten ska godkännas av kommunen.

31 § *Rätt till samhällsstöd.* Den föreslagna bestämmelsen reglerar de krav som en verksamhet som bedriver privat barnomsorg ska uppfylla för att ha rätt till samhällsstöd. Bestämmelsen motsvarar i sak 28 § 1 mom. i nuvarande barnomsorgslag.

32 § *Ansökan om tillstånd för privat barnomsorg.* Landskapsregeringen föreslår att tillstånd för att bedriva privat barnomsorg ska ansökas om hos landskapsregeringen. Enligt nuvarande barnomsorgslag ska verksamheten godkännas av förläggningsskommunen. Avsikten är att förenhetliga tillståndsförfarandet med tillstånd för att bedriva ersättande grundskolor, för vilka landskapsregeringen i enlighet med del III 7 kap. 32 § i förevarande lagförslag beviljar tillstånd.

I 1 mom. föreslås att det tas in en bestämmelse om vilka uppgifter en ansökan om tillstånd ska innehålla. Det föreslås även att ansökan om tillstånd ska sökas hos landskapsregeringen innan verksamhet för privat barnomsorg väsentligen förändras. För godkännande av privat barnomsorg krävs även att de krav som uppställs i lagförslagets del II 6 kap. 30 § på privat barnomsorg utan samhällsstöd eller i lagförslagets del II 6 kap. 31 § på barnomsorgsverksamhet som har rätt till samhällsstöd uppfylls.

I 2 mom. föreslås att landskapsregeringen ska göra en inspektion av verksamhetsstället för privat barnomsorg i samband med att tillståndsansökan handläggs.

I 3 mom. föreslås att landskapsregeringen ska meddela förläggningsskommunen om tillstånd som har beviljats för privat barnomsorg i förläggningsskommunen. Enligt den föreslagna del II 6 kap. 36 § i lagförslaget ska förläggningsskommunen betala en ersättningsandel till huvudmannen för privat samhällsstödd barnomsorg.

33 § *Antagning av barn.* 1 mom. i den föreslagna bestämmelsen motsvarar i sak 28 § 2 mom. i nuvarande barnomsorgslag.

I 2 mom. föreslår landskapsregeringen att huvudmannen för en samhällsstödd privat barnomsorg endast får neka antagande av barn om det är på

grund av utrymmesskäl. En privat samhällsfinansierad aktör kan således till exempel inte neka barn i behov av särskilt stöd plats vid daghemmet eller fritidsverksamheten om platserna inte är belagda. I landskapsandelen för barnomsorg som utgår till kommunen ingår särskilda omkostnader för barn i behov av särskilt stöd, och således är detta även beaktat i den ersättningsandel som kommunen ska ersätta den privata aktören enligt lagförslagets 36 §.

34 § *Ledning av samhällsstödd privat barnomsorg.* Den föreslagna bestämmelsen motsvarar i sak 28 § 3 mom. i nuvarande barnomsorgslag. För bestämmelsens detaljmotivering hänvisas till LF nr 15/2009–2010.

35 § *Taxa för privat barnomsorg.* Den föreslagna bestämmelsen motsvarar i sak 24 § 1 mom. i nuvarande barnomsorgslag. För bestämmelsen detaljmotivering hänvisas till LF nr 12/2012-2013.

36 § *Beräkning av ersättningsandel för privat samhällsstödd barnomsorg.* Den föreslagna bestämmelsen motsvarar i sak 24 § 3 och 4 mom. i nuvarande barnomsorgslag. Av särskilda skäl kan en kommun beviljas rätt av landskapsregeringen att inte betala ut ersättningsandel till ett privat daghem eller fritidshem. Enligt LF nr 15/2009–2010 är en sådan befrielse motiverad om så många barn finns i en enskild barnomsorgsverksamhet att kommunens kostnader för den verksamhet som bedrivs helt i kommunal regi blir oskäligt dyr, till följd av att få barn utnyttjar den kommunala verksamheten. För bestämmelsens detaljmotivering i övrigt hänvisas till LF nr 13/2016–2017.

37 § *Förseelser mot bestämmelserna om utövande av privat barnomsorg.* Den föreslagna bestämmelsen motsvarar i sak 32 § i nuvarande barnomsorgslag.

7 kap. Stöd för barns utveckling och lärande

38 § *Allmänt.* Landskapsregeringen föreslår att det för barnomsorgens del införs liknande bestämmelser som i del III 5 kap. i lagförslaget gällande stöd för lärande och skolgång. I den föreslagna bestämmelsen ingår de olika former av stöd för barns utveckling och lärande som redan i dagsläget tillhandahålls inom barnomsorgen med stöd av grunderna för förundervisningen för barnomsorgen i landskapet Åland, fastställda av landskapsregeringen år 2013.

39 § *Allmänpedagogiskt stöd.* Landskapsregeringen föreslår att det tas in en bestämmelse om det allmänpedagogiska stödet, vilket redan i dagsläget är en del av barnomsorgens dagliga arbete och riktar sig till alla barn som tillfälligt behöver stöd för sin allsidiga utveckling. Av grunderna för förundervisningen för barnomsorgen i landskapet Åland (i enlighet med detta lagförslag ”läroplan för barnomsorgen”) framkommer att ett allmänpedagogiskt stöd ska ges till alla barn inom barnomsorgen, vilket innebär att alla barn ska få ett individanpassat bemötande inom ramen för det vardagliga allmänpedagogiska arbetet.

40 § *Specialpedagogiskt stöd.* Landskapsregeringen föreslår att det tas in en bestämmelse om det specialpedagogiska stöd som ges då det allmänpedagogiska stödet inte är tillräckligt. Specialomsorg ska ges av kommunen i den omfattning som barnet är i behov av det. Liksom i dagsläget utreds behovet av specialbarnomsorg av kommunen på begäran av vårdnadshavaren eller av personal i daghemsverksamheten. Utredningen görs av en speciallärare i barnomsorgen i samråd med vårdnadshavarna.

För att förenhetliga bestämmelsen med elevers rätt till specialpedagogiskt stöd enligt lagförslaget del III 5 kap. 19 § föreslås att barnomsorgschefen ska fatta ett beslut om specialbarnomsorg. I nuvarande barnomsorgslag finns inte krav på att beslut om specialpedagogiskt stöd ska fattas genom ett formenligt förvaltningsbeslut. Avsikten med den föreslagna bestämmelsen är att förbättra barns och vårdnadshavares rättssäkerhet genom att möjliggöra att ändring kan sökas i beslutet om specialpedagogiskt stöd. Specialbarnomsorg ska ges i den omfattning som barnet enligt utredningen av specialläraren har behov av. De särskilda stödinsatserna ska utformas i samråd med barnets vårdnadshavare. För barnets specialpedagogiska stöd ska specialläraren i barnomsorgen göra upp en individuell plan.

Landskapsregeringen har för avsikt att ta fram en mall för hur förvaltningsbeslut om specialbarnomsorg och den individuella planen för barnets specialbarnomsorg kan göras upp.

41 § *Mångprofessionellt stöd*. Landskapsregeringen föreslår att det för barnomsorgens del tas in en liknande bestämmelse om mångprofessionellt stöd som i del III 5 kap. 20 § i förevarande lagförslag om stöd för lärande och skolgång. Specialbarnomsorg ingår redan i dagsläget som en del av ett mångprofessionellt stöd för barn med särskilda behov. Av grunderna för förundervisningen för barnomsorgen i landskapet Åland (i enlighet med detta lagförslag ”läroplan för barnomsorgen”) framkommer att mångprofessionellt stöd ges i de fall barnet är i behov av ett mer omfattande stöd av specialpedagogik och mångprofessionellt teamarbete. Mångprofessionellt stöd planeras och följs upp genom samarbete mellan vårdnadshavarna, BUF-teamet (barnhabiliteringen vid Ålands hälso- och sjukvård), barnomsorgen och andra sociala stödtjänster.

Om sociala stödtjänster ingår i det mångprofessionella stödet kan enligt 39 § 3 mom. i den föreslagna landskapslagen om socialvård (LF 21/2018-2019) en gemensam plan utarbetas med barnets vårdnadshavares samtycke som omfattar det specialpedagogiska stödet, socialvårdens och andra förvaltningsområdets service och stödtjänster.

8 kap. Ledningsansvar

42 § *Landskapsregeringens ledningsansvar*. Bestämmelsen motsvarar i sak 25 § i nuvarande barnomsorgslag. Begreppet *grunder för förundervisningen* i nuvarande barnomsorgslag har bytts till *läroplan för förundervisningen*. För bestämmelsens detaljmotivering hänvisas till LF nr 15/2009-2010 och LF nr 23/2012-2013.

43 § *Kommunens ledningsansvar*. Bestämmelsen motsvarar i sak 26 § i nuvarande barnomsorgslag. För bestämmelsens detaljmotivering hänvisas till LF nr 15/2009-2010 och till LF nr 13/2016–2017.

9 kap. Tillsyn

44 § *Ansvarig myndighet för tillsyn*. 1 mom. motsvarar till stora delar 25 § i nuvarande barnomsorgslagen. För bestämmelsens detaljmotivering hänvisas till LF nr 23/2012-2013. Landskapsregeringen föreslår att ÅMHM till skillnad från i dagsläget ska fungera som tillsynsmyndighet även för den samhällsstödda privata barnomsorgen.

45 § *Inspektionsrätt*. Bestämmelsen motsvarar till stora delar 25a § i nuvarande barnomsorgslagen. I 1 mom. föreslås att det nuvarande kriteriet om att det ska finnas en grundad anledning för att förrätta en inspektion tas bort. Motsvarande ändring föreslås i lagförslaget till landskapslag om socialvård beträffande inspektion av socialvården. Detta möjliggör att ÅMHM som

tillsynsmyndighet kan förrätta inspektion beträffande barnomsorgsverksamheter som valts ut slumpmässigt eller med stöd av riskanalys.

I 2 mom. föreslås såsom i den gällande barnomsorgslagen att en inspektör ska ges tillträde till alla utrymmen och att alla handlingar som är nödvändiga för inspektionen ska tillhandahållas inspektören utan hinder av sekretessbestämmelser. Kopior av handlingar ska tillhandahållas kostnadsfritt. Fotografier får tas under inspektionen.

Utomstående experter som behövs för inspektionen får vid behov assistera ÅMHHM vid utförandet av inspektioner. En utomstående expert ska ha tillräcklig sakkunskap och kompetens som behövs för tillsynen. I en utomstående experts uppdrag kan ingå offentliga förvaltningsuppgifter. Grundlagens 124 § innehåller bestämmelser om de förutsättningar under vilka offentliga förvaltningsuppgifter kan anförtros andra än myndigheter. Offentliga förvaltningsuppgifter kan anförtros andra än myndigheter genom lag eller med stöd av lag om det behövs för en ändamålsenlig skötsel av uppgifterna och det inte äventyrar de grundläggande fri- och rättigheterna, rättssäkerheten eller andra krav på god förvaltning. Under dessa förutsättningar är det möjligt att i begränsad utsträckning överföra offentlig makt och offentliga uppgifter på andra än myndigheter. I regeringens proposition till ny regeringsform (RP 10/1998 rd) anges att härvid förutsätts att det utfärdas tillräckligt detaljerade bestämmelser om skötseln av uppgifterna och det förfarande som ska iakttas, att rättssäkerhetssynpunkter beaktas och att de som sköter de offentliga uppgifterna handlar under straffrättsligt tjänsteansvar. Förvaltningslagen för landskapet Åland ska tillämpas på den utomstående expertens förvaltningsuppgifter och landskapslagen om allmänna handlingars offentlighet är tillämplig då den utomstående experten utför myndighetsuppgifter. Den utomstående experten verkar även under straffrättsligt tjänsteansvar enligt 40 kap. 11 § 5b punkten i strafflagen. Dessutom blir en utomstående expert ansvarig enligt skadeståndslagen för skada som denna vållar vid utförandet av sina uppgifter.

I 3 mom. föreslås liksom i nu gällande barnomsorgslag att polisen vid behov ska ge ÅMHHM handräckning för utförandet av en inspektion.

I 4 mom. föreslås liksom i den nuvarande barnomsorgslagen att det ska föras protokoll över en inspektion. Bestämmelser bland annat om dokumentering av inspektionen skriftligt i en inspektionsberättelse finns i 34 § förvaltningslagen (2008:9) för landskapet Åland.

46 § *Anmärkning och uppmärksamhetsgörande*. Den föreslagna bestämmelsen motsvarar i sak 25c § i nuvarande barnomsorgslagen. För bestämmelsens detaljmotivering hänvisas till LF nr 23/2012-2013.

47 § *Förelägganden och tvångsmedel*. Den föreslagna bestämmelsen motsvarar i sak 25b § i nuvarande barnomsorgslagen. För bestämmelsens detaljmotivering hänvisas till LF nr 23/2012-2013.

10 kap. Särskilda bestämmelser

48 § *Vård vid olycksfall*. Det föreslås att rätten till avgiftsfri vård i samband med olycksfall utvidgas att gälla barn i barnomsorgen. Med vård av olycksfall som inträffar i barnomsorgsverksamheten avses alla de nödvändiga kostnader som vården vid olycksfallet föranleder som exempelvis läkararvoden och resekostnader, transport av ett skadat barn till läkarvård, sjukhusavgifter samt av läkare ordinerade mediciner, förbandsmaterial och hjälpmedel.

Del III Grundskolan

1 kap. Läroplikt och rätt till skolgång

1 § *Läroplikt*. I 1 mom. föreslås liksom i den nuvarande grundskolelagen (21 §) att barn som har sin hemort på Åland är läropliktiga. Hemorten fastställs med utgångspunkt i lagen (FFS 201/1994) om hemkommun. Barnets hemort avgörs utgående från föräldrarnas hemort, vilken är där personen har sitt egentliga bo och hemvist, huvudsakligen vistas eller på grund av arbete bör anses bo.

I 2 mom. ingår motsvarande bestämmelse i sak som i 21 § 2 mom. i nuvarande grundskolelagen om att läroplikten innebär en skyldighet för barnet att inhämta grundskolans lärokurs. Grundskolans lärokurs definieras närmare i läroplanen. Läroplikten kan uppfyllas i grundskolan, i en privat grundskola eller genom hemundervisning. Om en läropliktig fullgör läroplikten i sitt hem ska den kommun där barnet är bosatt övervaka barnets framsteg. Läropliktens innehåll är det samma oberoende av hur läroplikten uppfylls.

I 3 mom. föreslås att läroplikten fortsättningsvis ska börja höstterminen det år då barnet fyller sju år. För barn som på grund av intellektuell funktionsnedsättning inte kan få undervisning i den nioåriga grundskolan inträder läroplikten det år barnet fyller 6 år. Dessa barn deltar i förundervisning som ordnas det år läroplikten börjar.

I 4 mom. framkommer i sak samma bestämmelse som i nuvarande grundskolelagen (21 § 4 mom.) gällande att läroplikten upphör då barnet inhämtat grundskolans lärokurs på ett av de sätt som framkommer av 2 mom. För det fall att barnet inte inhämtat grundskolans lärokurs upphör läroplikten senast då barnet gått 10 år i grundskolan eller senast efter elva år i grundskolan för barn med funktionsnedsättning som har förlängd läroplikt enligt 3 mom.

2 § *Rätt till skolgång*. Enligt 1 mom. ska varje läropliktigt barn erbjudas möjlighet att uppfylla sin läroplikt i grundskolan i sin hemkommun eller i en motsvarande skola för syn- och hörselskadade barn. Kommunen är inte skyldig att ordna eller bekosta annan grundskoleundervisning än i kommunens grundskola eller i en motsvarande skola för syn- eller hörselskadade barn. Bestämmelsen motsvaras i sak av 22 § 1 mom. i nuvarande grundskolelag.

Kommunen ska även ordna grundskoleundervisning för barn som inte har sin hemkommun på Åland om barnet på grund av sina vårdnadshavares arbete, studier, sjukdom eller motsvarande skäl är bosatt i kommunen. Bestämmelsen är ny och relaterar till 3 § i lagen om hemkommun. Enligt sistnämnda bestämmelse ändras inte vårdnadshavarnas och barnets hemkommun om vårdnadshavare på grund av arbete, studier, sjukdom eller annan motsvarande orsak under högst ett års tid bor i en annan kommun. Situationer som avses är till exempel flytt inom Åland eller från kommun i Finland till åländsk kommun för säsongsbetonade arbeten eller studier som varar högst ett år. Även i motsvarande situationer då barnet flyttar till Åland med vårdnadshavare från annat land och har registrerat uppehållsrätt som EU-medborgare eller medborgare i Island, Liechtenstein, Norge eller Schweiz eller annars har giltigt uppehållstillstånd enligt utlänningslagen, har barnet rätt till skolgång.

Av särskilda skäl ska kommunen även ordna grundskoleundervisning för andra barn som vistas i kommunen. Bestämmelsen är ny och avser till exempel situationer där barnet tillsammans med sina vårdnadshavare vistas i kommunen fastän utlänningsrättslig rätt att vistas i Finland och i den åländska kommunen saknas ("papperslösa"). I dessa fall måste särskilt tas i beaktande barnets utsatta ställning. I enlighet med barnkonventionens artikel 28 ska konventionsstaterna ge alla barn rätt till utbildning. Barnkonventionen gäller enligt artikel 2 alla barn som befinner sig inom en stats jurisdiktion utan att någon åtskillnad görs. Konventionens rättigheter gäller därför till exempel

även asylsökande, barn till migrerade arbetare och barn till dem som vistas illegalt i ett land.

Enligt 2 mom. börjar rätten till skolgång då barnet blir läropliktigt. Liksom enligt gällande grundskolelag kan kommunen av särskilda skäl på ansökan av vårdnadshavaren ge barn rätt att börja sin skolgång ett år tidigare eller ett år senare än det år då barnet blir läropliktigt enligt del III 1 kap. 1 § 3 mom.

Enligt 3 mom. upphör rätten till skolgång liksom i nuvarande grundskolelag då eleven genomgått grundskolan, dock senast den 31 juli det år då eleven fyller 18 år.

I 4 mom. föreslås en ny bestämmelse om att personer som fyllt 18 år och som saknar avgångsbetyg från grundskolan ska ha rätt till grundskoleutbildning för andra än läropliktiga i enlighet med lagförslagets del III 8 kap.

3 § *Elevernas skyldigheter*. I 1 mom. föreslås en förtydligande bestämmelse om att elever som fullgör sin läroplikt i grundskolan har närvaroplikt. Närvaroplikten omfattar deltagande i den utbildning som eleven har antagits till och omfattar all undervisning som hör till grundskolan samt annan verksamhet som följer skolans arbetsplan. Skolan ska kontrollera elevens närvaro.

I 2 mom. föreslås en i sak motsvarande bestämmelse som i nuvarande grundskolelagen (26 §) om att elevs rätt till frånvaro ska bestämmas i utbildningsstadgan, som kommunfullmäktige ska anta i enlighet med del IV 4 §. I utbildningsstadgan kan föreskrivas om att en elev av särskilda skäl tillfälligt kan få befrielse och ledighet från skolgång.

I 3 mom. föreslås samma bestämmelse som i nuvarande grundskolelagen (25 §) om elevernas skyldighet att uppträda hänsynsfullt, följa skolans trivselstadga samt hantera skolans egendom med respekt. Eleverna åläggs sålunda ett ansvar för sin skolgång och för sin arbetsmiljö.

I 4 mom. föreskrivs som i nuvarande grundskolelag (25 § 2 mom.) om att disciplinära åtgärder kan vidtas om eleven inte iakttar sina skyldigheter enligt den föreslagna bestämmelsen. Närmare bestämmelser om disciplinära åtgärder finns i lagförslagets del III 13 kap.

4 § *Vårdnadshavarens ansvar för att barnet fullgör sin läroplikt*. I 1 mom. föreslås att det stadgas i lag om att vårdnadshavarna ansvarar för att vårdnadshavarens läropliktiga barn fullgör sin läroplikt. Motsvarande bestämmelse ingår i dagsläget i grundskoleförordningen (1995:95) för landskapet Åland (15 §). På Åland finns i enlighet med nu gällande grundskolelag och förevarande lagförslag del III 1 kap. 1 § möjlighet att fullgöra läroplikten och inhämta grundskolans lärokurs på annat sätt än genom att gå i grundskolan, t.ex. genom att studera hemma. Lärokursen är lika beroende av hur läroplikten fullgörs. Vårdnadshavarens ansvar är att se till att den läropliktiga fullgör läroplikten.

Enligt 2 mom. kan en vårdnadshavare för ett läropliktigt barn som inte fullgör sin läroplikt dömas till böter för försummad tillsyn över läropliktig. I sak motsvarande bestämmelse ingår i dagsläget i grundskoleförordningen (15 §, 2 mom.). Försummelse av fullgörande av läroplikt kan också leda till att kommunen eller skolan gör en barnskyddsanmälan enligt barnskyddslagen, utifrån vilken barnskyddsmyndigheterna beslutar vilka åtgärder som krävs.

2 kap. Målsättning, undervisning och läroämnen

5 § *Målsättning*. Den föreslagna bestämmelsen motsvarar delvis 2 § i nuvarande grundskolelagen. Enligt det föreslagna 1 mom. ska grundskolan ska ge en allmänbildande utbildning som utgör grund för fortsatt utbildning. Eleverna ska ges verktyg som främjar deras möjligheter till livslångt lärande.

Verksamheten i grundskolan ska stå på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet.

I det föreslagna 2 *mom.* poängteras att alla barn på Åland ska ha samma rätt till grundskoleundervisning oberoende av eventuell funktionsnedsättning och geografisk hemvist.

I 3 *mom.* föreslås att grundskolan ska verka i nära samarbete med elevernas hem och stöda hemmen och vårdnadshavarna i att främja barnets förutsättningar för utveckling och lärande samt att stärka barnets sociala färdigheter och självkänsla. Stödet ska avse elevernas utveckling både som enskilda människor och som samhällsmedlemmar. Grundskolan ska också hjälpa eleverna att bygga upp en stark tilltro till sin egen förmåga.

Enligt det föreslagna 4 *mom.* är grundskolans uppgift att ge eleverna möjligheter att själva aktivt inhämta kunskaper och färdigheter med hjälp av vilka de kan utvecklas harmoniskt och allsidigt. En allsidig utveckling kräver att grundskolan i sin undervisning beaktar elevernas ålder och mognad samt deras individuella behov och förutsättningar. Dessutom ska elevernas emotionella, sociala, fysiska och kognitiva behov tillgodoses i samma utsträckning.

Av det föreslagna 5 *mom.* framkommer att de speciella förhållanden som råder på Åland, särskilt självstyrelsen och dess bakgrund, demilitariseringen och kulturen, ska ges en central plats i undervisningen. Grundskolans verksamhet ska dessutom utformas i överensstämmelse med demokratiska värderingar samt främja fredsvilja och förståelse för andra kulturer och för Ålands förhållande till övriga delar av världen. Verksamheten ska fungera enligt principerna om människors lika värde vilket omfattar även jämställdhet mellan könen.

Enligt det föreslagna 6 *mom.* är målsättningen för grundskoleutbildningen för andra än läropliktiga är att ge ungdomar och vuxna möjligheter att delta i det demokratiska samhället som fullvärdiga medlemmar, förbättrade möjligheter att få en studieplats efter grundskolan och i att lyckas på arbetsmarknaden samt i att inkluderas i samhället i övrigt.

6 § *Undervisningen i grundskolan.* I 1 *mom.* framkommer att grundskolan fortsättningsvis föreslås omfatta nio årskurser. Till skillnad från i nuvarande grundskolelag (1 §) föreslås att indelningen i lågstadium och högstadium tas bort, eftersom stadiindelningen saknar praktisk betydelse. Den slojade stadiindelningen befäster den praxis som finns i vissa skolor där årskurserna är placerade i skolbyggnaden på ett sätt som frångår stadiindelningen. I dagsläget finns ett flertal grundskolor på Åland som är årskurs 1-9 skolor.

I 2 *mom.* föreslås en allmän skrivning om undervisningsformerna i grundskolan; allmänundervisning, specialundervisning, träningsundervisning och verksamhet utanför skolan. Riktlinjer för och mera detaljerade bestämmelser om utformningen av de olika undervisningsformerna kommer att tas in i läroplanen.

I 3 *mom.* föreslås att kommunen enligt behov ska ordna förberedande undervisning för en nyanländ elev som har annat modersmål än svenska. Med nyanländ elev avses en elev som har flyttat till Åland och talar ett annat språk än svenska. Den förberedande undervisningen ordnas i grupper bestående av nyanlända elever. Efter den förberedande undervisningen har eleven möjlighet till ämnesspecifik stödundervisning på svenska. Detta ersätter den särskilda stödundervisning i svenska som idag ges elever med annat modersmål än svenska. Landskapsregeringen avser fortsättningsvis att kompensera kommunerna för de merkostnader som den ämnesvisa stödundervisningen medför. Den förberedande undervisningen ska ingå i den allmänna landskapsandelen för grundskolan.

7 § *Läroämnena*. Den föreslagna bestämmelsen motsvarar i vissa delar 18 § i nuvarande grundskolelagen.

I 1 *mom.* föreslås att läroämnena fortsättningsvis är dels gemensamma för alla elever, dels valfria för den enskilda eleven. Begreppet ämnesshelheter frångås och istället framkommer av det föreslagna 2 *mom.* mer detaljerade läroämnena. Landskapsregeringen kommer att fastställa detaljerade bestämmelser om det övergripande innehållet i läroämnena, så kallade lärokursbeskrivningar, i grundskolans läroplan.

Svenska som andraspråk införs som ett läroämne för elever som inte har svenska som modersmål. Andraspråk är det språk som man lär sig efter att helt eller delvis ha tillägnat sig sitt förstaspråk (modersmål). Förstaspråk är det språk som man börjar lära sig i tidig ålder, det vill säga vanligen som spädbarn genom sina föräldrar, och begreppet relaterar således inte till språket i det land man är född. Barn som tillbringar spädbarnsåren i en enspråkig icke-svenskspråkig miljö kommer således inte att ha svenska som modersmål. Avsikten är att elever som läser svenska som andraspråk ska få ett funktionellt skolspråk som krävs för att fullfölja lärokurserna i alla ämnen. Undervisningen i svenska som andraspråk ska ge eleverna rika möjligheter att kommunicera på svenska utifrån sin kunskapsnivå utan att ställa för tidiga krav på språklig korrekthet.

Skolans rektor eller skolföreståndare beslutar om undervisning i svenska som andraspråk för en elev i samråd med den ansvariga läraren. Bedömningen kan göras med hjälp av vardagliga observationer, språkutvecklingsanalyser samt olika kartläggnings- och diagnostiska material. Det är viktigt att en helhetsbedömning av elevens behov görs. Ämnet svenska som andraspråk ska inte betraktas som ett stegämne där eleven ska klara en viss förutbestämmd nivå för att få byta till ordinarie svenska, utan man bör beakta elevens förutsättningar att klara den övriga undervisningen då man överväger ämnesval. Det betyder dock inte att en elev måste följa kursplanen i svenska som andraspråk under hela sin skoltid, det är tillåtet att byta, men bytet ska vara till gagn för eleven.

Religions- och livsåskådningskunskap införs som ett nytt gemensamt läroämne. Enligt den nuvarande grundskolelagen är religions- och livsåskådningskunskap alternativa läroämnena. Undervisning i religionskunskap är enligt nuvarande grundskolelag konfessionell och följer den religion i det religionssamfund till vilket majoriteten av eleverna på Åland hör. Om eleven inte tillhör majoritetens religionssamfund kan vårdnadshavaren och eleven välja undervisning i livsåskådningskunskap eller i den religionskunskap som skolan ordnar. Det nya läroämnet religions- och livsåskådningskunskap är avsett att utformas så att alla elever ges likvärdig utbildning oavsett kulturell eller religiös tillhörighet eller bakgrund, samt att skapa utrymme för eleverna att tillsammans diskutera existentiella frågor oberoende av bakgrund. En konfessionslös religionsundervisning ökar således allmänbildningen och möjlighet till inkludering i samhället. En konfessionslös undervisning medför inte ett förbud mot att utöva kulturella handlingar som kan förknippas med religion såsom psalmer, firandet av högtider och besök till kyrkor.

I 3 *mom.* föreslås att de språk som ska erbjudas som valfria läroämnena ska utvidgas. I dagsläget bestämmer kommunerna om vilka valfria språk av finska, franska och tyska som kan läsas i grundskolan och från vilken årskurs. Landskapsregeringen föreslår att de valfria språken ska vara finska, franska, ryska, spanska och tyska och att eleverna under sin skolgång ska erbjudas möjlighet att välja mellan minst två av de främmande språken. Kommunen bestämmer i sin utbildningsstadga vilka valbara språk som erbjuds och från vilken årskurs.

Kommunerna ges i 4 *mom.* möjlighet att ge undervisning i hemspråk till elever som har ett annat hemspråk än svenska som ett valfritt läroämne. Med hemspråk avses det eller de språk som talas i elevens hem när detta eller

dessa skiljer sig från det språk som talas i huvudsak ute i samhället. Syftet med hemspråksundervisningen är att ge eleven möjlighet att utveckla kunskaper i och om sitt språk för att ge förutsättningar att lära sig svenska och andra språk och ämnen.

Liksom i nuvarande grundskolelag föreslås i 5 *mom.* att kommunen ska kunna bevilja undantag från bestämmelserna i 1–3 *mom.* för elever med mångprofessionellt stöd. För elever med mångprofessionellt stöd kan avvikelser vid behov göras från läroämnesindelningen eller så att eleven befrias från undervisningen av något enskilt ämne, t.ex. ett främmande språk. Närmare bestämmelser om mångprofessionellt stöd finns i lagförslagets del III 5 kap. 20 §.

I 6 *mom.* föreslås, liksom i nuvarande grundskolelag, att elevens vårdnadshavare tillsammans med eleven ska välja de valfria ämnen som eleven ska delta i. Om ett ändamålsenligt ordnande av undervisningen kräver det kan skolan ändra de gjorda valen. Skäl till sådana ändringar kan till exempel vara att de elever som önskar delta i ett ämne är för många eller för få. Till skillnad från nuvarande grundskolelag ska eleven och vårdnadshavaren höras innan skolan gör ändringar i valen.

I 7 *mom.* föreslås att en förordningsfullmakt ges beträffande bestämmelser om timfördelning. Med timfördelningen avses den tid som ska användas för undervisningen.

8 § *Rätt till individuell elevhandledning.* Det föreslås att elever som har gått ut grundskolan och inte erhållit en studieplats inom utbildning på gymnasienivå ska ha rätt till individuell elevhandledning från sin tidigare grundskola under ett år efter att läroplikten har upphört. Någon motsvarande bestämmelse finns inte i nuvarande grundskolelag.

Elevhandledningen ska stödja eleverna och vårdnadshavarna när det gäller att få information och göra val förknippade med studierna. De ska ha möjlighet till personliga handledningssamtal om studier och val och att få svar på olika frågor gällande lärande och skolgång.

9 § *Distansundervisning för läropliktiga.* I 1 *mom.* föreslås en definition av distansundervisning för läropliktiga. Med begreppet avses undervisning som eleven tar del av med hjälp av digitala verktyg och där läraren bör finnas med i realtid. Läraren och eleven är inte i samma rum.

I 2 *mom.* föreslås att distansundervisning ska ges av en lärare som är anställd vid en åländsk skola och tas emot av en elev på Åland. Undervisningsformen kan även användas inom en skola. Distansundervisning i situationer där eleven befinner sig utom Åland är således inte möjligt. Det är dock möjligt för en åländsk skola att anställa en lärare som ger distansundervisning utan att befinna sig på Åland, vilket till exempel kan komma ifråga gällande hemspråksundervisning.

Distansundervisning ger skolan en möjlighet att tillhandahålla likvärdig utbildning för alla elever i elevens närmiljö. En god distansundervisning förutsätter pedagogisk planering som beaktar elevens behov och utnyttjar teknikens möjligheter. Varje grundskola på Åland ska ha möjlighet att ta emot och ge distansundervisning. Syftet är inte att nå en personell och ekonomisk inbesparing för grundskolan. Den direkta kontakten mellan lärare och elev är förutsättningsvis det väsentligaste. Lärmiljön ska vara trygg och eleverna ska övervakas och handledas enligt samma principer som i andra undervisningssituationer.

Enligt det föreslagna 3 *mom.* ska den skola som mottar distansundervisningen värna om undervisningsgruppens fysiska säkerhet och psykosociala trygghet och välbefinnande. Skolan som mottar distansundervisningen ska även trygga elevens möjligheter till kommunikation som främjar lärande och se till att eleverna har tillgång till ändamålsenliga digitala verktyg.

Distansundervisning på sjukhus eller i hemmet kan användas som undervisningsform gällande undervisning i särskilda situationer i förevarande lagförslags del III 5 kap. 24 §. Distansundervisning kan lämpa sig som undervisningsform i situationer där elever av olika anledningar inte kan delta i ordinarie klassrumsundervisning till exempel på grund av psykisk funktionsnedsättning och som ett första steg i arbetet med återgång i skolgång för hemmasittande elever.

3 kap. Styrdokument

10 § *Läroplan*. I 3 kap. föreslår landskapsregeringen att det samlas bestämmelser om de styrdokument som ligger till grund för grundskolan. Motsvarande bestämmelser om styrdokument för barnomsorgens del finns i lagförslagets del II 1 kap. 2 §.

Av *1 mom.* framkommer i likhet med gällande grundskolelag (19 §) att landskapsregeringen ska anta en läroplan med mål och innehåll för grundskolans verksamhet samt anvisningar om hur verksamheten ska genomföras och utvecklas. Till skillnad från nuvarande grundskolelag ska läroplanen även omfatta grundskoleundervisning för andra än läropliktiga. Läroplanen ska bland annat innehålla anvisningar om grundskolans olika undervisningsformer, om läroämnena, om elevbedömningen och om skolans övriga verksamhet.

I *2 mom.* föreslås en ny bestämmelse om att landskapsregeringens ska kunna ge en grundskola rätt att göra undantag från läroplanen för försöksverksamhet.

11 § *Utbildningsstadga*. I förtydligande syfte föreslås en hänvisningsbestämmelse till att bestämmelser om utbildningsstadga finns i lagförslagets del VI 4 §. Utbildningsstadgan antas av respektive kommuns fullmäktige och innehåller de allmänna grunderna för grundskolans verksamhet. Bestämmelsen motsvaras i sak i nuvarande grundskolelags bestämmelse (9 §) om skolstadga förutom den föreslagna nya benämningen utbildningsstadga.

12 § *Arbetsplan och trivselstadga*. Den föreslagna bestämmelsen i *1 mom.* om arbetsplan har sin motsvarighet i nuvarande grundskolelags bestämmelse (20 §). Utgående från den för alla grundskolor gemensamma läroplanen som landskapsregeringen antar enligt lagförslagets del III 3 kap. 10 § ska varje skola för varje läsår göra upp en arbetsplan för arbetet och undervisningen i skolan.

Av arbetsplanen ska framgå hur skolan använder de timmar den har till förfogande för undervisning och övrig verksamhet. Arbetsplanen ska även innehålla skolans timfördelning på de olika årskurserna samt beskriva det årskursvisa innehållet i de enskilda läroämnena. Bestämmelser om elevernas huvudsakliga schema, lärarnas arbetsmängd samt skolans övriga verksamhet ska även finnas i arbetsplanen. Utöver detta anser landskapsregeringen att det är ändamålsenligt att ta in aktuell information om morgonsamlingar, föräldrakontakter, elevrådsverksamhet, exkursions- och lägerskolverksamhet, klubbverksamhet samt andra kulturella evenemang i arbetsplanen.

I *2 mom.* föreslås en ny bestämmelse om att det för varje grundskola ska finnas en trivselstadga. Eleverna har rätt till en trygg lärmiljö. Syftet med stadgan är att främja ordning, studiero, trygghet och trivsel. Trivselstadgan får innehålla sådana regler om praktiska arrangemang och ett korrekt uppförande som är nödvändiga för tryggheten och trivseln i skolan samt närmare bestämmelser om de föremål och ämnen som avses i del III 11 kap. 61 § och om deras användning och förvaring. Dessutom kan regler meddelas om hur skolans egendom får hanteras, hur skolans lokaler ska hållas rena och om hur man får vistas och röra sig i skolbyggnaden och på skolområdet.

Trivselstadgan ingår i arbetsplanen och ska godkännas av kommunen.

Av 3 *mom.* framkommer att landskapsregeringen kan utfärda närmare bestämmelser om innehållet i arbetsplanen, samt att arbetsplanen liksom enligt nuvarande grundskolelag ska godkännas av kommunen. Till skillnad från nuvarande grundskolelag behöver dock inte arbetsplanen skickas till landskapsregeringen för kännedom, men arbetsplanerna bör finnas tillgängliga på kommunernas hemsida.

4 kap. Läsår och skolarbete

13 § *Läsår.* Den föreslagna bestämmelsen har sin motsvarighet i nuvarande grundskolelag (14 §) och innehåller ingen ändring i sak. Grundskolans läsår ska fortsättningsvis börja den 1 augusti och avslutas den 31 juli.

14 § *Elevernas skolarbete.* Det föreslagna 1 *mom.* om att landskapsregeringen fastställer antalet arbetsdagar för elevernas skolarbete har sin motsvarighet i nuvarande grundskolelag (15 §). I antalet arbetsdagar föreslås en förändring så att de uppgår till högst 190 från minst 188 i nuvarande grundskolelag. Ändringen till högst 190 arbetsdagar motiveras av att det ska bli enklare att fastställa lovdagarna och beakta de årliga variationerna. Om självständighetsdagen, trettondagen eller första maj infaller på en annan vardag än lördag ska de dagarna frånräknas arbetsdagarna.

Det föreslagna 2 *mom.* motsvarar bestämmelserna i nuvarande grundskolelag (15 § 2 *mom.*) om att elevernas skolarbete börjar i augusti och slutar senast den 8 juni. Benämningen elevernas skolarbete istället för arbetsår betonas liksom i nuvarande grundskolelag att lärarna kan förutsättas arbeta även utanför den tidsperiod som omfattas av elevernas skolarbete.

15 § *Arbetsdag.* Det föreslagna 1 *mom.* har sin motsvarighet i nuvarande grundskoleförordning (7 § 1 *mom.*). Med arbetsdag avses skoldagar av den längd som fastställs i arbetsplanen.

Det föreslagna 2 *mom.* innehåller en bestämmelse om att arbetsdagen ska indelas i lektioner som pågår 60 minuter där undervisning och rastaktiviteter varvas. Minst 25 procent av arbetsdagen ska användas till rastaktiviteter och måltider. Enligt den nuvarande motsvarande bestämmelsen i grundskoleförordningen (7 § 2 *mom.*) ska lektionerna pågå 60 minuter varav minst 45 minuter ska användas till undervisning och minst tio minuter till rast, men en lektion kan indelas på annat sätt om det är ändamålsenligt. Den föreslagna bestämmelsen avser att möjliggöra en indelning av arbetsdagen mer flexibel i de olika skolorna med beaktande av elevernas ålder och utvecklingsnivå, läroämnet eller det arbetssätt som tillämpas vid undervisningen, vilket framkommer av det föreslagna 3 *mom.*

16 § *Elevernas arbetsmängd.* Det föreslagna 1 *mom.* har sin motsvarighet i sak i nuvarande grundskoleförordning (8 §) och innebär ingen ändring i sak. Liksom för närvarande får inte elevernas arbetsmängd vara större än att eleverna med beaktande av arbetsdagens längd, skolvägen och hemuppgifterna får tillräcklig tid för vila, rekreation och fritidsintressen. Bestämmelsen ska iaktas när arbetstiden och undervisningen planeras. Syftet med bestämmelsen är att förhindra att skolarbetet, skolresorna och hemuppgifterna sammantaget blir för betungande för eleverna.

Enligt det föreslagna 2 *mom.* ska bestämmelser om elevernas arbetsmängd per dag och per vecka utfärdas i landskapsförordning. Avsikten är att landskapsregeringen i förordningen ska bestämma en maximitid för arbetsmängden per dag och en minimitid för arbetsmängden per vecka.

5 kap. Stöd för lärande och skolgång

17 § *Stöd för lärande och skolgång.* I del III 5 kap. föreslås att bestämmelser om stöd för lärande och skolgång, som för närvarande tillämpas i de åländska grundskolorna på basen av läroplanen, förs upp på lagnivå. Avsikten är att stärka elevernas och vårdnadshavarnas rättssäkerhet.

Stöd för lärande och skolgång avser arbetsgången för elever i behov av särskilt stöd. Stödet delas in i tre nivåer och har tillämpats i grundskolor på Åland sedan år 2015. Stödet för lärande och skolgång delas in i allmänpedagogiskt, specialpedagogiskt och mångprofessionellt stöd.

Varje elev i grundskolan har rätt till adekvat handledning och stöd. Eleven ska få tillräckligt stöd genast när behovet uppstår. Svårigheter och faktorer, både tillfälliga och långvariga, som kan hindra eller försvåra skolgången ska identifieras i ett tidigt skede. Skolans ledning har ett särskilt ansvar för att stödåtgärderna organiseras, utvecklas och struktureras på ett sådant sätt att ansvarsfördelningen är tydlig för lärarkollegiet och berörda. Ansvarsfördelningen beskrivs i läroplanen för grundskolan.

18 § *Allmänpedagogiskt stöd.* I den föreslagna bestämmelsen åläggs skolan en skyldighet att ordna stödundervisning. I bestämmelsen anges inte omfattningen av den undervisning som ges i form av allmänpedagogiskt stöd, utan omfattningen av det allmänpedagogiska stödet bestäms utgående från den enskilda elevens behov.

Det allmänpedagogiska stödet riktar sig till alla elever som tillfälligt behöver stöd för sitt lärande och sin skolgång. Detta stöd ska vara en del av skolans dagliga undervisning och handledning och genomförs bland annat så att undervisningen differentieras och individualiseras. Då eleven tillfälligt, exempelvis på grund av sjukfrånvaro eller tillfälliga svårigheter, blivit efter i undervisningen ska skolan erbjuda stödundervisning. Ansvarig lärare tar i allmänhet initiativ till stödundervisningen och informerar elev och vårdnadshavare. Handledning kan vid behov ges av speciallärare och vid behov konsulteras övriga sakkunniga, såsom personal inom elevhälsan. Innan en elev bedöms med svaga vitsord ska eleven ha erbjudits stödundervisning.

Om de åtgärder som vidtagits inom det allmänpedagogiska stödet upplevs som otillräckliga ska den lärare som i huvudsak ansvarar för elevens undervisning ta initiativ till en pedagogisk bedömning. Denna bedömning behandlas av elevhälsogruppen och är ett underlag för skolföreståndarens beslut om fortsatta åtgärder. Om skolledningen bedömer att de allmänpedagogiska stödåtgärderna inte är tillräckliga, ska ett beslut om ordnande av specialpedagogiskt stöd fattas enligt lagförslaget del III 5 kap. 19 §.

19 § *Specialpedagogiskt stöd.* I det föreslagna 1 mom. föreslås att specialpedagogiskt stöd i enlighet med ett åtgärdsprogram framtaget för eleven lagfästs. Specialpedagogiskt stöd ges då elevens behov av stöd inte längre kan anses vara tillfälligt utan regelbundet och då situationen kräver flera, samtidiga stödåtgärder. Alla stödinsatser, förutom specialundervisning på heltid, kan användas.

Enligt det föreslagna 2 mom. ska ett skriftligt beslut om specialpedagogiskt stöd fattas av skolföreståndaren eller skolans rektor efter att den för eleven ansvariga läraren gjort en pedagogisk bedömning. Eleven och elevens vårdnadshavare och andra sakkunniga ska vid behov höras innan beslutet. Till beslutet ska bifogas en anvisning om hur rättelse i beslutet kan sökas. Med ansvarig lärare avses elevens klassföreståndare. Den ansvariga läraren samarbetar i den pedagogiska bedömningen med specialläraren. Inför beslutsfattandet om specialpedagogiskt stöd bereds ärendet av skolans barn- och elevhälsogrupp.

20 § *Mångprofessionellt stöd*. I det föreslagna 1 mom. föreslås att bestämmelser om mångprofessionellt stöd till en elev lagfästs. Om en elev trots vidtagna stödåtgärder riskerar att inte nå målen för grundskolans allmänna läroplan ska ett beslut fattas om att eleven överförs till mångprofessionellt stöd med anpassad lärokurs i ett, flera eller alla läroämnen. Specialläraren tar i dessa fall initiativ till en pedagogisk utredning som utförs av skolpsykologen. I beslutet om överföring till mångprofessionellt stöd ska det även ingå ett beslut om vilka läroämnen som eleven ska följa anpassad lärokurs i. En individuell studieplan ska göras upp för eleven.

Av det föreslagna 2 mom. framkommer att det kan beslutas om att en elev som har anpassad lärokurs i tre eller flera läroämnen ska få sin undervisning i specialklass. Det mångprofessionella stödet omfattar alla former av stöd, även specialundervisning på heltid, och en eller flera lärokurser kan anpassas individuellt. Stödet kan ges i den egna undervisningsgruppen eller helt eller delvis i specialklass. En elev som går i specialklass tillhör specialklassen men kan trots det få delar av sin undervisning ordnad inom allmänundervisningen.

I 3 mom. föreslås att beslutet om mångprofessionellt stöd ska fattas av grundskolechefen eller av utbildningschefen. Med beslut avses ett skriftligt beslut till vilket anvisning om hur rättelse i beslutet kan sökas ska bifogas. Grunden för beslutet om mångprofessionellt stöd är den pedagogiska utredning som skolpsykologen gjort. Ärendet bereds av skolans rektor eller skolförståndare. Innan beslutet ska elev, vårdnadshavare eller den som anförtrots vårdnaden av barnet höras. Överföring till mångprofessionellt stöd kan dock ske mot vårdnadshavarens vilja. Innan beslutet fattas ska även eventuellt andra sakkunniga höras.

I 4 mom. föreslås att beslutet om mångprofessionellt stöd ska granskas åtminstone efter årskurs två och under årskurs sex och åtta. Om förändringar sker gällande elevens anpassade lärokurser ska ett nytt beslut fattas för varje förändring.

Ett barn som uppfyller läroplikten i hemmet kan inte överföras till mångprofessionellt stöd. Om en elev som behöver mångprofessionellt stöd går i en ersättande grundskola där mångprofessionellt stöd inte ges ska den som ordnar utbildningen kontakta kommunen där eleven är bosatt för beslut om överföring till mångprofessionellt stöd. Den kommun som beslutar om överföringen ska samtidigt anvisa eleven en ny skola eller någon annan plats där mångprofessionellt stöd i undervisningen ges. Om behovet av mångprofessionellt stöd bortfaller senare ska eleven överföras tillbaka till den allmänna undervisningen.

För elever med mångprofessionellt stöd kan avvikelser vid behov göras från läroämnesindelningen i del III 2 kap. 7 § eller eleven befrias från undervisningen av något enskilt ämne, t.ex. ett främmande språk.

21 § *Tolknings- och biträdestjänster och hjälpmedel*. I 1 mom. föreslås en ny bestämmelse om att en elev som får stöd i sitt lärande och skolgång i form av allmänpedagogiskt, specialpedagogiskt eller mångprofessionellt stöd, eller annars är i behov av särskilt stöd, har rätt att få sådana tolknings- och biträdestjänster och hjälpmedel som är en förutsättning för elevens deltagande i undervisningen.

Enligt 2 mom. ska skolan fatta ett skriftligt beslut om tolknings- och biträdestjänsterna och hjälpmedlen. Om eleven får specialpedagogiskt eller mångprofessionellt stöd kan detta ingå i det skriftliga beslutet om specialpedagogiskt- och mångprofessionellt stöd. I övriga fall fattar skolförståndaren eller skolans rektor ett skriftligt beslut efter att behovsbedömning gjorts av den ansvariga läraren.

I 3 mom. framkommer att dessa tjänster och hjälpmedel i enlighet med lagförslaget del III 12 kap. 62 § 2 mom. är avgiftsfria för eleven.

22 § *Träningsundervisning*. Av det föreslagna 1 mom. framkommer att en elev med intellektuell funktionsnedsättning fullgör läroplikten i träningsundervisningen och blir läropliktig vid sex års ålder om eleven på grund av funktionsnedsättningen inte kan följa grundskolans allmänna läroplan. En elev som följer träningsundervisningens läroplan har elvaårig läroplikt dvs ett år längre än övriga. Syftet är att förbättra barnets förutsättningar att klara sin skolgång i grundskolan. En individuell plan ska göras upp för de elever som går i träningsundervisningen. Närmare bestämmelser om individuell plan finns i lagförslagets del III 5 kap. 23 §.

Enligt det föreslagna 2 mom. ska ett beslut om överföring till träningsundervisning fattas av grundskolechefen eller av utbildningschefen med sektorsövergripande utlåtanden som grund.

Ett barn som blir läropliktigt vid sex års ålder deltar i förundervisningen som ordnas det år läroplikten börjar. Denna förundervisning kan förläggas i daghemmet eller i träningsundervisningen. Beslutet om träningsundervisning fattas i regel innan läroplikten uppkommer men kan även bli aktuellt under skolgången. Träningsundervisning innebär mångprofessionellt stöd på heltid, alla lärokurser är anpassade och eleven följer en individuell plan. För att det mångprofessionella stödet ska kunna ordnas på behörigt sätt krävs det individuell planering av undervisningen och stödåtgärderna i anslutning till den. Undervisningen för elever med svår funktionsnedsättning ordnas så att den är indelad i verksamhetsområden istället för i läroämnen. Närmare bestämmelser om träningsundervisningen avses i enlighet med 3 mom. utfärdas i landskapsförordning.

23 § *Åtgärdsprogram och individuell plan*. I 1 mom. framkommer att i enlighet med den föreslagna bestämmelsen i del III 5 kap. 19 § om specialpedagogiskt stöd och del III 5 kap. 25 § om flexibel undervisningsform, ska ett åtgärdsprogram tas fram för ordnandet av undervisningen. I läroplanen för grundskolan finns bestämmelser om hur åtgärdsprogrammet ska tas fram. Alla lärare kring elevens undervisning ska känna till åtgärdsprogrammets innehåll och planera, vid behov med handledning av speciallärare och andra sakkunniga, elevens undervisning enligt detta program.

Av 2 mom. framkommer att en individuell plan ska tas fram för ordnandet av undervisningen då ett beslut om mångprofessionellt stöd eller beslut om träningsundervisning fattas. Planen skrivs av elevhälsogruppen i samråd med den ansvariga läraren. Praxis är att den individuella planen undertecknas av vårdnadshavare.

I 3 mom. föreslås att åtgärdsprogrammet och den individuella planen ska tas fram i samarbete med eleven och vårdnadshavaren om det inte finns ett uppenbart hinder för detta. Åtgärdsprogrammet och den individuella planen ska granskas i enlighet med elevens behov, dock så att åtgärdsprogrammet ska granskas minst en gång per termin och den individuella planen minst en gång per läsår.

I 4 mom. föreslås att närmare bestämmelser om åtgärdsprogrammet och den individuella planen kan utfärdas i landskapsförordning.

24 § *Undervisning i särskilda situationer*. I 1 mom. föreslås en ny bestämmelse om undervisning i särskilda situationer där en elev inte kan gå i skolan på grund av psykiska eller fysiska hälsoskäl. Syftet är att upprätthålla lärandet medan eleven vårdas eller rehabiliteras och stödja målen för den vård som eleven får genom en allomfattande rehabilitering. Att ordna undervisning och stöd för en elev som till exempel är allvarligt sjuk eller befinner sig i en svår livssituation förutsätter särskilda åtgärder, vilket nuvarande grundskolelag inte reglerar. I Finland finns bestämmelser om elever intagna för specialiserad sjukvård i lagen om grundläggande utbildning, och i Sverige

finns bestämmelser om utbildning för barn och elever som vårdas på sjukhus eller annan motsvarande institution i skollagen.

Av det föreslagna 2 *mom.* framkommer att det är huvudmannen för skolan där eleven är inskriven som ansvarar för undervisningen, och att det är skolföreståndaren eller rektorn som fattar beslut om undervisning i särskilda situationer på ansökan av eleven, elevens vårdnadshavare eller på initiativ av skolan. Undervisningen i särskilda situationer är en individuell undervisning som anpassas helt och hållet efter varje elevs behov, förutsättningar och dagsform. Vårdpersonalen, elevens skola och hemkommun ska tillsammans komma överens om hur undervisningen ordnas för en elev efter att först ha hört eleven, hans eller hennes vårdnadshavare eller de som anförtrotts vårdnaden och de som ansvarar för elevens elevhälsa.

I 3 *mom.* föreslås att närmare bestämmelser om undervisning i särskilda situationer utfärdas i landskapsförordning.

25 § *Flexibel undervisningsform.* Det föreslås en ny bestämmelse om flexibel undervisningsform. Med flexibel undervisningsform avses enligt 1 *mom.* individanpassad undervisning, lärande och stöd för utveckling som ordnas i enlighet med den allmänna läroplanen i en alternativ lärmiljö. Syftet med flexibel undervisningsform är att minska avbrotten i grundskoleutbildningen, förebygga utslagning och förbättra elevens möjligheter att få ett avgångsbe-tyg.

Enligt det föreslagna 2 *mom.* framkommer att flexibel undervisningsform inte förutsätter beslut om anpassad lärokurs, men att skolföreståndaren eller skolans rektor beslutar om flexibel undervisningsform på ansökan av eleven, vårdnadshavaren eller skolan.

Den flexibla undervisningsformen är avsedd för elever som underpresterar, som har svag studiemotivation, med neuropsykiatrisk funktionsnedsättning eller som man bedömer riskeras av att bli utslagna från fortsatt utbildning och arbetslivet. Undervisningen ska präglas av yrkes- och sektorsövergripande samarbete och samarbete mellan olika organisationer. Genom den flexibla undervisningsformen skapas förutsättningar för individanpassad skolgång i grundskolan så att dessa elever kan få sin undervisning helt eller delvis ordnad, läroplikten uppfylld, hjälp med socialiseringsprocessen till samhället och ges förutsättningar till fortsatta studier efter grundskolan.

Skolans arbetssätt och undervisningsmetoder ska utvecklas så att de motsvarar de individuella behoven hos de elever som har flexibel undervisningsform. Särskild uppmärksamhet ska fästas vid arbetsformer som ökar elevernas delaktighet och samhörighet i skolan samt stärker det fostrande arbete som är gemensamt för vårdnadshavarna och personalen. Aktiverande och arbetsinriktade studiemetoder ska prioriteras i undervisningen. Dessa elever klarar som helhet av kunskapsmålen i den vanliga grundskoleundervisningen men behöver tidvis ett anpassat studiesätt. Idag får de liten hjälp med socialiseringsprocessen och riskerar att bli hemmasittare.

Enligt det föreslagna 3 *mom.* kan undervisningen ordnas i det vanliga klassrummet, i någon annan miljö i skolan eller utanför skolan i andra lärmiljöer. Skoldagens längd samt tidpunkten för start och slut kan avvika från det vanliga. Lärostoffet kan tidvis avvika från det ordinära för att ge möjlighet att individuellt minska timmarna i teoretiska ämnen och öka i konst- och färdighetsämnen.

Elever som deltar i flexibel skolgång har rätt till lagstadgat stöd för lärande och skolgång, handledning och elevhälsa. En elev kan vid behov få allmänpedagogiskt eller specialpedagogiskt stöd. I undantagsfall kan även en elev som får mångprofessionellt stöd ha flexibel undervisningsform om arrangemanget kan anses vara till fördel för eleven.

Av det föreslagna 4 *mom.* framkommer att det ska utarbetas ett åtgärdsprogram för elevens lärande enligt lagförslagets del III 5 kap. 23 § för en elev

som deltar i flexibel undervisningsform. Åtgärdsprogrammet ska utarbetas i samarbete med eleven och vårdnadshavaren. Åtgärdsprogrammet ska dessutom beskriva speciella omständigheter i den flexibla undervisningsformen för eleven, till exempel om undervisningen ordnas i lärmiljöer utanför skolan. Om eleven får mångprofessionellt stöd, ska den flexibla undervisningsformen på motsvarande sätt beskrivas i en individuell plan för hur undervisningen ska ordnas.

Närmare bestämmelse om flexibel undervisningsform utfärdas enligt det föreslagna 5 mom. i landskapsförordning.

26 § *Särskilda undervisningsarrangemang.* Det föreslås en ny bestämmelse om särskilda undervisningsarrangemang. Avsikten är att göra det möjligt att i fråga om enskilda elever som inte har mångprofessionellt stöd avvika från bestämmelserna i detta lagförslag eller i den förordning som utfärdas med stöd av den och från anvisningar som utfärdas med stöd av lagen.

Avvikelse med stöd av 1 punkten kan göras om eleven har kunskaper eller färdigheter som motsvarar grundskolans lärokurs, och kan komma i fråga till exempel beträffande en elev som har studerat utomlands och på Åland ska placeras i en undervisningsgrupp som motsvarar elevens kunskaper och förmåga. Nämnda punkt gör det också möjligt att hoppa över en årskurs, om det konstateras att eleven redan har den kunskap som förutsätts på ifrågavarande årskurs.

Med stöd av 2 punkten kan avvikelse göras om det med hänsyn till elevens förhållanden eller tidigare studier är oskäligt att eleven ska genomgå grundskolans lärokurs. Bestämmelsen kan tillämpas t.ex. i fråga om en specialbegåvad elev eller i fråga om en elev med funktionsnedsättning eller en elev med främmande modersmål som inte skäligen kan förpliktas att delta i undervisningen av ett visst läroämne.

Med stöd av 3 punkten kan avvikelse göras om det är motiverat av skäl som har samband med elevens hälsotillstånd. Sådana undantag kan beviljas t.ex. i fråga om ordnande av studierna för en elev med funktionsnedsättning som deltar i den allmänna undervisningen. Om möjligheten att allmänt för elever med mångprofessionellt stöd avvika från de bestämmelser som gäller läroämnena och läroplanen bestäms i del III 2 kap. 7 § 4 mom.

För elever som befriats från undervisningen i ett ämne ordnas annan ändamålsenlig undervisning.

6 kap. Hemundervisning

27 § *Allmänt.* Det föreslås att bestämmelser om hemundervisning införs på lagnivå. I dagsläget finns bestämmelser om hemundervisning i grundskoleförordningen. Med hemundervisning avses en utbildningsform där vårdnadshavaren för ett läropliktigt barn har ansvaret för barnets utbildning. En vårdnadshavare för ett läropliktigt barn som studerar hemma ansvarar för att barnet tillägnar sig sådana kunskaper och färdigheter som anges i läroplanen för grundskolan. Enligt barnkonventionen har alla barn rätt till grundskoleutbildning. Undervisningen bör förbereda barnet för livet, utveckla respekt för mänskliga rättigheter och fostra i en anda av förståelse, fred, tolerans och vänskap mellan folken. Barn har således rätt till en miniminivå på utbildning.

För att fullgöra läroplikten på annat sätt förutsätts inte myndighets tillstånd. Beslutet fattas av vårdnadshavaren som därefter även ansvarar för att ordna den läropliktigas studier. Kommunen är inte förpliktad att ordna undervisning åt en läropliktig som enligt vårdnadshavarens beslut studerar någon annanstans än i skolan. Vårdnadshavaren ansvarar för att läroplikten blir fullgjord. Om vårdnadshavaren beslutar att ordna hemundervisning är det också på vårdnadshavarens ansvar att se till de praktiska arrangemangen.

I enlighet med lagförslagets del III 6 kap. 28 § ska vårdnadshavaren anmäla till kommunen om att den läropliktiga deltar i hemundervisning. Vårdnadshavaren ska i detta sammanhang informeras om både de praktiska arrangemangen som gäller tillsynen och om principiella frågor som berör hemundervisningen. Det är också skäl att informera vårdnadshavaren om vilka rättigheter och förmåner vårdnadshavaren avstår från. På det sättet är båda parter medvetna om vilka rättigheter och skyldigheter parterna har för att läroplikten fullgörs.

Om den läropliktiga inte deltar i den grundläggande utbildningen som ordnas av kommunen registreras han eller hon inte som elev i någon av kommunens skolor.

28 § *Anmälan*. Det föreslås en bestämmelse om att vårdnadshavarna i god tid inför varje läsår skriftligt ska anmäla till skolmyndigheten i hemkommunen att läroplikten fullgörs genom hemundervisning. Motsvarande skyldighet finns i dagsläget i grundskoleförordningen (13 §). Om inflyttningen sker mitt under en termin så görs anmälan så fort som möjligt i samband med inflyttningen. Vid byte av hemkommun ska vårdnadshavaren tillställa den nya hemkommunen den senaste redogörelsen över barnets utveckling och framsteg i förhållande till läroplanen, vilken framkommer av lagförslagets del III 6 kap. 29 §.

Till anmälan ska fogas en plan över hur hela läroplikten ska fullgöras. Planen ska vara skriven på svenska.

29 § *Kommunens tillsyn*. Enligt det föreslagna 1 mom. ska kommunen där den läropliktiga är bosatt övervaka den läropliktigas framsteg om han eller hon inte deltar i undervisningen. Om en elev fullgör sin läroplikt hemma ska elevens utveckling och framsteg i förhållande till läroplanen prövas av skolan en gång per termin. Kommunen beslutar om de praktiska arrangemangen kring tillsynen och utnämner en övervakande lärare som har i uppgift att kartlägga och bedöma den läropliktigas framsteg. Den övervakande läraren kan utföra bedömningen själv eller tillsammans med andra lärare. Den lärare som förordnats att handha bedömningen ska beskriva den läropliktigas framsteg i en skriftlig redogörelse med bedömningen godkänd eller icke-godkänd. Redogörelsen ska efter färdigställandet ges till vårdnadshavarna.

Enligt 2 mom. ska vårdnadshavarna i god tid innan tillsynen lämna in en redogörelse för periodens arbete. Tillsynen ska förverkligas i nära samarbete med vårdnadshavarna. Den lärare som förordnats att bedöma den läropliktigas framsteg ska i samråd med vårdnadshavarna komma överens om den tidpunkt då redogörelsen ska vara inlämnad. Barnets framsteg kan kontrolleras bland annat genom samtal, skriftliga och muntliga prov och prestationer samt med hjälp av andra tilläggsprestationer. Tilläggsprestationer kommer särskilt i fråga när man utreder den läropliktigas framsteg i konst- och färdighetsämnen. Tilläggsprestationerna kan till exempel innebära att eleven påvisar sina färdigheter genom olika prestationer i samband med granskningen eller med portföljer som beskriver studierna och studieresultaten. Färdigheterna kan också påvisas i en autentisk miljö, exempelvis i naturen, ett laboratorium eller på en idrottsplats, så att den övervakande läraren kan utreda och bedöma den läropliktigas framsteg och kunnande inom läroämnets olika delområden. Närmare anvisningar om tillsynen ges i läroplanen.

Enligt 3 mom. ska särskild tillsyn göras av barnets kunskaper i svenska om ingen av barnets vårdnadshavare har svenska som modersmål beträffande såväl barnets muntliga som skriftliga kunskaper och färdigheter. Barnet kan trots hemundervisning delta i den förberedande undervisning för elever med annat modersmål än svenska som grundskolan i hemkommunen ordnar. Syftet är att barnet så snabbt som möjligt integreras i det åländska samhället, kulturen och det svenska språket. Syftet med tillsynen är att se till att barnet

tillägnar sig sådana motsvarande kunskaper och färdigheter som anges i läroplanen för grundskolan. Vid tillsynen prövas barnets utveckling och framsteg i de kunskapsområden som vårdnadshavarna meddelat att de behandlat under den gångna terminen.

Av 4 mom. framkommer att i de fall där den övervakande läraren bedömer att barnets framsteg vid tillsynen är väsentligt lägre än vad som rimligen kan förväntas, ska vårdnadshavarna meddelas om detta. Med uttrycket väsentligt lägre syftas till situationer där elevens kunskaper inte uppnår godkänd nivå i förhållande till läroplansmålen. Vårdnadshavarna ska under kommande termin åtgärda de brister som uppmärksammats i redogörelsen.

Enligt 5 mom. framkommer att om barnets utveckling och lärande under ett läsår uppvisar allvarliga brister, så är det inte motiverat, med hänsyn till barnets bästa och barnets rätt till utbildning, att tillåta fortsatt hemundervisning av barnet. Allvarliga brister innebär att eleven vid tillsynstillfället inte uppnått godkända kunskaper i flertalet områden. I ett sådant fall kan kommunen fatta ett beslut om att avbryta hemundervisningen och kräva att barnet uppfyller läroplikten i grundskolan eller i en ersättande grundskola.

Bestämmelser om det förfarande som ska iakttas vid avbrytande av hemundervisningen finns i förvaltningslagen (2008:9) för landskapet Åland. Ärendet om avbrytande av hemundervisningen ska beredas av skolföreståndaren eller rektorn och beslut om avbrytande av hemundervisning ska fattas skriftligen av grundskolechefen eller utbildningschefen. Innan ett ärende om avbrytande av hemundervisningen fattas ska vårdnadshavarna eller annan laglig företrädare höras. Ett barn som fyllt femton år har parallell talerätt vid sidan av sina vårdnadshavare och har därmed rätt att självständigt föra sin talan vid sidan av sin lagliga företrädare. Vidare ska kommunen se till att barn som inte fyllt femton år får tillfälle att avge sina synpunkter om avbrytandet av hemundervisningen. I ett beslut om avbrytandet av hemundervisning får ändring sökas genom besvär hos Ålands förvaltningsdomstol i enlighet med del VII 2 kap.

30 § *Betyg*. Det föreslås att det på lagnivå förs in en bestämmelse om avgångsbetyg för barn som hemundervisas. Om vårdnadshavaren önskar att den läropliktiga får ett betyg som motsvarar avgångsbetyget från grundskolan, i vilket anges de studier som avlagts och en bedömning eller siffervitsord som beskriver kunskapsnivån, måste eleven som studerar hemma godkännas i en så kallad särskild examen. Anmälan till examen måste göras minst ett år i förväg. De som deltar i en särskild examen ska visa att deras kunskaper och färdigheter motsvarar kunskaperna och färdigheterna som ställs upp som mål i läroplanen. För att bedöma examinandens kunskaper använder den övervakande läraren bedömningskriterierna som ingår i läroplanen.

För studier som avlagts genom särskild examen kan följande betyg utfärdas:

- Betyg över fullgjord ämneslärokurs; avläggande av lärokursen i ett visst läroämne.
- Betyg över delvis fullgjord lärokurs; till exempel avläggande av lärokursen i en viss årskurs.
- Betyg över fullgjord lärokurs i alla ämnen; motsvarar avgångsbetyget från den grundläggande utbildningen.

7 kap. Ersättande grundskolor

31§ *Allmänt*. Bestämmelser om ersättande skolor finns för närvarande i 7 kap. i grundskolelagen. Av den föreslagna bestämmelsen framkommer samma bestämmelse i sak som i nuvarande grundskolelag (41 §), att en huvudman för en ersättande grundskola kan vara en enskild fysisk eller juridisk person.

32 § *Tillstånd*. Det föreslås i sak motsvarande bestämmelse som i nuvarande grundskolelag (41 §). Enligt 1 mom. ska den som vill bedriva ersättande grundskoleverksamhet ansöka om tillstånd hos landskapsregeringen.

Enligt 2 mom. kan landskapsregeringen liksom enligt gällande grundskolelag bevilja tillstånd om undervisningen grundar sig på en erkänd pedagogisk modell eller teori.

Enligt 3 mom. föreslås att landskapsregeringen ska kunna återkalla tillståndet om det vid tillsynen märks brister eller om förutsättningarna förändras väsentligt. Enligt den föreslagna bestämmelsen i del III 7 kap. 35 § ska kommunen, som är tillsynsmyndighet för ersättande skolor i kommunen, meddela landskapsregeringen om brister som upptäcks i tillsynen.

33 § *Läroplan*. Det föreslås att ersättande skolor liksom i nuvarande grundskolelag (42 §) har rätt att följa en läroplan som avviker från den läroplan som utfärdas av landskapsregeringen om läroplanen godkänns av landskapsregeringen. Detta är särskilt motiverat då skolans undervisning grundar sig på en erkänd pedagogisk teori eller modell, till exempel Waldorfpedagogiken.

34 § *Tillämpning av bestämmelserna om grundskolan*. Den föreslagna bestämmelsen har sin motsvarighet i nuvarande grundskolelag (43 §).

Huvudmannen för en ersättande skola föreslås få en vidsträckt rätt att bestämma över skolans verksamhet på ett sätt som avviker från de bestämmelser som gäller grundskolan. Bestämmelser som reglerar följande frågor ska i tillämpliga delar tillämpas på ersättande grundskolor: skolans uppbyggnad och målsättning, tidpunkten för läsårets början och slut samt lovdagar, omfattningen av elevernas skolarbete, undervisningsspråket i skolan, skyldigheten att ha en läroplan och en arbetsplan, läropliktens omfattning, avgifter för skolgången, skyldigheten att erbjuda eleverna en avgiftsfri måltid varje dag, elevernas rätt till vård vid olycksfall, tjänstemännens och arbetstagarnas allmänna skyldigheter, tystnadsplikt, bestämmelserna om ändringsökande, bestämmelserna om placeringen av en grundskola samt möjligheten att utfärda närmare bestämmelser i förordning.

Eleverna i ersättande skolor ska således primärt vara berättigade till samma studiesociala förmåner som eleverna i den kommunala grundskolan. Avvikande från detta föreslås dock i 2 mom. att en ersättande skola som finansieras av huvudmannen liksom i nuvarande grundskolelag ska få uppbära skäligena avgifter för skolgången.

35 § *Förvaltning*. Det föreslagna 1 mom. har sin motsvarighet i nuvarande grundskolelag (44 §). Huvudmannen för en ersättande skola ska tillsätta en direktion som i huvudsak ska handha samma uppgifter som kommunen. Till dessa uppgifter hör bland annat skötseln av skolans ekonomi.

I 2 mom. föreslås att tillsynen av ersättande skolor ska skötas av förläggningsskolan. Eventuella brister som framkommer i tillsynen ska meddelas till landskapsregeringen, som i enlighet med lagförslagets del III 7 kap. 32 § 3 mom. kan återkalla tillståndet för den ersättande skolan till följd av bristerna. Närmare bestämmelser om tillsyn finns i lagförslagets del III 16 kap. 85 §.

36 § *Arbetsordning och arbetsplan*. I 1 mom. föreslås att ersättande skolor ska anta en arbetsordning med de allmänna grunderna för skolans verksamhet, vilken ska antas av skolans direktion. Arbetsordningen har i den kommunala grundskolan sin motsvarighet i de kommunala utbildningsstadgorna.

I 2 mom. föreslås att ersättande skolor i likhet med kommunala grundskolor ska göra upp en arbetsplan för varje läsår beträffande arbetet och

undervisningen i skolan. Arbetsplanen ska utgå från läroplanen. Av arbetsplanen ska framgå hur skolan använder de timmar den har till förfogande för undervisning och övrig verksamhet. Arbetsplanen ska även innehålla skolans timfördelning på de olika årskurserna samt beskriva det årskursvisa innehållet i de enskilda läroämnena. Även bestämmelser om elevernas huvudsakliga schema, lärarnas arbetsmängd samt skolans övriga verksamhet ska finnas i arbetsplanen. Utöver detta är det ändamålsenligt att ta in aktuell information om tidpunkter för skolans aktiviteter och festligheter, morgonsamlingar, föräldrakontakter, elevrådsverksamhet, exkursions- och lägerskolverksamhet, klubbverksamhet samt andra kulturella evenemang i arbetsplanen.

I 3 *mom.* föreslås att arbetsplanen ska godkännas av direktionen och skickas för kännedom till landskapsregeringen som tillståndsmyndighet och förläggningskommunen som tillsynsmyndighet.

37 § *Antagning av elever.* Det föreslås att huvudmannen för den ersättande skolan ska få besluta om antagandet av barn till skolan, dock så att antagning endast får nekas av utrymmesskäl. I nuvarande grundskolelag (46 §) är det skolnämnden i den ersättande skolans förläggningskommun som fastställer grunderna för antagning till den ersättande skolan, dock på förslag av den ersättande skolan.

38 § *Finansiering.* Enligt det föreslagna 1 *mom.* kan verksamheten i en ersättande skola enligt avtal mellan huvudmannen för den ersättande skolan och förläggningskommunen finansieras av förläggningskommunen, varvid förläggningskommunen har rätt till ett stöd av landskapsregeringen för finansiering av verksamheten och ersättning av de kommuner vars elever går i den ersättande skolan.

Enligt det föreslagna 2 *mom.* har huvudmannen för en ersättande skola rätt till ersättning från landskapsregeringen om verksamheten finansieras av huvudmannen. Stödbeloppet för en ersättande grundskola som finansieras av huvudmannen för grundskolan utgör 20 % av det belopp som med skolans elevunderlag som grund beräknas på det sätt som anges i 9 § i landskapslagen (2017:120) om landskapsandelar till kommunerna.

8 kap. Grundskoleutbildning för andra än läropliktiga

39 § *Rätt till grundskoleutbildning.* I 1 *mom.* föreslås en ny bestämmelse om rätt till grundskoleutbildning för andra än läropliktiga. En person som inte har fått sådan allmänbildande utbildning som motsvarar grundskoleutbildningen eller som har genomgått en utbildning som är avsevärt snävare än den lärokurs som hör till utbildningssystemet på Åland har också efter att ha passerat läropliktsåldern rätt att få avgiftsfri grundskoleutbildning eller delar av sådan utbildning (s.k. ämnesundervisning) som hör till grundskolans lärokurs. Närmare bestämmelser om grundskoleutbildning för andra än läropliktiga avses enligt 2 *mom.* ges i landskapsförordning.

Enligt 16 § i grundlagen har alla rätt till avgiftsfri grundläggande utbildning. Alla har rätt till kunskap motsvarande grundskoleutbildningen som ger behörighet för fortsatta studier. Behovet av grundläggande färdigheter i läsning, skrivning, räkning och muntlig framställning för vuxna har ökat i takt med inflyttningen från länder med svaga utbildningssystem. Elever som har lämnat grundskolan med skiljebetyg behöver få möjligheter att komplettera skiljebetyget.

Bestämmelser om sådan utbildning för andra än läropliktiga som utvecklar de grundläggande färdigheterna finns i landskapslagen (2012:74) om främjande av integration. Enligt den lagen ordnas som integrationsutbildning undervisning i svenska och vid behov läs- och skrivundervisning samt annan

undervisning som främjar tillträde till arbetslivet och vidareutbildning samt färdigheter i samhällsliv, kultur och livskompetens.

På Åland saknas för närvarande grundskoleundervisning för personer som passerat läropliktsåldern. Likaså saknas både ett tionde skolår och olika förberedande utbildningsformer för allmänbildande utbildning och yrkesutbildning på gymnasienivå, vilka kunde förbättra studieberedskapen för presumtiva elever med svag studiebakgrund. Det är inte önskvärt att unga vuxna eller vuxna personer deltar i undervisning avsedd för yngre tonåringar.

Det finns på Åland i dagsläget få möjligheter för vuxna med obefintlig eller endast kort skolgång att komplettera sin skolbakgrund på ett sätt som motsvarar grundlagens krav att genomgå grundutbildning och om möjligt även fortsatt utbildning. Grundkravet för att gå vidare i utbildningssystemet till studieplats på gymnasienivå är genomgången grundskola med avgångsbetyg. Landskapsregeringen har likväl öppnat möjligheten för personer med skiljebetyg eller ett ofullständigt betyg att via ett prövningsförfarande ansöka om studieplats inom utbildning på gymnasienivå. I dessa fall kan förkunskaperna för en framgångsrik studiegång ofta vara otillräckliga. Utbildning på gymnasienivå bygger kunskapsmässigt på grundskolans lärokurs.

40 § *Innehåll. I 1 mom.* föreslås en indelning i grundskoleutbildningen för andra än läropliktiga i enlighet med elevens behov av kunnande; ett läskunnighetsskede, inledningsskede och slutskede.

Enligt 2 mom. avses närmare bestämmelser om timfördelning och utbildningens omfattning utfärdas i landskapsförordning.

Enligt 3 mom. ska bestämmelser om innehållet i grundskolans lärokurs för andra än läropliktiga tas in i grundskolans läroplan.

Av 4 mom. framkommer att bestämmelserna i del III 5 kap. om stöd för lärande och skolgång inte ska tillämpas på elever som får grundskoleutbildning för andra än läropliktiga.

41 § *Läskunnighetsskede, inledningsskede och slutskede. I 1-3 mom.* föreslås vad som ska ingå i de olika skedena av grundskoleutbildning för andra än läropliktiga.

Läskunnighetsskedet är avsett för dem som behöver elementär läs- och skrivkunnskap samt grundläggande numeriska färdigheter.

Syftet med utbildningen i inledningsskedet är att ge eleven behövliga färdigheter i svenska som andraspråk samt övriga färdigheter för övergång till grundskoleutbildningens slutskede. Den balanserade utvecklingen och integrationen i det åländska samhället ska främjas hos eleven. I inledningsskedet och slutskedet kan eleven också ges annan helt eller delvis valfri undervisning som lämpar sig för grundskoleutbildningen enligt vad som föreskrivs i läroplanen.

Enligt det föreslagna 4 mom. ska eleven ges elevhandledning och handledning i arbetslivsfärdigheter i inlednings- och slutskedet.

Enligt 5 mom. kan närmare bestämmelser om de olika skedena utfärdas i landskapsförordning, där avsikten är att omfattningen av utbildningen i läskunnighetsskedet, inledningsskedet och slutskedet ska beskrivas.

42 § *Tillgodoräknande av kunskaper.* Det föreslås att en elev som genomgår grundskoleutbildning för andra än läropliktiga ska få sina tidigare kunskaper bedömda och tillgodoräknade. Sådana tidigare slutförda studier eller på annat sätt förvärvat kunnande som motsvarar målen för och det centrala innehållet i läroplanen ska identifieras och erkännas. Elevens utgångsnivå inför studierna ska bestämmas, vid behov i samarbete med andra myndigheter.

43 § *Individuell studieplan.* Enligt det föreslagna 1 mom. ska en individuell studieplan utarbetas för varje elev som får grundskoleutbildning för andra än

läropliktiga. Vid utarbetandet av den individuella planen ska elevens tidigare studier och kunskaper som förvärvats på annat sätt beaktas. I studieplanen fastställs i vilket skede (läskunnighetskede, inledningskede eller slutskede) som studierna inleds, målet med studierna, vilka kurser som ska genomgå och vad som i övrigt hör till studiernas centrala innehåll. Därtill ska det i den individuella studieplanen fastställas studietiden, på vilket sätt studierna ska avläggas (exempelvis som distansstudier) och övriga faktorer som är av betydelse för att de i läroplanen fastställda målen med utbildningen ska uppnås.

Som en del av studieplanen ska också ett individuellt studieprogram utarbetas. Studieprogrammet är en sammanställning av elevens obligatoriska och valfria läroämnen och av de kurser eller andra studier som hör till dem och som eleven behöver avlägga för att få ett avgångsbetyg från grundskolan eller för att uppnå något annat mål som uppställts för studierna.

Enligt 2 mom. kan elevens individuella studieplan också innefatta studier vid andra läroanstalter samt praktikperioder då eleven bekantar sig med arbetslivet.

44 § *Fullföljande och avbrytande av studier.* I 1 mom. föreslås att lärokursen för läskunnighetskedet samt inlednings- och slutskedet ska omfatta sammanlagt högst fyra år. Den som studerar på heltid ska avlägga studierna inom högst fem år.

För en elev inom grundskoleutbildningen som kan läsa och skriva med latinska bokstäver, men som bara har elementära färdigheter i svenska och en elementär kunskapsnivå när det gäller andra grundstudier, uppskattas den kortaste studietiden vara tre år. För en elev som har fått en 4–7-årig utbildning i sitt eget land och som har hjälplig läs- och skrivkunnsighet med latinska bokstäver, kan två år som effektivast vara en tillräcklig utbildningsväg inom den grundläggande utbildningen.

Enligt 2 mom. föreslås att en elev ska anses ha avbrutit studierna om han eller hon utan att ha anmält giltigt skäl flera gånger uteblir från undervisningen och det är uppenbart att han eller hon inte slutför studierna i enlighet med sin individuella studieplan.

45 § *Distansundervisning för andra än läropliktiga.* I 1 mom. föreslås att grundskoleutbildning för andra än läropliktiga helt eller delvis ska kunna ordnas som distansundervisning där läraren inte är på samma plats som eleven. Till skillnad från distansundervisning för läropliktiga (lagförslagets del III 2 kap. 9 §) är utgångspunkten inte vid distansundervisning av vuxna elever att läraren hela tiden finns med i realtid. Distansundervisningen ges av en lärare som är anställd vid en åländsk skola och tas emot av en elev på Åland.

Enligt 2 mom. föreslås att närmare bestämmelser om distansundervisning av andra än läropliktiga kan ges i landskapsförordning.

46 § *Studiesociala förmåner.* I 1 mom. föreslås att även elever inom grundskoleutbildning för andra än läropliktiga ska omfattas av avgiftsfri grundskoleundervisning och avgiftsfria läromedel. Den grundläggande utbildningen är enligt 16 § i grundlagen avgiftsfri. Undervisning, läroböcker och andra läromedel, arbetsredskap och arbetsmaterial ska således vara avgiftsfria för eleven.

Enligt det föreslagna 2 mom. ska den som studerar på heltid ha rätt till en avgiftsfri måltid de arbetsdagar då läroplanen förutsätter att eleven är närvarande på utbildningsstället.

I 3 mom. föreslås att en elev ska kunna beviljas ersättning för transport mellan bostaden och skolan under skolans arbetsdagar, under förutsättning att färdvägen i ena riktningen är längre än fem kilometer. Ersättningen ges i första hand i form av ett personligt busskort och i andra hand i form av

kilometerersättning enligt landskapsregeringens fastställda trafiktaxa för personbefordran med buss i yrkesmässig trafik för den aktuella färdvägen. Ansökan om förmånen ska inlämnas till skolan senast vid den tidpunkt och på det sätt som skolan bestämmer.

Utbildningen ska betraktas som heltidsstudier, och vuxna elever som går utbildningen ska således beviljas studiestöd. Närmare bestämmelser om studiesociala förmåner för andra än läropliktiga föreslås i 4 mom. utfärdas i landskapsförordning.

47 § *Disciplinära åtgärder*. Det föreslås att de disciplinära åtgärder som gäller för elever i grundskolan även ska gälla för elever som får grundskoleutbildning för andra än läropliktiga, dock så att en begränsning av rätten att delta i undervisningen enligt del III 13 kap. 72 § 3 mom. ska kunna göras för ett år.

48 § *Elevbedömning*. Det föreslås att bestämmelserna i lagförslagets del III 9 kap. om elevbedömning ska tillämpas även på grundskoleutbildning för andra än läropliktiga.

9 kap. Elevbedömning

49 § *Elevbedömning*. Det föreslås att det på lagnivå tas in bestämmelser om elevbedömning. Bestämmelser om detta finns i dagsläget inte i den åländska lagstiftningen, utan enbart i läroplanen.

I 1 mom. föreslås att eleven och vårdnadshavaren fortlöpande ska få information om elevens framsteg i studierna, arbete och uppförande. Utöver detta ska eleven ges betyg enligt lagförslagets 50 §.

Elevens lärande, arbete och uppförande ska bedömas mångsidigt. Syftet med elevbedömningen är att leda och sporra eleven i sina studier och att utveckla elevens förutsättningar att bedöma sig själv. Bedömningen av lärande, arbete och uppförande ska alltid utgå från de mål och kunskapskriterier som fastställs i läroplanen. Eleverna och deras personliga egenskaper ska inte påverka bedömningen.

Elevbedömningen har stor betydelse i skolarbetet. Bedömningen signalerar vad som värderas, vad som är viktigt och önskvärt och vad som inte är det. I bakgrunden finns alltid synen på lärande. Vad som bedöms och hur bedömningen sker styr i hög grad både studier och lärande. Om bedömningen till exempel fokuserar på skriftliga prov och inläring av lösryckta fakta, sporrar den inte eleverna att utveckla sådant kunnande som går ut på strukturering av inlärd fakta till större kunskaps- och färdighetshelheter.

Bedömningsprinciperna och praxis bör motsvara synen på lärande. Om budskapet som bedömningen förmedlar står i strid med det budskap som undervisningen förmedlar, är det bedömningen som i högre grad styr och påverkar.

Enligt det föreslagna 2 mom. kan närmare bestämmelser om fortlöpande bedömning av studieprestationer och framsteg i studierna utfärdas i landskapsförordning.

50 § *Betyg*. I 1 mom. föreslås att eleven, liksom i dagsläget, ska ges minst ett mellanbetyg under läsåret och ett läsårsbetyg i slutet av läsåret. Betyg är en allsidig utvärdering av elevens kunskaper i förhållande till kunskapskraven.

Enligt 2 mom. föreslås att en elev som inhämtat grundskolans hela lärokurs med godkända prestationer i alla läroämnen som hör till elevens studieprogram liksom i dagsläget ska få ett avgångsbetyg.

I 3 mom. föreslås att en elev som avbryter studierna utan att ha inhämtat grundskolans hela lärokurs eller utan godkänt betyg i alla läroämnen liksom i dagsläget ska få ett skiljebetyg.

I 4 mom. föreslås en bestämmelse om att landskapsregeringen beslutar om betygsformulär och om vilka uppgifter som ska antecknas i betygen. Närmare bestämmelser om utfärdande av betyg föreslås få ges i landskapsförordning.

51 § *Bedömning och bedömningsgrunder.* I 1 mom. föreslås att varje läroämne och uppförande ska bedömas av elevens lärare eller lärare gemensamt. Eleven och vårdnadshavaren har rätt att få uppgifter om bedömningsgrunderna och hur bedömningsgrunderna tillämpats på bedömningen av eleven. Närmare anvisningar om bedömningsgrunderna framgår ur läroplanen.

Alla elever har rätt att bli bedömda på samma grunder. Betygssättning innebär myndighetsutövning som kan ha en avgörande betydelse för elevens framtid. Betyg har en direkt koppling till behörighet och urval för vidare utbildning. Det är därför viktigt att alla elever, oavsett vilken skola de gått i eller vilken lärare som satt betyg har blivit bedömda utifrån samma krav. Rektor eller skolföreståndare ansvarar för att skolans lärare ges förutsättningar att säkerställa att deras bedömningar och betyg är likvärdiga.

Kravet på mångsidig bedömning poängteras så att bedömningen inte får grunda sig ensidigt till exempel på kunskaper som visats enbart genom prov. Eleven och elevens vårdnadshavare har rätt att få uppgifter om bedömningsgrunderna och hur de har tillämpats på bedömningen av eleverna.

I 2 mom. föreslås att ett beslut om kvarstannande på årskursen ska fattas av skolans föreståndare eller rektor i samråd med elevens lärare. Beslut om kvarstannande kan fattas om eleven inte genomfört de olika läroämnena som ingår i lärokursen med godkänt resultat. En elev kan trots underkända vitsord uppflyttas till följande årskurs om man så beslutar. En förutsättning för beslutet är att eleven anses kapabel att klara av studierna i följande årskurs med godkända resultat. Beslut om kvarstannande kan även fattas trots godkända prestationer om kvarstannandet är ändamålsenligt med tanke på elevens allmänna framgång i skolan. Om det inte är på elevens vårdnadshavares initiativ som beslutet om kvarstannande fattas ska vårdnadshavaren höras innan beslutet fattas.

52 § *Beslut om betyg.* Beslut om betyg fattas av den eller de lärare som ansvarar för läroämnet. Skolföreståndare eller rektor ansvarar för att betyg ges i enlighet med förevarande föreslagna lag och andra bestämmelser utfärdade med stöd av den.

53 § *Höjning av vitsord.* Landskapsregeringen föreslår att den som har ett avgångsbetyg som har utfärdats med stöd av denna lag men vill höga sitt vitsord i ett enskilt läroämne ska ha möjlighet att göra detta vid den grundskola från vilket eleven har sitt avgångsbetyg eller vid en annan skola på Åland som beviljats tillstånd att bedriva grundskoleundervisning för andra än läropliktiga. Möjligheten att höja vitsord omfattar även de elever som utfärdats ett avgångsbetyg i enlighet med bestämmelserna i del III 8 kap. I dagsläget finns möjlighet för elever som avlagt grundskolans lärokurs att läsa upp betyg inom Ålands folkhögskola i lärokurserna svenska, engelska, matematik, fysik, kemi och samhällskunskap. Undervisningen förutsätter att du har baskunskaper i undervisningsämnet. Det finns även möjlighet att i kontakt med en grundskola tentera enskilda lärokurser.

54 § *Utvärdering av anpassning av lärokurs.* Landskapsregeringen föreslår att den som har genomgått grundskolan och har ett avgångsbetyg som innehåller anpassad lärokurs i ett eller flera läroämnena ska ha rätt att begära att den grundskola som eleven har sitt avgångsbetyg från utvärderar anpassningen. Det föreslås inte någon tidsram inom vilken omprövning av lärokurs ska begäras. Om utvärderingen visar att en eller flera anpassningar ska

avlyftas ska skolan utfärda ett nytt avgångsbetyg. Avsikten är att närmare bestämmelser om utvärdering av anpassning av lärokurs utfärdas i landskapsförordning.

55 § *Rättelse av elevbedömning.* Det föreslås att det tas in en hänvisning till bestämmelsen i del VII 2 kap. om hur ändring i beslut om elevbedömning får sökas.

10 kap. Elevernas delaktighet

56 § *Elevers rätt till delaktighet.* I 1 mom. föreslås att elevernas delaktighet i utbildningen ska främjas. Utbildningen ska vara tillgänglig för alla och eleven ska ha möjlighet att delta i utvecklingen av utbildningen. Eleverna ska informeras om alla frågor som direkt rör deras vardag och ha möjlighet att uttrycka sina åsikter.

Enligt 2 mom. ska eleverna ha tillfälle att under skoltid behandla frågor av allmänt intresse. Enligt 3 mom. ska elevens delaktighet i utbildningen anpassas efter elevens ålder, mognad och förutsättningar. Verksamheten ska planeras som en del av arbetsplanen eller i samband med den. Verksamheten i skolorna ska således ordnas så att elevernas rätt att påverka beslut som gäller dem själva förverkligas även på ett bredare plan än enbart genom elevrådet.

Enligt 14 § 3 mom. i grundlagen ska det allmänna främja den enskildes möjligheter att delta i samhällelig verksamhet och att påverka beslut som gäller honom eller henne själv. Bestämmelser om jämlikhet finns i 6 § i grundlagen och enligt 2 mom. i bestämmelsen ska barn bemötas som jämlika individer och de ska ha rätt till medinflytande enligt sin utvecklingsnivå i frågor som gäller dem själva. På basis av 14 § 3 mom. i grundlagen ska man skapa goda förutsättningar för civil inlärning, aktivitet och delaktighet. Nämda bestämmelse ger tillsammans med 6 § 2 mom. i grundlagen det allmänna till uppgift att även se till barns och ungas möjligheter till samhällelig delaktighet.

FN:s konvention om barnets rättigheter har utarbetats för att trygga barnets särskilda behov och intressen. Konventionen gäller varje person under 18 år. Artikel 12 i FN:s konvention om barnets rättigheter garanterar barnen rätt till delaktighet. Enligt ifrågavarande artikel har barnen rätt att bli hörda och deras åsikt ska beaktas. Barnen har rätt att delta i beslut som gäller dem själva i enlighet med sin ålder och mognad. Utredandet av barnets intressen förutsätter att man utgår ifrån att beakta elevernas åsikter i alla frågor som gäller dem. För att förverkliga detta måste barnet i synnerhet ges en möjlighet att bli hörd i juridiska eller administrativa frågor som rör honom eller henne antingen direkt eller via en representant eller ett organ.

57 § *Elevråd.* Enligt det föreslagna 1 mom. ska det för årskurserna 7-9 finnas ett elevråd som utses av eleverna. För övriga skolor med årskurs 1-6 kan skolan fatta beslut om att ett elevråd ska finnas. Den föreslagna bestämmelsen har sin motsvarighet i sak i nuvarande grundskolelagen (13 §).

Enligt det föreslagna 2 mom. ska elevrådet höras vid beredningen av arbetsplanen och trivselstadgan och före beslut som påverkar eleverna väsentligt. Eleverna ska genom elevrådet ha en möjlighet att delta i planering och beslut som rör ordningsfrågor, hemuppgifter, kulturella evenemang, idrottsaktiviteter, lägerskolverksamhet, elevutbytesverksamhet samt föräldrakontakter. Arbetet i elevrådet ska även ge praktisk erfarenhet i demokratiskt beslutsfattande och ansvarstagande.

Enligt det föreslagna 3 mom. föreslås en viss förstärkning av elevrådets roll, genom att kommunen ska höra elevrådet i frågor som berör elever.

Enligt den nuvarande grundskolelagen bör skolnämnden höra elevrådet i frågor som i hög grad berör eleverna.

I 4 mom. föreslås att varje skola som har ett elevråd ska ha en elevrådsHandledare med uppgift att stödja och handleda elevrådet i sitt uppdrag.

Skolan fattar beslut om ordnandet och organiserandet av elevrådets verksamhet. Elevrådets uppgift ska vara att för sin del öka elevernas påverkningsmöjligheter och delaktighet och främja samarbetet mellan eleverna samt att utveckla samarbetet mellan eleverna och skolan. Tillsammans med elevrådet kan skolan bland annat utveckla verksamhetsätt genom vilka man får alla skolans elever att delta och påverka. Elevrådet ska höras innan de planer och bestämmelser som gäller undervisningen och skolans verksamhet fastställs samt innan andra beslut fattas i ärenden som i väsentlig grad påverkar elevernas ställning.

Elevrådets uppgifter och betydelse kommer alltså inte att minska jämfört med den gällande lagen även om det i lagen kommer att förutsättas att också eleverna i större utsträckning ska delta i beslutsfattandet. Den verksamhet som avses i denna bestämmelse ska enligt förslaget ordnas i enlighet med elevernas ålder och förutsättningar och med beaktande av de lokala förhållandena. Verksamheten planeras i arbetsplanen. På så sätt kommer delaktigheten och främjandet av den samt elevrådsverksamheten att utgöra en del av skolans verksamhet och verksamhetskultur.

Enligt det föreslagna 5 mom. har en elev som utsetts till elevrådsrepresentant eller har annat uppdrag i att företräda elever i utbildningsfrågor rätt att få ledigt från skolarbetet samt kompensation för den undervisning som eleven går miste om.

11 kap. Trygg lärmiljö

58 § *Lärmiljön*. Det föreslagna 1 mom. är nytt och innebär att eleverna har rätt till en trygg lärmiljö som präglas av säkerhet, trygghet och studiero under dagen. Med lärmiljö avses lokaler, platser, grupper och aktiviteter där lärande sker.

Bestämmelsen är förpliktande för kommunen och motsvarar arbetarskyddsbestämmelserna. En elevs rätt till en trygg lärmiljö kan hotas av sådant bemötande från såväl andra elever som från skolans personal som äventyrar elevens säkerhet och välbefinnande. Bestämmelsen förutsätter dels att de lokaler och redskap som är avsedda för undervisningen är trygga, dels förpliktar den kommunen att sörja t.ex. för att eleverna inte råkar ut för våld eller mobbning i skolan, under skolvägen eller i någon annan verksamhet som skolan ordnar. Bestämmelsen gäller all undervisning enligt den föreslagna lagen.

Skolans värdegrundsarbete utgör det kanske viktigaste verktyget för att åstadkomma en trygg lärmiljö. För värdegrundsarbetets del krävs att det finns välfungerande rutiner för samarbetet mellan elever, skolans personal och hemmen. En trygg lärmiljö förutsätter även att grundskolorna bedriver ett kontinuerligt och målinriktat arbete för att motverka kränkande behandling av barn och elever vilket i dagsläget inte framgår av grundskolelagen.

I 2 mom. föreslås ett befästade i lag av att alla raster ska vara övervakade. Övervakningen bör utföras av ett tillräckligt antal lärare.

Av 3 mom. framkommer motsvarande bestämmelse som i 6 § i landskapslagen (2011:113) om gymnasieutbildning om att undervisningen är offentlig, men att skolans föreståndare eller rektor av grundad anledning kan neka tillträde till undervisningen. Möjligheten att begränsa tillträdet till undervisningen kan tillämpas då det är uppenbart att utomståendes närvaro kan störa elevernas och lärarnas arbete.

59 § *Inom- och utomhusmiljöer.* Av det föreslagna 1 mom. framkommer att en grundskolas lokaler ska vara lämpliga för verksamheten. Skolan ska ha tillgång till sådan pedagogisk och annan utrustning som behövs i undervisningen.

Av 2 mom. framkommer att det i anslutning till varje skola ska finnas ett utomhusutrymme för elevernas aktiviteter med tillgång till utrustning för lek och rörelse. Området ska vara tryggt att vistas på. Det är viktigt att inte endast undervisningen är god och tidsenlig utan att även de utrymmen där grundskoleundervisning ges är ändamålsenliga. Det är även viktigt att det i anslutning till varje grundskola finns ett tillräckligt område för skolans verksamhet utomhus och som ger plats för elevernas lek och rörelse.

Av det föreslagna 3 mom. framkommer att inom- och utomhusmiljöerna ska vara tillgängliga för elever med funktionsnedsättning.

60 § *Åtgärder mot kränkande behandling.* Bestämmelser om förbud mot diskriminering finns i landskapslagen (1989:27) om tillämpning i landskapet Åland av lagen om jämställdhet mellan kvinnor och män samt i landskapslagen (2005:66) om förhindrande av diskriminering i landskapet Åland. Det finns dock behov av att införa bestämmelser som syftar till att förhindra andra former av kränkande behandling än sådana som anses vara diskriminering enligt diskrimineringslagarna. Kränkande behandling kan till exempel vara mobbning, trakasserier och våld, oavsett orsaken till denna behandling.

I det föreslagna 1 mom. föreslås en skyldighet för all personal vid en grundskola att anmäla till en lärare eller skolans föreståndare eller rektor om att en elev har blivit utsatt för kränkande behandling i samband med skolans verksamhet. Detta tydliggör vilka skyldigheter personalen har och säkerställer att en lärare, rektorn eller skolföreståndare får vetskap om eventuell kränkande behandling och kan vidta nödvändiga åtgärder. Kränkande behandling är ett uppträdande som kränker ett barns eller en elevs värdighet. Alla barn har rätt att lära och utvecklas i en trygg miljö och att bemötas med respekt. Därför är det viktigt att arbeta förebyggande mot kränkande behandling. En trygg lärmiljö förutsätter även att grundskolorna bedriver ett kontinuerligt och målinriktat arbete för att motverka kränkande behandling av elever. Till hjälp har skolorna idag bland annat sina antimobbningsplaner.

Enligt det föreslagna 2 mom. ska läraren, skolföreståndaren eller rektorn skyndsamt utreda omständigheterna runt de kränkande händelserna och vidta åtgärder som skäligen kan krävas för att förhindra kränkande behandling i framtiden. Enligt det föreslagna 3 mom. ska läraren, skolföreståndaren eller rektorn meddela vårdnadshavare till elever som blivit utsatta för eller som utsatt andra elever för trakasserier, mobbning eller våld i skolan eller under skolvägen.

61 § *Olagliga eller farliga föremål.* Det föreslås en bestämmelse om att elever inte får ta med eller inneha föremål eller ämnen i skolan som är förbjudna enligt annan lag. Förbudet gäller även föremål och ämnen som den egna eller någon annans säkerhet kan äventyras med och föremål eller ämnen som särskilt lämpar sig för att skada egendom och som det inte finns någon godtagbar orsak att inneha i skolan.

Därmed ska det vara förbjudet att till skolan ta med bland annat sådana farliga föremål som avses i ordningslagen (bl.a. knogjärn, stiletter, kaststjärnor och olika typer av batonger). Förbjudna med stöd av ordningslagen är också föremål och ämnen som är avsedda att eller kan användas för att allvarligt skada någon annan, om det inte kan anges någon orsak som hänför sig till arbetsuppgiften eller i övrigt någon godtagbar orsak till att sådana tas med till skolan. Sådana föremål är bl.a. eggvapen, söndriga glasföremål och andra med dessa jämförbara föremål som kan användas för att skära eller sticka, batonger, kättingar, fjädrar, vajrar, kablar, bollträn och andra med

dessa jämförbara föremål som kan användas som tillhygge, kastpilar, kulor och andra med dessa jämförbara föremål som kan användas för att kastas, ämnen som är frätande eller kan användas för att allvarligt skada eller förlama någon annan, luftvapen, vapen med fjäderfunktion, harpuner, slangbågar, blåsrör och andra med dessa jämförbara föremål som kan användas för skjutande eller hälsofarliga laserpekare. Det är också förbjudet att på allmän plats inneha sådana föremål som är förvillande lika skjutvapen eller explosiva varor och därmed är det också förbjudet att ta med sådana till skolan. För en fritidssysselsättning som börjar omedelbart efter skoldagen kan det emellertid vara tillåtet att till skolan ta med ett bollträ eller för hobbyverksamhet avsedda kulor, så länge det inte finns någon misstanke om att de kommer att användas i något annat syfte.

Innehav av skjutvapen och explosiva varor regleras i skjutvapenlagen (FFS 1/1998), landskapslagen (2007:98) om tillämpning i landskapet Åland av riksförfattningar om säkerhet vid hantering av farliga kemikalier och explosiva varor och i landskapsförordningen (2007:99) om tillämpning i landskapet Åland av riksförfattningar om kemikalier och säkerhet vid hantering av farliga kemikalier och explosiva varor. Föremål och ämnen som är förbjudna för minderåriga är bland annat produkter enligt alkohollagen och tobakslagen.

Också andra föremål och ämnen som inte är förbjudna i lag men som är farliga på grund av sina egenskaper är förbjudna i skolan, om det inte kan anges någon godtagbar orsak för deras innehav. Avsikten är att närmare bestämmelser om dessa förbud ska utfärdas i skolans trivselstadga och i motsvarande föreskrifter.

12 kap. Studiesociala förmåner

62 § *Avgifter för skolgången.* Enligt det föreslagna 1 mom. ska verksamheten och utbildningen i grundskolan vara avgiftsfri för eleverna. Enligt 16 § 1 mom. i grundlagen har alla rätt till avgiftsfri grundläggande utbildning. Avgiftsfriheten innebär att eleverna utan kostnad ska ha tillgång till de läromedel och annan materiel som behövs för att eleverna ska kunna tillgodogöra sig en tidsenlig undervisning. Av både ekonomiska skäl och miljöskäl ska böcker och annan materiel återanvändas då det är möjligt.

Skolans huvudman, kommunen, får landskapsandelar för grundskolans driftskostnader. Transportkostnader och kostnader för inträdesavgifter i samband med exkursioner och besök som följer arbetsplanen är en del av kostnaderna för det kommunala utbildningsväsendet. Det är därför huvudmannen som inom ramen för sina ekonomiska resurser ska anvisa skolorna resurser för exkursioner, lägerskolor och besök.

Exkursioner och studiebesök, lägerskolor och andra evenemang som ansluter sig till undervisningen kan stödjas genom medel som eleverna och vårdnadshavarna samlar in gemensamt. Att delta i medelinsamlingen ska vara frivilligt för eleverna och vårdnadshavarna. Det är viktigt att skolan och hemmen gör upp klara och tydliga spelregler för insamlingen och användningen av pengarna. Alla elever ska ha möjlighet att delta i den verksamhet som ordnas enligt skolans arbetsplan, oberoende av om de själva eller deras vårdnadshavare har varit med om att samla in medlen.

I 2 mom. föreslås en bestämmelse som tydliggör att elever i behov av särskilt stöd har rätt till sådana behövliga hjälpmedel, tolknings- och biträdestjänster och övriga undervisnings- och elevhälsotjänster som är en förutsättning för att de ska kunna delta i undervisningen. Med elever i behov av särskilt stöd menas elever med funktionsnedsättning och andra elever i behov av särskilt stöd. Den föreslagna lagen ska primärt tillämpas för att tillse elever med funktionsnedsättnings behov för undervisningen. Landskapslagen (2010:50) om tillämpning i landskapet Åland av lagen om service och stöd

på grund av handikapp tillämpas om det stöd som tillhandahålls med stöd av den föreslagna lagen inte är tillräckligt eller lämpligt för den funktionsnedsatta eleven.

Med tolkningstjänster avses individuella tjänster som ges eleverna på teckenspråk eller med utnyttjande av andra kommunikationsmetoder. Med hjälpmedel avses hjälpmedel som är avsedda för en klass eller en skola. En elev har rätt till personliga hjälpmedel enligt stadganden om medicinsk rehabilitering i landskapslagen (2011:114) om hälso- och sjukvård.

Om avgiftsfrihet i ersättande skolor bestäms i del III 7 kap. 34 §.

63 § *Skolmåltider*. Enligt den föreslagna bestämmelsen ska eleverna under varje skoldag erbjudas en avgiftsfri, fullvärdig skolmåltid, samt om arbetsdagens längd kräver det, ett mellanmål. Måltiden och mellanmålet ska vara tillräcklig och näringsmässigt väl sammansatt. Skolan ska även se till att måltiden serveras i ändamålsenliga utrymmen och på för eleverna lämpliga tider samt att måltiden är övervakad.

64 § *Elevskjuts och ledsagning*. Bestämmelsen om skolreseförmån förblir oförändrad. Av 1 mom. framkommer att kommunen ska ordna elevskjuts och ledsagning för elever med lång, alltför ansträngande eller farlig skolväg. Bedömningen av hur ansträngande en elevs skolväg är ska göras utgående från den enskilda elevens förutsättningar. Skolvägen kan för eleven bli alltför svår, ansträngande eller farlig på grund av naturförhållanden, såsom vattendrag, menföre eller under vissa årstider rådande väderleksförhållanden, eller på grund av att vägsträckan är livligt trafikerad eller bristfälligt fotgängaranpassad eller av någon annan motsvarande orsak. Även vägens längd kan, också om den skulle understiga fem kilometer, för de yngsta elevernas del utgöra en grund för avgiftsfri transport eller ledsagande. Eleverna kan bli tvungna att avverka en del av sin skolväg till fots eller på annat sätt utan transport som ordnats av kommunen.

Enligt 2 mom. är elevskjutsen och ledsagningen avgiftsfri för eleven. Skolreseförmånen för gravt funktionsnedsatta elever gäller också den som fungerar som ledsagare för eleven med funktionsnedsättning.

Maximitiden för daglig skolresa inklusive väntetider bestäms i 3 mom. Maximitiden är tre timmar för en elev i årskurs 1-6 eller i specialklass och högst fyra timmar för en elev i årskurs 7-9. För närvarande bestäms motsvarande maximitider i grundskoleförordningen.

Enligt 4 mom. är kommunen fortsättningsvis inte skyldig att ordna eller ersätta kostnader för skolskjuts och ledsagning om en elev på ansökan av vårdnadshavaren går i en annan skola i ett annat skoldistrikt i hemkommunen eller i en annan kommun.

65 § *Väntan i skolan*. En elev ska ha möjlighet att under tillsyn sköta hemuppgifter eller bedriva andra studier om eleven på grund av skolarbetets organisering eller elevskjutsens ordnande måste tillbringa tid i skolan utanför lektionstid.

66 § *Inkvartering för elever*. För närvarande finns bestämmelsen om inkvartering för elever i grundskoleförordningen. Enligt 1 mom. är kommunen skyldig att ordna eleven avgiftsfri inkvartering om elevskjuts inte kan ordnas på ett ändamålsenligt sätt. Även de som fullgör sin läroplikt inom träningsundervisningen har rätt till avgiftsfri inkvartering.

Inkvarteringsförmånen och den därtill anslutna rätten till avgiftsfria resor i samband med skollov och veckoslut föreslås förbli oförändrad enligt 2 mom.

Av det föreslagna 3 *mom.* framkommer att rätten till fri inkvartering inte föreligger under jul- och sommarlov, utan tvingande skäl under annat lov eller vid avbrott i skolarbetet under minst två dagar.

67 § *Vård vid olycksfall.* Den föreslagna bestämmelsen har sin motsvarighet i 31 § i nuvarande grundskolelag. Bestämmelsens tillämpningsområde utvidgas för grundskolans del så att den också omfattar den tid under vilken eleven är inkvarterad enligt del III 12 kap. 66 §. Med vård av olycksfall som inträffar i grundskoleverksamheten avses alla de nödvändiga kostnader som vården vid olycksfallet föranleder som exempelvis läkararvoden och resekostnader, transport av ett skadat barn till läkarvård, sjukhusavgifter samt av läkare ordinerade mediciner, förbandsmaterial och hjälpmedel. Med skolväg avses elevens normala rutt mellan hemmet och skolan.

13 kap. Fostrande samtal och disciplinära åtgärder

68 § *Allmänt.* I den föreslagna bestämmelsens 1 *mom.* anges att disciplinära åtgärder kan vidtas för att ingripa i och förebygga olämpligt beteende hos en elev. Elevens skyldigheter framgår ur del III 1 kap. 3 §. Eleverna ska uppträda hänsynsfullt, följa skolans trivselstadga, hantera skolans egendom med respekt och utföra sina uppgifter samvetsgrant. Om en elev inte iakttar skyldigheterna kan skolan vidta disciplinära åtgärder. När disciplinära åtgärder vidtas ska bl.a. gärningens uppsåtlighet och allvarlighet samt de straff som eventuellt tidigare påförts eleven beaktas. En lärare som överväger en disciplinär åtgärd bör beakta både handlingens art och elevens ålder och utveckling. Alla vuxna i skolan ska ingripa i förseelser enligt samma regler. Detta krävs med tanke på jämlikheten och rättssäkerheten, men också för att effektivt säkerställa arbetsron i skolan. Skolorna bör säkerställa att de metoder och påföljder som tillämpas är lagenliga, att de står i proportion till gärningen eller försummelsen och är ändamålsenliga samt att tillämpningen övervakas också ur jämlikhetsperspektiv. Skolorna ska ha en tydlig handlingsplan för hur man ska gå till väga i olika situationer, vilka behörighetsförhållandena är och för hur elevens rätt till övervakning, undervisning och elevhälsotjänster tillgodoses på ett effektivt sätt också när ett disciplinärt förfarande tillämpas.

Av 2 *mom.* framkommer att huvudmannen för skolan är skyldig att följa upp användningen av fostrande samtal och disciplinära åtgärder minst en gång per läsår. Detta innebär en skyldighet för huvudmannen att kartlägga hur ofta och i vilka situationer ovan angivna åtgärder vidtagits i skolan. Därtill ska huvudmannen utvärdera vilken verkan de vidtagna åtgärderna har haft på skolans lärmiljö.

69 § *Fostrande samtal.* I 1 *mom.* föreslås en ny pedagogisk metod, fostrande samtal, genom vilken man kan ingripa i och förebygga störande och olämpligt uppförande hos en elev. En elev som stör undervisningen eller i övrigt bryter mot ordningen i skolan eller gör sig skyldig till fusk ska enligt förslaget åläggas att delta i ett fostrande samtal. Samtalet ska vara det primära förfarandet i ovan nämnda situationer innan man tillgriper andra disciplinära åtgärder. Om eleven efter att ha deltagit i ett fostrande samtal fortsätter att uppföra sig olämpligt på det sätt som avses ovan kan han eller hon, innan ett egentligt disciplinärt straff ges, på nytt åläggas att delta i ett fostrande samtal. Avsikten är att eleven ska åläggas att delta i ett fostrande samtal i högst två timmar. Samtalet kan föras i flera delar och antingen helt eller delvis under skoldagen eller efter den. Ett fostrande samtal ska exempelvis kunna inledas omedelbart efter det att eleven har avlägsnats från klassrummet och återupptas tillsammans med elevens vårdnadshavare efter skoldagens slut.

Enligt 2 *mom.* är syftet med det fostrande samtalet att tillsammans med eleven identifiera den handling eller försummelse som har lett till åtgärden

och att höra eleven samt att klargöra orsakerna till och konsekvenserna av beteendet och finna en lösning på situationen. Förfarandet syftar till att finna positiva metoder att förbättra elevens uppförande. Istället för att få en bestraffning kan eleven anses ha nytta av att förstå vad som var fel i hans eller hennes beteende och varför det var fel. Dessutom bör eleven få veta hur han eller hon bör bete sig i motsvarande situationer och ges alternativa handlingsmodeller.

Av 3 *mom.* framkommer att det ankommer lärare, rektor eller skolföreståndare att besluta om fostrande samtal. Hur fostrande samtal ska ordnas och föras och vilka som ska delta i dem ska planeras på förhand. I det fostrande samtalet kan utöver eleven delta de personer bland skolans personal som deltar i elevens undervisning eller elevhälsa, så som skolans lärare, skolkuratoren, skolpsykologen och rektorn eller skolföreståndaren. Det fostrande samtalet ska registreras och elevens vårdnadshavare informeras om samtalet. Ett fostrande samtal ska kunna ordnas på ett planmässigt men flexibelt sätt och inom en nära tid från det att det olämpliga uppförandet observerades. Därför ska det enligt förslaget inte krävas att vårdnadshavaren deltar i det fostrande samtalet. Skolans verksamhet utgår dock ifrån att undervisning och fostran ska ordnas i samarbete med vårdnadshavarna (del I 1 kap. 3 §). Behovet att involvera vårdnadshavare i det fostrande samtalet ska därmed avgöras från fall till fall med hänsyn till de specifika omständigheterna i det enskilda ärendet.

70 § *Utvisning av elev.* Alla elever har rätt till en trygg lärmiljö. Därmed föreslås det i 1 *mom.* att lärare ska ha rätt att visa ut en elev som stör undervisningen ur undervisningsutrymmet för högst den del som återstår av lektionen eller skoltillställningen. I första hand ska läraren uppmana eleven att upphöra med det oönskade eller olämpliga uppförandet. Om eleven trots uppmaning fortsätter störa undervisningen kan eleven utvisas ur undervisningsutrymmet.

Av det föreslagna 2 *mom.* framkommer att eleven inte får lämnas utan uppsikt efter att ha utvisats ur undervisningsutrymmet eller från skoltillställningen. Hur tillsynen av eleven i dessa fall i praktiken ordnas bestämmer skolan.

71 § *Skriftlig varning.* Bestämmelsen motsvarar 17 § 1 *mom.* 3 punkten i nuvarande grundskolelag. Rektor eller skolföreståndaren ska alltså kunna ge en elev en skriftlig varning. Detta bör liksom i dagsläget normalt inte kunna komma ifråga vid enbart någon enstaka överträdelse. Som förutsättning för beslut om skriftlig varning bör dock inte krävas att eleven inte låtit rätta sig av just utvisning. Avgörande bör istället vara att eleven vid upprepade tillfällen uppträtt olämpligt, alternativt att han eller hon gjort sig skyldig till en förseelse av allvarlig karaktär som föranleder att det är nödvändigt att som första åtgärd fatta beslut om skriftlig varning.

72 § *Avstängning för viss tid.* Den föreslagna bestämmelsen omfattar både kortare avstängning under återstoden av skoldagen och avstängning som kan vara under en längre period. Tillämpningsområdet för dessa särskiljer sig från varandra. Den möjlighet att avstänga en elev för en del av skoldagen som beskrivs i 1 *mom.* handlar i första hand om en säkerhetsåtgärd genom vilken man skyddar de övriga eleverna och personalen när elevens beteende riskerar utgöra en konkret fara för någon i skolan eller om en elev uppträder så störande att undervisningen eller den verksamhet som hänförs till den försvåras mycket. Denna åtgärd är avsedd att användas i ytterst exceptionella situationer och den ska inte användas som en allmän tillrättavisningsmetod. Beslut om avstängning tas i dessa fall av läraren i samråd med skolföreståndaren eller rektorn.

Om en elev avstängts för återstoden av skoldagen ska elevens vårdnadshavare underrättas om det, och vid behov, enligt rektorns eller skolföreståndarens bedömning, även den myndighet som sköter uppgifter i samband med verkställandet av socialvården i den kommun där skolan är belägen. Därtill ska åtgärden dokumenteras. En elev som avstängts för högst den tid som återstår av skoldagen får inte lämnas utan uppsikt under den tid som eleven vistas i skolans utrymmen. Hur tillsynen av eleven i skolan i praktiken ordnas beslutar skolan om.

I 2 mom. föreslås att skolföreståndaren eller skolans rektor kan fatta beslut om avstängning för högst en vecka för att utreda fortsätta åtgärder i anknytning till elevens hotfulla uppträdande.

Det föreslagna 3 mom. har sin motsvarighet i 27 § 1 mom. i nuvarande grundskolelag. Det ska alltså vara möjligt för kommunen att avstänga en elev under högst tre månader om andra disciplinära åtgärder inte är tillräckliga. Enligt nuvarande grundskolelag krävs det att eleven uppenbart stör undervisningen. Det måste dock finnas en möjlighet att begränsa rätten till undervisning även för elever som på annat sätt än genom att störa undervisningen har fortsatt att uppföra sig olämpligt. Det kan exempelvis handla om en elev som utsätter en annan elev för mobbning. Ytterligare en förutsättning är i dagsläget att eleven inte låter rätta sig av andra disciplinära åtgärder som t.ex. skriftlig varning. Utgångspunkten bör vara densamma även i fortsättningen. Det bör dock finnas en möjlighet att begränsa en elevs rätt att delta i undervisningen utan att först ha vidtagit andra disciplinära åtgärder. Detta bör kunna vara möjligt då det finns särskilda skäl hänförliga till elevens beteende, t.ex. att överträdelsen är av mycket allvarlig karaktär. Naturligtvis ska begränsning av rätten att delta i undervisningen inte tillgripas ifall en skriftlig varning bedöms som tillräcklig. Innan en elevs rätt till undervisning begränsas för viss tid ska den handling eller försummelse som åtgärden grundar sig på preciseras, eleven höras samt annan behövlig utredning skaffas. Begränsningen av rätten till undervisning föregås även av diskussioner med lärarkollegiet och vårdnadshavare. Kommunen är vid begränsning av rätten till undervisning skyldig att ge eleven möjlighet att uppfylla läroplikten någon annanstans än i skolan för att inte hamna efter i skolarbetet.

73 § Avlägsnande av en elev som uppför sig störande och äventyrar säkerheten. I bestämmelsen föreskrivs om möjligheten att avlägsna en elev som uppför sig störande och äventyrar säkerheten. Enligt 1 mom. har skolföreståndaren, rektorn och läraren rätt att avlägsna en elev från undervisningsutrymmet eller från en skoltillställning om eleven inte lyder en uppmaning att avlägsna sig efter att eleven utvisats eller avstängts från undervisning för högst den tid som återstår av skoldagen. Skolföreståndaren, rektorn och läraren har också rätt att avlägsna en elev från skolans område om han eller hon inte avlägsnar sig efter att ha fått veta att han eller hon avstängts från undervisning för återstoden av skoldagen.

Försöker en elev förhindra att han eller hon avlägsnas genom att göra motstånd har skolföreståndaren, rektorn och läraren enligt 2 mom. rätt att använda sådana nödvändiga maktmedel vid avlägsnandet av eleven som med hänsyn till elevens ålder och situationens hotfullhet eller bråkets allvar och en helhetsbedömning av situationen kan anses vara försvarbara. Möjligheten att ingripa i en elevs personliga integritet är avsedd endast för de exceptionella fall då andra åtgärder inte hjälpt och rätten för andra elever till undervisning, arbetsfred eller trygghet kräver omedelbara åtgärder. De nödvändiga metoderna kan till exempel vara att lugna eleven genom att hålla fast honom eller henne och leda bort honom eller henne ur situationen. Maktmedlen som används mot eleven ska alltid stå i rätt proportion i förhållande till målet, dvs. man ska sträva efter att uppnå målet med minsta möjliga kraft. De

maktmedel som används berättigar inte till en onödig eller överdriven användning av maktmedel eller våld.

I 3 mom. anges att i de situationer som avses i 1 och 2 mom. kan de personer som är behöriga att avlägsna en elev agera tillsammans eller var för sig. Det är förbjudet att använda maktmedelsredskap för att avlägsna eleven. I de fall maktmedel har använts ska skriftlig redogörelse av händelsen lämnas till kommunen.

4 mom. innehåller en informativ hänvisning till strafflagen om excess i samband med användning av maktmedel.

74 § *Förfarande och verkställighet av disciplinära åtgärder.* I 1 mom. bestäms om förfarandet innan en elev ges en skriftlig varning eller avstängs för längre tid än återstoden av skoldagen. Beslutanderätten i disciplinärenden framkommer av respektive bestämmelse. Då en elev ges en skriftlig varning eller avstängs av kommunen för högst tre månader ska den handling som åtgärden grundar sig på preciseras, eleven och vårdnadshavare höras och annan behövlig utredning inhämtas innan ett beslut utfärdas. I fråga om avstängningsbeslut för högst en vecka som rektor eller skolföreståndare har rätt att fatta föreslås att ett beslut ska utfärdas. Av sakens brådskande natur, utredande av vidareåtgärder till följd av elevens våldsamma eller hotfulla beteende, och kortvarighet följer att det inte är ändamålsenligt att kräva en lika omfattande beslutsberedning som vid avstängning enligt del III 13 kap. 72 § 3 mom. Dock ska elevens vårdnadshavare underrättas om avstängningen.

Enligt 2 mom. ska vårdnadshavare underrättas och åtgärden registreras om eleven utvisats från undervisningsutrymme enligt del III 13 kap. 70 § eller avvisats för återstoden av skoldagen enligt del III 13 kap. 72 § 1 mom. I dessa fall är det tillräckligt att vårdnadshavarna meddelas om utvisning eller avvisning och det är därmed inte fråga om ett sådant formellt hörande av vårdnadshavarna som menas i 1 mom. Vid behov ska också socialvårdsmyndigheten i den kommun där skolan är belägen underrättas om åtgärderna. Uppgift om en disciplinär åtgärd ska antecknas på ett sådant sätt att den senare med säkerhet kan konstateras ha utförts. Registrering kan ske exempelvis genom att åtgärden antecknas i skolans dag- eller straffjournal.

Av 3 mom. framkommer att socialvårdsmyndigheten ska, enligt landskapslagen (2008:97) om tillämpning i landskapet Åland av barnskyddslagen, ges rätt att delta i handläggningen av ett ärende enligt del III 13 kap. 72 § 2 och 3 mom.

I 4 mom. föreskrivs att kommunen ska ordna undervisningen så att den elev som har avstängts från undervisning för en viss tid inte blir efter i de framsteg som hans eller hennes årsklass och undervisningsgrupp gör och att en individuell plan ska utarbetas för den avstängda eleven enligt arbetsplanen och att undervisningen genomförs och studierna övervakas enligt denna plan.

Enligt 5 mom. kan ett beslut om avstängning för viss tid som inte vunnit laga kraft verkställas då en elev har uppfört sig så våldsamt eller hotfullt att säkerheten för en annan elev eller en person som arbetar i skolan eller i ett annat undervisningsutrymme blivit lidande och det finns en uppenbar risk för att det våldsamma eller hotfulla uppförandet upprepas. Ett beslut i vilket ändring får sökas genom besvär får enligt huvudregeln inte verkställas innan det har vunnit laga kraft. Ett beslut kan dock verkställas innan det har vunnit laga kraft, om så stadgas i lag eller om beslutet till sin natur är sådant att det bör verkställas omedelbart eller om ett allmänt intresse kräver att verkställigheten av beslutet inte uppskjuts. En elev kan uppföra sig så pass våldsamt, hotfullt eller störande att det blir nödvändigt att genast verkställa avstängningen för viss tid trots att beslutet inte vunnit laga kraft. Detta betyder att avstängningen kan inledas även om den besvärstid som gäller för beslutet inte har löpt ut. Efter att besvär har anförts kan besvärsmyndigheten förbjuda att beslutet verkställs eller bestämma att verkställigheten ska avbrytas eller

föreskriva något annat som gäller verkställigheten. I fråga om ett beslut om avstängning för viss tid som inte vunnit laga kraft, ska beslut om verkställighet och tidpunkt för avstängningen fattas i samband med beslutet om avstängning för viss tid.

75 § Verkningarna av anhängigt åtal och domstolsbeslut på disciplinärt förfarande. I bestämmelsen föreskrivs om verkningarna av anhängigt åtal och domstolsbeslut på disciplinärt förfarande.

76 § Elevhälsotjänster i samband med disciplinära åtgärder. Enligt den föreslagna bestämmelsen ska skolan se till att nödvändiga elevhälsotjänster ordnas för en elev som på grund av sitt uppförande tilldelats en skriftlig varning eller avstängts för återstående av skoldagen eller för viss tid.

77 § Skyldighet för en elev att ersätta skada. I det föreslagna 1 mom. anges bestämmelser om ersättande av skada som uppstått under grundskoleutbildningen. I fråga om skadestånd ska skolorna redan nu enligt gällande lagstiftning iakttä bestämmlerna i skadeståndslagen (FFS 412/1974). En elev som uppsåtligen eller av vållande gör något som orsakar skada genom att försumma en uppgift som åligger honom eller henne är skadeståndsskyldig enligt skadeståndslagens 2 kap. 2 §. Skadeståndsansvaret gäller i princip elever i alla åldrar. Enligt skadeståndslagen ska en person som inte har fyllt 18 år ersätta den skada som han eller hon orsakat i den mån som bedöms vara skäligt med hänsyn till personens ålder och utveckling, handlingens beskaffenhet, skadevällarens och den skadelidandes ekonomiska förhållanden samt övriga omständigheter. Krav på skadestånd och bestraffning för en handling är åtgärder som är oberoende av varandra. Skadestånd får alltså inte användas som en bestraffning. Skador ska alltid anmälas till elevens vårdnadshavare eller till de som anförtrots vårdnaden.

De gällande bestämmelserna hindrar inte att man tillsammans med den elev som orsakat skada på skolans egendom eller med vårdnadshavare eller med annan laglig företrädare kommer överens om att skadan ersätts i pengar, genom ett nytt föremål eller exempelvis genom att eleven städar upp eller i övrigt reparerar den skada han eller hon förorsakat. När en elev genom en arbetsprestation ersätter en skada som han eller hon har förorsakat ska skolan alltid sörja för arbetarskyddet och för en adekvat övervakning. Enligt lagen om förmyndarverksamhet (FFS 442/1999) är den som inte har fyllt 18 år minderårig och därför omyndig. En omyndig har inte rätt att själv förfoga över sin egendom, ingå viktiga avtal eller företa andra rättshandlingar av betydelse. En minderårig som har fyllt 15 år får emellertid själv förfoga över det som han eller hon har förvärvat genom eget arbete. En omyndig får också företa rättshandlingar som med beaktande av omständigheterna är sedvanliga och av mindre betydelse. En omyndig persons vårdnadshavare sköter den omyndiges ekonomiska angelägenheter och andra ärenden som avses i lagen om förmyndarverksamhet. En elev kan därmed med hänsyn till sin ålder och utvecklingsnivå också utan sina vårdnadshavares samtycke ingå avtal som hänför sig till lindriga skador. I sådana fall ska skolan se till att eleven förstår innebörden av sitt samtycke. Med beaktande av riksdagens biträdande justitieombudsmans ställningstaganden är elevernas rätt att självständigt ingå avtal om att ersätta skada i pengar osäker. Det är därmed motiverat att alltid behandla skadeståndsärendena i samråd med elevens vårdnadshavare eller andra lagliga företrädare.

I 2 mom. föreslås att rektorn, skolföreståndaren eller läraren har rätt att av pedagogiska skäl bestämma att eleven ska rengöra eller ordna upp skolans egendom eller lokaler som eleven avsiktligt eller av oaktsamhet smutsat ned eller skapat oreda i, förutsatt att det är känt vem som utfört gärningen och denne kan identifieras. Motsvarande bestämmelse saknas i nuvarande

grundskolelag men i praktiken har man redan nu i skolorna av pedagogiska skäl ålagt en elev att städa upp sådan mindre oreda som eleven själv har orsakat.

Enligt del III 1 kap. 3 § ska en elev utföra sina uppgifter samvetsgrant och uppträda korrekt. Ur en fostringssynpunkt är det viktigt att eleven i skolan lärs att sörja för sin egen och arbetsmiljöns renlighet. Eftersom eleven förutsätts uppträda korrekt kan eleven tillrättavisas för uppträdandet eller för sådan hantering av exempelvis egendom och lokaler som inte kan anses korrekt eller ordentlig. Det handlar inte om städning av spår efter verksamhet enligt skolans arbetsplan, vilket kan anses höra till den normala undervisningsverksamheten, såsom att avlägsna sågspån från arbetsmaskiner efter en lektion i teknisk slöjd utan om en möjlighet att av pedagogiska skäl i uppenbara och obestridliga fall ingripa i sådan orsakad skada som är obetydlig i ekonomisk bemärkelse. Det är inte fråga om en påföljd av straffkaraktär för en gärning eller försummelse utan om en begränsad befogenhet att bestämma om förpliktelser i syfte att nå fostringsmässiga mål.

Då en elev åläggs rengöra eller ordna upp skolans egendom ska uppgiften utföras under övervakning och den får inte vara för farlig eller tung för eleven med beaktande av elevens ålder och mognadsnivå. Utförandet av uppgiften får inte ta längre än två timmar. Eleven kan inte heller utebli från undervisningen för att utföra uppgiften. Elevernas arbets säkerhet ska sörjas för i alla fall. Förpliktelse att städa kan inte ställas bland annat i ett fall där det finns risk att en ung elev skadar sig på skärvor från ett mjölkglas ifall man inte kan ordna tillräcklig handledning och ordentliga arbetsredskap. Ifall uppgiften utförs utanför elevens arbetsdag ska detta meddelas till elevens vårdnadshavare eller de som anförtrotts vårdnaden. Det utförda arbetet beaktas vid beräkning av den skada som ska ersättas ifall skolan därtill ställer skadeståndskrav på eleven.

14 kap. Granskning och omhändertagande av saker

78 § *Rätt att granska elevens saker.* Av det föreslagna 1 mom. framkommer under vilka omständigheter skolföreståndaren, skolans rektor och lärare har rätt att under skoldagen granska de saker som en elev har med sig och att utföra en yttlig granskning av elevens kläder för att finna ett i del III 11 kap. 61 § avsett föremål eller ämne. Detta möjliggör granskning av bland annat elevens fickor. Exempel på saker som kan granskas hos en elev är elevens väska, penal och fodral. Därtill kan man granska förvaringsutrymmen som eleven förfogar över såsom skåp och pulpeten. Åtgärden ska få vidtas om det är uppenbart att eleven innehar sådana föremål eller ämnen och eleven trots begäran vägrar att överlämna dem eller inte på ett tillförlitligt sätt kan visa att han eller hon inte innehar sådana.

Med kroppsvisitation avses enligt 5 kap. 9 § i tvångsmedelslagen en undersökning av vad den visiterade har i sina kläder eller annars bär på sig. Den vedertagna tolkningen enligt juridisk litteratur är att detta också inbegriper undersökning av vad personen gömmer mellan kläderna och huden. Kroppsvisitationen kan också innefatta undersökning av fickor. Enligt vedertagen tolkning betraktas det inte som kroppsvisitation att man med händerna känner efter på utsidan av kläder som någon har på sig eller bara tar bort ett föremål som tydligt putar ut från kläderna eller som man säkert vet att personen har i fickan.

Utgångspunkten är att man bör förhålla sig återhållsam både när det gäller att föreskriva om befogenheter för myndigheter att använda maktmedel mot barn och när det gäller utövandet av dessa befogenheter. Att myndigheten ingriper i en elevs personliga integritet är särskilt ur barnets synvinkel en relativt kraftfull åtgärd, i synnerhet om maktmedlet används på en offentlig plats som exempelvis i ett klassrum eller något annat utrymme i skolan eller

på skolgården. Med tanke på regleringens huvudsakliga syften och proportionalitetsprincipen är det klart mer ändamålsenligt att begränsa befogenheten att granska till att i första hand gälla endast saker, exempelvis väskor och kassar, som en elev som misstänks för en förseelse bär med sig samt förvaringsutrymmen, såsom skåp, som denne förfogar över. Kroppsvisitation är i detta hänseende och med beaktande av elevernas ålder och utvecklingsnivå samt skolan och dess verksamhet som helhet en alltför kraftfull åtgärd att anförtros personer som inte har utbildning i att göra sådan. Den rätt att granska som föreslås för lärare, rektor och skolföreståndaren avviker från den kroppsvisitation som det bestäms om i tvångsmedelslagen bland annat på så sätt att endast en granskning av klädernas utsida ska vara möjligt.

Med ytlig granskning avses att man känner efter med händerna på utsidan av de kläder som personen har på sig. Rätten att granska inbegriper inte sökning av föremål som eleven har gömda mellan kläderna och huden för detta avser kroppsvisitation. Det är alltså fråga om en undersökning som inte inkräktar lika mycket på den fysiska integriteten som kroppsvisitation. Diskretionsprincipen i anknytning till tvångsåtgärder framhävs i synnerhet om åtgärderna riktas mot en minderårig. Att röra utsidan av kläderna vid områden som exempelvis klassas som erogena är ett klart brott mot diskretionsprincipen och därmed förbjudet och för att genomföra granskningen till denna del ska man anlita polisens hjälp.

Det är inte ändamålsenligt att befogenheten att granska avgränsas till att bara gälla sådana fall där det utifrån yttre faktorer är helt uppenbart att eleven innehar ett förbjudet ämne eller föremål. När det gäller polisens befogenheter har villkoret för att använda tvångsmedel av hävd varit antingen kriteriet ”skäligen misstänkt” eller det högre kriteriet ”på sannolika grunder misstänkt för”. Kriteriet ”på sannolika grunder misstänkt för” är förknippat med ett krav på något slag av konkret faktum till grund för misstanken (GrUU 53/2006 rd). Det föreslås som villkor för rätten att granska saker och kläder en ytterligare förhöjd bevisningströskel. Den föreslagna ordalydelsen ”är uppenbart” omöjliggör granskningar som görs i förebyggande syfte och för säkerhets skull, utan att det finns en stark, konkret misstanke.

Huruvida sådan påtaglighet som avses i bestämmelsen föreligger kan förutom utifrån lärarens, rektorns eller skolföreståndarens egna observationer bedömas bl.a. utifrån elevens beteende, exempelvis uppenbart berusningstillstånd, eller på basis av annan tillförlitlig information. Informationen kan basera sig på observationer som gjorts av exempelvis skolans personal eller en annan elev och som anses vara tillförlitliga, eller på en anmälan från elevens anhöriga eller en annan myndighet, exempelvis en socialvårdsmyndighet. Orsaken till granskningen och motiveringen till den ska meddelas till eleven innan granskningen genomförs.

I fråga om ett föremål eller ämne som stör undervisningen föreslås ingen rätt att granska. Ett sådant föremål eller ämne får omhändertas i situationer där föremålet eller ämnet konkret används för att störa undervisningen, eftersom det i det fallet är uppenbart att eleven innehar föremålet eller ämnet.

Enligt det föreslagna 2 mom. krävs det att eleven alltid meddelas orsaken till granskningen av saker och kläder innan granskningen utförs. Enligt huvudregeln får granskning av elevens kläder endast utföras av en person som är av samma kön som eleven och i närvaro av en annan myndig person som hör till skolans personal. Eleven har även rätt att be en person som hör till skolans personal som är tillgänglig och som han eller hon utser att närvara vid granskningen av elevens kläder. Genom detta strävar man efter att göra situationen mindre hotfull ur elevens synpunkt när eleven i situationen får stöd av en vuxen som hör till skolans personal och som han eller hon upplever som trygg. Vad gäller granskningen av elevens saker uppställs inte i lagförslaget ett uttryckligt krav på granskning av person av samma kön, närvaro av övrig skolpersonal eller rätt för eleven att begära skolpersonal att närvara

vid granskningen. Av rättssäkerhetsskäl och med hänsyn till principen om barnets bästa är det dock motiverat att ovan nämnda rättigheter tillämpas i den mån det är möjligt även vid granskning av elevens saker.

I 3 *mom.* föreslås en möjlighet att avvika från ovan beskrivna granskningssätt i situationer där det i praktiken är omöjligt eller tar alltför lång tid att få en granskare eller annan person av samma kön som eleven på plats och där det med hänsyn till tryggheten av säkerheten är till den grad nödvändigt att utföra en granskning att åtgärden inte kan skjutas upp.

Enligt 4 *mom.* gäller de rättigheter och skyldigheter som anges i bestämmelsen också under den tid som eleven deltar i undervisning eller verksamhet utanför skolan.

79 § *Rätt att omhänderta föremål eller ämnen.* Den föreslagna bestämmelsen har samband med de bestämmelser om trygg lärmiljö som föreslås i del III 11 kap. I nuvarande grundskolelag saknas bestämmelser om omhändertagande av farliga eller störande föremål och ämnen och därmed har omhändertagandet av störande föremål varit möjligt endast med elevens eller vårdnadshavarens samtycke. Under skoldagen uppstår dock situationer där skolpersonal i syfte att trygga alla elevers rätt till en trygg lärmiljö bör ha möjlighet att omhänderta farliga eller störande föremål även utan elevens eller vårdnadshavarens samtycke.

Enligt det föreslagna 1 *mom.* ska skolförståndaren, skolans rektor och lärare ha rätt att tillsammans eller var för sig under arbetsdagen ta ifrån en elev ett förbjudet föremål eller ämne som avses i 61 § eller ett sådant föremål eller ämne som eleven stör undervisningen eller lärandet med. Enligt del III 11 kap. 61 § ska sådana föremål och ämnen vara förbjudna i skolan vars innehav är förbjudet för eleven i någon annan lag. Sådana lagar är åtminstone ordningslagen (2010:23) för landskapet Åland, skjutvapenlagen (FFS 1/1998), landskapslag (1978:52) om tobak och relaterade produkter (2016/52) och alkohollagen (FFS 1102/2017). I ordningslagen förbjuds innehav av vissa ämnen och föremål på allmänna platser helt och hållet eller utan godtagbart skäl. Huruvida det finns ett godtagbart skäl måste övervägas från fall till fall.

Ett behov av att ingripa i och samtidigt begränsa en elevs grundläggande friheter och rättigheter finns i fråga om omhändertagande av sådana föremål och ämnen som kan definieras som farliga för eleven själv eller för de andra medlemmarna i skolgemenskapen. Sådana är exempelvis olika vapen och berusningsmedel vars innehav redan med stöd av annan lagstiftning antingen är förbjudet på allmän plats eller förbjudet för eleven på grund av att han eller hon är minderårig. Också andra föremål eller ämnen kan på grund av sitt sannolika användningssyfte utgöra ett hot mot liv och hälsa eller någon annans egendom. Även ett föremål med vilket en elev i betydande omfattning stör undervisningen och därmed andra elevers inläring kan behöva omhändertas. Genom att omhänderta ett föremål utan elevens samtycke och undersöka elevens saker ingriper läraren i elevens egendom och integritetsskydd och begränsar elevens rätt till personlig integritet. Därför ska användningen av sådana medel vara noggrant avgränsad i lag och alltid förenad med ett absolut behov. Det kan vara befogat att tillgripa sådana medel om man på så sätt tryggar elevens eller andras rätt till undervisning och en trygg inlärmiljö och om inga lindrigare medel eller medel som i mindre omfattning begränsar de grundläggande friheterna och rättigheterna står till förfogande. Medlen ska stå i rätt proportion till syftet och så lite som möjligt ingripa i de grundläggande friheterna och rättigheterna.

Enligt praxis ska reglering som begränsar eller ingriper i en grundläggande frihet eller rättighet till sin grund vara acceptabel, dikteras av ett vägande samhälleligt behov och vara nödvändig för att uppnå ett godtagbart syfte. Dessutom måste proportionalitetskraven vägas in så att intrånget i de

grundläggande friheterna och rättigheterna inte leder till ett för individen oskäligt resultat. Det allmänna ska trygga arbetsron, säkerheten och lärandet i skolan. Det allmänna ska också enligt grundlagens 19 § 3 mom. främja befolkningens hälsa och stödja familjerna och andra som svarar för omsorgen om barn så att de har möjligheter att trygga barnens välfärd. Barn har också en mer begränsad förmåga än vuxna att bedöma risker och faror. Ovan nämnda omständigheter talar för möjligheten att i vissa situationer ingripa i elevernas självbestämmanderätt för att trygga andras rättigheter.

De ökade befogenheterna ger inte lärare, rektorer och skolföreståndare skyldighet att vidta åtgärder utan en möjlighet att ingripa ifall det bedöms vara absolut nödvändigt och tillräckligt säkert. Behörig att vidta de åtgärder som avses i denna bestämmelse är en lärare, rektor eller skolföreståndare vid elevens skola, till exempel en lärare som övervakar rasten som ser ett behov att vidta åtgärder som definieras i denna bestämmelse, inte enbart elevens egen lärare.

I 2 mom. föreslås rätt för den person som utför i 1 mom. beskrivna omhändertagandet att använda maktmedel om eleven som innehar ett föremål eller ämne som ska omhändertas försöker förhindra omhändertagandet genom att göra motstånd. Rätten att använda maktmedel gäller endast sådana maktmedel som är nödvändiga och som med hänsyn till elevens ålder och situationens hotfullhet eller motståndets allvar och en helhetsbedömning av situationen kan anses vara försvarbara. Det kan exempelvis vara nödvändigt att hålla fast eleven. Bestämmelsen syftar till att ge läraren, rektorn och skolföreståndaren tillräckliga befogenheter att omhänderta föremål och ämnen som äventyrar säkerheten och elevens grundläggande friheter och rättigheter. Maktmedel kan inte användas för att genomföra en sådan granskning som avses i 78 §. Bestämmelsen innebär inte att lärare, rektor eller skolföreståndare ska vara skyldiga att använda maktmedel utan avsikten är att man i regel i hotfulla situationer ska tillkalla polis. En lärare eller rektor/skolföreståndare som tillgripit omhändertagande med hjälp av maktmedel ska enligt del III 14 kap. 80 § lämna en skriftlig redogörelse för händelsen till kommunen.

Av 3 mom. framkommer att maktmedelsredskap inte får användas vid omhändertagande enligt 1 eller 2 mom.

4 mom. innehåller en informativ hänvisning till bestämmelserna i strafflagen om excess i samband med användning av maktmedel.

Enligt 5 mom. gäller de rättigheter och skyldigheter som anges i bestämmelsen också under den tid som eleven deltar i undervisning eller verksamhet utanför skolan.

80 § *Allmänna principer för omhändertagande och granskning.* Av det föreslagna 1 mom. framkommer de allmänna principerna som ska iakttas vid utövandet av befogenheterna enligt del III 14 kap. 78 och 79 §§. Omhändertagandet av föremål och ämnen, användningen av maktmedel i samband därmed och granskning i syfte att finna föremål och ämnen ska genomföras så säkert som möjligt. Åtgärderna får inte ingripa i elevens personliga integritet i större omfattning än vad som är nödvändigt för att trygga studieron och säkerheten. Vid granskning av en elev ska den finkänslighet som omständigheterna kräver iakttas. Med finkänslighet avses bl.a. att elevens människovärde, könsidentitet, privatliv och fysiska integritet ska beaktas när ett föremål omhändertas och en granskning utförs. I praktiken innebär dessa ramnormer exempelvis att granskningen av elevens saker och den ytliga granskningen av elevens kläder i den mån det är möjligt ska utföras exempelvis i rektorns arbetsrum eller i korridoren när de andra eleverna redan har gått in i klassrummet. Bestämmelsen ställer strikta gränser bl.a. i fråga om att föremål och ämnen som finns mellan elevens kläder och hud inte får avlägsnas även i det fall att man vet exakt var föremålet eller ämnet finns. Avlägsnandet av ett sådant föremål eller ämne är polisens uppgift. När en elevs väska

granskas får innehållet i väskan inte avslöjas för andra elever. Åtgärderna bör vara nödvändiga för att trygga rätten till undervisning eller till en trygg studiemiljö. Vid omhändertagandet av föremål ska läraren därmed i första hand använda alla lindrigare medel som står till buds för att omhänderta det förbjudna föremålet. När det gäller exempelvis störande beteende förutsätts det att beteendet är av sådant slag att det klart stör lektionen. Det ska röra sig om konkret störande beteende. Ett föremål får inte omhändertas för att det potentiellt kan användas på ett störande sätt.

I 2 mom. föreslås en skyldighet att anmäla användning av maktmedel enligt del III 14 kap. 79 §. Anmälningsskyldigheten innebär att den eller de personer som använt maktmedel i syfte att omhänderta ett föremål eller ämne bör lämna in en skriftlig redogörelse över händelsen till kommunen. Av rätts-säkerhetsskäl är det viktigt att åtgärderna enligt del III 14 kap. 78 och 79 §§ registreras så att det kan med säkerhet senare konstateras vilka åtgärder som gjorts och på vilka grunder. Därtill ska elevens vårdnadshavare eller andra lagliga företrädare informeras om vidtagna åtgärder så fort som möjligt.

Av 3 mom. framkommer att huvudmannen för skolan är skyldig att följa upp granskning och omhändertagande av föremål och ämnen minst en gång per läsår. Detta innebär en skyldighet för huvudmannen att kartlägga hur ofta och i vilka situationer ovan angivna åtgärder vidtagits i skolan. Därtill ska huvudmannen utvärdera vilken verkan de vidtagna åtgärderna har haft på skolans lärmiljö.

81 § *Överlämnande och förstörande av omhändertagna föremål och ämnen.*

I 1 mom. föreslås bestämmelser om de vidare åtgärder som krävs i fråga om föremål eller ämnen som har omhändertagits. Ett föremål eller ämne som har använts på ett störande sätt och därför omhändertagits överlämnas till eleven efter lektionen eller skoltillställningen. Eleven kan behöva förfoga över exempelvis en mobiltelefon eller något annat föremål under rasterna. Att sådana föremål omhändertas för en längre tid än under lektionen, exempelvis för resten av dagen, kan därför inte motiveras med hänsyn till tryggheten av rätten till undervisning och lärande, och begränsar onödigt elevens äganderätt. Om det emellertid är sannolikt att det störande beteendet kommer att fortsätta efter lektionen ska det föremål eller ämne som använts på ett störande sätt överlämnas till eleven senast vid skoldagens slut. Detta förfarings-sätt föreslås för att man ska undvika att flera lektioner störs på grund av att läraren upprepade gånger måste omhänderta ett föremål.

Enligt 2 mom. ska föremål eller ämne som är förbjudna i lag eller förbjudna som annars farliga och som omhändertagits överlämnas till elevens vårdnadshavare. Sådana föremål eller ämnen som varken eleven eller elevens vårdnadshavare enligt lag får inneha och som polisen eller någon annan myndighet har rätt att omhänderta ska enligt förslaget överlämnas till myndigheterna. Därmed ska föremål eller ämnen vars innehav med stöd av annan lagstiftning är förbjudet på allmän plats eller i övrigt förbjudet i regel överlämnas till polisen, som sörjer för de fortsatta åtgärderna i fråga om dem. Om någon av säkerhetsskäl har omhändertagit föremål eller ämnen vars innehav inte direkt förbjuds med stöd av annan lagstiftning men som med tanke på det sannolika användningssyftet inte tryggt kan överlämnas till eleven ska föremålen eller ämnen överlämnas till elevens vårdnadshavare. Detsamma gäller tobaksprodukter och alkohol, eftersom vårdnadshavaren i regel med tanke på åldern har rätt att inneha sådana ämnen.

Av 3 mom. framkommer att föremålet eller ämnet ska före överlämnandet förvaras omsorgsfullt i ett låst utrymme eller skåp. Överlämnandet av föremål och ämnen till vårdnadshavaren eller en myndighet ska ske så fort som möjligt efter att de har omhändertagits.

Enligt 4 mom. får sådan omhändertagen egendom förstöras som vårdnadshavaren trots ett meddelande om saken inte avhämtat inom tre månader från meddelandet. Överlämnande och förstörande ska registreras.

15 kap. Skoldistrikt och ort för skolgång

82 § *Skoldistrikt*. Kommunerna bestämmer hur en eventuell skoldistriktsindelning ska ske, förslagsvis i utbildningsstadgan. Kommunerna får i landskapsandel en klumpsomma som de kan fördela på det sätt som är mest ändamålsenligt för respektive kommun. Såsom allmänna villkor för en distriktsindelning ställs att det i varje distrikt finns endast en skola och elevernas skolväg inte är för tung. Om det är ändamålsenligt för alla parter kan flera kommuner ha ett gemensamt skoldistrikt.

83 § *Ort för skolgången*. Om kommunen har indelats i skoldistrikt har eleverna rätt att gå i skola i det skoldistrikt eleven tillhör. Från denna huvudregel är dock fyra undantag möjliga.

För det första har eleven rätt att ansöka om att få gå i en annan skola i hemkommunen eller i en annan kommun. Denna ansökan kan inte beviljas om det medför väsentliga organisatoriska eller ekonomiska konsekvenser eller ett utökat utrymmesbehov för någon av de berörda. En förutsättning för att den ansvariga nämnden ska kunna bevilja eleven rätt att gå i skola i en annan kommun är givetvis att den mottagande kommunen givit sitt samtycke till detta.

För det andra kan kommunen bestämma att en elev tillfälligt ska gå i en annan av kommunens skolor än den till vars distrikt eleven hör. En anledning till detta kan vara att relevantet i någon av de berörda skolorna tillfälligt är för högt eller för lågt.

För det tredje kan kommunen bestämma att en del av undervisningen i en skola kan förläggas till en annan skola. Sålunda kan till exempel undervisningen i ett konst- och färdighetsämne eller i språk ordnas i den skola det är mest ändamålsenligt med tanke på exempelvis undervisningsgruppernas storlek eller tillgången på lärare.

Slutligen kan kommunen besluta att en elev med hänsyn till sina personliga förhållanden har särskilda skäl att få gå i en annan kommun.

Särskilda skäl kan vara skolgång i specialklass, anpassningssvårigheter, mobbning eller andra orsaker som anknyter sig till elevens fysiska eller psykiska hälsa.

84 § *Gemensamma grundskolor*. Motsvarande bestämmelse finns i nuvarande grundskolelag (5 §). Den föreslagna bestämmelsen innebär ingen ändring i sak.

16 kap. Tillsyn och utvärdering

85 § *Tillsynsmyndighet*. Landskapsregeringen är tillsynsmyndighet för den kommunala grundskolan. Förläggningsskolorna är i enlighet med del III 7 kap. 35 § 2 mom. tillsynsmyndighet för ersättande skolor.

86–88 §§. Motsvarande bestämmelser om inspektionsrätt, anmärkning och uppmärksamgörande och förelägganden och tvångsmedel finns i del II 9 kap. För bestämmelsernas detaljmotivering hänvisas till detaljmotiveringen i det kapitlet.

89 § *Utvärdering av utbildningen i grundskolan*. Utvärdering av utbildningen i grundskolan handlar om att kvalitetssäkra grundskoleutbildningen. Utvärderingen kan ske på flera olika sätt. Skolans huvudman ska utvärdera utbildningen genom en rad olika verktyg och verksamheter på olika nivåer.

Skolorna ska dessutom delta i den utvärdering som landskapsregeringen beslutar om exempelvis nationella utvärderingar. Utvärderingarna ska vara ett värdefullt instrument i skolutvecklingen. De ska ses som ett verktyg för uppföljning och verksamhetsutveckling.

Del IV Barn- och elevhälsa

1 kap. Allmänna bestämmelser

1 § *Syfte*. Av det föreslagna 1 mom. framkommer att syftet med barn- och elevhälsa är att arbeta förebyggande och främjande och att upprätthålla barnens och elevernas utveckling och lärande, goda psykiska och fysiska hälsa och sociala välbefinnande. I egenskap av långvariga utvecklingsmiljöer för barn och unga har daghemmen och grundskolorna goda möjligheter att stödja och främja barns och ungas välbefinnande och förebygga marginalisering. Barnen och elevernas behov av stöd ska kunna identifieras i ett så tidigt stadium som möjligt och det ska ordnas stöd i rätt tid för dem som behöver det. På så vis kan man förebygga att problemen förvärras och blir alltmer komplexa. Det är i allmänhet lättare att hjälpa i ett tidigt skede vilket också ger bättre resultat och är fördelaktigare med tanke på kostnaderna. En välfungerande barn- och elevhälsoverksamhet minskar överföringarna till mångprofessionellt stöd samt behovet av dyra specialtjänster och klientkontakter inom barnskyddet. Genom tidigt stöd kan man även minska hälsoskillnaderna och förebygga marginalisering.

Barn- och elevhälsan ska främja samarbetet med hemmet. Grundskolans och barnomsorgens personal har en viktig roll vid säkerställande av att barn och elever får barn- och elevhälsans tjänster. Lärare och barnomsorgspersonal är vanligen de personer som först upptäcker att ett barn har problem. Om skolgången eller studierna inte framskrider eller om ett barn uppvisar beteendestörningar kan läraren eller barnomsorgspersonalen till exempel börja med att kontakta vårdnadshavaren eller någon annan som ansvarar för omvårdnaden.

Enligt det föreslagna 2 mom. tillhandahålls inte barn- och elevhälsans tjänster för personer som i enlighet med del III 8 kap. får grundskoleutbildning för andra än läropliktiga.

I 3 mom. föreslås det en bestämmelse som betonar samarbetet mellan olika aktörer. Enligt bestämmelsen ska verksamheten inom barn- och elevhälsan genomföras som ett sektorsövergripande samarbete mellan huvudmannen för barnomsorgen och grundskolan, Ålands hälso- och sjukvård, socialväsendet samt vid behov med andra samarbetspartner. Ungdomsverksamheten, barnskyddet och polisen är exempel på andra tänkbara samarbetspartner.

2 § *Barn- och elevhälsotjänster*. Enligt den föreslagna bestämmelsen omfattar barn- och elevhälsans tjänster psykolog- och kuratorstjänster enligt del IV 1 kap. 3 §, stöd för barns och elevers utveckling och lärande enligt del II 7 kap. och del III 5 kap. i denna lag, samt rådgivningstjänster för barn under läropliktsåldern och skolhälsovård för elever i grundskolan enligt 28 och 29 §§ i landskapslagen (2011:114) om hälso- och sjukvård.

3 § *Barn- och elevhälsans psykolog- och kuratorstjänster*. Enligt det föreslagna 1 mom. innebär elevhälsans psykolog- och kuratorstjänster att elevhälsans psykolog och kurator ger sådant stöd och sådan handledning för ett barn eller en elev som främjar välbefinnandet i daghemmet och grundskolan samt samarbetet med barnens och elevernas familjer och andra understödande närstående samt som främjar enskilda barn eller elevers lärande och välbefinnande och deras sociala och psykiska färdigheter. Ett viktigt syfte med barn- och elevhälsan är att främja barnens och elevernas välbefinnande

genom en förstärkt barn- och elevhälsa med hjälp av tidigt ingripande och förebyggande arbete. Avsikten är att minska behovet av korrigerande åtgärder och antalet klientrelationer inom barnskyddet.

Av det föreslagna 2 mom. framkommer att behörighetsvillkoren för psykologer och kuratorer avses regleras i förordning.

2 kap. Särskilda bestämmelser

4 § *Ansvar för ordnandet*. I 1 mom. föreslås att kommunen ska ansvara för att barn- och elevhälsans psykolog- och kuratorstjänster samt stöd för barns och elevernas utveckling och lärande ordnas oberoende av barnens och elevernas hemvist. Med ansvarig kommun menas den kommun där barnomsorgsenheten eller grundskolan är belägen. Detta stärker jämlikheten för barn och elever. Var på Åland man har sin hemvist ska inte avgöra om man har rätt till psykologtjänsterna och kuratorstjänsterna. Ingenting hindrar dock att kommunerna fortsättningsvis samarbetar med varandra.

Enligt det föreslagna 2 mom. ska kommunen se till att barn- och elevhälsans psykolog- och kuratorstjänster ordnas även för de barn som har sin hemort i kommunen och som fullgör sin läroplikt hemma. Enligt 29 § 1 mom. i landskapslagen om hälso- och sjukvård har dessa barn även rätt till skolhälsovård.

Av det föreslagna 3 mom. framkommer att en huvudman som bedriver privat barnomsorg eller ersättande skola ansvarar för att barnen och eleverna har tillgång till barn- och elevhälsans psykolog- och kuratorstjänster. Huvudmannen kan exempelvis köpa in tjänster av kommunen eller köpa tjänster av en privat tjänsteproducent.

5 § *Skyldighet att informera och handleda*. I bestämmelsen föreslås det bestämmelser om skyldighet att informera och handleda när det gäller barn- och elevhälsan. Enligt 1 mom. ska huvudmannen för utbildningsverksamheten ansvara för att barnen och eleverna och deras vårdnadshavare får information om sådan barn- och elevhälsa som barn och elever har tillgång till. Informationen om barn- och elevhälsan ska anpassas till målgruppen och vid behov ska alternativa metoder för att kommunicera användas, exempelvis teckenspråk och lättläst språk. I daghemmen och grundskolorna är det oftast bäst att informera vid möten i daghemmen och i klasserna. Barnens och elevernas vårdnadshavare och hela skolans personal kan informeras till exempel genom meddelanden som delas ut till hemmen i början av läsåret, genom information på daghemmens och skolans anslagstavla och webbplats samt vid lärarmöten och föräldrakvällar.

Det är viktigt att barn och elever får information både om vilka tjänster som finns att tillgå och hur de kan ta del av dem. Därmed föreslås det i bestämmelsens 2 mom. att barnomsorgens, grundskolans och elevhälsans personal ska vägleda barnen och eleverna till de tjänster inom barn- och elevhälsan som de behöver. Barn- och elevhälsoarbetet styrs av förtroende, respekt för barnen och eleverna och deras vårdnadshavare och övriga närstående samt av bestämmelserna om olika parter rätt att få information och om sekretess. Det är således frivilligt för barnen, eleverna och deras familjer att anlita barn- och elevhälsotjänsterna.

6 § *Barn- och elevhälsoplan*. Huvudmannen ansvarar för att varje barnomsorgsenhet och grundskola beskriver i arbetsplanen hur barn- och elevhälsan ska genomföras, utvärderas och utvecklas. Barn- och elevhälsoplanen utarbetas i samverkan med berörd personal inom barn- och elevhälsan, barnomsorgen och skolan. Därtill kan barnen, eleverna och deras vårdnadshavare informeras om planen och delta i utarbetandet av den. Landskapsregeringen utfärdar närmare anvisningar om planens innehåll.

7 § *Barn- och elevhälsan i välfärdsplanen för barn och unga.* Enligt barnskyddslagen ska kommunen eller flera kommuner tillsammans göra upp en plan över kommunens eller kommunernas verksamhet för att främja barns och unga personers välfärd samt ordna och utveckla barnskyddet; den så kallade välfärdsplanen.

I fråga om elevhälsan ska i välfärdsplanen för barn och unga tas med elevhälsans målsättning och de centrala principerna för det lokala arbetssättet, en uppskattning av det totala behovet av elevhälsa och de elevhälsotjänster samt assistenttjänster och det stöd och den specialundervisning som är tillgänglig, åtgärderna för ett förstärkt välbefinnande i daghemsmiljön och lärmiljön, ett förstärkt tidigt stöd till barnen och eleverna, uppgifter om genomförandet och uppföljningen av planen samt om utvärderingen av elevhälsans kvalitet.

8 § *Barn- och elevhälsogrupp.* Enligt 1 mom. ska det i barnomsorgsenheterna och i grundskolorna finnas en barn- och elevhälsogrupp som ansvarar för planeringen, utvecklingen, genomförandet och utvärderingen av barn- och elevhälsan. I verksamheten betonas uppgifter som främjar hälsa och välbefinnande och förebygger problem i daghem och i skolor. Den primära och centrala uppgiften för daghemmets och grundskolans barn- och elevhälsogrupp ska vara att säkerställa att barnomsorgs- och skolmiljön och hela gemenskapen är sund och trygg och präglas av välbefinnande, exempelvis genom insatser för att förebygga mobbning. I elevhälsogruppen kan förutom skolans eller barnomsorgens egen personal ingå skolpsykolog, skolkurator, hälsovårdare, socialsekreterare eller speciallärare. Vid behov kan elevhälsogruppen kalla annan personal, vårdnadshavare och sakkunniga till gruppens sammanträden.

Enligt det föreslagna 2 mom. ansvarar barn- och elevhälsogruppen också för ärenden som gäller utredning av stödbehovet av specialpedagogiskt och mångprofessionellt stöd och hur barn- och elevhälsotjänster ska ordnas för ett enskilt barn eller för en enskild elev eller för en viss grupp av barn respektive elever.

I 3 mom. anges att vid behandlingen av ett ärende som gäller ett enskilt barn eller en enskild elev ska bestämmelserna om barnens och elevernas samt deras lagliga företrädares ställning inom elevhälsan beaktas. Exempelvis barn- och elevhälsopersonal har sålunda rätt att endast lämna ut upplysningar som är nödvändiga med tanke på ordnandet av undervisningen och bara till dem som har i lag föreskriven rätt att delta i behandlingen av ärendet och att få information. Detsamma gäller vid behandlingen av ett ärende som gäller en grupp av barn respektive elever om enskilda barn eller elever kan identifieras.

Av det föreslagna 4 mom. framkommer att en medlem i barn- och elevhälsogruppen får inte använda de sekretessbelagda uppgifter som han eller hon får tillgång till som medlem i gruppen för något annat ändamål än barn- och elevhälsa.

9 § *Kontakt för att anlita barn- och elevhälsans psykolog- och kuratorstjänster.* I bestämmelsen föreslås det bestämmelser om hur man kan ta kontakt för att få barn- och elevhälsans psykolog- och kuratorstjänster. Eleverna och barnen kan alltid själva begära att få besöka mottagningen. I del IV 2 kap. 5 § föreslås bestämmelser om skyldighet att handleda och informera vilken omfattar alla barn- och elevhälsotjänster. Av del IV 2 kap. 10 § framkommer att även vårdnadshavarna själva kan ta kontakt när det gäller att få psykolog- och kuratorstjänster och därigenom erhålla rätt för barnet och familjen att få den samtals hjälp som behövs.

Enligt det föreslagna 1 mom. ska anställda inom barnomsorg eller grundskolan och inom barn- och elevhälsan utan dröjsmål kontakta psykologen

eller kuratorn om de bedömer att ett barn eller en elev behöver psykolog- eller kuratorstjänster för att sociala eller psykiska problem ska kunna förebyggas eller övervinnas. Kontakt ska i första hand tas tillsammans med barnet eller eleven. Om det är omöjligt att ta kontakt tillsammans, ska kontakt dock tas utan dröjsmål och samtidigt ska, trots sekretessbestämmelserna, lämnas upplysningar som behövs för att bedöma ärendets brådskande natur och det preliminära behovet av service.

Av 2 mom. följer att även andra personer som i sin yrkesuppgift fått kännedom om barnets stödbehov kan trots sekretessbestämmelserna kontakta elevhälsans psykolog eller kurator. Exempel på sådana personer är anställda inom barnskyddet, polisen, ungdomsarbetare och sådana yrkesutbildade personer inom hälso- och sjukvården som inte hör till elevhälsans personal. Syftet med regleringen är att möjliggöra snabb behandling av ärendena inom barn- och elevhälsotjänsterna i sådana fall då barnet eller eleven inte behöver få service från barnskyddet. När det gäller yngre barn kan till exempel en läkare som ansvarar för specialiserad sjukvård ta kontakt. På basis av att läkaren tagit kontakt kan familjen erbjudas tjänster i ett tidigt stadium. Utgångspunkten är att psykolog- och kuratorstjänsterna ska kontaktas i samråd med familjen så som föreskrivs i 1 mom. Ett syfte med bestämmelsen är att förflytta tyngdpunkten från utredning av behovet av service till snabba stödsatser. Det viktigaste för barnet är att hjälp kan fås snabbt när sådan behövs.

Enligt 3 mom. ska barnets eller elevens vårdnadshavare eller någon annan som anförtrots vårdnaden alltid informeras om ett kontakttagande. Information ska emellertid inte få ges om det finns ett i lag angivet hinder för att informationen lämnas. I del IV 12 § 2 mom. föreskrivs det om ett sådant hinder. En minderårig ska av grundad anledning få förbjuda att uppgifter lämnas.

10 § *Rätt till barn- och elevhälsans tjänster.* I 1 mom. föreslås att alla barn och elever ska ha en jämlik tillgång till barn- och elevhälsotjänster. Rätten till jämlikhet tryggas i 6 § i grundlagen. Genom 1 mom. tydliggörs att barn inte kan särbehandlas exempelvis på basis av bostadsort när det gäller tillgången till barn- och elevhälsotjänster.

Enligt det föreslagna 2 mom. har barnen och eleverna rätt att få ett personligt samtal med personal från barn- och elevhälsan inom en viss tid. I brådskande fall ges möjlighet till ett samtal senast nästa arbetsdag. Avsikten är att personal från barn- och elevhälsan från fall till fall ska pröva hur brådskande ärendet är och om samtalet kan senareläggas till nästa arbetsdag. Formen för begäran är fri. Barnet eller eleven kan exempelvis framföra begäran på mottagningen, per telefon, via e-post eller också via en annan person.

Ett barn eller en elev ska ges möjlighet till ett personligt samtal inom utsatt tid också när hans eller hennes vårdnadshavare har tagit kontakt. Det är meningen att bestämmelsen ska medföra att det stöd som familjen får stärks. När familjen får det begärda stödet i tid kan barnet undgå upplevelser av misslyckande och minskar behovet av stöd i ett senare skede eller behövs det inget stöd alls. Det finns goda erfarenheter av bland annat stöd som riktats till barn i förundervisningen. När ett barns behov av stöd har förutsetts redan innan han eller hon börjar skolan har stöd kunnat ges före skolstarten som då har blivit en positiv upplevelse för barnet.

Även till exempel en elevhandledare, speciallärare, gruppansvarig eller ämneslärare ska kunna ta kontakt. Vid behov ska även sådana yrkesutbildade personer inom hälso- och sjukvården som arbetar utanför skolan kunna ta kontakt. När någon har tagit kontakt ska elevhälsans personal omedelbart bedöma om ärendet är brådskande. Avsikten är att när någon annan har tagit kontakt ska en familj kunna erbjudas hjälp i tid på samma sätt som när familjen själv har tagit kontakt.

I icke brådskande fall ska ett barn eller en elev ges möjlighet till samtal senast inom den sjunde arbetsdagen på motsvarande sätt som när ett barn eller en elev själv har tagit kontakt. Tid för samtal behöver dock inte reserveras om syftet med kontakten bara är att få handledning eller råd för att reda ut en viss situation eller om det i samband med kontakttagandet annars framgår att det inte behövs något samtal. Exempelvis föräldrar kontaktar ofta kuratorn när de behöver råd och vägledning i olika slag av fostringsfrågor. Som exempel kan nämnas spelande eller nätanvändning, användning av berusningsmedel och sällskapande. När kontakt tas är det inte alltid nödvändigt att ordna en mottagningstid för barnet eller eleven. Det kan räcka med att föräldrarna får råd. Även lärarna kontaktar ofta kuratorn eller psykologen för att få vägledning eller råd i en viss situation utan att situationen kräver andra åtgärder. Vid sidan om klientarbetet ska kuratorerna och psykologerna föra konsultationssamtal både med daghemspersonalen, skolpersonalen och med dem som ingår i stödnätverket utanför skolan.

Enligt det föreslagna 3 mom. ska barnet eller eleven utifrån den bedömning som barn- och elevhälsans psykolog- och kurator har gjort få rätt att få tillräckligt stöd för att förebygga och övervinna sociala och psykiska problem som hänför sig till hans eller hennes lärande eller utveckling. Därtill föreslås det dessutom en bestämmelse om psykologens och kuratorns skyldighet att vid behov hänvisa barnet eller eleven till andra barn- och elevhälsovårdstjänster eller annan verksamhet som stöder barn och unga i behov av särskilt. Ungdomsarbete i kommunens eller olika organisationers regi är ett exempel på verksamhet av detta slag.

11 § *Möjlighet att nå elevhälsovårdare eller läkare.* Genom bestämmelsen vill man betona elevernas möjlighet att komma till elevhälsovårdens mottagning även annars än i samband med återkommande hälsoundersökningar. I enlighet med lågtröskelprincipen är det ändamålsenligt att få kontakt med en yrkesutbildad person medan bekymren eller problemen fortfarande är små. Hos yngre skolelever kan ett behov av att ofta få träffa elevhälsovårdaren vara ett tecken på att det finns mer komplicerade problem i bakgrunden.

12 § *Barnens, elevernas och deras vårdnadshavares ställning inom barn- och elevhälsan.* För studief framgång förutsätts det att motivation och andra förutsättningar för studieprestationer finns uttryckligen hos eleven själv även om hans eller hennes vårdnadshavare och närstående i positiva fall kan vägleda och stödja honom eller henne i denna bemärkelse. Även hälsomässiga, psykologiska eller sociala hinder för inläring är accentuerat personliga. Barn- och elevhälsan ska därför primärt uttryckligen tillsammans med barnet eller eleven utreda hinder av detta slag och söka metoder för att lindra eller övervinna dem.

Det är omöjligt att entydigt föreskriva i vilken utsträckning vårdnadshavarna ska delta i behandlingen av barn- och elevhälsoärenden som gäller minderåriga barn och elever. Det finns ett stort antal olika bestämmelser och rättsprinciper som påverkar de minderårigas ställning och utifrån vilka de anställda inom barn- och elevhälsan oundvikligen fortfarande har prövningsrätt och prövningsansvar från fall till fall.

Enligt artikel 12 i konventionen om barnets rättigheter ska en minderårig höras i alla frågor som rör honom eller henne och ska hans eller hennes åsikter beaktas med hänsyn till hans eller hennes ålder och mognad. Även enligt 6 § 2 mom. i Finlands grundlag ska barn bemötas som jämlika individer och de ska ha rätt till medinflytande enligt sin utvecklingsnivå i frågor som gäller dem själva.

Det föreslagna 1 mom. understryker att barn- och elevhälsans insatser utförs i samverkan med barnet eller eleven och med barnets eller elevens vårdnadshavare. Avsikten är att understryka barnets eller elevens självständiga

ställning som klient inom barn- och elevhälsan i förhållande till sin vårdnadshavare eller någon annan laglig företrädare i situationer där barnet eller eleven är tillräckligt mogen för att bedöma det aktuella ärende som rör honom eller henne och själv ta ansvar för det.

Enligt det föreslagna 2 mom. ska behandlingen av ett enskilt barn- och elevhälsoärende alltid grunda sig på barnet eller elevens samtycke eller i andra hand på vårdnadshavarens samtycke.

I 3 mom. föreslås det en bestämmelse om en minderårigs rätt att förbjuda att hans eller hennes vårdnadshavare eller någon annan laglig företrädare deltar i behandlingen av ett barn- eller elevhälsoärende som gäller den minderåriga och rätt att förbjuda att sekretessbelagda upplysningar om honom eller henne lämnas ut till vårdnadshavaren eller någon annan laglig företrädare. Rätten att förbjuda ska dock vara beroende av prövning. Vid prövningen ska hänsyn tas till barnets eller elevens ålder, utvecklingsnivå och övriga personliga egenskaper samt en bedömning av om iakttagande av förbudet klart strider mot den omyndigas intresse. Rätten att förbjuda kommer att tillämpas mycket sällan när det gäller barn under skolåldern. En yrkesutbildad person inom social- eller hälsovården som hör till personalen inom barn- och elevhälsan ska bedöma om iakttagande av förbudet klart strider mot den omyndigas intresse. Vårdnadshavare har inte rätt att förbjuda en minderårig att använda elevhälsotjänster.

13 § *Barn- och elevhälsans journaler.* Enligt bestämmelsen ska individuella möten inom barn- och elevhälsan antecknas i journalhandlingar och behandlingen av dem föreskrivs i detalj i landskapslagen (1993:61) om tillämpning i landskapet Åland av lagen om patientens ställning och rättigheter och i de bestämmelser som utfärdats med stöd av den.

14 § *Uppföljning och utvärdering.* Landskapsregeringen följer genomförandet av barn- och elevhälsan i landskapet. Som uppföljningsmetoder används de skolhälsoenkäter som Institutet för hälsa och välfärd genomför vartannat år samt utredningar om främjande av hälsa och välbefinnande. De viktigaste resultaten av utvärderingen ska offentliggöras. Kommunen ska se till att resultaten tillkännages barnen, eleverna och vårdnadshavarna och att de används för att utveckla verksamheten.

Del V Personal inom barnomsorg och grundskola

1 kap. Inledande bestämmelser

1 § *Allmänt.* På anställningsförhållandena inom kommunens barnomsorg och grundskola tillämpas kommunallagen (1997:73) och vad som bestäms med stöd av den, om inte annat framgår av förevarande lag eller av landskapsförordning som utfärdats med stöd av den.

2 § *Ledning av enhet för utbildningsverksamhet.* Liksom enligt gällande lagstiftning leds ett daghem av en föreståndare som har ansvar för personalledning, administration och pedagogisk ledning. En skola leds liksom enligt gällande lagstiftning antingen av en föreståndare eller rektor beroende på elevantalet. Nytt är att tidsbegränsningen vid utnämningen av skolföreståndare eller rektor slopas. För respektive enhet kan en ställföreträdande föreståndare eller vice rektor utses som fungerar som ställföreträdande ledare. Föreståndaren eller rektorn leder och utvecklar verksamheten och undervisningen i barnomsorgen eller grundskolan. Nämnda funktioner kan samordnas.

Antalet tjänster eller befattningar inom barnomsorgen bestäms i enlighet med bestämmelserna i del II 3 kap.10 § om verksamheternas personaldimensionering. Vid varje grundskola ska även finnas det antal lärare som grundskolans elevantal och timantal förutsätter. Timlärare kan anställas för

de timmar för vilka det inte är ändamålsenligt att inrätta lärartjänster. Två eller flera daghem eller grundskolor kan ha gemensamma tjänster. Om tjänsternas och befattningarnas behörighet bestäms i landskapsförordning.

3 § *Personal*. I den föreslagna bestämmelsen ingår motsvarande bestämmelser i sak om vilken personal som ska finnas inom utbildningsverksamheten som i nuvarande barnomsorgslag (8 §), grundskolelag (33 §). Nytt är att uttrycket barnträdgårdslärare byts till lärare inom barnomsorgen. Nytt är att även hela barnomsorgen ska ha tillgång till skolkurator och skolpsykolog, vilket i dagsläget enbart omfattar förundervisningen (4f § i landskapslagen om tillämpning i landskapet Åland av barnskyddslagen).

2 kap. Särskilda bestämmelser

4 § *Kunskaper i svenska*. Landskapsregeringen avser utfärda bestämmelser om krav på kunskaper i svenska för personal inom barnomsorg och grundskola i förordning.

5 § *Behörighetskrav*. Behörighetskraven för grundskolans lärare följer idag rikets bestämmelser genom en hänvisning i lagen till grundskoleförordningen. I grundskoleförordningen hänvisas till de behörighetsvillkor som enligt rikslag ställs för motsvarande tjänst för rektor, lärare, timlärare, lektor, specialklasslärare och speciallärare. Landskapsregeringen avser fortsättningsvis reglera behörighetsvillkoren för personal inom barnomsorg och grundskola i förordning.

6 § *Fortbildning*. I den föreslagna bestämmelsen ingår bestämmelser om fortbildningsskyldigheten. Personalen inom barnomsorg och grundskola ska i tillräckligt hög grad delta i fortbildning som upprätthåller och utvecklar deras yrkesskicklighet. Kommunerna och huvudmän för privat barnomsorgsverksamhet och ersättande skolor åläggs att se till att personalen deltar i fortbildning i tillräckligt hög grad. Fortbildningen ska utvärderas.

7 § *Anställningsvillkor*. Landskapsregeringen anser att möjligheten att anta en lärare på provotid är viktig. Provotiden är i vanliga fall minst tre och högst sex månader. Provotiden får enligt tjänstemannalagen (1987:61) för landskapet Åland uppgå till högst ett år om tjänstens art eller annan särskild orsak kräver det. Lärarna arbetar läsårsvis och det är därför mera ändamålsenligt att en lärare ska kunna anställas på en provotid om högst ett år.

8 § *Tjänstemännens och arbetstagarnas allmänna skyldigheter*. Motsvarande bestämmelse i sak finns i dagsläget i grundskolelagen (38 §).

En allmän bestämmelse föreslås om tjänstemännens och arbetstagarnas skyldighet att fullgöra de uppgifter som ålagts dem och att delta i utvecklingen av daghemmets och grundskolans verksamhet. Detaljerade bestämmelser om tjänstemännens och arbetstagarnas skyldigheter kan i den mån de behövs framgå ur utbildningsstadga, tjänstebeskrivning eller befattningsbeskrivning. De ska i all sin verksamhet i samarbete med övriga parter i daghems- och skolarbetet försöka nå verksamheternas mål.

9 § *Handlingssekretess och tystnadsplikt*. Bestämmelserna om handlingssekretess och tystnadsplikt förtydligas i syfte att vara mera detaljerade än i gällande lag.

Enligt det föreslagna *1 mom.* får den som i kommunens utbildningsförvaltning är anställd (lärare eller speciallärare inom barnomsorgen, daghemsföreståndare, barnskötare, assistent, fritidsledare, lärare, speciallärare, elevassistent, grundskoleföreståndare eller rektor, skolkurator, skolpsykolog) är

praktikant, medlem av ett kommunalt organ, verksam vid skolhälsovården (skolhälsovårdare, vilka är anställda av Ålands hälso-och sjukvård) eller en person som är verksam vid ett privat daghem eller vid en ersättande skola, inte för utomstående röja vad denne vid skötseln av sina uppgifter enligt denna lag fått veta om personliga eller ekonomiska omständigheter som rör ett barn, en elev, medlemmar av barnets eller elevens familj.

Således ska all information om personliga förhållanden och ekonomisk ställning som fås vid skötseln av uppgifter enligt den föreslagna lagen som huvudregel vara sekretessbelagda, vilket har sin grund i 9 § 1 mom. e punkten i landskapslagen (1977:72) om allmänna handlingars offentlighet. Offentlighetslagen tillämpas också i privat barnomsorg och ersättande skolor med stöd av 1 § 3 mom. i offentlighetslagen. Enligt det ska vad om myndighet föreskrivs även tillämpas på juridiska och fysiska personer då de med stöd av landskapslag sköter offentliga förvaltningsuppgifter. Privata barnomsorgsaktörer och ersättande skolor som har fått tillstånd för sin verksamhet utför ett offentligt uppdrag när de ordnar barnomsorg och utbildning i enlighet med förevarande lagförslag. Utbildningsanordnarna utövar offentlig makt bland annat när de fattar beslut om överföring till träningsundervisning och mångprofessionellt stöd och specialundervisning i barnomsorgen och grundskolan, samt då de utfärdar betyg och bestämmer om disciplinära straff.

Enligt det föreslagna 2 mom. föreskrivs om rätt att få och ge ut sekretessbelagda uppgifter som är nödvändiga för att ordna ett barns barnomsorg eller skolgång på ett ändamålsenligt sätt. De personer som är anställda inom den kommunala utbildningsverksamheten, verksamma inom skolhälsovården, vid ett privat daghem eller vid en ersättande skola har rätt att lämna uppgifter till varandra och till organ inom kommunens förvaltning om uppgifterna är nödvändiga för att ett barns barnomsorg och skolgång ska kunna ordnas på ett ändamålsenligt sätt. Den som deltar i barn- eller elevhälsoarbetet har således rätt att om kriterierna i momentet uppfylls få och till varandra ge uppgifter om ett barn eller elev och om hans eller hennes familj. Grunden inom barn- och elevhälsan är att arbetet ska ske i samarbete med barnets eller elevens vårdnadshavare. Vilka personer som har rätt att ge och få uppgifter ska bedömas särskilt i varje enskilt fall. Till exempel då en bedömning görs gällande om en lärare har rätt att ta del av uppgift om en elevs hälsotillstånd ska en bedömning göras av om uppgiften är av betydelse för hur läraren ordnar elevens undervisning. Om eleven har en sjukdom som läraren måste ta hänsyn till i undervisningssituationen för att elevens och de andra elevernas trygghet inte ska äventyras är det fråga om en uppgift som är nödvändig för läraren att ta del av.

I 3 mom. föreslås en bestämmelse om under vilka förutsättningar sekretessbelagda uppgifter får lämnas när ett barn eller en elev övergår till annan undervisning, verksamhet eller utbildning som en annan utbildningsanordnare ordnar i enlighet med förevarande lagförslag, landskapslagen om gymnasieutbildning, eller landskapslagen om Ålands folkhögskola. Den tidigare utbildningsanordnaren ska i dessa fall föra över uppgifter att som är nödvändiga för ordnande av undervisningen eller utbildningen till den blivande utbildningsanordnaren. Uppgifterna ska endast ges i de situationer som utbildningsanordnaren betraktar lämnandet av uppgifterna som nödvändiga för att den nya utbildningsanordnaren ska kunna ordna barnomsorgen eller undervisningen på ett ändamålsenligt sätt. Förutom då barnet övergår från barnomsorg till grundskola och från grundskola till gymnasialstadiet, tillämpas bestämmelsen då ett barn eller elev byter daghem eller grundskola vid flytt.

I 4 mom. föreslås att den som fullgör uppgifter i enlighet med lagförslaget oberoende av skyldigheten att iaktta sekretess även ska ha rätt att till polisen anmäla uppgifter som är nödvändiga för bedömningen av ett hot mot liv eller hälsa eller för förhindrande av en hotande gärning, om han eller hon vid fullgörandet av sina uppgifter har fått kännedom om omständigheter som ger

skäl att misstänka att någon löper risk att bli utsatt för våld. Den föreslagna bestämmelsen motsvarar i sak 40 § 5 mom. i lagen om grundläggande utbildning. Bestämmelsen har i Finland tillkommit för att möjliggöra för myndigheter att på eget initiativ lämna ut uppgifter till polisen för att förhindra familjevåld. I Finland har flera familje- och barnadråp förekommit och brister i informationsutbytet mellan myndigheterna har visat sig vara ett problem. Enligt gällande bestämmelser förutsätter informationsutbytet mellan myndigheterna i regel att uppgifterna begärs av den myndighet som behöver dem. I princip kan myndigheterna och andra aktörer inte lämna ut uppgifter på eget initiativ. Detta är ett problem vid förhindrandet och förebyggandet av våld. Ett vanligt problem är att polisen inte har kännedom om de uppgifter som en annan aktör har och kan således inte begära dem. I värsta fall leder situationen till att ett allvarligt våldsdåd hinner inträffa innan polisen får några uppgifter. För förhindrandet och förebyggandet av våldssituationer behöver personal inom utbildningsverksamheterna vid behov på eget initiativ kunna anmäla till polisen om han eller hon har fått kännedom om omständigheter som ger skäl att misstänka att någon löper risk för att bli utsatt för våld.

I 5 mom. görs en hänvisning till bestämmelserna om barnskyddsanmälan och föregripande barnskyddsanmälan i 25 och 25 c § i barnskyddslagen, tillämplig på Åland i enlighet med landskapslagen (2008:97) om tillämpning i landskapet Åland av barnskyddslagen. Förtroendevalda och anställda inom utbildningsverksamheten är skyldiga att anmäla till myndigheten för en kommunalt samordnad socialtjänst om de fått kännedom om ett barn för vars del behovet av vård och omsorg, omständigheter som äventyrar barnets utveckling eller barnets eget beteende kräver att behovet av barnskydd utreds. Om det finns grundad anledning att misstänka att ett ofött barn omedelbart efter sin födelse kommer att behöva stödåtgärder inom barnskyddet ska en föregripande barnskyddsanmälan göras.

I 6 mom. föreslås att en hänvisning tas in till den föreslagna socialvårdslagen för Åland (LF 21/2018-2019). Den som är anställd inom kommunens utbildningsverksamhet och i sitt arbete har fått kännedom om en person vars behov av socialvård är uppenbart, ska i enlighet med 35 § i socialvårdslagen för Åland styra personen att söka socialservice, eller om personen samtycker till det, kontakta myndigheten för en kommunal samordnad socialtjänst, så att stödbehovet kan bedömas. Om samtycke inte kan fås och personen är uppenbart oförmögen att svara för sin omsorg, hälsa eller säkerhet, eller ett barns bästa absolut kräver det, ska en anmälan om behovet av socialvård göras utan dröjsmål trots sekretessbestämmelser.

10 § *Brott mot tystnadsplikten*. Straffbarhet enligt den föreslagna bestämmelsen inträder bland annat om någon uppsåtligt har röjt uppgift som han eller hon har varit skyldig att hemlighålla enligt lagen. Straffet är böter eller fängelse i högst sex månader. Om brottet ska anses som grovt döms till böter eller till fängelse i högst ett år.

11 § *Rätt att få och ge ut uppgift*. En bestämmelse införs om en skyldighet och en rättighet för grundskolorna att ge ut uppgifter som begärs för utvärdering, utveckling, statistikföring och uppföljning av utbildningen. Uppgifter ur elevregister får lämnas ut med hjälp av teknisk anslutning till den som har rätt att få uppgifterna. Innan en sådan teknisk anslutning öppnas ska den som lämnar ut uppgifterna försäkra sig om att uppgifterna kommer att skyddas på behörigt sätt.

Det föreslås också en bestämmelse om att en barnomsorgs- och utbildningsanordnare trots bestämmelserna om sekretess har rätt att avgiftsfritt få nödvändiga uppgifter av social- och hälsovårdsmyndigheter om uppgifterna

behövs för att kunna ordna barnomsorgen eller skolgången för ett barn eller en elev.

Del VI Förvaltning

1 kap. Allmänna bestämmelser

1 § *Kommunallagen*. I förtydligande syfte föreslås en uttrycklig bestämmelse om att kommunallagen ska tillämpas på förvaltningen av grundskolan. Enligt bestämmelsen ska kommunallagen alltid tillämpas primärt och undantag göras då så uttryckligen bestäms i landskapslagen om barnomsorg och grundskola.

2 § *Förvaltning av utbildningsverksamheten*. I 1 mom. föreslås att förvaltningsuppgifter som ankommer kommunen enligt denna lag ska skötas av nämnd eller kommunstyrelse i enlighet med kommunfullmäktiges beslut.

I de fall utbildningsverksamheten sköts av ett kommunalförbund föreslås det i 2 mom. att kommunalförbundet utser ett organ som sköter förvaltningsuppgifterna enligt denna lag. Om samarbetet mellan kommuner finns bestämmelser i 12 kap. i kommunallagen.

3 §. *Barnomsorgschef, grundskolechef och utbildningschef*. En kommun kan enligt gällande lag ha en skoldirektör med uppgift att biträda skolnämnden men skoldirektörens uppgifter kan även handhas av annan tjänsteman i ledande ställning.

Nu föreslås det i 1 mom. att det ska finnas en barnomsorgschef och en grundskolechef med uppgift att biträda kommunen och ansvara för den pedagogiska ledningen och utvecklingen av utbildningsverksamheten. Barnomsorgschefen handhar barnomsorgsverksamheten och grundskolechefen handhar grundskolefrågor. Kommunen kan istället välja att ha en utbildningschef som sköter både barnomsorgschefens och grundskolechefens uppgifter.

I 2 mom. föreslås en möjlighet för kommuner att dela på de i 1 mom. nämnda tjänsterna. Kommunstrukturen i landskapet motiverar att kommunerna även i denna fråga ska kunna samarbeta genom att upprätthålla en för flera kommuner gemensam barnomsorgschefstjänst eller grundskolechefstjänst alternativt utbildningschefstjänst.

Enligt det föreslagna 3 mom. är avsikten att i förordning ange mera detaljerat om behörighetsvillkor för de i 1 mom. nämnda tjänsterna.

2 kap. Utbildningsstadga och kollegium

4 § *Utbildningsstadga*. Varje kommun ska ha en utbildningsstadga i vilken de allmänna grunderna för barnomsorgs- och grundskoleverksamheten regleras. Avsikten är att i förordning ange mera detaljerat vad som ska ingå i en utbildningsstadga.

5 § *Delegering*. Landskapsregeringen anser att förvaltningen av barnomsorgen och grundskolan ska handhas av en nämnd eller av kommunstyrelsen eller av ett utsett organ inom ett kommunalförbund som biträds av en barnomsorgschef, grundskolechef eller utbildningschef. I vissa frågor, till exempel personalfrågor, kan dock en delegering av beslutanderätten vara ändamålsenlig. Kommunerna föreslås därför i 1 mom. att få rätt att fördela de uppgifter som åläggs dem på ett sätt som avviker från vad som bestäms i lagen och förordningen om barnomsorg och grundskola genom att delegera beslutanderätten i vissa frågor till en annan nämnd eller tjänsteman. Helhetsansvaret för barnomsorgen och grundskolan ska dock i varje kommun kvarstå hos den ansvariga nämnden eller kommunstyrelsen.

Vissa undantag från rätten att delegera föreslås i 2 *mom.* av rättssäkerhetsskäl.

6 § *Kollegium.* I bestämmelsen beskrivs vem som tillhör ett daghems kollegium respektive en grundskolas lärarkollegium. Kollegiet ska planera, främja och utveckla arbetet samt aktivt arbeta för att arbetsmiljön är god i daghemmet eller grundskolan.

Del VII Särskilda bestämmelser

1 kap. Finansiering

1 § *Hemkommunernas kostnadsansvar för grundskolan.* I 1 *mom.* föreslås att om en elev går i en gemensam grundskola, i en grundskola i en annan kommun än hemkommunen eller i en ersättande grundskola var verksamhet finansieras av kommunen, ska elevens hemkommun delta i skolans driftskostnader enligt de faktiska kostnaderna, om kommunerna inte kommit överens om någon annan grund för fördelningen av kostnaderna.

Av det föreslagna 2 *mom.* framkommer att anläggningen av en gemensam skola finansieras så att bruttokostnaderna fördelas i förhållande till antalet läropliktiga från respektive deltagande kommun under det år kostnaderna avser, om kommunerna inte kommit överens om någon annan grund för fördelningen av kostnaderna.

Enligt det föreslagna 3 *mom.* ska elevens hemkommun, om inget annat avtalats, två gånger per år betala de i 1 *mom.* avsedda kostnaderna till grundskolans huvudman.

Enligt det föreslagna 4 *mom.* beaktas inte vid bestämmande av hemkommunens kostnadsansvar de kostnader som avses i 18 § 2 *mom.* landskapslagen om landskapsandelar till kommunerna. Med elevens hemkommun avses den kommun, där eleven har sin hemkommun enligt lagen om hemkommun (FFS 201/1994) den 1 september respektive den 10 januari.

2 kap. Ändringssökande

2 § *Kommunala beslut i ärenden som gäller barnomsorg.* Paragrafen motsvarar till sitt innehåll bestämmelserna om sökande av ändring i kommunala beslut i 31 § i den nu gällande barnomsorgslagen, förutom vad gäller beslut om barnomsorgsavgift. Sökande av ändring i avgiftsbeslut regleras inte särskilt i den gällande barnomsorgslagen. Enligt rikets lag om klientavgifter inom småbarnspedagogiken (FFS 1503/2016) ska ändring i ett avgiftsbeslut i första hand sökas genom begäran om omprövning. Beslut med anledning av omprövningen får överklagas genom besvär hos förvaltningsdomstolen på det sätt som anges i förvaltningsprocesslagen (FFS 586/1996).

3 § *Kommunala beslut i ärenden som gäller grundskolan.* I paragrafen anges de beslut i vilka ändring ska sökas enligt bestämmelserna i förvaltningsprocesslagen. När det gäller en del av besluten föreslås att överklagandet ska föregås av ett rättelseförfarande. Enligt den gällande grundskolelagen har rättelse av vissa beslut kunnat begäras hos landskapsregeringen. Enligt förslaget ska det inte längre vara möjligt utan begäran om rättelse ska i stället ske hos kommunen.

Innehållet i paragrafen motsvarar bestämmelserna om sökande av ändring hos förvaltningsdomstolen i rikets lag om grundläggande utbildning (FFS 628/1998) i de fall där motsvarande beslut fattas enligt den lagen.

4 § *Beslut av huvudmannen för en ersättande skola.* Paragrafen motsvarar 51 § 1 *mom.* i den gällande grundskolelagen, med förtydligandet att överklagande ska ske på det sätt som anges i förvaltningsprocesslagen.

5 § *Beslut av landskapsregeringen*. I informativt syfte anges att landskapsregeringens beslut överklagas i enlighet med bestämmelserna i självstyrelselagen.

6 § *Beslut av tillsynsmyndigheter*. Tillsynsmyndighet för barnomsorgen är Ålands miljö- och hälsoskyddsmyndighet. Landskapsregeringen är tillsynsmyndighet för grundskolan, förutom i fråga om ersättande grundskolor där tillsynen utövas av förläggningsskolan. Ändring i tillsynsmyndigheternas beslut får sökas genom besvär i enlighet med den lagstiftning som gäller för respektive myndighet. Paragrafen är av informativ karaktär.

7 § *Besvärshöjningsförbud*. Enligt paragrafens 1 mom. ska det inte vara möjligt att överklaga beslut om andra disciplinära åtgärder än skriftlig varning och avstängning för viss tid. När det gäller avstängning för viss tid avses inte begränsning av rätten att delta i undervisningen på det sätt som anges i del III 13 kap. 72 § 1 mom.

Enligt paragrafens 2 mom. kan inte heller ett beslut om en ny bedömning av en elev som skolans rektor och elevens lärare har fattat gemensamt på begäran av vårdnadshavaren eller eleven överklagas genom besvär.

I paragrafens 3 mom. anges att beslut om arbetsplaner inte får överklagas genom besvär. Det gäller arbetsplaner för barnomsorg och för grundskolor som kommunen godkänner samt arbetsplanen för en ersättande skola som godkänns av direktionsen för skolan.

Slutligen anges i paragrafens 4 mom. att anmärkningar eller uppmärksamgöranden som givits av en tillsynsmyndighet inte får överklagas genom besvär.

Bestämmelserna i paragrafen motsvarar de bestämmelser om besvärshöjningsförbud som gäller enligt rikslagstiftningen.

Del VIII Ikraftträdande

1 kap. Ikraftträdande och övergångsbestämmelser

1-2 §§ *Ikraftträdande och övergångsbestämmelser*. Det föreslås att lagen ska träda i kraft den 1 januari 2021. Avsikten är att den nuvarande läroplanen för grundskolan och grunderna för förundervisningen, arbetsplaner och beslut om timfördelning ska förbli i kraft till den 31 juli 2021. Landskapsregeringen ska fastställa den nya läroplanen för grundskolan och förundervisningen så att dessa kan tillämpas från 1 augusti 2021.

För de elevers del som är i slutskedet av sina grundskolestudier är det inte motiverat att tillämpa den nya läroplanen i sin helhet. Avvikelser från den fastställda läroplanen kan göras bland annat gällande religions- och språkundervisning.

Rätten till grundskoleutbildning för andra än läropliktiga föreslås att gälla från och med 1 augusti 2021.

Det föreslås att de barn som när denna lag träder i kraft har beviljats barnomsorg behåller denna rätt i enlighet med tidigare bestämmelser, oavsett om denna lag berättigar till ifrågavarande barnomsorg, så länge serviceförhållandet fortgår.

Eftersom nuvarande barnomsorgslag inte innehåller ett uttryckligt krav på förvaltningsbeslut vid särskilt stöd föreslås det en förpliktelse för kommuner att utreda behovet av specialpedagogiskt stöd enligt denna lag. Efter utredningen ska ett förvaltningsbeslut fattas och vid behov en individuell plan för barnets specialbarnomsorg göras upp. Dessa åtgärder ska vara gjorda senast 31 augusti 2021.

Beslut om stöd för lärande och skolgång i grundskolan som fattats före lagens ikraftträdande föreslås att förbli i kraft men ska efter denna lags ikraftträdande bedömas med bestämda intervaller eller vid behov.

Beslut om beviljande av studiesociala förmåner som fattats före lagens ikraftträdande föreslås förbli i kraft för den tid de gäller.

Det föreslås att den som vid lagens ikraftträdande innehar en tjänst eller är anställd i arbetsavtalsförhållande inom grundskolan eller barnomsorgen inte berörs av de krav på kunskaper i svenska som avses i del V 2 kap. 4 §. Därtill föreslås att den som innehar en tjänst eller är anställd i arbetsavtalsförhållande inom grundskolan eller barnomsorgen när denna lag träder i kraft är ska fortsatt vara behörig för tjänsten eller anställningen.

Lagtext

Landskapsregeringen föreslår att följande lag antas.

L A N D S K A P S L A G **om barnomsorg och grundskola**

I enlighet med lagtingets beslut föreskrivs:

DEL I **ALLMÄNT**

1 kap. **Allmänna bestämmelser**

1 §

Tillämpningsområde

Denna lag innehåller bestämmelser om kommunens utbildningsverksamhet samt om läroplikt och rätt till barnomsorg, förundervisning och skolgång.

Utbildningsverksamheten omfattar barnomsorg, grundskola samt grundskoleutbildning för andra än läropliktiga.

Verksamheterna bedrivs under kommunal eller privat ledning.

2 §

Syfte

Syftet med denna lag är att se barnets och elevens utveckling som en helhet och stärka samsynen i barnomsorgens och grundskolans omsorg, fostran och utbildning. Det ska säkerställas att alla barn, oberoende av ekonomiska och sociala förhållanden har tillgång till en inkluderande och jämlik barnomsorg och grundskoleutbildning samt att främja livslångt lärande för alla.

3 §

Verksamhetskultur

Verksamhetskulturen ska främja en trygg, säker, hälsosam och inspirerande miljö med arbetsro.

Särskild uppmärksamhet ska ägnas åt att tidigt identifiera hinder för utveckling och lärande och att sätta in stödfunktioner i förebyggande syfte. Undervisning och fostran ska ordnas i samarbete med vårdnadshavarna.

Barn- och elevhälsan ska främja barnens fysiska, psykiska och sociala hälsa och välfärd.

4 §

Barnets bästa

Då barnomsorgen och grundskoleutbildningen planeras, ordnas och tillhandahålls samt i allt beslutsfattande som gäller barnomsorg och grundskoleutbildning ska man i första hand se till barnets bästa. Med barn avses varje människa under 18 år.

Barn ska ha en möjlighet att fritt uttrycka sina åsikter i alla frågor som gäller dem. Barnets åsikter ska beaktas i förhållande till barnets ålder och mognad.

5 §

Icke-diskriminering

Alla barn och elever har rätt till en likvärdig barnomsorg och grundskoleutbildning utan trakasserier och mobbning oavsett kön, sexuell läggning,

könsöverskridande identitet eller uttryck, funktionsnedsättning, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning eller annat skäl.

6 §

Språk

Språket inom barnomsorg och grundskola är svenska. Verksamheterna ska stöda barn och elever med ett annat modersmål än svenska och ge dem en god grund för sin kulturella och språkliga identitet.

Svenska är verksamhetsspråk även inom barnomsorg som kommunen ordnar genom att köpa barnomsorgstjänster av en annan huvudman, inom ersättande skolor samt i de undervisningstjänster som köps in för grundskoleundervisning för andra än läropliktiga.

Vid språkundervisning i grundskolan kan det aktuella språket för språkundervisning användas som undervisningsspråk. Vid tillfällig undervisning kring ett visst tema kan ett undervisningsspråk som anknyter till temat användas. Vid viss inriktning av undervisningen kan landskapsregeringen ge tillstånd till att även ett annat språk än svenska används som undervisningsspråk.

Vid hemspråksundervisning för en elev med annat hemspråk än svenska kan det aktuella hemspråket användas som undervisningsspråk.

Vid stödundervisning för en elev med annat modersmål än svenska kan elevens modersmål används som undervisningsspråk.

Teckenspråk kan i enlighet med barn och elever med funktionsnedsättnings behov användas inom barnomsorgen och som undervisningsspråk.

7 §

Bibliotek

Det ska finnas ett bibliotek i närheten av varje grundskola. Varje daghem ska ha möjlighet att använda ett bibliotek i kommunen.

I biblioteket ska finnas litteratur som inspirerar och stöder barns läsutveckling och material som stödjer innehållet i läroplanerna.

8 §

Kommunens uppgifter

Kommunen är huvudman för kommunens utbildningsverksamhet. Kommunen ska planera, utveckla, genomföra, samordna, uppfölja och utvärdera utbildningsverksamheten i kommunen. Kommunen ansvarar för att denna lag följs och att den verksamhet som regleras i lagen erbjuds i kommunen.

Kommunen ska då den organiserar barnomsorgen och grundskoleutbildningen samarbeta med de instanser som ansvarar för idrott och kultur, barnskydd och annan socialvård, rådgivningsverksamhet och övrig hälso- och sjukvård samt med andra kommuners utbildningsverksamhet och aktörer.

Den grundskoleutbildning som avses i denna lag kan kommunen ordna själv eller i samarbete med andra kommuner eller genom att köpa tjänster från annan offentligt finansierad skola i landskapet som beviljats tillstånd att bedriva grundskoleutbildning. Kommunen ansvarar för att den undervisning och de tjänster som den köper ordnas i enlighet med denna lag.

DEL II BARNOMSORG

1 kap. Allmänna bestämmelser

1 §

Målsättning

Barnomsorgen ska genom god omsorg, lekmöjligheter och pedagogisk verksamhet vara ett stöd för vårdnadshavarna i deras ansvar för barnets fostran och därigenom bidra till att alla barn får goda uppväxtvillkor.

Barnomsorg bedrivs i nära samverkan med hemmet, har barnets ålder och individuella behov som utgångspunkt och främjar en allsidig fysisk, emotionell, social och kognitiv utveckling. I all barnomsorg ska barnets behov av lek, trygga och varma människorelationer samt positiva erfarenheter som stärker självkänslan tillgodoses. All omsorg och pedagogik ska beakta barn i behov av särskilt stöd.

Barnets och vårdnadshavarnas livsåskådning ska beaktas och respekteras i planeringen av barnomsorgsverksamheten.

Barnet ska ges möjlighet att påverka verksamhetsinnehållet utifrån sin mognadsgrad.

2 §

Barnomsorgens styrdokument

Landskapsregeringen beslutar i enlighet med del II 8 kap. 42 §, 2 mom. om en *läroplan för förundervisningen*.

Kommunfullmäktige ska enligt del VI 2 kap. 4 § anta en *utbildningsstadga* för barnomsorgen med de allmänna grunderna för barnomsorgens verksamhet.

Varje gruppfamiljedaghem, daghem och fritidshem ska göra upp en *arbetsplan* som beskriver hur verksamheten ska genomföra

- 1) barnomsorgens målsättning,
- 2) förundervisningen i enlighet med den läroplan som enligt 1 mom. utfärdats av landskapsregeringen,
- 3) sådana anvisningar som landskapsregeringen utfärdat med stöd av denna lag samt
- 4) samverkan med vårdnadshavarna.

Arbetsplanen ska godkännas av kommunen. Vårdnadshavarna ska informeras om innehållet i arbetsplanen.

2 kap.**Verksamhetsformer**

3 §

Verksamhetsformer

Barnomsorg bedrivs som daghemsverksamhet, fritidshemsverksamhet och lekverksamhet.

4 §

Daghemsverksamhet

Daghemsverksamheten erbjuder omsorg, lekmöjligheter och pedagogisk verksamhet för barn under skolåldern.

Daghemsverksamhet bedrivs som

- 1) *familjedaghem* med minst en familjedagvårdare och högst sex barn, varvid barn under tre år räknas som 1,5 barn,
- 2) *gruppfamiljedaghem* med två familjedagvårdare och högst åtta barn samt
- 3) *daghem* med sådan personal som avses i del II 3 kap. 10 § och nio eller flera barn.

5 §

Specialbarnomsorg

Daghemsverksamheten ska i enlighet med bestämmelserna i del II 7 kap. erbjuda behövliga specialpedagogiska åtgärder till barn i behov av särskilt stöd genom specialbarnomsorg.

Med barn i behov av särskilt stöd avses barn som har svårigheter på grund av en medfödd eller senare uppkommen fysisk, psykisk, kognitiv, sensorisk, emotionell eller intellektuell funktionsnedsättning eller som utan individuella stödåtgärder löper risk att drabbas av sådan.

6 §

Förundervisning

I daghem ges förundervisning som en pedagogisk verksamhet som stödjer barns allsidiga utveckling och beredskap för fortsatt lärande i skolan.

Förundervisningen kan integreras i den dagliga verksamheten i daghemmet och organiseras som åldersintegrerad pedagogisk verksamhet eller som åldersenhetlig verksamhet för barnet året före läroplikten börjar.

Förundervisningen utgörs av de målstyrda processer som under ledning av lärare i barnomsorgen syftar till utveckling och lärande. Omsorg, lek och lärande bildar tillsammans en helhet.

Förundervisningens ges i enlighet med den läroplan som landskapsregeringen fastställt. För förundervisningens planering och genomförande ansvarar en lärare i barnomsorgen eller någon annan personal som är behörig i enlighet med vad som bestäms i landskapsförordning.

7 §

Fritidshemsverksamhet

Fritidshemsverksamheten erbjuder dagtid under skoldagarna omsorg och en meningsfull fritid för barn och ungdom som har rätt till det enligt bestämmelserna i denna lag.

Fritidshemsverksamheten kan organisatoriskt bedrivas i en skola, ett daghem, ett fritidshem, ett familjedaghem eller ett specialfritidshem samt i andra för ändamålet godkända lokaler.

8 §

Lekverksamhet

Lekverksamheten erbjuder barn som inte har börjat skolan lekmöjligheter inomhus eller utomhus under ledning och uppsikt av personal. Lekverksamhet erbjuds under 10 - 15 timmar per vecka.

3 kap.**Verksamhetsgrunder**

9 §

Verksamheternas personalsammansättning

Bestämmelser om vilken personal som ska finnas inom barnomsorgsverksamheter och leda enheterna finns i del V 1 kap. 3 §.

Personalen på ett daghem ska ha gymnasieutbildning eller högskoleutbildning i enlighet med de behörighetskrav som närmare fastställs i landskapsförordning. Minst var tredje anställd ska ha högskoleexamen.

På varje avdelning i ett daghem ska det finnas minst en anställd med högskoleexamen. Med avdelning avses en organisatorisk och återkommande administrativ indelning av barn i ett daghem.

I samband med tillfälliga gruppindelningar eller hel-, kvälls- och natttid kan verksamheten ledas av en anställd med avslutad gymnasieutbildning. Med grupp avses en tillfällig funktionell indelning av barn som hör till en avdelning. I en grupp kan det ingå barn från en eller flera avdelningar.

På ett fritidshem som har fler än 12 barn ska det finnas minst en fritidspedagog med högskoleexamen.

10 §

Verksamheternas personaldimensionering

Personaldimensioneringen i varje barnomsorgsverksamhet ska vara tillräcklig med hänsyn till barnens antal, ålder, vårdtid, säkerhet, behov av särskilt stöd och planerad aktivitet. Kommunen ska tillsammans med daghemsföreståndarna se till att bemanningen på daghemmen är tillräcklig. Daghemsföreståndaren ansvarar för att personalresursen fördelas på ett ändamålsenligt sätt i förhållande till barnens vårdtid.

Om det inte finns en särskild personalresurs för ett barn i behov av särskilt stöd ska detta beaktas vid personaldimensioneringen så att barnets behov av omsorg tryggas.

För barn som är under tre år ska det finnas minst en anställd per fyra barn. För barn som är tre år eller äldre ska det finnas minst en anställd per sju barn. I ett fritidshem ska det finnas minst en anställd per 11 barn. De anställda ska uppfylla de behörighetskrav som närmare fastställs i landskapsförordning.

Kommunen kan tillåta

1) *överinskrivning*, så att fler barn kan finnas inskrivna i en daghemsverksamhet än vad som följer av bestämmelserna i detta kapitel om det inte medför en fortlöpande övertalighet, samt

2) *övertalighet*, som medför att det per månad under högst fem enstaka dagar, varav högst tre dagar i följd, kan finnas fler barn i en daghemsverksamhet än vad som följer av bestämmelserna i denna paragrafs 3 mom.

11 §

Inomhusutrymmen

Barnomsorg ska bedrivas i lokaler som är lämpliga med hänsyn till barnens ålder, vårdtid och verksamhetens natur.

Ett daghems inomhusutrymmen ska omfatta minst tio kvadratmeter rumsyta per barn, vilket inkluderar både barnens och personalens behov.

I lokalerna ska det finnas tillgång till pedagogisk utrustning och leku-trustning samt annan utrustning som behövs i verksamheten. Tillgängligheten ska säkerställas.

Landskapsregeringen kan i enskilda fall bevilja undantag från de krav på lokalernas yta som anges i denna lag, om lokalerna ändå bedöms vara lämpliga med beaktande av kraven i 1 mom.

12 §

Utomhusområden

I anslutning till ett daghem ska det finnas ett utomhusområde för barnens aktiviteter med tillgång till utrustning som främjar leken.

Ett daghems utomhusområde ska till storlek och utformning ge tillräckligt utrymme för flera barns eller barngruppers samtidiga lekar och ge personalen goda möjligheter till uppsikt. Tillgängligheten ska säkerställas.

Utomhusområdet ska vara tryggt att vistas på. Personalen ska genom goda rutiner och uppsikt bidra till detta.

4 kap.

Rätten till och ansökan om barnomsorg

13 §

Rätt till barnomsorg

Efter att föräldrapenningsperioden har upphört har vårdnadshavaren rätt till kommunal barnomsorg för sitt barn i den omfattning som bestäms i detta kapitel. Barnomsorgen ska om möjligt ordnas i den form som barnets

vårdnadshavare önskar. Kommunen har rätt att prioritera behov av vistelsetid under dagen i daghemmet för barn vars vårdnadshavare förvärvsarbetar, studerar eller är arbetssökande och var sysselsättningsplan kräver det.

Vårdnadshavare är barnets föräldrar eller den som anförtrotts vårdnaden om barnet och som avses i lagen om vårdnad om barn och umgängesrätt (FFS 361/1983).

14 §

Rätt till daghemsverksamhet

Vårdnadshavaren har rätt till kommunal barnomsorg 25 timmar per vecka för barn som har fyllt tre år till dess läroplikten börjar.

Förutom den rätt till barnomsorg som avses i 1 mom. har vårdnadshavaren rätt till barnomsorg

a) under den tid då vårdnadshavaren förvärvsarbetar eller studerar till dess att barnets läroplikt börjar,

b) minst 25 timmar per vecka under den tid då vårdnadshavaren är arbetssökande samt utöver denna tid då den arbetssökandes sysselsättningsplan enligt landskapslagen (2006:8) om arbetsmarknadspolitisk verksamhet kräver det,

c) under den tid då moderskapspenning utbetalas, för barn som bor i hushållet och är under tre år och har en barnomsorgsplats,

d) under den tid då barnet har behov av särskilt stöd som avses i del II 2 kap. 5 § 2 mom. i den omfattning som bedöms vara lämpligt för barnet, till dess läroplikten börjar,

e) under den tid det är nödvändigt för barnet till följd av flerbarnsfödelse, funktionshinder enligt landskapslagen (2010:50) om tillämpning i landskapet Åland av lagen om service och stöd på grund av handikapp eller sjukdom i familjen, eller andra liknande skäl samt

f) om det finns särskilda skäl utöver vad som anges i a-e punkterna.

Barnomsorg i daghemsverksamhet beviljas i den utsträckning det är förenligt med barnets bästa. Endast i särskilda fall kan det anses förenligt med barnets bästa att vistas i barnomsorg i daghemsverksamhet längre än 10 timmar per dygn eller längre än 200 timmar per månad.

Rätten till samma barnomsorgsplats som tidigare finns kvar under den tid som avses i b punkten.

Under den tid faderskapspenning utbetalas till vårdnadshavaren har han inte rätt att utnyttja en barnomsorgsplats för sitt eget barn som är under tre år och som bor i samma hushåll. Rätten till samma barnomsorgsplats kvarstår dock efter att faderskapspenningsperioden upphör.

15 §

Rätt till fritidshemsverksamhet

Vårdnadshavaren har rätt till fritidshemsverksamhet dagtid under skoldagar

a) för ett barn som går i årskurs 1 och 2 om vårdnadshavarna förvärvsarbetar, studerar eller är arbetssökande,

b) för ett barn med elvaårig läroplikt som fullgör sin läroplikt,

c) för en studerande på gymnasialstadienivå som deltar i utbildning i enlighet med läroplanen för yrkesträningsundervisning, med beaktande av den studerandes behov, samt

d) för ett barn i behov av särskilt stöd som bedöms vara i behov av fritidshemsverksamhet.

Fritidshemsverksamhet kan i de fall som avses i 1 mom. b och c punkterna enligt behov ordnas i ett specialfritidshem som är specialanpassat för barnet eller den studerande.

16 §

Kommunens skyldighet att som boende- eller vistelsekommun ordna barnomsorg

Kommunen ska ordna barnomsorg för de barn för vilka kommunen är hemkommun enligt lagen (FFS 201/1994) om hemkommun.

Kommunen ska ordna barnomsorg också för barn som till följd av sina vårdnadshavares arbete, studier eller motsvarande skäl är bosatta i kommunen trots att barnet inte har någon hemkommun på Åland eller barnets hemkommun är en annan kommun enligt lagen om hemkommun.

Av särskilda skäl ska kommunen tillhandahålla barnomsorg för andra barn som vistas i kommunen.

17 §

Rätt till förundervisning

Vårdnadshavaren har rätt till kommunal daghemsverksamhet med förundervisning för sitt barn under minst 20 timmar per vecka under året innan barnet börjar i grundskolan eller får motsvarande undervisning på annat sätt.

Ett barn som blir läropliktigt vid sex års ålder deltar i förundervisningen som ordnas det år läroplikten börjar. Denna förundervisning kan förläggas i daghemmet eller i träningsundervisningen.

18 §

Rätt till specialbarnomsorg

Vårdnadshavaren har rätt till specialbarnomsorg för sitt barn i den omfattning det finns ett behov av det.

19 §

Ansökan, erbjudande och meddelande om barnomsorgsplats

En ansökan om en barnomsorgsplats i ett daghem, ett gruppfamiljedaghem, ett familjedaghem eller en fritidshemsverksamhet ska göras av vårdnadshavaren.

Efter att kommunen fått en ansökan om barnomsorg ska kommunen erbjuda en barnomsorgsplats inom fyra månader räknat från dagen för ansökan. Om ett barn behöver en barnomsorgsplats och behovet är brådskande på grund av vårdnadshavarnas förvärvsarbete eller studier, ska vårdnadshavarna erbjudas en barnomsorgsplats inom två veckor efter att kommunen mottagit ansökan.

En vårdnadshavare ska meddela kommunen vilken tid faderskapspenningperioden omfattar senast två veckor innan perioden inleds.

20 §

Definitioner

Med den tid då vårdnadshavaren

a) *förvärvsarbetar* avses då vårdnadshavaren har beskattningsbar inkomst på grund av anställning eller egen näringsverksamhet,

b) *studerar* avses då vårdnadshavaren är berättigad till studiestöd i enlighet med landskapslagen (2006:71) om studiestöd, eller annars genomgår utbildning som leder till examen eller genomgår kompletterings- eller vidareutbildning som främjar yrkesfärdigheten och

c) är *arbetsökande* avses då vårdnadshavaren är arbetslös arbetsökande i enlighet med bestämmelserna i landskapslagen om arbetsmarknadspolitisk verksamhet.

5 kap.**Avgifter för barnomsorgen**

21 §

Kommunal taxa för barnomsorgen

Kommunen ska fastställa en taxa för den avgift som barnets vårdnadshavare ska betala för barnomsorg. Av en sådan taxa ska åtminstone framgå avgiften för heltidsomsorg och avgiften per timme, om kommunen har beslutat om en timtaxa. Taxan ska avse årets alla månader. En kommun kan besluta om avgiftsfria månader eller om helt avgiftsfri barnomsorg.

22 §

Avgift för kommunal barnomsorg

Barnomsorgsavgiften för heltidsomsorg får vara högst 240 euro per barn och månad. Då avgiften bestäms ska kommunen beakta familjens storlek.

All verksamhet ska ingå i barnomsorgsavgiften och avgifter får inte tas för verksamhet utanför barnomsorgsenheten.

Kommunen ska senast tre månader före en ändring av avgifterna införas meddela vårdnadshavarna om ändringen.

23 §

Avgiftsfrihet

Barnomsorgsavgift uppbärs inte under det år ett barn har beviljats uppskov med att inleda sin skolgång eller under den tid faderskapspenningsspe-rioden varar, för den barnomsorg som vårdnadshavaren enligt denna lag har rätt till.

Barnomsorgsavgift uppbärs inte för sådan del av barnomsorg som ges i habiliterande syfte enligt landskapslagen (1978:48) om tillämpning av lagen angående specialomsorger om utvecklingsstörda.

Barnomsorgsavgift uppbärs inte för förundervisning under minst 20 timmar per vecka under året innan barnet börjar i grundskolan eller får motsvarande undervisning på annat sätt.

24 §

Beräkning av avgiften

Som grund för beräkningen av barnomsorgsavgiften får endast de inkomster läggas som överskrider bruttoinkomstgränserna i tabellen nedan. Barnomsorgsavgift får inte tas ut av en familj som har en inkomst som uppgår till högst de belopp som anges i tabellen.

Familjens storlek (antal personer)	Bruttoinkomst (euro/mån)
2	1 248
3	1 456
4	1 664
5	1 872
6	2 080

Vårdnadshavaren är skyldig att informera kommunen om familjens förvärvs- och kapitalinkomster och kommunen har rätt att få de verifikat som behövs. Utgående från detta fastställer kommunen årligen barnomsorgsavgiften. Om inkomsterna därefter varaktigt ändras med minst tio procent ska vårdnadshavaren informera kommunen, som då ska fastställa en ny barnomsorgsavgift.

25 §

Inkomster som beaktas då avgiften fastställs

Som avgiftsgrundande inkomst räknas

- a) den inkomst som barnet har,
- b) den inkomst som den vårdnadshavare som bor med barnet har samt

c) om barnet bor med endast en vårdnadshavare, den inkomst som en person som är sammanboende med vårdnadshavaren i äktenskap eller i äktenskapsliknande eller i stadigvarande former i gemensamt hushåll har.

Som avgiftsgrundande inkomst betraktas betalda underhållsbidrag för barn, periodiska underhåll till en tidigare make samt förmån som ska betalas i pengar och vilken i samband med överlåtelse av en fastighet har förbehållits för en viss tid eller livstid.

26 §

Inkomster som inte beaktas då avgiften fastställs

Som avgiftsgrundande inkomst räknas inte

- a) barnbidrag,
- b) handikappbidrag, vårdbidrag och vårdbidrag för pensionstagare,
- c) barnförhöjning enligt folkpensionslagstiftningen,
- d) bostadsbidrag,
- e) sjukvårds- och undersökningskostnader som betalas med stöd av olycksfallsförsäkring,
- f) stöd som betalas med anledning av fullgörande av tjänstgöring som avses i militärunderstödslagen (FFS 781/1993),
- g) studiestöd,
- h) stöd för deltagande i sysselsättningsfrämjande utbildning enligt landskapslagen (2015:56) om sysselsättningsfrämjande utbildning,
- i) ersättning för uppehälle enligt lagen om Folkpensionsanstaltens rehabiliteringsförmåner och rehabiliteringspenningförmåner (FFS 566/2005),
- j) sysselsättningsstöd enligt landskapslagen om arbetsmarknadspolitisk verksamhet,
- k) stipendier och andra understöd som utbetalas för studier, praktik eller annan behörighetshöjande verksamhet,
- l) stöd för närståendevård samt
- m) stöd för vård av barn i hemmet.

27 §

Mat i barnomsorgen

Ett barn som deltar i daghemsverksamheten och fritidshemsverksamheten ska erbjudas hälsosam och lämplig kost som fyller barnets näringsbehov.

28 §

Definitioner

Med *heltidsomsorg* avses barnomsorg som överstiger 5 timmar per dygn.

Med *halvtidsomsorg* avses barnomsorg som uppgår till högst 5 timmar per dygn eller högst 25 timmar per vecka.

Till *familjen* hör den eller de vårdnadshavare som bor med barnet. Till familjen hör även den som vårdnadshavaren stadigvarande i äktenskap eller under äktenskapsliknande former har gemensamt hushåll med och som inte är barnets vårdnadshavare. Till familjen hör även de barn för vilka dessa är underhållsskyldiga om de bor i samma hushåll.

6 kap.

Privat barnomsorg

29 §

Allmänt

Huvudmannen för privat barnomsorg är en fysisk eller juridisk person. Privat barnomsorgsverksamhet kan bedrivas med eller utan samhällsstöd.

Den som vill bedriva privat daghems- eller fritidshemsverksamhet ska ansöka om tillstånd hos landskapsregeringen innan verksamheten inleds.

Med en förläggningsskommun avses den kommun i vilken barnomsorgs- verksamheten bedrivs.

30 §

Krav på privat barnomsorg utan samhällsstöd

Privat barnomsorg som bedrivs utan samhällsstöd ska uppfylla de krav som följer av bestämmelserna i del I 1 kap. 2-5 §§ samt i del II 1 kap. 2 § i denna lag. För verksamheten ska tillstånd sökas enligt del II 6 kap. 32 § i denna lag.

31 §

Rätt till samhällsstöd

En fysisk eller juridisk person som bedriver privat barnomsorg har rätt till samhällsstöd om verksamheten beviljats tillstånd enligt del II 6 kap. 32 § i denna lag och om de krav uppfylls som följer av följande bestämmelser i denna lag: i del I 1 kap. 2-6 §§; i del II 1 kap. 2 §, 5-7 §§, del II 3 kap. 9-12 §§ och del II 4 kap. 17-18 §§.

32 §

Ansökan om tillstånd för privat barnomsorg

En huvudman som har för avsikt att bedriva privat barnomsorg ska ansöka om tillstånd för detta hos landskapsregeringen innan verksamheten inleds eller väsentligt förändras. Av ansökan ska framgå:

- 1) huvudmannens namn, företags- eller organisationsnummer, kontaktuppgifter samt namn och kontaktuppgifter till den person som ansvarar för verksamheten,
- 2) adress och kontaktuppgifter till de ställen där avsikten är att den privata barnomsorgsverksamheten ska inledas,
- 3) myndigheternas godkännande av de inom- och utomhusutrymmen där avsikten är att den privata barnomsorgsverksamheten ska bedrivas,
- 4) antal barn som avsikten är att ska delta i den privata barnomsorgsverksamheten,
- 5) namn och kontaktuppgifter för den person som ska verka som ledare för verksamheten, samt uppgifter om dennes utbildning och arbetslivserfarenhet,
- 6) antalet övrig personal samt uppgifter om personalens utbildning och uppgift i den privata barnomsorgsverksamheten,
- 7) utdrag ur straffregistret enligt landskapslagen (2004:3) om kontroll över brottslig bakgrund hos personer som ska arbeta med barn,
- 8) arbetsplan för verksamheten enligt del II 1 kap. 2 § i denna lag,
- 9) övriga uppgifter som behövs för att bedöma verksamhetens kvalitet, säkerhet, ändamålsenlighet och förenlighet med lag.

Landskapsregeringen ska beträffande en inkommen ansökan som avses i 1 mom. göra en inspektion på verksamhetsstället för att försäkra sig om att verksamhetsmiljön och den barnomsorg som ges där motsvarar de krav som uppställs på barnomsorg. När landskapsregeringen konstaterat att ovan nämnda villkor uppfylls ska landskapsregeringen bevilja tillstånd för att verksamheten inleds eller ändras. Ett tillstånd meddelas för viss tid eller tills vidare.

Landskapsregeringen ska meddela förläggningsskommunen om beviljade tillstånd.

33 §

Antagning av barn

Huvudmannen för privat barnomsorg beslutar om antagande av barn.

Huvudmannen för samhällsstödd privat barnomsorg får endast neka antagande av ett barn av utrymmesskäl.

34 §

Ledning av samhällsstödd privat barnomsorg

Samhällsstödd privat barnomsorg ska ledas av en daghemsföreståndare som svarar för att utrymmen, verksamhetsinnehåll och organisation uppfyller de lagstadgade kraven.

35 §

Taxa för privat barnomsorg

Huvudmannen för privat samhällsstödd barnomsorg ska fastställa en taxa för de avgifter barnets vårdnadshavare ska betala för den barnomsorg barnet utnyttjar. Taxan ska sändas till förläggningsskommunen för kännedom.

36 §

Beräkning av ersättningsandel för privat samhällsstödd barnomsorg

För ett barn som erhåller privat samhällsstödd barnomsorg ska barnets hemkommun betala en ersättningsandel till huvudmannen. Ersättningen gäller sådan barnomsorg som vårdnadshavaren enligt del II 4 kap. i denna lag har rätt till för sitt barn. Ersättningen får inte oskäligt avvika från vad en motsvarande kommunal barnomsorgsplats kostar. En kommun kan om särskilda skäl föreligger beviljas rätt av landskapsregeringen att inte betala ut en ersättningsandel till ett privat daghem eller fritidshem.

Ersättningsandelen för privat barnomsorg beräknas för varje barn under de månader verksamheten ansvarar för barnomsorgen och vårdnadshavaren inte samtidigt utnyttjar annan kommunalt finansierad barnomsorg för sitt barn.

Ersättningsandelen

a) för *heltidsomsorg för barn över tre år men under skolåldern* är 90 procent av nettodriftskostnaderna för motsvarande kommunala verksamhet.

b) för *heltidsomsorg för barn under tre år* är 175 procent av nettodriftskostnaderna för motsvarande kommunala verksamhet,

c) för *gruppfamiljedaghem* är 90 procent av nettodriftskostnaderna för motsvarande kommunala verksamhet.

d) för *halvtidsomsorg* är 60 procent av ersättningsandelen för heltidsomsorg som avses i a, b och c punkterna ovan samt

e) för *fritidshemsverksamhet* är 90 procent av nettodriftskostnaderna för motsvarande kommunala verksamhet.

Nettodriftskostnaderna är intäkterna minskade med driftskostnaderna. Driftskostnaderna är lön till personal, sociala avgifter, pensioner, materialinköp, köp av övriga tjänster för den egna serviceproduktionen, hyror, interna utgifter, planmässiga avskrivningar på anläggningstillgångar samt kalkylerad ränta på anläggningstillgångar.

Om kommunen inte har sådan motsvarande verksamhet som avses i 3 mom. ska landskapsregeringen på kommunens ansökan fastställa en ersättningsandel utgående från kostnaderna för motsvarande verksamhet i övriga kommuner på Åland.

Ersättningsandelen ska årligen justeras utgående från kommunens senast fastställda bokslut.

37 §

Förseelser mot bestämmelserna om utövande av privat barnomsorg

Den som trots anmärkning enligt del II 9 kap. 46 § bedriver privat barnomsorg i strid med bestämmelserna i denna lag, ska för förseelse mot bestämmelserna om utövande av barnomsorg dömas till böter. Tillsynsmyndigheten ska anmäla överträdelsen till Ålands polismyndighet.

7 kap. Stöd för barns utveckling och lärande

38 §

Allmänt

Varje barn inom barnomsorgen har enligt sitt behov rätt till stöd för sin utveckling och sitt lärande. Stödet ges som allmänpedagogiskt stöd, specialpedagogiskt stöd och mångprofessionellt stöd.

39 §

Allmänpedagogiskt stöd

Det allmänpedagogiska stödet är en del av barnomsorgens dagliga arbete och riktar sig till alla barn som tillfälligt behöver stöd för sin allsidiga utveckling.

40 §

Specialpedagogiskt stöd

Specialbarnomsorg ges då barnets behov av stöd är regelbundet och då situationen kräver stöd av speciallärare i barnomsorgen. Specialbarnomsorg ska ges av kommunen i den omfattning som barnet har behov av det.

Behovet av specialbarnomsorg utreds av kommunen på begäran av vårdnadshavaren eller av personal i daghemsverksamheten. Utredningen görs av en speciallärare i barnomsorgen i samråd med vårdnadshavarna. På basen av utredningen fattar barnomsorgschefen ett beslut om specialbarnomsorg. De särskilda stödinsatserna ska utformas i samråd med barnets vårdnadshavare. Specialläraren i barnomsorgen ska göra upp en individuell plan för barnets specialpedagogiska stöd. Planen ska utvärderas kontinuerligt, dock minst en gång per år.

41 §

Mångprofessionellt stöd

Om ett barn trots vidtagna stödåtgärder är i behov av ytterligare specialpedagogiska stödåtgärder ska specialpedagogiskt stöd ges som en del av ett mångprofessionellt stöd. I ett mångprofessionellt stöd ingår även de stöd-tjänster som ges av Ålands hälso- och sjukvård samt de sociala stöd-tjänster som barnet är i behov av.

Bestämmelser om utredning, beslutsfattande och uppgörande av individuell plan för barnets specialpedagogiska stöd finns i del II 7 kap. 40 §.

8 kap. Ledningsansvar

42 §

Landskapsregeringens ledningsansvar

Landskapsregeringen har ett övergripande ansvar för utvecklingen av barnomsorgen.

Landskapsregeringen beslutar om en läroplan för förundervisningen, som ska vara samordnad med grundskolans läroplan och i tillämpliga delar ligga till grund för all daghems- och fritidshemsverksamhet.

43 §

Kommunens ledningsansvar

Kommunen ska planera, genomföra, uppfölja och utvärdera barnomsorgen i kommunen samt erbjuda barnomsorg under de tider då vårdnadshavare behöver det i enlighet med vad som följer av bestämmelserna i del II 4 kap. i denna lag.

Kommunen ansvarar för att den kommunala barnomsorgen utövas i enlighet med bestämmelserna i denna lag och bestämmelser som utfärdats med stöd av denna lag.

9 kap. Tillsyn

44 §

Ansvarig myndighet för tillsyn

Ålands miljö- och hälsoskyddsmyndighet är tillsynsmyndighet för den kommunala och den privata barnomsorgen.

45 §

Inspektionsrätt

Tillsynsmyndigheten har rätt att inspektera barnomsorgsverksamheten och de lokaler som används för verksamheten. En inspektion får göras utan förhandsanmälan.

En inspektör ska ges tillträde till verksamhetsställets alla utrymmen och utan hinder av sekretessbestämmelser ska alla handlingar som är nödvändiga för inspektionen läggas fram.

Polisen ska vid behov ge tillsynsmyndigheten handräckning för utförandet av en inspektion.

Över en inspektion ska det föras protokoll.

46 §

Anmärkning och uppmärksamgörande

Om det vid tillsynen över barnomsorgen konstateras att huvudmannen vid ordnandet eller genomförandet av en verksamhet enligt denna lag har förfarit felaktigt eller underlåtit att fullgöra sin skyldighet, kan tillsynsmyndigheten ge huvudmannen eller den tjänsteman som ansvarar för den felaktiga verksamheten en anmärkning.

Tillsynsmyndigheten kan, om ärendet inte föranleder en anmärkning eller andra åtgärder, uppmärksamgöra den övervakade på att verksamheten ska ordnas på ett behörigt sätt och att god förvaltningssed ska iakttas.

I en anmärkning eller ett uppmärksamgörande som givits av tillsynsmyndigheten enligt denna paragraf får ändring inte sökas genom besvär.

47 §

Förelägganden och tvångsmedel

Om det vid en inspektion upptäcks brister eller andra missförhållanden som äventyrar barnens välbefinnande och säkerhet eller om verksamheten i övrigt strider mot denna lag kan tillsynsmyndigheten meddela ett föreläggande om hur de ska avhjälpas.

När ett föreläggande meddelas ska det utsättas en tid inom vilken nödvändiga åtgärder ska vidtas. Tillsynsmyndigheten kan vid vite eller vid äventyr att verksamheten eller en del av den avbryts, förplikta huvudmannen att iaktta det föreläggande som avses i 1 mom. Om barnens säkerhet kräver det kan tillsynsmyndigheten bestämma att verksamheten eller en del av den omedelbart ska avbrytas.

Beslut som fattats av tillsynsmyndigheten om avbrytande av verksamheten eller om förbud mot användningen av en verksamhetsenhet eller en del av enheten ska iaktas trots att ändring har sökts, om inte besvärsmyndigheten bestämmer något annat.

10kap. Särskilda bestämmelser

48 §

Vård vid olycksfall

Ett barn som råkat ut för ett olycksfall i barnomsorgsverksamheten har rätt till avgiftsfri vård.

**DEL III
GRUNDSKOLAN**

1 kap.

Läroplikt och rätt till skolgång

1 §

Läroplikt

Ett barn som har sin hemort på Åland enligt lagen om hemkommun är läropliktigt.

Läroplikten innebär en skyldighet för barnet att inhämta grundskolans lärokurs. Läroplikten kan uppfyllas i grundskolan, i en ersättande grundskola eller genom hemundervisning i enlighet med bestämmelserna i denna lag.

Läroplikten börjar höstterminen det år barnet fyller sju år. Ett barn som på grund av intellektuell funktionsnedsättning inte kan få undervisning i den nioåriga grundskolan blir läropliktigt det år då det fyller sex år.

Läroplikten upphör då eleven uppfyllt sin skyldighet enligt 2 mom. eller senast efter tio år och för ett barn med funktionsnedsättning som avses i 3 mom. senast efter elva år.

2 §

Rätt till skolgång

Varje läropliktigt barn ska erbjudas möjligheten att uppfylla sin läroplikt i grundskolan i sin hemkommun eller i en motsvarande skola för syn- och hörselskadade barn. Kommunen ska även ordna grundskoleundervisning för barn som inte har sin hemkommun på Åland om barnet på grund av sina vårdnadshavares arbete, studier, sjukdom eller motsvarande skäl är bosatt i kommunen. Av särskilda skäl ska kommunen även ordna grundskoleundervisning för andra barn som vistas i kommunen.

Rätten till skolgång börjar då barnet blir läropliktigt. Kommunen kan av särskilda skäl på ansökan av vårdnadshavaren ge ett barn rätt att börja sin skolgång ett år tidigare eller ett år senare än det år då barnet blir läropliktigt.

Rätten till skolgång upphör då barnet genomgått grundskolan, dock senast den 31 juli det år då eleven fyller 18 år.

Trots bestämmelserna i 3 mom. har en person som fyllt 18 år och som saknar ett avgångsbetyg från grundskolan rätt till grundskoleutbildning för andra än läropliktiga i enlighet med bestämmelserna i del III 8 kap.

3 §

Elevernas skyldigheter

En elev som fullgör sin läroplikt i grundskolan har närvaroplikt och ska utföra sina uppgifter samvetsgrant.

Om en elevs rätt till frånvaro från skolgången bestäms i utbildningsstadgan. Närmare bestämmelser om utbildningsstadga finns i del VI 2 kap. 4 §.

Eleverna ska uppträda hänsynsfullt, följa skolans trivselstadga samt hantera skolans egendom med respekt.

Om en elev inte iakttar vad som bestäms i 1 mom. eller 3 mom. kan skolan vidta fostrande samtal och disciplinära åtgärder enligt del III 13 kap.

4 §

Vårdnadshavarens ansvar för att barnet fullgör sin läroplikt

Vårdnadshavaren för ett läropliktigt barn ska se till att barnet fullgör läroplikten.

En vårdnadshavare för ett läropliktigt barn som inte fullgör sin läroplikt kan dömas till böter för försummad tillsyn över läropliktigt.

2 kap.**Målsättning, undervisning och läroämnena**

5 §

Målsättning

Grundskolan ska ge en allmänbildande grundutbildning och ge eleven verktyg som främjar möjligheterna till livslångt lärande. Grundskolan ska i undervisning och övrig verksamhet ge alla elever likvärdiga möjligheter att inhämta och utveckla sådana kunskaper och färdigheter som behövs för en harmonisk och allsidig personlig utveckling. Verksamheten i grundskolan ska stå på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet.

Grundskolan ska vara tillgänglig för alla och stödja elevens utveckling till en trygg, kreativ och ansvarskännande människa och en aktiv samhällsmedborgare.

Grundskolans fostrande verksamhet stöder hemmen och vårdnadshavarna i att främja barnets förutsättningar för utveckling och lärande samt att stärka barnets sociala färdigheter och sunda självkänsla.

Verksamheten främjar de färdigheter och kunskaper som behövs för att leva miljömässigt, socialt och ekonomiskt hållbart. Verksamheten främjar demokratiska värderingar, demokratiska arbetsmetoder, jämställdhet, jämlikhet och fredsvilja. Verksamheten främjar mänskliga rättigheter och motverkar aktivt all form av kränkande behandling.

Undervisningen ska ge eleverna insikter i och förståelse för den åländska självstyrelsen, demilitariseringen och kulturen.

Grundskoleutbildningen för personer som har passerat läropliktsåldern har som särskilt mål att med beaktande av elevens livserfarenhet, situation, ålder samt språkliga och kulturella bakgrund ge eleven en möjlighet att förvärva de kunskaper och färdigheter som ingår i grundskoleutbildningen och förbättra sin lärandeförmåga och sina förutsättningar för fortsatta studier.

6 §

Undervisningen i grundskolan

Grundskolans lärokurs omfattar nio läsår.

Undervisningen i grundskolan bedrivs i form av allmänundervisning, specialundervisning, träningsundervisning och verksamhet utanför skolan.

Kommunen ska enligt behov ordna förberedande undervisning för en nyanländ elev med annat modersmål än svenska. Efter den förberedande undervisningen kan eleven få ämnesspecifik stödundervisning på svenska. Närmare bestämmelser om förberedande undervisning utfärdas i landskapsförordning.

7 §

Läroämnena

I grundskolan ges undervisning i läroämnena som dels är gemensamma för alla elever, dels valfria för den enskilda eleven.

De gemensamma läroämnena är svenska eller svenska som andraspråk, engelska, matematik, biologi, geografi, kemi, fysik, omgivningskunskap, samhällskunskap, historia, religions- och livsåskådningskunskap, hälsokunskap, elevhandledning, hemkunskap, idrott, bildkonst, musik och slöjd.

Utöver de gemensamma läroämnena svenska och engelska ska eleven under grundskoletiden ges möjlighet att välja minst två språk som valfria ämnen. Kommunen beslutar vilka av språken finska, franska, ryska, spanska och tyska som tillhandahålls som valfria ämnen.

Kommunerna kan som valfritt läroämne erbjuda elever med ett annat hemspråk än svenska undervisning i elevens hemspråk.

Inom det mångprofessionella stöd som avses i del III 5 kap. 20 § kan kommunen bevilja undantag från bestämmelserna i 1–3 mom.

Eleven beslutar tillsammans med vårdnadshavaren om vilka valfria läroämnen eleven ska delta i. Skolan har rätt att göra de ändringar i valen som ett ändamålsenligt ordnande av undervisningen kräver. Innan ändringarna görs ska eleven och vårdnadshavaren höras.

Närmare bestämmelser om timfördelningen utfärdas i landskapsförordning.

8 §

Rätt till individuell elevhandledning

En elev som har gått ut grundskolan och inte erhållit en studieplats inom utbildning på gymnasienivå har rätt till elevhandledning från sin tidigare grundskola under ett år efter att läroplikten har upphört.

9 §

Distansundervisning för läropliktiga

Med distansundervisning för läropliktiga avses en undervisningssituation som bedrivs med informations- och kommunikationsteknik där läraren inte är på samma plats som eleven men där eleven och läraren bör kunna interagera i realtid.

Distansundervisning ges av en lärare som är anställd vid en åländsk skola och tas emot av en elev på Åland. Varje grundskola på Åland ska ha möjlighet att ta emot och ge distansundervisning. Bestämmelser om distansundervisning ska ingå i skolans arbetsplan.

Den skola som mottar distansundervisning ska värna om undervisningsgruppens trygghet, säkerhet och välbefinnande samt trygga elevens möjligheter till kommunikation som främjar lärande.

Bestämmelser om distansundervisning för andra än läropliktiga finns i del III 8 kap. 45 §.

Närmare bestämmelser om distansundervisning utfärdas i landskapsförordning.

3 kap.

Styrdokument

10 §

Läroplan

Landskapsregeringen ska anta en läroplan för grundskolan och grundskoleutbildningen för andra än läropliktiga. I läroplanen ska målsättning och innehåll fastställas för undervisningen och den övriga verksamheten i grundskolan.

Landskapsregeringen kan ge en grundskola rätt att göra undantag från läroplanen för försöksverksamhet.

11 §

Utbildningsstadga

Kommunfullmäktige ska enligt del VI 2 kap. 4 § anta en utbildningsstadga för grundskolan med de allmänna grunderna för grundskolans verksamhet.

12 §

Arbetsplan och trivselstadga

Varje grundskola ska göra en arbetsplan för läsåret som baserar sig på läroplanen. I arbetsplanen ska finnas bestämmelser om skolans verksamhet under läsåret.

För att främja den interna ordningen i skolan, ostörda studier samt trygghet och trivsel i skolan ska skolan ha en trivselstadga. Trivselstadgan ingår i arbetsplanen.

Landskapsregeringen utfärdar närmare bestämmelser om innehållet i arbetsplanen. Arbetsplanen och trivselstadgan ska godkännas av kommunen.

4 kap.**Läsår och skolarbete**

13 §

Läsår

Grundskolans läsår börjar den 1 augusti och slutar den 31 juli.

14 §

Elevernas skolarbete

Landskapsregeringen fastställer antalet arbetsdagar för elevernas skolarbete så att de omfattar högst 190 arbetsdagar per läsår. Om självständighetsdagen, trettondagen eller första maj infaller på en annan vardag än lördag ska de dagarna frånräknas arbetsdagarna.

Elevernas skolarbete börjar i augusti och slutar senast den 8 juni. Landskapsregeringen fastställer vilken dag läsåret börjar och slutar samt läsårets lov dagar. Eleverna och deras vårdnadshavare ska i god tid underrättas om dessa tidpunkter.

15 §

Arbetsdag

Med arbetsdag avses skoldagar av den längd som fastställs i arbetsplanen.

Arbetsdagen består av lektioner som pågår 60 minuter där undervisning och rastaktiviteter varvas. Minst 25 procent av arbetsdagen ska användas till rastaktiviteter och måltider.

Arbetsdagen delas in så att det är ändamålsenligt med tanke på elevernas ålder och utvecklingsnivå, läroämnet eller det arbetssätt som tillämpas vid undervisningen.

16 §

Elevernas arbetsmängd

Elevernas arbetsmängd får inte vara större än att de, med beaktande av arbetsdagens längd, skolvägen och hemuppgifterna, får tillräcklig tid för vila, rekreation och fritidsintressen.

Närmare bestämmelser om elevernas arbetsmängd per dag och per vecka kan utfärdas i landskapsförordning.

5 kap.**Stöd för lärande och skolgång**

17 §

Stöd för lärande och skolgång

Varje elev i grundskolan har rätt till handledning och stöd enligt behov för sitt lärande och sin skolgång. Stöden ges som allmänpedagogiskt stöd, specialpedagogiskt stöd och mångprofessionellt stöd.

18 §

Allmänpedagogiskt stöd

Det allmänpedagogiska stödet är en del av skolans dagliga undervisning och handledning och riktar sig till en elev som tillfälligt behöver stöd för sitt lärande och sin skolgång. En elev som tillfälligt blivit efter i studierna eller behöver kortvarigt stöd för lärande har rätt att få stödundervisning.

19 §

Specialpedagogiskt stöd

Det specialpedagogiska stödet ges då elevens behov av stöd inte längre kan anses vara tillfälligt utan regelbundet och då situationen kräver flera stödåtgärder samtidigt. Alla stödinsatser, förutom specialundervisning på heltid, kan användas. Ett åtgärdsprogram ska göras upp för eleven.

Ett skriftligt beslut om specialpedagogiskt stöd fattas av skolföreståndaren eller skolans rektor efter att en pedagogisk bedömning gjorts av den ansvariga läraren. Ärendet bereds av skolans barn- och elevhälsogrupp i enlighet med del IV 2 kap. 8 §.

20 §

Mångprofessionellt stöd

Det mångprofessionella stödet ges till en elev som trots vidtagna stödåtgärder inte når målen för grundskolans allmänna läroplan. Det mångprofessionella stödet innebär att eleven följer en individuellt anpassad lärokurs i ett eller flera läroämnen. För överföring till mångprofessionellt stöd ska ett skriftligt beslut fattas. I beslutet om överföring ingår även beslut om vilka läroämnen som eleven ska följa anpassad lärokurs i. En individuell plan ska göras upp för eleven.

Om en elev har anpassad lärokurs i tre eller flera läroämnen kan ett beslut om mångprofessionellt stöd i specialklass fattas.

Beslut om mångprofessionellt stöd fattas av grundskolechefen eller utbildningschefen efter att en pedagogisk utredning gjorts av skolpsykologen. Ärendet bereds av skolföreståndaren eller skolans rektor. Innan beslutet fattas ska eleven och vårdnadshavaren samt andra sakkunniga höras vid behov.

Behovet av fortsatt mångprofessionellt stöd ska granskas av den ansvariga läraren åtminstone efter årskurs två samt under årskurs sex och åtta. Om fortsatt behov av mångprofessionellt stöd genom individuellt anpassad lärokurs inte finns, ska den ansvariga läraren anhålla till grundskolechefen eller utbildningschefen om att eleven överförs till allmän lärokurs. Grundskolechefen eller utbildningschefen fattar ett skriftligt beslut i ärendet.

21 §

Tolknings- och biträdestjänster och hjälpmedel

En elev som får stöd i sitt lärande och skolgång enligt del III 5 kap. 18-20 §§ eller annars är i behov av särskilt stöd har rätt att få sådana tolknings- och biträdestjänster och hjälpmedel vilka är en förutsättning för elevens deltagande i undervisningen.

Beslut om tolknings- och biträdestjänster och hjälpmedel kan ingå i beslutet om specialpedagogiskt eller mångprofessionellt stöd enligt del III 5 kap. 19 eller 20 §§. I övriga fall fattar skolföreståndaren eller skolans rektor ett skriftligt beslut om tolknings- och biträdestjänster och hjälpmedel efter att en bedömning av behovet gjorts av den ansvariga läraren.

Tolknings- och biträdestjänster och hjälpmedel är i enlighet med bestämmelsen i del III 12 kap. 62 § 2 mom. avgiftsfria för eleven.

22 §

Träningsundervisning

En elev som på grund av intellektuell funktionsnedsättning inte kan följa grundskolans allmänna läroplan ska fullgöra sin läroplikt inom träningsundervisningen och har elvaårig läroplikt. En individuell plan ska göras upp för eleven.

Ett beslut om överföring till träningsundervisning fattas av grundskolechef eller utbildningschef med sektorsövergripande utlåtanden som grund. Innan beslutet fattas ska eleven och vårdnadshavaren samt eventuellt andra sakkunniga höras.

Närmare bestämmelser om träningsundervisning utfärdas i landskapsförordning.

23 §

Åtgärdsprogram och individuell plan

Då ett beslut om specialpedagogiskt stöd eller beslut om flexibel undervisningsform fattas ska ett åtgärdsprogram tas fram för ordnandet av undervisningen.

Då ett beslut om mångprofessionellt stöd eller beslut om träningsundervisning fattas ska en individuell plan tas fram för ordnande av undervisningen.

Åtgärdsprogrammet och den individuella planen ska tas fram i samarbete med eleven och vårdnadshavaren om det inte finns ett uppenbart hinder för det. Åtgärdsprogrammet och den individuella planen ska granskas i enlighet med elevens behov, dock ska åtgärdsprogrammet granskas minst en gång per termin och den individuella planen minst en gång per läsår.

Närmare bestämmelser om åtgärdsprogrammet och om den individuella planen utfärdas i landskapsförordning.

24 §

Undervisning i särskilda situationer

En elev som på grund av psykiska och fysiska hälsoskäl inte kan gå i skolan har rätt till undervisning i särskilda situationer. Syftet med undervisningen i särskilda situationer är att upprätthålla lärandet då eleven vårdas eller rehabiliteras.

Huvudmannen för skolan där eleven är inskriven ansvarar för undervisningen. Skolföreståndaren eller rektor beslutar om undervisning i särskilda situationer på ansökan av eleven eller elevens vårdnadshavare eller på initiativ av skolan.

Närmare bestämmelser om undervisning i särskilda situationer utfärdas i landskapsförordning.

25 §

Flexibel undervisningsform

Med flexibel undervisningsform avses individanpassad undervisning, lärande och stöd för utveckling som ordnas i enlighet med den allmänna läroplanen i en alternativ lärmiljö. Syftet med flexibel undervisningsform är att minska avbrotten i grundskoleutbildningen och förbättra elevens möjligheter att få ett avgångsbetyg.

Flexibel undervisningsform förutsätter inte ett beslut om anpassad lärokurs. Skolföreståndare eller rektor beslutar om flexibel undervisningsform på ansökan av eleven eller elevens vårdnadshavare eller på initiativ av skolan.

Undervisningen ordnas i små grupper i skolan, på arbetsplatser eller i andra lärmiljöer med hjälp av sektorsövergripande samarbete och stöd- och rådgivningstjänster.

Då ett beslut om flexibel undervisningsform fattas ska ett åtgärdsprogram eller en individuell plan som avses i del III 5 kap. 23 § tas fram för ordnandet av undervisningen.

Närmare bestämmelser om flexibel undervisningsform utfärdas i landskapsförordning.

26 §

Särskilda undervisningsarrangemang

Studierna för en elev kan delvis ordnas på annat sätt än enligt det som bestäms i denna lag eller med stöd av den

1) om eleven till någon del redan har kunskaper och färdigheter som motsvarar grundskolans lärokurs,

2) om det med hänsyn till elevens förhållanden och tidigare studier är oskäligt att eleven ska genomgå grundskolans lärokurs eller

3) om det är motiverat av skäl som har samband med elevens hälsotillstånd.

Om elevens vårdnadshavare inte har gjort en framställning om att elevens studier ska ordnas så som avses i 1 mom. ska elevens vårdnadshavare ges möjlighet att bli hörd innan ett beslut fattas. I undervisning för andra än läropliktiga ska eleven på motsvarande sätt ges möjlighet att bli hörd.

Skolföreståndaren eller skolans rektor fattar beslut om särskilda undervisningsarrangemang.

6 kap.

Hemundervisning

27 §

Allmänt

Med hemundervisning avses att ett barn som har sin hemort på Åland enligt lagen om hemkommun uppfyller sin läroplikt enligt del III 1 kap. 1 § genom vårdnadshavarens försorg. Vårdnadshavaren ansvarar för att barnet tillägnar sig sådana kunskaper och färdigheter som anges i läroplanen för grundskolan.

28 §

Anmälan

Vårdnadshavarna ska läsårsvis skriftligt anmäla till hemkommunen att läroplikten fullgörs genom hemundervisning. Till anmälan ska fogas en plan över hur vårdnadshavaren ska ordna undervisningen så att hela läroplikten fullgörs. Vid byte av bosättningskommun ska vårdnadshavaren tillstålla den nya kommunen den senaste redogörelsen enligt del III 6 kap. 29 § 1 mom. över barnets utveckling och framsteg i förhållande till läroplanen.

29 §

Kommunens tillsyn

Då ett barn fullgör sin läroplikt genom hemundervisning ska barnets utveckling och framsteg i förhållande till läroplanen prövas av kommunen en gång per termin. Efter tillsynen sammanställer kommunen en skriftlig redogörelse över barnets framsteg som ges till vårdnadshavarna.

Vårdnadshavarna ska i god tid innan tillsynen lämna in en redogörelse för periodens arbete. Tillsynen tar fasta på barnets framsteg genom diskussioner med barnet, skriftliga och muntliga prov, praktiska prov, studier och portföljer som beskriver studieresultaten.

Om ingen av barnets vårdnadshavare har svenska som modersmål ska barnets kunskaper i ämnet svenska särskilt uppmärksammas i tillsynen. Barnet kan delta i den förberedande undervisning för elever med annat modersmål än svenska som grundskolan i hemkommunen ordnar.

Om barnets framsteg vid tillsynen är väsentligt lägre än vad som rimligen kan förväntas ska kommunen meddela vårdnadshavarna detta så att de kan åtgärda bristerna under kommande termin. I ett beslut som gäller bedömning av ett barn som fullgör sin läroplikt genom hemundervisning får ändring sökas så som föreskrivs i del III 9 kap. 55 §.

Om barnets utveckling och lärande under ett läsår uppvisar allvarliga brister och kommunen anser att barnets läroplikt inte fullgörs genom hemundervisningen och att vårdnadshavaren inte uppfyller sin skyldighet att ansvara för att barnet fullgör sin läroplikt, kan kommunen fatta ett beslut om att avbryta hemundervisningen och kräva att barnet uppfyller läroplikten i grundskolan eller i en ersättande grundskola. Beslut om avbrytande av hemundervisning ska fattas skriftligen av grundskolechefen eller utbildningschefen. Ärendet bereds av skolföreståndaren eller skolans rektor. Innan beslutet fattas ska barnet och dennes vårdnadshavare samt eventuellt andra sakkunniga höras.

30 §

Betyg

Om vårdnadshavaren vill att ett barn som hemundervisas ska få ett betyg som motsvarar avgångsbetyget eller betyg i enskilda ämnen från grundskolan där man antecknar de fullgjorda studierna samt där kunskapsnivån är bedömd måste den läropliktiga godkännas i en särskild examen. Anmälan av barnet till denna examen måste göras minst ett år i förväg.

En elev har rätt att efter bedömning få betyg över fullgjord enskild lärokurs.

7 kap.

Ersättande grundskolor

31 §

Allmänt

Huvudmannen för en ersättande grundskola är en enskild fysisk eller juridisk person.

32 §

Tillstånd

Den som vill bedriva ersättande grundskoleverksamhet ska ansöka om tillstånd hos landskapsregeringen.

Landskapsregeringen kan bevilja tillstånd för en enskild fysisk eller juridisk person att bedriva ersättande grundskoleverksamhet om undervisningen i skolan grundar sig på en erkänd pedagogisk teori eller modell.

Landskapsregeringen kan återkalla tillståndet att bedriva ersättande grundskoleverksamhet om det vid tillsynen upptäcks brister eller om förutsättningarna förändras väsentligt.

33 §

Läroplan

Läroplanen för en ersättande grundskola ska sammanställas av skolans direktion och godkännas av landskapsregeringen. Läroplanen får inte stå i strid med läroplanen för grundskolan.

34 §

Tillämpning av bestämmelserna om grundskolan

Bestämmelserna om grundskolan i del I 1 kap. 3-6 §§, i del II 1 kap. 1 §, i del III 2 kap. 5 § och 7 §, 11 kap. 58-61 §§, 12 kap. 63-67 §§, 13 kap. 68-77 §§ och 14 kap. 78-81 §§, i del IV 1 kap. 1-3, del IV 2 kap. 4-14 §§, i del

V 1 kap. 2 §, del V 2 kap. 8-11 §§ samt i del VII 2 kap. 3-4 §§ i denna lag gäller i tillämpliga delar ersättande grundskolor.

Trots bestämmelserna i 1 mom. får en ersättande grundskola vars verksamhet bedrivs utan samhällsstöd uppbära skäliga avgifter av eleverna.

35 §

Förvaltning

Förvaltningen av verksamheten i en ersättande grundskola ska skötas av en direktion som tillsätts av huvudmannen för skolan. Direktionen ansvarar för de uppgifter som enligt denna lag ska skötas av kommunen.

Förläggningsskommunen ansvarar för tillsynen av ersättande grundskolor i kommunen. Bestämmelser om tillsyn finns i del III 16 kap. 85 §. Förläggningsskommunen ska meddela landskapsregeringen om brister som upptäcks i tillsynen.

36 §

Arbetsordning och arbetsplan

En ersättande grundskola ska ha en arbetsordning för skolan med bestämmelser om de allmänna grunderna för skolans verksamhet. Arbetsordningen antas av skolans direktion.

Den ersättande grundskolan ska göra upp en arbetsplan för läsåret som baserar sig på läroplanen och som följer landskapsregeringens anvisningar. I arbetsplanen ska finnas närmare bestämmelser om skolans verksamhet under läsåret.

Arbetsplanen ska godkännas av direktionen och skickas till förläggningsskommunen och landskapsregeringen för kännedom.

37 §

Antagning av elever

Huvudmannen för en ersättande grundskola beslutar om antagande av barn till skolan, dock så att huvudmannen endast får neka antagande av ett barn av utrymmesskäl.

38 §

Finansiering

En ersättande grundskolas verksamhet kan enligt avtal mellan huvudmannen för den ersättande grundskolan och förläggningsskommunen finansieras av förläggningsskommunen.

Om den ersättande grundskolan finansieras av huvudmannen för skolan har huvudmannen rätt till ett stöd av landskapsregeringen för finansieringen av verksamheten. Stödbeloppet för en ersättande grundskola som finansieras av huvudmannen för skolan utgör 20 procent av ett belopp som med skolans elevunderlag som grund beräknas på det sätt som anges i 9 § landskapslagen (2017:120) om landskapsandelar till kommunerna.

8 kap.

Grundskoleutbildning för andra än läropliktiga

39 §

Rätt till grundskoleutbildning

En person som har sin hemkommun på Åland enligt lagen om hemkommun, har passerat läropliktsåldern och som saknar ett avgångsbetyg från grundskolan, har rätt att avlägga delar av grundskolans lärokurs eller hela lärokursen.

Närmare bestämmelser om grundskoleutbildning för andra än läropliktiga utfärdas i landskapsförordning.

40 §

Innehåll

Grundskoleutbildningen för andra än läropliktiga består av tre olika skeden beroende på elevens behov av kunskande; läskunnighetsskede, inledningsskede och slutskede.

Närmare bestämmelser om timfördelningen och utbildningens omfattning utfärdas i landskapsförordning.

Bestämmelser om innehållet i grundskolans lärokurs för andra än läropliktiga finns i grundskolans läroplan.

Bestämmelserna i del III 5 kap. om stöd för lärande och skolgång tillämpas inte på elever inom denna utbildningsform.

41 §

Läskunnighetsskede, inledningsskede och slutskede

Läskunnighetsskedets syfte är att ge eleven elementära läs- och skrivkunskaper samt grundläggande numeriska färdigheter.

Inledningsskedets syfte är att ge eleven behövliga färdigheter i svenska som andraspråk samt övriga färdigheter för en övergång till slutskedet. Utbildningen i inledningsskedet omfattar svenska som andraspråk, engelska, matematik, samhällskunskap och kulturkännedom, miljö- och naturkunskap samt hälsokunskap.

Utbildningen i slutskedet omfattar svenska som andraspråk, engelska, matematik, religions- och livsåskådningskunskap, historia, samhällskunskap, biologi, geografi, hälsokunskap, fysik, kemi samt idrott.

Eleven har rätt till elevhandledning och handledning i arbetslivsfärdigheter i inlednings- och slutskedet.

Närmare bestämmelser om de olika skedena utfärdas i landskapsförordning.

42 §

Tillgodoräknande av kunskaper

Elevens tidigare kunskaper ska bedömas och kunskaperna ska tillgodoräknas. Elevens utgångsnivå ska vid behov bestämmas i samarbete med andra myndigheter.

43 §

Individuell studieplan

Utbildningsanordnaren och eleven ska tillsammans utarbeta en individuell studieplan för eleven. I studieplanen fastställs i vilket skede enligt del III 8 kap. 41 § som studierna inleds, vilka kurser som ska genomgås och vad som i övrigt hör till studiernas centrala innehåll, studietiden, på vilket sätt studierna ska genomgås samt vilka andra faktorer som är av betydelse för att de mål för utbildningen som anges närmare i läroplanen ska uppnås.

Elevens individuella studieplan kan innefatta studieperioder vid andra läroanstalter och praktikperioder.

44 §

Fullföljande och avbrytande av studier

Lärokursen för läskunnighets-, inlednings- och slutskedet omfattar sammanlagt högst fyra år. Den som studerar på heltid ska avlägga studierna inom högst fem år.

En elev anses ha avbrutit studierna om eleven utan att ha anmält ett giltigt skäl uteblir från undervisningen och det är uppenbart att eleven inte slutför studierna i enlighet med sin individuella studieplan.

45 §

Distansundervisning för andra än läropliktiga

Grundskoleutbildning för andra än läropliktiga kan helt eller delvis ordnas som distansundervisning. Med distansundervisning för andra än läropliktiga avses en undervisningssituation som bedrivs med informations- och kommunikationsteknik där läraren inte är på samma plats som eleven. Distansundervisningen ges av en lärare som är anställd vid en åländsk skola och tas emot av en elev på Åland.

Närmare bestämmelser om distansundervisning för andra än läropliktiga utfärdas i landskapsförordning.

46 §

Studiesociala förmåner

Undervisning, läroböcker och andra läromedel, arbetsredskap och arbetsmaterial är avgiftsfria för eleven.

Den som studerar på heltid har rätt till en avgiftsfri måltid de arbetsdagar då läroplanen förutsätter att eleven är närvarande på utbildningsstället.

En elev kan beviljas ersättning för transport mellan bostaden och skolan under skolans arbetsdagar om färdvägen i ena riktningen är längre än fem kilometer.

Närmare bestämmelser om studiesociala förmåner för andra än läropliktiga utfärdas i landskapsförordning.

47 §

Disciplinära åtgärder

De disciplinära åtgärder som avses i del III 13 kap. ska tillämpas på den som erhåller grundskoleutbildning för andra än läropliktiga, dock så att en sådan begränsning av rätten att delta i undervisningen som avses i del III 13 kap. 72 § 3 mom. kan göras för högst ett år.

48 §

Elevbedömning

Bestämmelserna om elevbedömning i del III 9 kap. ska även tillämpas vid grundskoleutbildning för andra än läropliktiga.

9 kap. Elevbedömning

49 §

Elevbedömning

Eleven och elevens vårdnadshavare ska fortlöpande få information om elevens framsteg i studierna, arbete och uppförande. Eleven ska ges betyg i enlighet med del III 9 kap. 50 §. Elevens lärande, arbete och uppförande ska bedömas mångsidigt. Syftet med elevbedömningen är att leda och sporra eleven i sina studier och utveckla elevens förutsättningar att bedöma sig själv.

Närmare bestämmelser om fortlöpande bedömning av studieprestationerna och om framsteg i studierna utfärdas i landskapsförordning.

50 §

Betyg

Under läsåret ska eleven ges minst ett mellanbetyg och i slutet av läsåret ett läsårsbetyg.

En elev som har inhämtat grundskolans hela lärokurs får ett avgångsbetyg.

En elev som avbryter studierna utan att ha inhämtat grundskolans hela lärokurs eller utan godkänt betyg i alla läroämnen får ett skiljebetyg.

Landskapsregeringen beslutar om betygsformulär och om vilka uppgifter som ska antecknas i betygen. Närmare bestämmelser om elevbedömning genom betyg kan utfärdas i landskapsförordning.

51 §

Bedömning och bedömningsgrunder

Varje enskilt läroämne samt elevens uppförande bedöms av elevens lärare eller, om lärarna är flera, lärarna gemensamt. Eleven och elevens vårdnadshavare har rätt att få uppgifter om bedömningsgrunderna och hur de har tillämpats på bedömningen av eleven.

Ett beslut om kvarstannande på årskursen fattas av skolförståndaren eller skolans rektor i samråd med elevens lärare. En elev kan kvarstanna på årskursen om eleven inte genomfört de olika läroämnena som ingår i årskursens lärokurs med godkänt resultat, eller om kvarstannande på årskursen är ändamålsenligt med tanke på elevens allmänna framgång i skolan. Om elevens vårdnadshavare inte har begärt att eleven ska kvarstanna på årskursen ska vårdnadshavaren beredas tillfälle att bli hörd innan ett beslut om kvarstannande på årskursen fattas.

52 §

Beslut om betyg

Beslut om betyg fattas av klassförståndare och skolförståndaren eller rektor. Skolförståndaren eller skolans rektor ansvarar för att betyg ges i enlighet med denna lag och bestämmelser utfärdade med stöd av den.

53 §

Höjning av vitsord

Den som har ett avgångsbetyg som utfärdats med stöd av denna lag och som vill höja sitt betyg i ett enskilt läroämne har rätt att göra det. Begäran om att få höja vitsord ska göras vid den grundskola som eleven fått sitt avgångsbetyg från eller vid en annan skola på Åland som beviljats tillstånd att bedriva grundskoleutbildning för andra än läropliktiga.

Närmare bestämmelser om höjning av vitsord och var detta kan göras utfärdas i landskapsförordning.

54 §

Utvärdering av anpassning av lärokurs

Den som genomgått grundskolan och har ett avgångsbetyg som innehåller anpassad lärokurs i ett eller flera läroämnena har rätt att begära att den grundskola som eleven har sitt avgångsbetyg från utvärderar anpassningen. Om utvärderingen visar att en eller flera anpassningar ska avlyftas ska skolan utfärda ett nytt avgångsbetyg.

Närmare bestämmelser om utvärdering av anpassning av lärokurs utfärdas i landskapsförordning.

55 §

Rättelse av elevbedömning

Bestämmelser om rättelse av elevbedömning och gällande beslut om kvarstannande finns i del VII 2 kap. 3 §.

10 kap. Elevernas delaktighet

56 §

Elevens rätt till delaktighet

Elevens delaktighet i utbildningen ska främjas. Utbildningen ska vara tillgänglig för alla och eleven ska ha möjlighet att delta i utvecklingen av den.

Eleven ska informeras om alla frågor som direkt berör elevens vardag och ha möjlighet att uttrycka sina åsikter.

Eleverna ska ha tillfälle att under skoltid behandla frågor av gemensamt intresse.

Elevens delaktighet i utbildningen ska anpassas efter elevens ålder, mognad och förutsättningar. Verksamheten ska planeras som en del av arbetsplanen eller i samband med denna.

57 §

Elevråd

För årskurserna sju till nio ska finnas ett elevråd som utses av eleverna. För övriga årskurser kan skolan fatta beslut om att ett elevråd ska finnas.

Elevrådet ska höras vid beredningen av arbetsplanen och trivselstadgan och före andra beslut som påverkar eleverna väsentligt. Elevrådet ska leda och samordna elevernas gemensamma aktiviteter och behandla ärenden som gäller eleverna. Elevrådet ska arbeta för att öka elevernas delaktighet och påverkningsmöjligheter.

Kommunen ska höra elevrådet i frågor som berör elever.

Vid varje skola som har ett elevråd ska det finnas en elevrådshandledare med uppgift att stöda och handleda elevrådet i sitt uppdrag.

En elev som utsetts till elevrådsrepresentant eller som har ett annat uppdrag att företräda andra elever i frågor som gäller utbildningen ska få den ledighet från skolarbetet som behövs för uppdraget samt kompensation för den undervisning eleven går miste om på grund av uppdraget.

11 kap.

Trygg lärmiljö

58 §

Lärmiljön

Alla elever har rätt till en trygg lärmiljö som präglas av säkerhet, trygghet och studiero under hela dagen. Med lärmiljö avses lokaler, platser, grupper och aktiviteter där lärandet sker.

Alla raster ska vara övervakade.

Skolans undervisning är offentlig men skolföreståndaren eller skolans rektor kan av grundad anledning neka tillträde till undervisningen.

59 §

Inom- och utomhusmiljöer

En grundskolas lokaler ska vara lämpliga för verksamheten. I lokalerna ska finnas tillgång till sådan pedagogisk och annan utrustning som behövs för verksamheten.

I anslutning till varje skola ska finnas ett utomhusområde för elevernas aktiviteter med tillgång till utrustning som främjar lek och rörelse. Utomhusområdet ska vara tryggt att vistas på.

Tillgängligheten i skolans inom- och utomhusmiljöer ska säkerställas.

60 §

Åtgärder mot kränkande behandling

Personal vid en grundskola som får kännedom om att en elev har blivit utsatt för kränkande behandling i samband med skolans verksamhet ska anmäla det till en lärare eller till skolföreståndaren eller skolans rektor.

Läraren, skolföreståndaren eller skolans rektor ska skyndsamt utreda omständigheterna kring de kränkande händelserna och vidta de åtgärder som skäligen kan krävas för att förhindra kränkande behandling i framtiden.

Skolföreståndaren, skolans rektor eller den ansvariga läraren ska meddela om trakasserier, mobbning eller våld som skett i skolan eller under skolvägen

och som kommit till hans eller hennes kännedom till vårdnadshavaren för den elev som gjort sig skyldig till detta och för den elev som utsatts för detta.

61 §

Olagliga eller farliga föremål

En elev får inte medföra eller under arbetsdagen inneha sådana föremål eller ämnen som enligt någon annan lag inte får innehas eller med vilka den egna eller någon annans säkerhet kan äventyras eller som särskilt lämpar sig för att skada egendom och som det inte finns någon godtagbar orsak att inneha.

12 kap.

Studiesociala förmåner

62 §

Avgifter för skolgången

Verksamheten och utbildningen i grundskolan är avgiftsfri för eleverna. Eleverna ska utan kostnad ha tillgång till läromedel, skoltillbehör, arbetsredskap och arbetsmaterial som behövs för en tidsenlig undervisning och utbildning. Avgifter får inte tas för verksamhet utanför skolan som sker i enlighet med läroplanen.

Elever i behov av särskilt stöd har rätt att avgiftsfritt få sådana tolknings- och biträdestjänster, övriga undervisningstjänster och särskilda hjälpmedel som är en förutsättning för att de ska kunna delta i undervisningen.

63 §

Skolmåltider

Eleverna ska under varje arbetsdag få en fullvärdig måltid samt, om arbetsdagens längd kräver det, ett mellanmål. Måltiden och mellanmålet ska vara näringsmässigt väl sammansatta och tillräckliga, ändamålsenligt ordnade och övervakade samt avgiftsfria för eleverna.

64 §

Elevskjuts och ledsagning

Kommunen ska ordna elevskjuts och ledsagning för

1) en elev i årskurserna ett till tre som har en skolväg som är längre än tre kilometer och en elev i årskurs fyra till nio som har en skolväg som är längre än fem kilometer och

2) en elev vars skolväg är alltför ansträngande eller farlig med beaktande av elevens ålder eller andra omständigheter.

Elevskjutsen och ledsagningen är avgiftsfri för eleven.

Elevskjutsen är ordnad på ett ändamålsenligt sätt om den dagliga skolfärden inklusive väntetider tar högst tre timmar för en elev i årskurs ett till sex eller i specialklass och högst fyra timmar för en elev i årskurs sju till nio.

Om vårdnadshavaren ansökt om att eleven ska gå i grundskolan i ett annat skoldistrikt i hemkommunen eller i en annan kommun är kommunen inte skyldig att ordna eller bekosta elevskjuts eller ledsagning

65 §

Väntan i skolan

Om en elev på grund av skolarbetets organisering eller elevskjutsens ordnande måste tillbringa tid i skolan utanför lektionstid ska eleven ha en möjlighet att sköta hemuppgifter eller bedriva andra studier under tillsyn.

66 §

Inkvartering för elever

Om skolresan för en elev inte kan ordnas på det sätt som bestäms i del III 12 kap. 64 § har eleven rätt till fri inkvartering.

Fri inkvartering för en elev omfattar avgiftsfri kost och logi samt skjuts mellan inkvarteringsstället och hemmet den dag då elevernas skolarbete börjar och slutar samt före och efter veckoslut och andra lovdagar.

En elev har inte rätt till fri inkvartering under jul- och sommarloven och inte utan tvingande skäl under annat lov eller vid avbrott i skolarbetet under minst två dagar.

67 §

Vård vid olycksfall

Ett barn som råkat ut för ett olycksfall i grundskoleverksamheten, under vägen till och från skolan eller på inkvarteringsstället har rätt till avgiftsfri vård.

13 kap.**Fostrande samtal och disciplinära åtgärder**

68 §

Allmänt

För att ingripa i och förebygga olämpligt beteende hos en elev kan fostrande samtal och disciplinära åtgärder vidtas i enlighet med vad som närmare bestäms i detta kapitel.

Huvudmannen för skolan ska följa upp användningen av fostrande samtal och disciplinära åtgärder minst en gång per läsår.

69 §

Fostrande samtal

En elev som stör undervisningen eller på något annat sätt bryter mot ordningen i skolan, fuskar eller behandlar andra elever eller skolans personal respektlöst eller på ett sätt som kränker deras människovärde kan som första åtgärd åläggas att delta i ett fostrande samtal i högst två timmar.

Vid ett fostrande samtal specificeras i samråd med eleven den gärning eller försummelse som föranlett samtalet. Vid behov utreds orsakerna till uppförandet samt konsekvenserna av det och de medel som finns för att förbättra elevens uppförande i skolan.

Skolföreståndaren eller skolans rektor eller lärare beslutar om fostrande samtal ska hållas. Fostrande samtal ska registreras och vårdnadshavarna ska informeras.

70 §

Utvisning av elev

Läraren kan be en elev som stör undervisningen att avlägsna sig från undervisningsutrymmet för högst den tid som återstår av lektionen, eller utvisa en elev från en skoltillställning.

En elev får inte lämnas utan uppsikt efter att han eller hon har utvisats enligt 1 mom.

71 §

Skriftlig varning

Skolföreståndaren eller skolans rektor kan ge en elev en skriftlig varning, om eleven vid upprepade tillfällen betett sig olämpligt eller stört undervisningen eller gjort sig skyldig till en allvarlig förseelse.

72 §

Avstängning för viss tid

En lärare kan i samråd med skolföreståndaren eller skolans rektor begränsa en elevs rätt att delta i undervisningen genom avstängning för högst den tid som återstår av skoldagen, om det finns risk för att en annan elev eller någon i skolans personal blir lidande av elevens våldsamma eller hotfulla uppförande eller om undervisningen eller någon annan verksamhet i skolan försvåras mycket på grund av elevens störande beteende. En elev vars rätt att delta i undervisningen begränsats genom avstängning för högst den tid som återstår av skoldagen får inte lämnas utan uppsikt.

Om en elevs rätt att delta i undervisning begränsats enligt 1 mom. kan skolföreståndaren eller skolans rektor fatta beslut om avstängning för högst en vecka för att utreda fortsatta åtgärder.

Kommunen kan fatta beslut om avstängning från undervisningen för en elev under högst tre månader om eleven har gjort sig skyldig till en allvarlig förseelse eller om eleven uppenbart har stört undervisningen, utsatt en annan elev för mobbning eller vid upprepade tillfällen betett sig olämpligt och inte låtit rätta sig av en skriftlig varning enligt del III 13 kap. 71 §. Vid behandlingen av ärendet ska i enlighet med 24 § 2 mom. i barnskyddslagen, tillämplig på Åland genom landskapslagen (2008:97) om tillämpning i landskapet Åland av barnskyddslagen, det organ som ansvarar för socialvården vara representerat.

73 §

Avlägsnande av en elev som uppför sig störande och äventyrar säkerheten

Om en elev inte lyder en sådan uppmaning att avlägsna sig som avses i del III 13 kap. 70 § och 72 § 1 mom. har skolföreståndaren, skolans rektor och läraren rätt att avlägsna eleven från undervisningsutrymmet, eller från en skoltillställning. Skolföreståndaren, rektorn och läraren har också rätt att avlägsna en elev från skolans område, om eleven inte avlägsnar sig efter att ha fått veta att rätten att delta i undervisningen har begränsats.

Om en elev som ska avlägsnas försöker förhindra detta genom att göra motstånd har skolföreståndaren, rektorn och läraren rätt att använda sådana maktmedel som är nödvändiga för att få eleven avlägsnad och som med hänsyn till elevens ålder och situationens hotfullhet eller motståndets allvar och en helhetsbedömning av situationen kan anses vara försvarbara.

Skolföreståndaren, rektorn och läraren kan i situationer som avses i 1 och 2 mom. agera tillsammans eller var för sig. Det är förbjudet att använda maktmedelsredskap för att avlägsna eleven. Om skolföreståndare, rektor eller läraren har använt sig av maktmedel ska han eller hon lämna en skriftlig redogörelse för händelsen till kommunen.

Bestämmer om excess i samband med användning av maktmedel finns i 4 kap. 6 § 2 mom. och 7 § i strafflagen (FFS 39/1889).

74 §

Förfarande och verkställighet av disciplinära åtgärder

Innan en elev ges en skriftlig varning enligt del III 13 kap. 71 § eller stängs av från undervisningen för en viss tid enligt del III 13 kap. 72 § 3 mom. ska den handling eller försummelse som åtgärden grundar sig på preciseras, eleven höras, elevens vårdnadshavare beredas tillfälle att bli hörd samt annan behövlig utredning inhämtas. Om en åtgärd enligt del III 13 kap. 71 § eller 72 § 2 och 3 mom. ska ett beslut utfärdas. Om en åtgärd enligt del III 13 kap. 72 § 2 mom. ska elevens vårdnadshavare underrättas.

Gällande utvisning av en elev enligt 70 § och avstängning enligt del III 13 kap. 71 § 1 mom. ska åtgärden registreras och elevens vårdnadshavare underrättas.

Socialvårdsmyndigheten i den kommun där skolan är belägen ska meddelas om elevens rätt till undervisning begränsas för längre tid än en arbetsdag.

Kommunen ska ordna undervisningen så att den elev vars rätt till undervisning begränsas genom avstängning inte blir efter i de framsteg som hans eller hennes årskurs och undervisningsgrupp gör. För den elev som stängts av ska en plan utarbetas utgående från arbetsplanen och undervisningen och lärandet ska följa denna plan.

Om en elev har uppfört sig så våldsamt eller hotfullt att säkerheten för en annan elev eller en person som arbetar i skolan eller i ett annat undervisningsutrymme blivit lidande eller allvarligt äventyrats, och det finns en uppenbar risk för att det våldsamma eller hotfulla uppförandet upprepas, kan ett beslut om avstängning för viss tid verkställas innan det har vunnit laga kraft. Ett beslut om verkställighet av ett icke lagakraftvunnet beslut om avstängning och ett beslut om den tidpunkt då verkställigheten inleds ska fattas i samband med att beslutet om avstängningen fattas.

75 §

Verkningarna av anhängigt åtal och domstolsbeslut på disciplinärt förfarande

Under den tid då åtal mot en elev är anhängigt vid allmän domstol får inte disciplinärt förfarande av samma skäl inledas eller fortsättas mot eleven.

Om en domstol har frikänt en elev, får inte disciplinärt förfarande av samma skäl inledas eller fortsättas annat än på grund av en sådan omständighet som inte kan betraktas som ett brott men som kan medföra en disciplinär åtgärd.

Om en domstol har dömt en elev till straff, får eleven inte av samma skäl påföras en disciplinär åtgärd. Rätten för en elev att delta i undervisningen kan dock begränsas för viss tid, om det med hänsyn till elevens brott eller omständigheter i samband med det är motiverat.

76 §

Elevhälsotjänster i samband med disciplinära åtgärder

Skolan ska se till att nödvändiga elevhälsotjänster ordnas för en elev som påförts en sådan disciplinär åtgärd som avses i del III 13 kap. 71 eller 72 §§.

77 §

Skyldighet för en elev att ersätta skada

Bestämmelser om skyldigheten för en elev att ersätta den skada som han eller hon har orsakat finns i skadeståndslagen (FFS 412/1974). Skador ska anmälas till elevens vårdnadshavare.

Om det med säkerhet är känt vem som utfört gärningen och denne kan identifieras, kan skolföreståndare, skolans rektor eller lärare av pedagogiska skäl bestämma att eleven ska rengöra eller ordna upp skolans egendom eller utrymmen som eleven avsiktligt eller av oaktsamhet smutsat ned eller skapat oreda i. Uppgiften ska utföras under övervakning och den får inte vara farlig eller för tung för eleven med beaktande av elevens ålder och utvecklingsnivå. Det får inte ta mer än två timmar att utföra uppgiften. Om uppgiften utförs vid sidan av elevens arbetsdag ska detta meddelas till elevens vårdnadshavare. Utförandet av uppgiften ska beaktas vid beslut om disciplinära åtgärder enligt denna lag.

14 kap.

Granskning och omhändertagande av saker

78 §

Rätt att granska elevens saker

Skolföreståndaren samt skolans rektor och lärare har rätt att under arbetsdagen granska de saker som en elev har med sig och de förvaringsutrymmen i skolan som eleven förfogar över och att utföra en ytlig granskning av elevens kläder för att omhänderta ett förbjudet föremål eller ämne som avses i 61 § och med vilket den egna säkerheten eller någon annans säkerhet kan äventyras, om det är uppenbart att eleven innehar sådana föremål eller ämnen och eleven trots begäran vägrar att överlämna dem eller inte på ett tillförlitligt sätt visar att han eller hon inte innehar sådana.

Eleven ska meddelas orsaken till granskningen innan den utförs. Granskningen av elevens kläder får endast utföras av en person som är av samma kön som eleven. Vid granskningen av elevens kläder ska förutom den som utför granskningen även en annan myndig person som hör till skolans personal närvara. På elevens begäran ska en person som hör till skolans personal och som eleven utser närvara vid granskningen av elevens kläder om denna person är tillgänglig.

En avvikelse från det sätt att utföra granskningen på som föreskrivs i 2 mom. får dock göras om det på grund av ärendets brådskande natur är absolut nödvändigt med tanke på säkerheten.

De rättigheter och skyldigheter som avses i denna paragraf gäller också under den tid som en elev deltar i undervisning eller verksamhet utanför skolan.

79 §

Rätt att omhänderta föremål eller ämnen

Skolföreståndaren samt skolans rektor och lärare har rätt att tillsammans eller var för sig under arbetsdagen ta ifrån en elev ett förbjudet föremål eller ämne eller ett sådant föremål eller ämne som eleven stör undervisningen eller lärandet med.

Om en elev som innehar ett föremål eller ämne som ska omhändertas försöker förhindra omhändertagandet genom att göra motstånd, har skolföreståndaren samt skolans rektor och lärare rätt att använda sådana maktmedel som är nödvändiga för att frånta eleven föremålet eller ämnet och som med hänsyn till elevens ålder och situationens hotfullhet eller motståndets allvar och en samlad bedömning av situationen kan anses vara försvarbara. Rätten att använda maktmedel gäller enbart föremål eller ämnen som äventyrar elevens eller andras säkerhet och föremål eller ämnen som eleven stör undervisningen eller lärandet med.

Maktmedelsredskap får inte användas vid omhändertagande enligt 1 eller 2 mom.

Bestämmer om excess i samband med användning av maktmedel finns i 4 kap. 6 § 2 mom. och 7 § i strafflagen.

De rättigheter och skyldigheter som avses i denna paragraf gäller också under den tid som en elev deltar i undervisning eller verksamhet utanför skolan.

80 §

Allmänna principer för omhändertagande och granskning

De åtgärder som avses i del III 14 kap. 78 och 79 §§ ska genomföras på ett så säkert sätt som möjligt. Åtgärderna får inte ingripa i elevens personliga integritet i större omfattning än vad som är nödvändigt för att trygga säkerheten och studieron. Vid omhändertagande av föremål och ämnen och vid granskning av en elev ska den diskretion som omständigheterna kräver iakttas.

En skolföreståndare, rektor eller lärare som använt sig av maktmedel enligt del III 14 kap. 79 § ska lämna en skriftlig redogörelse för händelsen till

kommunen. Granskning av en elev och omhändertagande av föremål och ämnen ska registreras. Elevens vårdnadshavare ska så fort som möjligt informeras om åtgärder enligt del III 14 kap. 78 och 79 §§.

Huvudmannen för skolan ska följa upp användningen av de åtgärder som avses i del III 14 kap. 78 och 79 §§ minst en gång per läsår.

81 §

Överlämnande och förstörande av omhändertagna föremål och ämnen

Föremål eller ämnen som använts för att orsaka störningar och som omhändertagits av skolföreståndare, skolans rektor eller en lärare med stöd av del III 14 kap. 79 § ska överlämnas till eleven efter lektionen eller skoltillställningen. Om det är sannolikt att det störande beteendet fortsätter efter lektionen ska det föremål eller ämne som använts för att orsaka störningar överlämnas till eleven senast vid arbetsdagens slut.

Förbjudna föremål och ämnen överlämnas till elevens vårdnadshavare. Föremålen och ämnena ska dock överlämnas till polisen eller till någon annan i lag föreskriven myndighet om eleven eller dennes vårdnadshavare inte har laglig rätt att inneha dem.

Före överlämnandet ska föremålet eller ämnet förvaras omsorgsfullt. Överlämnandet ska ske så fort som möjligt efter det att föremålet eller ämnet har omhändertagits.

Om vårdnadshavaren inte inom tre månader efter det att han eller hon fått meddelande om omhändertagandet avhämtar föremålet eller ämnet får det bevisligen förstöras. Överlämnande och förstörande av föremål och ämnen ska registreras.

15 kap.

Skoldistrikt och ort för skolgång

82 §

Skoldistrikt

Kommunen utgör ett skoldistrikt. Kommunen kan vid behov delas in i flera skoldistrikt så att det finns en skola i varje distrikt. Då kommunen delas in i skoldistrikt ska bebyggelsen, skolornas placering och kommunikationerna beaktas så att elevernas skolresor blir så trygga och korta som möjligt.

Ett skoldistrikt kan vara gemensamt för två eller flera kommuner.

83 §

Ort för skolgången

En elev ska gå i den grundskola till vars skoldistrikt eleven hör.

Trots bestämmelserna i 1 mom. kan kommunen

1) på ansökan av vårdnadshavaren bevilja en elev rätt att av särskilda skäl gå i en skola i ett annat skoldistrikt i hemkommunen eller i en annan kommun,

2) av särskild orsak bestämma att en elev temporärt under ett eller flera läsår ska gå i någon annan av kommunens grundskolor än i den till vars distrikt eleven hör,

3) bestämma att en viss del av undervisningen i en skola ordnas i en skola i ett annat skoldistrikt i hemkommunen eller i en annan kommun samt

4) bestämma att en elev med hänsyn till sina personliga förhållanden har särskilda skäl att få gå i en annan kommun.

84 §

Gemensamma grundskolor

Två eller flera kommuner kan ha gemensamma grundskolor. En gemensam grundskola förvaltas av den kommun som skolan är belägen i eller av ett kommunalförbund.

16 kap. Tillsyn och utvärdering

85 §

Tillsynsmyndighet

Landskapsregeringen är tillsynsmyndighet för den kommunala grundskolan. Förläggningkommunen utövar i enlighet med del III 7 kap. 35 § 2 mom. tillsyn över ersättande grundskolor.

86 §

Inspektionsätt

Tillsynsmyndigheten har rätt att inspektera grundskoleverksamheten och lokaler som grundskolan använder i sin verksamhet. En inspektion får göras utan förhandsanmälan. Skolan är på begäran skyldig att utan hinder av sekretessbestämmelserna lämna upplysningar och lägga fram alla handlingar som är nödvändiga för inspektionen.

Polisen ska vid behov ge tillsynsmyndigheten handräckning för utförandet av en inspektion.

Över en inspektion ska det föras protokoll.

87 §

Anmärkning och uppmärksamgörande

Om det vid tillsynen konstateras att huvudmannen vid ordnandet eller genomförandet av en verksamhet enligt denna lag har förfarit felaktigt eller underlåtit att fullgöra sin skyldighet, kan tillsynsmyndigheten ge huvudmannen eller den tjänsteman som ansvarar för den felaktiga verksamheten en anmärkning.

Tillsynsmyndigheten kan, om ärendet inte föranleder en anmärkning eller andra åtgärder, uppmärksamgöra den övervakade på att verksamheten ska ordnas på ett behörigt sätt och att god förvaltningssed ska iakttas.

I en anmärkning eller ett uppmärksamgörande som givits av tillsynsmyndigheten enligt denna paragraf får ändring inte sökas genom besvär.

88 §

Förelägganden och tvångsmedel

Om det vid en inspektion upptäcks brister eller andra missförhållanden som äventyrar elevernas välbefinnande och säkerhet eller om verksamheten i övrigt strider mot denna lag kan tillsynsmyndigheten meddela ett föreläggande om hur de ska avhjälpas.

När ett föreläggande meddelas ska det utsättas en tid inom vilken nödvändiga åtgärder ska vidtas. Tillsynsmyndigheten kan vid vite eller vid äventyr att verksamheten eller en del av den avbryts, förplikta huvudmannen att iaktta det föreläggande som avses i 1 mom. Om elevernas säkerhet kräver det kan tillsynsmyndigheten bestämma att verksamheten eller en del av den omedelbart ska avbrytas.

Beslut som fattats av tillsynsmyndigheten om avbrytande av verksamheten eller om förbud mot användningen av en verksamhetsenhet eller en del av enheten ska iakttas trots att ändring har sökts, om inte besvärmyndigheten bestämmer något annat.

89 §

Utvärdering av utbildningen i grundskolan

Skolans huvudman ska utvärdera utbildningen och delta i den utvärdering som landskapsregeringen beslutar om.

Målsättningen med utvärderingen av utbildningen är att säkerställa att syftet med denna lag nås, att stödja en utveckling av utbildningen och att förbättra förutsättningarna för lärande.

DEL IV BARN- OCH ELEVHÄLSA

1 kap. Allmänna bestämmelser

1 §

Syfte

Barn- och elevhälsan ska arbeta förebyggande och främjande och upprätthålla barnens och elevernas utveckling och lärande, goda psykiska och fysiska hälsa och sociala välbefinnande. Barn- och elevhälsan ska arbeta för att säkerställa tidigt stöd för dem som behöver det och främja samarbetet med barnen och elevernas familj och andra närstående.

Barn- och elevhälsans tjänster tillhandahålls inte för personer som i enlighet med del III 8 kap. får grundskoleutbildning för andra än läropliktiga.

Verksamheten inom barn- och elevhälsan genomförs som ett sektorsövergripande samarbete mellan huvudmannen för barnomsorgen och grundskolan, Ålands hälso- och sjukvård, socialväsendet samt vid behov andra samarbetspartner.

2 §

Barn- och elevhälsotjänster

Barn- och elevhälsans tjänster omfattar psykolog- och kuratorstjänster enligt del IV 1 kap. 3 §, stöd för barns och elevers utveckling och lärande enligt del II 7 kap. och del III 5 kap. i denna lag, samt rådgivningstjänster för barn under läropliktsåldern och skolhälsovård för elever i grundskolan enligt 28 och 29 §§ i landskapslagen (2011:114) om hälso- och sjukvård.

3 §

Barn- och elevhälsans psykolog- och kuratorstjänster

Med psykolog- och kuratorstjänster avses att barn- och elevhälsans psykolog och kurator ger stöd och handledning för att främja barns och elevers inläring och välbefinnande och sociala färdigheter. Psykolog- och kuratorstjänsterna ska även främja samarbetet mellan barnen och elevernas familj och andra närstående.

Bestämmelser om behörighetsvillkor för att verka som psykolog och kurator inom barn- och elevhälsan fastställs i landskapsförordning.

2 kap. Särskilda bestämmelser

4 §

Ansvar för ordnandet

Kommunen ansvarar för att barn- och elevhälsans psykolog- och kuratorstjänster och stöd för barns och elevers utveckling och lärande ordnas. När kommunen ordnar tjänsterna ska den samarbeta med Ålands hälso- och sjukvårds skolhälsovårdspersonal.

Kommunen ansvarar för att ett barn som har sin hemort i kommunen och som fullgör sin läroplikt genom hemundervisning har tillgång till barn- och elevhälsans psykolog- och kuratorstjänster.

Huvudmannen för en privat barnomsorgsenhet eller en ersättande skola ansvarar för att barnen och eleverna har tillgång till barn- och elevhälsans psykolog- och kuratorstjänster.

5 §

Skyldighet att informera och handleda

Huvudmannen för utbildningsverksamheten ansvarar för att barnen och eleverna samt deras vårdnadshavare får information om sådan barn- och elevhälsa som barnen och eleverna har tillgång till.

Barnomsorgens, grundskolans och barn- och elevhälsans personal ska vägleda barnen och eleverna till de tjänster inom barn- och elevhälsan som de behöver.

6 §

Barn- och elevhälsoplan

Varje barnomsorgsenhet och grundskola ska i arbetsplanen beskriva hur barn- och elevhälsan ska genomföras, utvärderas och utvecklas. Landskapsregeringen utfärdar närmare anvisningar om vad barn- och elevhälsoplanen ska omfatta.

7 §

Barn- och elevhälsan i välfärdsplanen för barn och unga

Den välfärdsplan för barn och unga som avses i landskapslagen (2008:97) om tillämpning i landskapet Åland av barnskyddslagen ska beskriva hur barn- och elevhälsoverksamheten genomförs i kommunens barnomsorg och grundskolor.

8 §

Barn- och elevhälsogrupp

I barnomsorgsenheterna och i grundskolorna ska det finnas en barn- och elevhälsogrupp som ansvarar för planeringen, utvecklingen, genomförandet och utvärderingen av barn- och elevhälsan.

Barn- och elevhälsogruppen ansvarar också för ärenden som gäller utredning av stödbehovet av specialpedagogiskt och mångprofessionellt stöd enligt del III 5 kap. 19 och 20 §§ och för hur barn- och elevhälsotjänster ska ordnas för ett enskilt barn eller för en enskild elev eller för en viss grupp av barn respektive elever.

Vid behandlingen av ett ärende som gäller ett enskilt barn eller en enskild elev ska bestämmelserna om barnens och elevernas samt deras vårdnadshavares ställning inom elevhälsan enligt del IV 2 kap. 12 § beaktas. Detsamma gäller vid behandlingen av ett ärende som gäller en grupp av barn respektive elever, om enskilda barn eller elever kan identifieras.

En medlem i barn- och elevhälsogruppen får inte använda de sekretessbelagda uppgifter som han eller hon får tillgång till som medlem i gruppen för något annat ändamål än barn- och elevhälsa.

9 §

Kontakt för att anlita barn- och elevhälsans psykolog- och kuratorstjänster

Om en anställd vid barnomsorgen, grundskolan eller inom barn- och elevhälsan bedömer att barn- och elevhälsans psykolog- och kuratorstjänster behövs för att förebygga eller övervinna lärandesvårigheter eller sociala eller psykiska svårigheter hos ett barn eller en elev, ska den anställde tillsammans med barnet eller eleven utan dröjsmål kontakta barn- och elevhälsans psykolog eller kurator och lämna de uppgifter som den anställde känner till och som behövs för bedömning av stödbehovet. Om det inte är möjligt att ta kontakt tillsammans, ska barnet eller eleven snarast informeras om kontakttagandet och ges möjlighet att samtala om orsakerna till detta.

Även andra personer än de som avses ovan som i sin yrkesuppgift fått veta att ett barn eller en elev behöver stöd får trots sekretessbestämmelserna kontakta barn- och elevhälsans psykolog eller kurator.

Barnets eller elevens vårdnadshavare ska informeras om kontakttagande, om inte något annat bestäms i lag.

10 §

Rätt till barn- och elevhälsans tjänster

Alla barn och elever ska ha en jämlik tillgång till barn- och elevhälso-tjänster.

Ett barn eller en elev ska ges möjlighet till ett personligt samtal med personal från barn- och elevhälsan senast den sjunde arbetsdagen efter det att barnet eller eleven har begärt detta. I brådskande fall ska möjlighet till ett samtal ges senast nästa arbetsdag. Möjligheten till ett personligt samtal gäller också när barnets eller elevens vårdnadshavare eller någon annan har begärt detta, om det inte är uppenbart onödigt.

Utgående från en bedömning som genomförts av barn- och elevhälsans psykolog eller kurator har barnet eller eleven rätt att få tillräckligt stöd och tillräcklig handledning för att problem relaterade till hans eller hennes lärande och utveckling ska kunna förebyggas och övervinnas. Vid behov ska barnet eller eleven hänvisas till andra barn- och elevhälsotjänster och annan verksamhet som stöder barn och unga i behov av särskilt stöd.

11 §

Möjlighet att nå elevhälsovårdare och läkare

Elever ska ha möjlighet att vardagar under tjänstetid få kontakt med elevhälsovården. Bedömning av vårdbehovet och vård som i samband med bedömningen har konstaterats vara medicinskt eller odontologiskt nödvändig ska ordnas i enlighet med landskapslagen om hälso- och sjukvård.

12 §

Barnens, elevernas och deras vårdnadshavares ställning inom barn- och elevhälsan

Barn- och elevhälsans insatser genomförs i samverkan med barnet eller eleven och hans eller hennes vårdnadshavare. Barnets eller elevens egna önskemål och åsikter ska i enlighet med hans eller hennes ålder, mognad och övriga personliga förutsättningar beaktas i åtgärder och avgöranden som gäller honom eller henne.

När barn- och elevhälsogruppen behandlar ett enskilt barn- och elevhälso-ärende ska behandlingen grunda sig på barnets eller elevens samtycke, eller om han eller hon inte har förutsättningar att bedöma betydelsen av sitt samtycke, på vårdnadshavarens samtycke.

Ett barn eller en elev får med hänsyn till sin ålder, mognad och övriga personliga förutsättningar samt sakens natur av vägande skäl förbjuda att hans eller hennes vårdnadshavare deltar i behandlingen av ett barn- eller elevhälsoärende och förbjuda att sekretessbelagda elevhälsouppgifter som gäller honom eller henne lämnas ut till vårdnadshavaren, om detta inte klart strider mot barnets eller elevens intresse. Vårdnadshavaren har inte rätt att förbjuda en minderårig att använda elevhälsotjänster.

13 §

Barn- och elevhälsans journaler

Individuella möten inom barn- eller elevhälsan som omfattas av landskapslagen (1993:61) om tillämpning i landskapet Åland av lagen om patientens ställning och rättigheter ska antecknas i en patientjournal och i andra journalhandlingar i enlighet med bestämmelserna i sistnämnda lag och i bestämmelser som utfärdas med stöd av den.

14 §

Uppföljning och utvärdering

Landskapsregeringen ansvarar för den övergripande uppföljningen och utvärderingen av barn- och elevhälsan i landskapet.

DEL V**PERSONAL INOM BARNOMSORG OCH GRUNDSKOLA****1 kap.****Inledande bestämmelser**

1 §

Allmänt

På anställningsförhållanden inom kommunens barnomsorg och grundskola tillämpas kommunallagen (1997:73) och vad som bestäms med stöd av den, om inte annat framgår av denna lag eller landskapsförordning som utfärdats med stöd av den.

2 §

Ledning av enhet för utbildningsverksamhet

Ett daghem leds av en föreståndare. En grundskola leds av en föreståndare eller en rektor. En daghems- eller skolföreståndare eller en rektor ansvarar för fritidshemsverksamhet. För respektive enhet kan en vice föreståndare eller vice rektor utses som fungerar som ställföreträdande ledare. En grundskola kan även ha en biträdande rektor. Föreståndaren eller rektorn leder och utvecklar verksamheten och undervisningen i barnomsorgen eller grundskolan.

3 §

Personal

I daghem ska det finnas lärare inom barnomsorgen och barnskötare. För barn i behov av särskilt stöd ska daghem ha assistenter och speciallärare inom barnomsorgen. I familjedaghem och gruppfamiljedaghem ska det finnas familjedagvårdare. I fritidshem kan det finnas barnskötare eller fritidspedagoger. För fritidshem med fler än 13 barn ska det finnas minst en fritidspedagog. Minimikrav på antalet anställda inom en barnomsorgsenhet finns i del II 3 kap. 10 § om verksamheternas personaldimensionering.

I grundskolan ska det finnas lärare. Lärartjänster är tjänster som lektor och klasslärare. För barn i behov av särskilt stöd ska grundskolan även ha lärartjänster som speciallärare och specialklasslärare samt befattningar som elevassistenter. I varje grundskola ska det antal tjänster som lärare finnas som grundskolans elevantal och timantal förutsätter. Timlärare kan anställas för de timmar för vilka det inte är ändamålsenligt att inrätta lärartjänster.

I daghem och grundskolan ska det finnas tillgång till skolkurator och skolpsykolog.

Två eller flera daghem eller grundskolor kan ha gemensamma tjänster och befattningar.

2 kap.**Särskilda bestämmelser**

4 §

Kunskaper i svenska

Personal inom den kommunala utbildningsverksamheten ska i tal och skrift ha de kunskaper i svenska som behövs, för vilket närmare bestämmelser utfärdats i landskapsförordning.

5 §

Behörighetskrav

Bestämmelser om behörighetskrav för personal inom barnomsorgen och grundskolan utfärdas i landskapsförordning.

Om det inte är möjligt att anställa en person som uppfyller behörighetskraven kan kommunen för högst ett års tid anställa en person som har tillräcklig skicklighet och förmåga att sköta tjänsten eller uppgiften.

6 §

Fortbildning

Den som ordnar utbildningsverksamhet enligt denna lag ska se till att personalen i tillräckligt hög grad deltar i fortbildning som upprätthåller och utvecklar yrkesskickligheten. Fortbildningen ska utvärderas.

7 §

Anställningsvillkor

Om anställningsvillkor gäller vad som överenskommit i tjänstekollektivavtal. På personal i offentligt anställningsförhållande tillämpas utöver denna lags bestämmelser, landskapslagen (2004:24) om tillämpning i landskapet Åland av lagstiftning om kommunala tjänstemän. På personal i privaträttsligt anställningsförhållande tillämpas utöver denna lags bestämmelser arbetsavtalslagen (FFS 55/2001).

En lärare i grundskolan kan anställas på provotid under högst ett år.

I landskapslagen (2004:3) om kontroll av brottslig bakgrund hos personer som ska arbeta med barn finns bestämmelser om krav på kontrollförfarande som ska göra arbetsgivare medvetna om eventuell brottslig bakgrund hos dem som ska arbeta med personer som är under 18 år.

8 §

Tjänstemännens och arbetstagarnas allmänna skyldigheter

Tjänstemännen och arbetstagarna ska sköta de uppgifter som tilldelats dem i eller med stöd av denna lag. De ska även delta i utvecklandet av barnomsorgens och grundskolans verksamhet tillsammans med berörda myndigheter. Tjänstemännen och arbetstagarna ska i all verksamhet sträva efter att i samarbete med barnen eller eleverna, deras vårdnadshavare och daghemmets eller skolans personal nå de mål som ställts upp för barnomsorgen och grundskolan.

9 §

Handlingssekretess och tystnadsplikt

Den som är anställd eller praktikant hos kommunen, medlem av ett kommunalt organ, verksam vid skolhälsovården, vid en privat barnomsorgsverksamhet eller vid en ersättande skola, får inte för utomstående röja vad denne vid skötseln av sina uppgifter enligt denna lag fått veta om personliga eller ekonomiska omständigheter som rör ett barn, en elev, medlemmar av barnets eller elevens familj, om inte den berörda personen gett sitt samtycke till detta. Om den berörda personen inte själv kan bedöma innebörden av samtycket, ska samtycket begäras från dennes vårdnadshavare.

Oberoende av 1 mom. eller vad som särskilt bestäms om sekretess har de personer som är anställda inom den kommunala utbildningsverksamheten, verksamma inom skolhälsovården, vid en privat barnomsorgsverksamhet eller vid en ersättande skola rätt att lämna uppgifter till varandra och till organ inom kommunens förvaltning om uppgifterna är nödvändiga för att ett barns barnomsorg och skolgång ska kunna ordnas på ett ändamålsenligt sätt. Det som bestäms i 1 mom. hindrar inte heller att uppgifter lämnas till den som på tjänstens vägnar har rätt att få kännedom om saken.

Om en elev som är under 18 år övergår till verksamhet eller utbildning som en annan utbildningsanordnare ordnar i enlighet med denna lag, landskapslagen (2011:13) om gymnasieutbildning eller landskapslagen (1999:53) om Ålands folkhögskola ska den tidigare utbildningsanordnaren trots bestämmelserna om sekretess utan dröjsmål lämna uppgifter som är nödvändiga för ordnande av undervisningen eller utbildningen till den nya utbildningsanordnaren. Motsvarande uppgifter kan lämnas också på begäran av den nya utbildningsanordnaren.

Den som fullgör uppgifter som avses i denna lag har oberoende av skyldigheten att iaktta sekretess rätt att till polisen anmäla uppgifter som är nödvändiga för bedömningen av ett hot mot liv eller hälsa eller för förhindrande av en hotande gärning, om han eller hon vid fullgörandet av uppgifterna har fått kännedom om omständigheter som ger skäl att misstänka att någon löper risk att bli utsatt för våld.

Enligt 25 och 25 c §§ i barnskyddslagen, tillämplig på Åland i enlighet med landskapslagen om tillämpning i landskapet Åland av barnskyddslagen, är förtroendevalda och anställda skyldiga att anmäla till myndigheten för en kommunalt samordnad socialtjänst om de får vetskap om ett barn vars behov av vård och omsorg förutsätter att behovet av barnskydd utreds.

Den som är anställd inom kommunens utbildningsverksamhet och i sitt arbete har fått kännedom om en person vars behov av socialvård är uppenbart, ska i enlighet med 35 § i socialvårdslagen (:) för Åland styra personen att söka socialservice, eller om personen samtycker till det, kontakta myndigheten för en kommunal samordnad socialtjänst, så att stödbehovet kan bedömas. Om samtycke inte kan fås och personen är uppenbart oförmögen att svara för sin omsorg, hälsa eller säkerhet, eller ett barns bästa absolut kräver det, ska en anmälan om behovet av socialvård göras utan dröjsmål trots sekretessbestämmelser. Om den anmälningspliktiga personen utan dröjsmål har kontaktat den myndighet som ansvarar för socialvården och uppgett orsakerna till kontakten, behöver ingen barnskyddsanmälan göras på grundval av samma uppgifter.

10 §

Brott mot tystnadsplikten

Den som bryter mot tystnadsplikten i 8 § ska dömas för brott mot tystnadsplikten till böter eller fängelse i högst sex månader. Om brottet ska anses som grovt döms till böter eller till fängelse i högst ett år.

11 §

Rätt att få och ge ut uppgift

Huvudmannen för en barnomsorgsverksamhet eller en grundskola ska på begäran ge landskapsregeringen, Ålands statistik- och utredningsbyrå samt det nationella studie- och examensregistret de elevuppgifter som behövs för utvärdering, utveckling, statistikföring och uppföljning av utbildningen.

Uppgifter ur elevregister får lämnas ut med hjälp av teknisk anslutning till den som har rätt att få uppgifterna. Innan en sådan teknisk anslutning öppnas ska den som lämnar ut uppgifterna försäkra sig om att uppgifterna kommer att skyddas på behörigt sätt.

Trots bestämmelser om sekretess har en barnomsorgs- och utbildningsanordnare rätt att avgiftsfritt få nödvändiga uppgifter av social- och hälsovårdsmyndigheter om uppgifterna behövs för att kunna ordna barnomsorgen eller skolgången för ett barn eller en elev.

DEL VI FÖRVALTNING

1 kap. Allmänna bestämmelser

1 §

Kommunallagen

Om förvaltning av kommunens utbildningsverksamhet gäller vad som bestäms i eller med stöd av kommunallagen för landskapet Åland, om undantag inte görs i denna lag eller i den landskapsförordning som utfärdats med stöd av den.

2 §

Förvaltning av utbildningsverksamheten

Förvaltningen av utbildningsverksamheten inom barnomsorgen och i grundskolan samt de särskilda uppgifter som ankommer på kommunen enligt denna lag sköts av nämnd eller av kommunstyrelse i enlighet med kommunfullmäktiges beslut.

Om utbildningsverksamhet sköts av ett kommunalförbund ska kommunalförbundet utse ett organ som sköter förvaltningen av de uppgifter som enligt denna lag ankommer på kommunen. Bestämmelser om samarbete mellan kommuner finns i 12 kap. i kommunallagen.

3 §

Barnomsorgschef, grundskolechef och utbildningschef

För den pedagogiska ledningen och utvecklingen av utbildningsverksamheten ska kommunen utse en barnomsorgschef och en grundskolechef. Tjänsterna kan utses på viss tid. Kommunen kan välja att istället utse en utbildningschef som handhar barnomsorgschefens och grundskolechefens uppgifter.

Tjänsterna kan vara gemensamma för flera kommuner eller för ett kommunalförbund och en eller flera kommuner.

Närmare bestämmelser om behörighetsvillkor för tjänsterna utfärdas i landskapsförordning.

2 kap. Utbildningsstadga och kollegium

4 §

Utbildningsstadga

Kommunfullmäktige ska anta en utbildningsstadga för barnomsorgen och grundskolan. Utbildningsstadgan ska innehålla de allmänna grunderna för barnomsorgens och grundskolans verksamhet. Närmare bestämmelser om de allmänna grunderna utfärdas i landskapsförordning

5 §

Delegering

I utbildningsstadgan kan bestämmas att en uppgift som enligt denna lag eller de bestämmelser som utfärdats med stöd av den ska skötas av en nämnd, en viss tjänsteman eller av ett organ inom ett kommunalförbund, kan delegeras till en annan kommunal nämnd, tjänsteman eller till ett annat organ inom ett kommunalförbund.

Delegering enligt bestämmelserna i 1 mom. gäller inte

- 1) godkännande av arbetsplan,
- 2) begränsning av rätten för en elev i grundskolan att delta i undervisningen eller
- 3) antagning eller överflyttning av en elev i grundskolan till mångprofessionellt stöd utan vårdnadshavarens samtycke.

6 §

Kollegium

Ett daghems kollegium består av daghemsföreståndaren, lärare i barnomsorgen, lärare i specialbarnomsorgen, fritidspedagoger och barnskötare.

En grundskolas lärarkollegium består av skolföreståndaren eller skolans rektor, biträdande rektor, lärare och timlärare.

Kollegiet ska planera, främja och utveckla arbetet och verka för en god arbetsmiljö.

DEL VII SÄRSKILDA BESTÄMMELSER

1 kap.

Finansiering

1 §

Hemkommunernas kostnadsansvar för grundskolan

Om en elev går i en gemensam grundskola, i en grundskola i en annan kommun än hemkommunen eller i en ersättande skola vars verksamhet finansieras av kommunen, ska elevens hemkommun delta i skolans driftskostnader enligt de faktiska kostnaderna, om kommunerna inte kommit överens om någon annan grund för fördelningen av kostnaderna.

Etableringen av en gemensam skola finansieras så att bruttokostnaderna fördelas i förhållande till antalet läropliktiga från respektive deltagande kommun under det år kostnaderna avser, om kommunerna inte kommit överens om någon annan grund för fördelningen av kostnaderna.

Elevens hemkommun ska två gånger per år, i februari och oktober, betala de kostnader eller de landskapsandelar som avses i 1 mom. till grundskolans huvudman om inget annat avtalats.

När hemkommunens kostnadsansvar bestäms beaktas inte de kostnader som avses i 18 § 2 mom. landskapslagen om landskapsandelar till kommunerna. Med elevens hemkommun avses den kommun, där eleven har sin hemkommun enligt lagen om hemkommun den 1 september respektive den 10 januari.

2 kap.

Ändringssökande

2 §

Kommunala beslut i ärenden som gäller barnomsorg

I ett beslut som gäller barnomsorg för ett barn eller barnomsorgsavgift får rättelse begäras hos kommunen inom 14 dagar efter delfäendet av beslutet.

Ett beslut med anledning av begäran om rättelse enligt 1 mom. får överklagas genom besvär hos Ålands förvaltningsdomstol på det sätt som anges i förvaltningsprocesslagen (FFS 586/1996).

3 §

Kommunala beslut i ärenden som gäller grundskolan

Om inte annat föreskrivs någon annanstans i lag får rättelse av ett beslut begäras hos kommunen inom 14 dagar efter delfäendet beslutet, om beslutet gäller

- 1) antagning som elev,
- 2) inledande av skolgång vid en annan tidpunkt enligt del III 1 kap. 2 § 2 mom.,
- 3) specialpedagogiskt stöd enligt del III 5 kap. 19 §,
- 4) mångprofessionellt stöd enligt del III 5 kap. 20 §,
- 5) överföring till träningsundervisning enligt del III 5 kap. 22 §,

- 6) undervisning i särskilda situationer enligt del III 5 kap. 24 §,
- 7) flexibel undervisningsform enligt del III 5 kap. 25 § samt
- 8) särskilda undervisningsarrangemang enligt del III 5 kap. 26 §.

Ett beslut som gäller avbrytande av hemundervisning, en skriftlig varning till en elev, avstängning av en elev för viss tid enligt del III 13 kap. 72 § 2 och 3 mom. eller en förmån eller rättighet enligt del III 12 kap. 62-64, 66 eller 67 §§ får överklagas genom besvär hos Ålands förvaltningsdomstol på det sätt som anges i förvaltningsprocesslagen, om inte något annat föreskrivs i denna lag.

Ett beslut med anledning av begäran om rättelse enligt 1 mom. får överklagas genom besvär hos Ålands förvaltningsdomstol på det sätt som anges i förvaltningsprocesslagen, om inte något annat föreskrivs i denna lag.

Besvär över ett beslut som gäller avbrytande av hemundervisning, en skriftlig varning till en elev, avstängning av en elev för viss tid eller ett ärende som avses i 3 mom. ska anföras inom 14 dagar från det att elevens vårdnadshavare delgavs beslutet. Ärenden som avses i detta moment ska behandlas skyndsamt.

Beslut som gäller bedömning av en elev får inte överklagas genom besvär. Elevens vårdnadshavare eller eleven själv om han eller hon har fyllt 15 år, får hos rektor begära en ny bedömning av studieframstegen eller kvarstannande i årskurs eller ny slutbedömning inom två månader från delfäendet. I fråga om den nya bedömningen beslutar skolans rektor och elevens lärare gemensamt.

4 §

Beslut av huvudmannen för en ersättande skola

Beslut som huvudmannen för en ersättande skola har fattat enligt denna lag eller en landskapsförordning som har utfärdats med stöd av den får överklagas genom besvär hos Ålands förvaltningsdomstol på det sätt som anges i förvaltningsprocesslagen, om inte rätten till besvär är begränsad enligt lag. Ett beslut som gäller en elev ska överklagas inom 14 dagar.

5 §

Beslut av landskapsregeringen

I beslut som landskapsregeringen har fattat med stöd av denna lag eller en landskapsförordning som har utfärdats med stöd av den får ändring sökas genom besvär i enlighet med bestämmelserna i 25 § i självstyrelselagen för Åland.

6 §

Beslut av tillsynsmyndigheter

I beslut som tillsynsmyndigheten för barnomsorgen har fattat med stöd av denna lag får ändring sökas genom besvär i enlighet med bestämmelserna i landskapslagen om Ålands miljö- och hälsoskyddsmyndighet, om inte rätten till besvär är begränsad enligt lag.

I beslut som landskapsregeringen som tillsynsmyndighet för grundskolan har fattat med stöd av denna lag får ändring sökas genom besvär i enlighet med bestämmelserna i 25 § i självstyrelselagen för Åland, om inte rätten till besvär är begränsad enligt lag.

I beslut som en kommun som tillsynsmyndighet för en ersättande skola har fattat med stöd av denna lag får ändring sökas genom besvär i enlighet med bestämmelserna i kommunallagen för landskapet Åland, om inte rätten till besvär är begränsad enligt lag.

7 §

Besvärsförbud

Andra beslut om disciplinära åtgärder enligt del III 13 kap. än beslut som gäller skriftlig varning enligt del III 13 kap. 71 § och avstängning av en elev för viss tid enligt del III 13 kap. 72 § 2 och 3 mom. får inte överklagas genom besvär.

Beslut som fattats med anledning om begäran om en ny bedömning enligt del VII 2 kap. 3 § 5 mom. får inte överklagas genom besvär.

Beslut om godkännande av en arbetsplan som kommunen eller huvudmannen för en ersättande skola har fattat enligt denna lag får inte överklagas genom besvär.

En anmärkning eller ett uppmärksamgörande som givits av en tillsynsmyndighet enligt denna lag får inte överklagas genom besvär.

DEL VIII IKRAFTTRÄDANDE

1 kap.

Ikraftträdande och övergångsbestämmelser

1 §

Ikraftträdande

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2021.

Genom ikraftträdandet av denna lag upphävs barnomsorgslagen (2011:86) för landskapet Åland och grundskolelagen (1995:18) för landskapet Åland.

Om det i annan lagstiftning hänvisas till någon av de upphävda lagarna ska hänvisningarna i tillämpliga delar avse bestämmelserna i denna lag.

Åtgärder som verkställigheten av denna lag kräver får vidtas innan lagen träder i kraft.

2 §

Övergångsbestämmelser

De barn som när denna lag träder i kraft har beviljats barnomsorg behåller denna rätt i enlighet med tidigare bestämmelser, oavsett om denna lag berättigar till ifrågavarande barnomsorg, så länge serviceförhållandet fortgår.

En kommun som beviljat insatser för särskilt stöd för ett barn inom barnomsorgen innan denna lag har trätt i kraft är skyldig att slutföra en sådan utredning som avses i del II 7 kap. 40 § samt att fatta beslut om specialbarnomsorg och vid behov göra upp en individuell plan för barnets specialpedagogiska stöd senast den 31 augusti 2021.

Läroplanen för grundskolan och arbetsplaner som fastställts samt beslut om timfördelning och om grunderna för förundervisning som fattats med stöd av de upphävda lagarna förblir i kraft till den 31 juli 2021. En läroplan för grundskolan och en läroplan för förundervisningen som avses i denna lag ska fastställas så att de kan tillämpas från och med den 1 augusti 2021. För en elev som höstterminen 2021 börjar årskurs 9 tillämpas dock den nya läroplanen endast i tillämpliga delar.

Beslut om beviljande av studiesociala förmåner som fattats före lagens ikraftträdande förblir i kraft för den tid de gäller.

Bestämmelserna i del III 8 kap. om rätt till grundskoleutbildning för andra än läropliktiga tillämpas från och med 1 augusti 2021.

De beslut om stöd för lärande och skolgång för en elev i grundskolan som fattats före lagens ikraftträdande förblir i kraft. Beslut som fattats före lagens ikraftträdande ska efter lagens ikraftträdande i enlighet med del III 5 kap. 20 § 4 mom. bedömas med bestämda intervaller eller vid behov.

Det krav på kunskaper i svenska som avses i del V 2 kap. 4 § tillämpas inte för den som innehar en tjänst eller är anställd i arbetsavtalsförhållande inom grundskolan eller barnomsorgen när denna lag träder i kraft.

Den som innehar en tjänst eller är anställd i arbetsavtalsförhållande inom grundskolan eller barnomsorgen när denna lag träder i kraft är fortsatt behörig för tjänsten eller anställningen.

Mariehamn den 29 maj 2019

L a n t r å d

Katrin Sjögren

Föredragande minister

Tony Asumaa